

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\N\Nietzsche Friedrich\Nietzsche, Fridrich -
Tak pravil Zarathustra.pdb

PDB Name: Nietzsche, Fridrich - Tak pr...
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 30.9.1937
Modification Date: 30.9.1937
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

knih. 29 udd. 1
L 4935 () ex :

22

248714552132
Friedrich Nietzsche
TAK PRAVIL ZARATHUSTRA
VOTOBIA edice Šlěpěj v okně
a.)
co
ZARATHUSTROVA PŘEDMLUVA
O NADČLOVĚKU
A POSLEDNÍM ČLOVĚKU

1. Když bylo Zarathustrovi třicet let, opustil svou domovinu i jezero své domoviny a odešel do hor. Zde se kochal svým duchem a svou samotou a po deset let se jich nenabažil. Posléze však se proměnilo jeho srdce, jednoho jitra vstal se zořou, předstoupil před slunce a promluvil k němu řka:

„Ty veliká hvězdo! Čím bylo by tvé štěstí, kdybys neměla těch, kterým svítíš!

Po deset let jsi přicházela sem nahoru k mé sluji: byla by ses nasytila svého světla i této cesty, nebýti mne, mého orla a mého hada.

Ale my jsme tě očekávali každého jitra, odníмали ti tvůj nadbytek a žehnali ti za něj.

Pohled! Omrzela mne má moudrost, tak jako včelu med, když ho nasbírала příliš; třeba mi rukou, jež se natahuji.

Rád bych daroval a rozdával, až se zase jednou mudrci mezi lidmi potěší svou pošetilostí a chudšasové svým bohatstvím.

Proto musím sestoupiti v hloub: jako ty sestupuješ navečer, kdy kráčíš za moře, i do podsvětí přinášeješ světlo, ty hvězdo přebohatá!

Musím jako ty zaniknouti: tak jmenuji to lidé, ke kterým chci dolů.

Tedy mi požehnej, ty poklidné oko, jež i na štěstí příliš veliké můžeš bez závisti hledět!

Poháru žehnej, který chce přetéci, aby se voda zla-titě z něho řinula, na všechny strany nesouc odlesk tvé slasti!

Pohled! Tento pohár chce se zase vyprázdniti, a Za-rathustra chce se zase státi člověkem."

Tak se počal Zarathustrův zánik.

[7]

2. Zarathustra samotén sestupoval z hor, a nikdo ho nepotkával. Ale když přišel do lesů, stál před ním pojednou kmet, který opustil svatou chýši, aby v lese hledal kořínků. A takto promluvil k Zara-thustrovi:

„Není mi cizí tento poutník: přede mnoha lety šel tu mimo. Zarathustra se zval; ale proměnil se.

Tenkráté jsi do hor nesl svůj popel: chceš dnes oheň svůj nésti do údolí? Nebojiš se trestu za žhářství?

Ano, poznávám Zarathustra: Čisté má oko, a na jeho ústech se netají hnus. Zdaž si nevykračuje jako tanečník?

Proměněn je Zarathustra, dítětem stal se Zarathustra, procitl ze spánku Zarathustra: čeho ted hledáš u spících?

Jako v moři žil jsi v samotě a moře tě neslo. Běda, chceš vystoupiti na souši? Běda, chceš sám zase vléci své tělo?"

Zarathustra odpověděl: „Mám v lásce lidi." „Proč jen," tázal se světec, „šel jsem do lesa a pustin? Ne proto, že jsem lidi měl příliš v lásce?

Ted' v lásce mám boha: lidi ne. Člověk je mi příliš nedokonalá věc. Láska k člověku by mne zabila."

Zarathustra odpověděl: „Co jsem děl o lásce! Přináším lidem dar."

„Nedávej jim nic," pravil světec. „Odejmi jim raději něco a nes to s nimi - to jim bude největším blahem: bude-li to jen blahem tvým!

A chceš-li jim něco dáti, nedávej jim více než almužnu, a také o tu necht' žebrají!"

„Ne," odpověděl Zarathustra, „almužny nedávám. K tomu nejsem dosti chůd."

Světec se Zarathustrovi smál a promluvil takto: „Tedy hled', aby přijali tvé poklady! Jsou nedůvěřiví k poustevníkům a nevěří, že přicházíme obdarovávat. Příliš samotářsky zvučí jim ulicemi náš krok. A jako když v noci ze svých loží slyší kohosi kráčet, dávno než vstává slunce, tak táží se as: kam míří ten zloděj?

Nechod' k lidem a zůstaň v lese! Či raději ke zvířatům jdi! Proč nechceš býti jako já - medvěd mezi medvědy, mezi ptáky pták?" „A co dělá světec zde v lese?" ptal se Zarathustra.

[8]

Světce odpověděl: „Dělám písňe a zpívám je, a dě-lám-li písňe, směji se, pláči a mumlám: tak velebím boha.

Zpěvem, pláčem a smíchem a mumláním velebím boha, jenž mým je bohem. Ale cože nám přinášíš v dar?"

Když Zarathustra uslyšel tato slova, pozdravil světce a pravil: „Co bych vám mohl dát! Jen mne rychle pusťte, abych vám nic nevzal!" - A tak se od sebe odloučili, kmet a muž, smějící se, jako se smějí dva chlapi.

Ale když Zarathustra byl samotný, promluvil takto k srdci svému: „Což je to možné! Tento staříčkový světec ještě ani nezaslechl v svém lese, že bůh je mrtvý!"-

3. Když Zarathustra přišel do nejbližšího města, jež leží u lesů, našel tam na tržišti shromážděno mnoho lidu: neboť bylo vyhlášeno, že uvidí prova-zolezce. A Zarathustra promluvil k lidu řka:

Hlásám vám nadčlověka. Člověk je cosi, co má býti překonáno. Co jste vykonali, aby byl překonán?

Všechny bytosti dosud vytvořily něco nad sebe samy: a vy chcete býti odlivem tohoto velkého přílivu a raději snad se vrátit k zvířeti, než abyste překonali člověka?

Čím je opice člověku? Posměchem nebo bolestným studem. A stejně má i člověk býti nadčlověku: posměchem nebo bolestným studem.

Urazili jste cestu od červa k člověku, a leccos ve vás je posud červ. Kdysi jste byli opice, a i nyní je člověk opice - více než kterákoli opice.

Kdo však je z vás nejmoudřejší, je také rozmládkou a míšencem rostliny a strašidla. Ale což vám káže, abyste se stali strašidly nebo rostlinami?

Hleďte, hlásám vám nadčlověka.

Nadčlověk je smysl země. Vaše vůle necht' cílí: nad-člověk budiž smysl země!

Zapřísahám vás, bratři moji, zůstaňte věrní zemi a nevěřte těm, kdož vám mluví o nadpozemských nadějích! Travičové to jsou, ať to vědí, či ne.

Povrhovatelé životem to jsou, odumírající a sami otráveni, jichž země je sytá: necht tedy zahynou!

[9]

Kdysi byl zločin proti bohu největším zločinem, ale bůh zemřel, a s ním zemřeli též ti zločinci. Páchati zločin proti zemi a vnitřnosti nevyzpytatelného ceniti výše než smysl země - to je teď nejohrovnější!

Kdysi duše s pohrdáním shlížela na tělo: a tenkrát toto pohrdání bylo nejvyšší: - chtěla mít tělo hubené, strašlivé, vyhladovělé. Tak doufala, že upláchne jemu a zemi.

Ó, tato duše byla ještě hubená, strašlivá a vyhladovělá a ukrutnost byla rozkoší této duše!

Ale i vy ještě, bratři moji, mi rcete: cože vaše tělo hlásá o vaší duši? Není vaše duše chudobou a špinou a bídným pohodlím?

Věru, špinavým proudem je člověk. Jen ten, kdo je mořem, smí si troufati, že pojme do sebe špinavý proud a sám se nepokálí.

Hleďte, hlásám vám nadčlověka: toť ono moře, v němž vaše velké pohrdání může zaniknouti.

Co jest největší, čeho můžete zakusiti? Hodina velkého pohrdání. Hodina, v níž se vám i vaše blaho zvrhne v hnus, a stejně váš rozum i vaše ctnost.

Hodina, v níž řeknete: „Co tAXoťtí na mém štěstí! Chudoba je to a špína a bídné pohodlí. Ale mé štěstí by mělo ospravedlniti sám život!"

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém rozumu! Lační po vědění jak po své potravě lev? Chudoba je to a špína a bídné pohodlí!"

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mé ctnosti? Ještě mne nerozbešnila. Jak jsem syt svého dobra a svého zla! To vše jest chudoba a špína a bídné pohodlí!"

Hodina, v níž řeknete: „Co tAXqtá na mé spravedlnosti! Nevidím, že bych byl uhlem a žárem. Kdo však jest spravedlivý, jest uhel a žár!"

Hodina, v níž řeknete: „Co záleží na mém soucitu! Zdaž soucit není křížem, na nějž jest přibíjen, kdo miluje lidi? Můj soucit však není ukřižováním!"

Mluvili jste již takto? Křičeli jste již takto? Ach, kéž bych vás byl již slyšel takto křičeti!

Nikoli váš hřích - vaše uskrovnění křičí k nebesům, vaše lakota i v hříchu ještě, ta křičí k nebesům!

Kdeže je blesk, aby vás ošlehl svým jazykem? Kde šilenství, jímž byste měli býti očkováni?

[10]

Hleďte, hlásám vám nadčlověka: toť onen blesk, toť ono šilenství! -

Když Zarathustra domluvil, dal se kdosi z lidu do křiku: „Dostí jsme teď slyšeli o provazolezci; teď ho chceme vidět!" A všechen lid se Zarathustrovi smál. Provazolezec však, domnívaje se, že je řeč o něm, dal se do práce.

4. Zarathustra však pohlédl na lid a podívil se. Poté promluvil řka:

Člověk jest provaz natažený mezi zvířetem a nad-člověkem - provaz nad propastí.

Nebezpečný přechod, nebezpečná chůze, nebezpečný pohled zpátky, nebezpečné zachvění, nebezpečná zastávka.

Co je velkého na člověku, jest, že je mostem, a nikoli účelem: co lze milovati na člověku, jest, že je přechodem a zánikem. Miluji ty, kdož nedovedou žiti, leda když zanikají, neboť jejich zánik je přechodem.

Miluji velké povrhovatele, neboť jsou to velcí zbož-ňovatelé, jsou to šípy touhy po druhém břehu.

Miluji ty, kdož nehledají až za hvězdami, proč by zanikli a byli obětmi, nýbrž ty, kdož se obětují zemi, aby byla jednou zemí nadčlověka.

Miluji toho, kdo žije, aby poznával, a kdo chce poznávati, aby jednou živ byl nadčlověk. A tak chce svému zániku.

Miluji toho, kdo pracuje a vynalézá, aby nadčlo-věku budoval dům a k příchodu jeho připravoval zemi, zvíře a rostlinu: neb tak chce svému zániku.

Miluji toho, kdo miluje svou ctnost: neboť ctnost je vůlí k zániku a šípem touhy.

Miluji toho, kdo pro sebe nezadrží ani krůpěje ducha, nýbrž celý chce býti duchem své ctnosti: tak, v podobě ducha, kráčí přes most.

Miluji toho, kdo si ze své ctnosti udělá tužbu a sudbu: tak chce pro svou ctnost ještě žítí a již nežítí.

Miluji toho, kdo nechce mít příliš mnoho ctností. Jedna ctnost je více nežli ctnosti dvě, protože více jest uzlem, na nějž se zavěsí sudba.

Miluji toho, čí duše se marnotratně rozdává, toho,

11

kdo nechce díku a nevrací: neb obdarovává stále a nechce se uchovati.

Miluji toho, kdo se stydí, padne-li kostka k jeho štěstí, a pak se táže: což jsem podvodný hráč? - neboť chce zahynouti.

Miluji toho, kdo zlatými slovy metá před svými skutky a vyplní vždy ještě více, než slíbí, neboť chce svému zániku.

Miluji toho, kdo ospravedlňuje lidi budoucí a vykupuje minulé: neboť chce zahynouti přítomnými.

Miluji toho, kdo trestá svého boha, že svého boha miluje: neboť nutně zahyne hněvem svého boha.

Miluji toho, čí duše jest hluboká i v poranění a kdo může zahynouti malým zážitkem: tak půjde rád přes most.

Miluji toho, čí duše přetéká, až sám sebe zapomene, až veškerý věci jsou v něm: tak se mu veškerý věci stanou zánikem.

Miluji toho, kdo je svobodného ducha i svobodného srdce: tak jest jeho hlava jen vnitřností jeho srdce, srdce ho však pudí k zániku.

Miluji všechny ty, kdož jsou jako těžké krůpěje, ojedinele padající z temného mračna, jež visí nad lidmi: zvěstují, že přijde blesk, a jakožto zvěstovatelé zahynou.

Hleďte, já jsem zvěstovatel blesku a těžká krůpěj padající z mračna: onen blesk však sluje nadčlověk.

5. Když Zarathustra promluvil tato slova, pohlédl opět na lid a mlčel. „Tu stojí," pravil srdci svému, „a smějí se: nechápou mne, nejsem ústy pro tyto uši.

Třeba jim dříve rozbít uši, aby si navykli poslouchati očima? Je třeba rachotiti jako bubny a postní kazatelé? Či důvěřují jen tomu, kdo koktá?

Mají něco, nač jsou pyšní: Jak to jen zvou, co jim dodává pýchy? Vzděláním to zvou, nad pasáky koz je to povyšuje.

Proto neradi o sobě slyší slovo „pohrdání". I promluví k jejich pýše.

Promluví jim o tom, co jest hodno největšího pohrdání: to však je poslední člověk."

A takto promluvil Zarathustra k lidu:

12]

Je čas, aby si člověk vytkl svůj cíl. Je čas, aby člověk zasadil semě své nejvyšší naděje.

Ještě je půda jeho k tomu dosti bohatá. Ale jednou ta půda zchudne a zkrotne, a žádný vysoký strom z ní už nevyrazí.

Běda! Přijde čas, kdy člověk již nebude vysílati šípu své touhy do dálky nad člověka, kdy tětíva jeho luku se odučí svištěti!

Pravím vám: musí mít ještě chaos ve svém nitru, kdo chce zroditi tančící hvězdu. Pravím vám: vy ještě máte chaos ve svém nitru.

Běda! Přijde čas, kdy člověk již nebude roditi hvězd. Běda! Přijde čas člověka, který zasluhuje největšího pohrdání a sám sebou již neumí pohrdat.

Hleďte! Ukazují vám posledního člověka.

„Co je láska? Co stvoření? Co touha? Co hvězda?" tak se ptá poslední člověk a mžourá.

Tehdy země bude drobounce malá a na ní bude poskakovati poslední člověk, zdobňující všechno. Jeho pokolení je nevyhladitelné jako zemská blecha; poslední člověk žije nejdéle.

„My vynalezli štěstí," říkají poslední lidé a mžourají.

Opustili kraje, kde bylo tvrdo žít: neboť potřebují tepla. Ještě milují souseda a trou se o něj: neboť potřebují tepla.

Onemocněti a nedůvěřovati, toť pro ně hřích: pozorně si vykračují. Blázen, kdo klopýtá přes kameny nebo lidi!

Tu a tam trochu jedu: to dává příjemné sny. A mnoho jedu na konec, k příjemnému umírání.

Ještě se pracuje, neboť práce je zábava. Ale dávají pozor, aby zábava ne vyšlo vála.

Již nechudnou a nebohatnou: obé je příliš namáhavé. Kdo by ještě vládl? Kdo poslouchal? Obé je příliš namáhavé.

Žádný pastýř a jediný ovčinec! Každý chce stejné, každý je stejný: kdo cítí jinak, jde z vlastní vůle do bláznince.

„Dříve bláznil celý svět" - říkají nejpovedenější a mžourají.

Každý je důvtipný a ví vše, co se zběhlo: i není

konce výsměchu. Hádají se ještě, ale brzy se smíří - jinak by si zkazili žaludek.

Maličkou rozkoš na den a maličkou rozkoš na noc: zdraví však chovají v úctě.

„My vynalezli štěstí" — říkají poslední lidé a mžourají. -

A zde domluvil Zarathustra svou prvou řeč, která sluje též „předmluvou": neboť na tomto místě ho přerušily křik a vznícení davu. „Dej nám toho posledního člověka, ó Zarathustro, - tak volali - učin nás těmi posledními lidmi! A nadčlověka ti darujeme!" A plesal všecken lid a mlaskal jazykem. Zarathustra se však zarmoutil a promluvil k srdci svému:

„Nechápou mne: nejsem ústy pro tyto uši.

Příliš dlouho jsem asi v horách žil, příliš jsem naslouchal stržím a stromům: teď jim mluvím stejně jako pasáci koz.

Nehnuta jest má duše a jasná jako pohoří před polednem. Oni však myslí, že jsem chladný a že se vysmívám v přišerných žertech.

A teď na mne pohlížejí a smějí se, ba smějíce se mne nenávidí. Je led v jejich smíchu."

6. Tu se však stalo cosi, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko. Zatím se totiž provazolezec dal do práce:

vystoupil z dvířek a kráčet přes mo-touz, napjatý od věže k věži a visící tedy nad tržištěm a lidem. Když byl právě prostřed své cesty, otevřela se dvířka znovu, vyskočil z nich pestrý chlapík, vystrojený za šaška, a rychlým krokem kráčet za druhem. „Kupředu, ty chromý," volal jeho příšerný hlas, „kupředu, ty lenochode, ty podloudníku, ty bleďá tváři! Abych tě nepolechtal patou! Co to tropíš mezi věžemi? Do věže s tebou, zavřít by tě měli, lepšímu, než sám jsi, zavíráš volnou cestu!" A při každém slovu se mu blížil a blížil: ale když už byl jen krok za ním, tu stalo se to hrozné, čím oněměl každý ret a zmrtvělo každé oko: - vyrazil ďábelský skřek a skočil přes toho, který mu byl v cestě. Ten však, vida takto vítěziti soupeře, ztratil hlavu i provaz; odhodil tyč a rychleji než ona řítit se do hloubky jako kotouč paží a nohou. Trh i lid se podobali moři, když vich-

říče do něho vjede: všechno se rozutíkalo a vráželo clo sebe a nejvíce tam, kde čekali, že tělo dopadne.

Zarathustra však zůstal, a právě vedle něho spadlo tělo, zle pohmožděno a polámáno, ale ještě živé. Po chvíli se roztržštěnému vrátilo vědomí, a viděl Zara-thustru klečeti vedle sebe. „Co tu děláš?" pravil posléze, „věděl jsem dávno, že mi ďábel nastaví nohu. Ted mne povleče do pekel: chceš mu v tom brániti?"

„Svou ctí se ti zaručuji, příteli", odpověděl Zarathustra, „není toho všeho, o čem mluvíš: není ďábla, není pekel. Tvá duše bude ještě dříve mrtva než tvé tělo: neboj se již ničeho!"

Muž nedůvěřivě vzhledl. „Mluvíš-li pravdu," pravil poté, „ničeho s životem neztrácím. Nejsem mnohem víc než zvíře, jež bitím a chudými sousty naučili tančiti."

„Nikoli," pravil Zarathustra; „z nebezpečnosti učinil sis povolání, na tom není nic mrzkého. Ted' svým povoláním hyneš: za to tě pochovám svými rukama."

Když Zarathustra domluvil, umírající již neodpovídal; pohnul však rukou, jako by hledal aiku Zara-thustrovu na znamení díku.

7. Zatím nadešel večer a tržiště se skýlo v temnotu: tu lid zmizel, neb i zvědavost a hrůza se unaví. Zarathustra však seděl na zemi vedle mrtvého a byl ponořen do myšlenek: tak zapomněl času. Posléze však nastala noc a studený vítr ovál osamělého. Tu se Zarathustra zdvihl a pravil srdci svému:

„Věru, krásný byl dnes Zarathustrův rybolov! Neu-lovil člověka, leč mrtvolu.

Příšerné je lidské živobytí a stále ještě beze smyslu: šašek může se mu státi osudem.

Chci lidi naučit smyslu jejich živobytí: a tím je nad-člověk, blesk z temného mračna „člověk'.

Ale ještě jsem vzdálen, a nemluví smysl můj k jejich smyslům. Jsem pro lidi ještě střed mezi bláznem a mrtvolou.

Temná je noc, temné jsou Zarathustrovy cesty. Pojd', můj nehybný, studený soudruhu! Zanesu tě tam, kde tě pochovám svými rukama."

15]

8. Když Zarathustra takto promluvil k srdci svému, naložil si mrtvolu na záda a dal se na pochod. A neušel ani sto kroků, tu přiblížil se k němu člověk a šeptal mu do ucha - a hle! ten, kteý mluvil, byl onen šašek z věže. „Odejdi z tohoto města, ó Zarathustro," pravil; „příliš mnoho lidí tě tu nenávidí. Nenávidí tě dobří a spravedliví a jmenují tě svým nepřítelem a po-vrhovatelem; nenávidí tě věřící pravé víry a jmenují tě nebezpečím pro dav. Tvé štěstí bylo, že se ti smáli: a věru, mluvil jako šašek. Tvé štěstí bylo, že ses přidružil k tomuto zdechlému psu; když jsi se tak ponižil, sám jsi se zachránil pro dnešek. Ale odejdi z tohoto města, sice tě zítra přeskočím, živý mrtvého." A když to dořekl, zmizel ten člověk; Zarathustra však šel dále temnými ulicemi.

U městské brány ho potkali hrobaři: posvětili mu pochodní do tváře, poznali Zarathustru a nadmíru se mu smáli.

„Zarathustra odnáší zdechlého psa: sláva, že se Zarathustra stal hrobařem! Neboť naše aice jsou příliš čistotné pro tuto pečení. Chce snad Zarathustra ukrásti ďábla jeho sousto? Ať jde k duhu! A dobrého zažití! Jenom není-li ďábel lepší zloděj než Zarathustra! - oba je ukradne, oba je pozře!" A smáli se spolu a šuškali.

Zarathustra slovem neodpověděl a šel svou cestou. Když ušel dvě hodiny, kráčeje mimo lesy a močály, tu až příliš se naposlouchal hladového vytí vlků a i na něj přikvačil hlad. I zastavil se před osamělým domem, v němž hořelo světlo.

„Hlad mne přepadá," pravil Zarathustra, „jako loupežník. V lesích a močálech mne přepadá můj hlad, a v hluboké noci. Podivné vitochy má můj hlad. Často mi přichází až po jídle a dnes nepřišel po celý den: kde jen prodléval?"

A za těch slov zabušil Zarathustra na vrata domu. Objevil se starý muž; měl v rukou světlo a ptal se: „Kdo přichází ke mně a k mému zlému spánku?"

„Živý a mrtvý," odpověděl Zarathustra. „Dej mi jíst a pít, zapomněl jsem na to ve dne. Kdo nasytí hladového, svou vlastní duši obcerství: tak mluví moudrost."

Stařec odešel, vrátil se však ihned a nabídl Zara-thustrovi chleba i vína.

16]

Zlý to kraj pro hladovějící," pravil; „proto zde přebývám. Zvěř a člověk přicházejí ke mně, k poustevníkovi. Ale řekni též svému druhovi, aby jedl a pil, jest umdlenější než ty." Zarathustra odvětil: „Je mrtev můj druh; stěží ho k tomu přemluví." „Po tom mi nic není" pravil stařec rozmrzele; „kdo zaklepe na můj dům, nechť vezme, co mu nabízím. Jezte a žijte blaze!" -

Nato šel Zarathustra zase dvě hodiny a důvěřoval cestě i záři hvězd: neboť uvykl býti nočním chodcem a rád se všemu spícímu díval do tváře. Ale když se rozbřesko jítro, shledal Zarathustra, že je v hlubokém lese, a již se neukazovala cesta. I položil mrtvého do dutého stromu k svým hlavám - neboť ho chtěl uchrániti od vlků - a sám ulehl na zemi a meč. A záhy usnul, tělo máje mdlé, než duši nepohnutu.

9. Dlouho spal Zarathustra, a nejen ranní červánky mu přes tvář přešly, nýbrž i dopoledne. Posléze však otevřelo se jeho oko: udiven pohlédl Zarathustra do lesa i ticha, udiven sám do sebe. Pak se rychle zvedl, jako plavec, jenž pojednou zahlédne zemi, a zajásal: neb zahlédl novou pravdu. A takto poté promluvil k srdci svému.

„Vzešlo mi světlo: třeba mi druhů, a to živoucích -ne mrtvých druhů a mrtvol, jež nesu s sebou, kamkoli chci já.

Nýbrž živých druhů mi třeba, kteří jdou za mnou, že chtějí jíti sami za sebou - a tam, kam chci já.

Vzešlo mi světlo: ne k lidu nechť mluví Zarathustra, než k druhům! Nemá se Zarathustra státi stáda pastýřem a psem! Mnoho jich odlákat od stáda - k tomu jsem přišel. Nevražiti má na mne lid i stádo: lupičem nechť nazývají Zarathustru pastýři.

Pravím pastýři, oni si však říkají dobří a spravedliví. Pravím pastýři: oni si však říkají věřící pravé víry.

Hle, dobří a spravedliví! Koho nenávidí nejvíce? Toho, kdo jejich desky hodnot láme a zláme: zločince: - to však je ten, kdo tvoří.

Hle, věřící všech věr! Koho nenávidí nejvíce? Toho, kdo jejich desky hodnot láme a zláme: zločince: - to však je ten, kdo tvoří.

Kdo tvoří, hledá si druhů, a ne mrtvol, ani stád, ani věncích. Kdo tvoří, hledá si společníků tvoření, kteří nové hodnoty píšou na nové desky.

Kdo tvoří, hledá si druhů, hledá si společníků žatvy: nebol: vše u něho dozrálo k žatvě. Jemu samotnému se nedostává sta srpů: i vytrhává klasy a je mrzut.

Kdo tvoří, hledá si druhů a těch, kdož dovedou brousiti své srpy. Ničiteli budou zváni a povrhovateli dobrem i zlem. Ale jsou to ti, kteří žnou, ti, kteří svátek slaví.

Společníky tvoření hledá Zarathustra, společníky žatvy a slavností hledá Zarathustra: co mu společného se stády a pastýři a mrtvolami!

A ty, prvý můj druhu, měj se krásně! Dobře jsem tě pochoval v tvém dutém stromě, dobře jsem tě ukryl před vlky.

Ale loučím se s tebou, minul čas. Mezi zořou a zořou mi vzešla nová pravda.

Nemám býti pastýřem ani hrobařem. S lidem již ani nepromluví: naposled jsem mluvil k mrtvému.

K tvořícím, k žnoucím, k těm, kdo svátek slaví, se přidružím: duhu jim ukáži a všechny ony schody nad-člověka.

Poustevníkům zazpívám svou píseň, poustevníkům samojediným i dvojediným; a kdo má ještě uši pro věci neslýchané, tomu zatížím srdce svým štěstím.

Za svým cílem jdu, svým krokem kráčím; váhavé a liknavé přeskočím. Tak budiž můj krok jejich zánikem!"

10. Tak promluvil Zarathustra k srdci svému, když slunce stálo v polednách: tu pohlédl tázavě do výše - neb nad sebou zaslechl ostrý ptačí skřek. A hle! Orel kroužil vzduchem v širokých kruzích a na něm visel had, ne jako lup, než jako přítel: neboť byl obtočen kol jeho krku.

Jsou to má zvířata!" pravil Zarathustra a od srdce se těšil.

„Nejhrdější zvíře pod sluncem a nejchytřejší zvíře pod sluncem - vydala se na výzvědy.

Vyzvědětci chtějí, zda Zarathustra posud na živu. Věru, jsem posud na živu?

18]

Nalezl jsem více nebezpečností mezi lidmi než mezi zvířaty, nebezpečnými cestami kráčí Zarathustra. Nechť mne vedou má zvířata!"

Když Zarathustra takto promluvil, vzpomenu slova onoho světce v lese, vzdychl a děl srdci svému:

„Kéž jsem chytřejší! Kéž jsem chytrý od základu jako můj had!

Tu prosím však o nemožné; tedy prosím svou hrdost, aby vždy šla s mou chytrostí!

A jestliže mne jednou opustí má chytrost: - ach, tak ráda odlétá! - kéž pak má hrdost letí ještě s mým bláznovstvím!"

- Tak se počal Zarathustrův zánik.

19!

ZARATHUSTROVY ŘEČI

O TŘECH PROMĚNÁCH

Tři proměny vám jmenuji ducha: jak duch se stává velbloudem, lvem velbloud a dítětem posléze lev.

Mnoho těžkého se naskytá duchu, silnému, nosnému duchu, v němž přebývá úcta: po těžkém a nejtěžším volá jeho síla.

Co je těžké? tak se táže nosný duch, tak pokleká, podoběn velbloudu, a chce, aby se mu hodně naložilo.

Co je nejtěžší, vy bohatýři? tak se táže nosný duch, abych to na se vzal a svou silou se těšil.

Zdaž to není toto: ponížiti se a tím zraniti svou pýchu? Dát zářiti své pošetilosti a tím své moudrosti se posmívati?

Či je to snad toto: loučiti se se svou pří, ana vítězství své slaví? Stoupati na vysoké hory a pokoušeti tam pokoušeti?

Či je to snad toto: živiti se žaludy a býlím poznání a pro pravdu hladověti v své duši?

Či je to snad toto: býti choř a nepřijímati těšitelů a vcházeťi v přátelství s hluchými, kteří nikdy neslyší, čeho chceš?

Či je to snad toto: stoupati ve špinavou vodu, je-li to voda pravdy, a neodháněti od sebe studených žab a horkých ropuch?

Či je to snad toto: milovati toho, kdo námi pohrdá, a podávati ruku strašidlu, chce-li nás polekati?

Vše toto nejtěžší na se bere nosný duch: podoběn velbloudu, jenž nákladem obtěžkán pospíchá na poušť, tak pospíchá duch na svou poušť.

Ale v nejosamělejší poušti nastává druhá proměna: lvem se tu stává duch, svobodu chce si ukořistiti a pánem býti ve své vlastní poušti.

Svého posledního pána si tu vyhledá: chce se zne-

[20]

svát s ním i se svým posledním bohem, o vítězství chce se rvát s velkým drakem.

Kdo je ten veliký drak, jehož nechce již zváti duch pánem a bohem? „Musíš," tak sluje veliký drak. Duch lví však praví „chci".

„Musíš" leží mu v cestě, zlatem se blyštící šupinaté zvíře, a na každé šupině zlatitě se leskne „musíš!"

Tisícileté hodnoty se lesknou na těch šupinách, a takto dí nejmocnější všech draků: „Všechna hodnota věci - leskne se na mně."

„Všechna hodnota již byla stvořena, a všechna stvořená hodnota - tou jsem já. Věru, již nemá býti žádného „Chd!“ Tak mluví drak.

Bratři moji, k čemu je v duchu potřeba lva? Proč nestačí soumar, jenž se odřiká a jenž uctívá?

Tvořiti nové hodnoty - toho ani lev ještě nesvede: ale svobodu si stvořiti k novému tvoření - to dovede síla lví.

Svobodu si stvořiti a posvátné Ne i k povinnosti: k tomu, bratři moji, je třeba lva.

Násilím právo si vzíti k novým hodnotám - toť nejhroznější násilí pro ducha nosného a uctivého. Věru, je mu to lupem, je mu to věci loupežné šelmy.

Za své nejposvátnější měl kdysi v lásce své „musíš“: ted jest nucen i v nejposvátnějším nalézati blud a zvůli, aby si uloupil osvobození od své lásky: lva je třeba k tomuto lupu.

Ale řekněte, bratři moji, co že dovede dítě, čeho nesvedl ani lev? Proč se má loupežný lev ještě dítětem stát?

Nevinností je dítě a zapomenutím, je novým počítím, je hrou, je kolem ze sebe se roztáčejícím, je prvním pohybem, je posvátným Ano.

Věru, ke hře tvorby, bratři moji, je třeba posvátného Ano: svou vlastní vůli chce potom duch, svůj vlastní svět si zbuduje, světu jsa ztracen.

Tři proměny jsem vám jmenoval ducha: kterak duch se stal velbloudem, lvem velbloud a dítětem posléze lev.

Tak pravil Zarathustra. A tehdy dlel v městě, jež sluje „Pestrá kráva“.

[21]

O UČEBNÁCH CTNOSTI

Velebili Zarathustrovi mudrce, jenž zná prý dobře mluvit o spánku i ctnosti: nadmíru je prý za to vážen a odměňován, a všichni mladíci piý sedí před jeho učitelskou stolicí. K němu šel Zarathustra a se všemi mladíky seděl před jeho stolicí. A takto kázal mudrce:

Úctu a stud míti k spánku! Toť nejprvnější! A vyhýbati se všem, kdo nespí dobře a v noci bdí!

Stydlivý je k spánku i zloděj: vždy se tiše kradе nocí. Nestoudný však je půlnoční strážce, nestoudně nosí svůj roh.

Není malým uměním spáti: je k tomu již třeba, po celý den abys bděl.

Desetkrát za den sám sebe přemož: to ti dá dobrou únavu a jest mákem tvé duši.

Desetkrát zase sám s sebou se usmíř, neboť přemáhání je hořkost, a špatně spí neusmířený.

Desatero pravd najdi za den: sic i v noci budeš hledati pravdu, a tvá duše zůstane lačná.

Desetkrát za den se směj a buď vesel: sice tě v noci vyruší žaludek, ten otec mrzutosti.

Je nemnoho těch, kdo to vědí: ale je nutné míti všechny ctnosti, abys dobře spal. Promluví křivé svědectví?

Sesmilním?

Požádám děvky bližního svého? To vše by se špatně snášelo s dobrým spánkem.

A i kdo má všechny ctnosti, vyznej se ještě v jednom: ať i své ctnosti v pravý čas pošle spát.

Aby se spolu nehašteřily, způsobilé ty ženušky! A to o tebe, nešťastníce!

Mír s bohem i sousedem: tak tomu chce dobiý spánek. A mír i se sousedovým d'áblem! Sic bude u tebe v noci obcházeti.

Úctu a poslušnost vrchnosti: i vrchnosti křivé! Tak tomu chce dobrý spánek. Což mohu za to, že moc tak ráda chodí po křivých nohou?

Ten se mi vždy jmenuj nejlepším pastýřem, kdo svou ovečku vyvede na pastvu nejzelenější; tak se to snáší s dobrým spánkem.

iEKl

22 j

Nechci mnoho poct ni velkých pokladů: tím se za-nítí slezina. Ale špatně se spí bez dobrého jména a bez malého pokladu.

Malá společnost je mi vítanější nežli já: ale když přijde a odejde v pravý čas. Tak se to snáší s dobrým spánkem.

Velmi se mi též líbí chudí duchem: podporují spánek. Jsou blažení, zvláště dáváš-li jim vždy za pravdu.

Tak ubíhá ctnostnému den. A přijde-li noc, bedlivě se střežu, abych spánku nevolal. Nechce býti volán spánek, pán ctností.

Nýbrž přemýšlím, co jsem za den vykonal a vymyslí. Přezvykuje, táži se sám sebe, trpělivě jako kráva: cože bylo tvých desatero přemáhání?

A cože bylo desatero usmíření a desatero pravd a desatero veselostí, na nichž si pochutnávalo mé srdce?

Takto rozvažují, kolébán čtyřiceti myšlenkami, a náhle mne, nepřivolán, přepadne spánek, jenž je pánem ctností.

Spánek mi zaklepe na oko: a oko hned je těžké. Spánek se dotkne mých úst: a zůstanou otevřena.

Věru, měkkou chůzí ke mně přichází nejmilejší ten zloděj a ukradne mi své myšlenky: a já stojím tupě jako tato stolice.

Ale nestojím pak dlouho: a ležím už. -

Když Zarathustra uslyšel mudrce takto kázati, zasmál se v nitai srdce: neboť vzešlo mu při tom světlo. A takto promluvil k srdci svému:

Bláznem je mi tento mudrce se svými čtyřiceti myšlenkami: ale věřím rád, že se znamenitě vyzná v spaní.

Blažen již ten, kdo tomuto mudrci přebývá nablízku! Takový spánek je nakažlivý, i skrze tlustou stěnu nakazí.

Kouzlo přebývá i v jeho učitelské stolicí. A nadarmo neseděli mladíci před kazatelem ctností.

Jeho moudrost jest: bdi, abys dobře spal. A věru, kdyby život byl beze smyslu, a kdybych nemohl voliti než nesmysl, byl by to i mně nesmysl nejdůstojnější volby.

Ted' jasně chápu, co kdysi především hledali, když hledali učitele ctností. Dobrého spánku si hledali a k tomu ctností kvetoucích mákem!

.23:

Všem těmto velebným mudrcům učených stolic byla moudrost spánkem beze snů: neznali lepšího smyslu života. A i dnes jsou ještě někteří, jako tento kazatel ctnosti, a nejsou vždy tak poctiví: ale minul jejich čas. A nemají dlouhého stání: a leží už.

Blahoslavení tito ospalí: neb záhy budou klímat! -

Tak pravil Zarathustra.

O ZÁHROBNÍCÍCH

Kdysi vymrštil i Zarathustra svůj blud směrem mimo člověka, jako všichni vyznavači záhrobí. Výtvozem boha trpícího a zmučeného zdál se mi tehdy svět.

Snem se mi tehdy zdál svět a básní boha se mi zdál, barevným dýmem před očima božského nespokojence.

Dobro i zlo a slast i strast a já i ty - barevným dýmem se mi zdálo to vše před stvořitelskýma očima. Tvůrce chtěl odvrátiti od sebe zraky své - tu stvořil svět.

Je zmámenou slastí trpícímu, když odvrátí svých zraků od svého utrpení a sám sebe ztrácí. Zmámenou slastí a ztracením sebe sama zdál se mi kdysi svět.

Tento svět, věčně nedokonalý svět, odraz věčného rozporu a odraz nedokonalý, zdál se mi kdysi zmámenou slastí svého nedokonalého tvůrce.

Tak vymrštil jsem kdys i já svůj blud směrem mimo člověka, jako všichni záhrobníci. Ale vskutku mimo člověka?

Ach, bratří, ten bůh, jež jsem stvořil, byl výtvozem člověka, byl šílenstvím člověka, jako všichni bohové! Člověkem byl a jen ubohým kusem lidství a „já“: z vlastního popelu a žáru mi vzešlo to strašidlo, a věru! Nepřišlo mi z onoho světa!

Co se stalo, bratří moji? Přemohl jsem sebe, trpícího, svůj vlastní popel jsem nesl do hor, světlejší plamen jsem si vynašel. A hle! Tu ono strašidlo ode mne ustoupilo/

Utrpením by mi teď bylo a trýzní by bylo uzdrave-

ému, věřiti v taková strašidla: Utrpením by mi to teď bylo a ponížením. Tak promlouvám k záhrobníkům.

Utrpení to bylo a nemohoucnost - tím stvořena byla všechna záhrobí; a oním krátkým šílenstvím blaha, jehož zakusí jen ten, kdo trpí nejvíce.

Mdloba to byla, jež jediným skokem, smrtelným skokem chce k nejzazšímu cíli, neblahá nevědomá mdloba, jež nechce už ani chtít; ta stvořila všechny bohy a všechna záhrobí.

Věřte mi, bratří moji! Tělo to bylo, jež si nad tělem zoufalo - to hmatlo prsty oblouzeného ducha po nejzazších zdech.

Věřte mi, bratří moji! Tělo to bylo, jež si nad zemí

zoufalo - to slyšelo k sobě promlouvati útroby jsouc-

na.

*

A tu chtělo hlavou prorazití nejzazší zdi, a neje-

*

nom hlavou - chtělo na druhou stranu k „onomu světu“.

Ale dobře jest ukryt před člověkem „onen svět“, onen vylidněný nelidský svět, jenž jest nebeskou

i

prázdností; a útroby jsoucna ani nemluví k člověku jinak, leč v podobě lidské.

Věai, těžko lze dokázati všecko jsoucno, a těžko mu rozvázati jazyk. Rcete mi, bratří moji, zdaž nejpodivnější ze všech věcí není ještě nejlépe dokázána?

Ano, toto já a tohoto já rozpor a zmatek hovoří

o svém jsoucnu ještě nejpoctivěji: to tvořící, chtějící, hodnotící já, jež jest měrou a hodnotou věcí.

A toto nejpoctivější jsoucno, já - to hovoří o těle, a chce ještě tělo, i když básní a blouzní a když třepetá zlámanými křídly.

Učí se stále poctivě ji hovořiti, ono já: a čím více se učí, tím více nalézá slov a poct pro tělo a zemi.

Nové pýše mne naučilo mě já, a té pýše já učím lidi: aby hlavu nestrkali do písku nebeských věcí, nýbrž aby ji svobodně nesli, pozemskou svou hlavu, jež vytvoří smysl země!

Nové vůli já učím lidi: aby chtěli onu cestu, již sle-Pě krácel člověk, aby ji sclivalovali a stranou se již °d ní neplížili jako

choří a odumírající!

Choří to byli a odumírající, ti pohrdali tělem i zemí

25]

a vynalezli věci nebeské a spasné krůpěje krve: ale i tyto sladké a ponuré jedy brávali z těla a ze země!

Své bídě chtěli utéci, a hvězdy jim byly příliš daleko. I vzdychali: „Ó kdyby byly nebeské cesty, po nichž bychom se vplížili do jiného jsoucna a blaha!“ - tu si vynášeli své plíživé vpády a krvavé lektvaie!

Teď si připadali, nevděčníci, povzneseni nad své tělo i nad tuto zemi. Ale komu že děkovati za křeč i rozkoš povznesení? Svému tělu a této zemi.

Laskav je Zarathustra k chorým. Věru, nezlobí se na jejich projevy nevděku a útěchy. Necht' se uzdravují, necht' se přemáhají, necht' si vytvářejí vznešenější tělo!

Ani se nehněvá Zarathustra na uzdravujícího se, jenž se něžně ohlíží za svým bludem a o půlnoci se plíží kol hrobu svého boha: ale též jeho slzy jsou mi jen chorobou a chorým tělem.

Mnoho neduživého lidu bylo vždy mezi těmi, kdož básní a po bohu běsní; vztekle nenávidí poznávajícího i oné nejmladší z ctností, již jest jméno: poctivost.

Dozadu se stále ohlíží po temných dobách: tehdy ovšem blud a víra byly čímś jiným; zuření rozumu bylo bohorovnosti a pochybování bylo hříchem.

Příliš dobře znám tyto bohorovné: chtějí, aby se v ně věřilo, chtějí, aby pochybování bylo hříchem. Příliš dobře též vím, več sami věří nejlépe.

Věru, ne v záhrobí a spasné krůpěje krve: nýbrž v tělo též oni nejlépe věří, a jejich vlastní tělo jest jim jejich věcí o sobě. Ale jest jim věcí neduživou: a rádi by vyletěli z kůže. Proto naslouchají kazatelům smrti a sami káží o záhrobích.

Raději mi, bratři moji, naslouchejte hlasu zdravého těla: toť hlas poctivější a čistší.

Poctivěji a čistěji hovoří zdravé tělo, dokonalé a pravoúhlé: a hovoří o smyslu země. -

Tak pravil Zarathustra.

O TĚCH,

KDOŽ POVRHUJÍ TĚLEM

Těm, kdož povrhují tělem, řeknu své slovo. Nemají mi přeměnit sebe ani jiné, nýbrž jen vlastnímu tělu mají říci sbohem - a tak oněměti.

Tělo jsem a duše" - tak mluví dítě. A proč nemluvíti, jako mluví děti?

Procitlý, vědoucí však praví: Tělo jsem a tělo a pranic více; a duše jest jen slovo pro cosi na mém těle.

Tělo jest veliký rozum, mnohost s jediným smyslem, válka i mír, jeden ovčinec a jeden pastýř.

Nástrojem svého těla, bratře můj, jest i malý tvůj rozum, jež nazýváš „duchem“; je to malý nástroj, hračka je to tvého velkého rozumu.

Říkáš „já“ a jsi hrd na to slovo. Ale větší věcí - ač tomu nevěříš - je tvé tělo a veliký jeho rozum: ten jest „já“ ve svých skutečích, ne ve svých slovech.

Co smysl cítí, co poznává duch, nemá nikdy cíle v sobě samém. Ale smysl i duch ti namlouvají, že jsou všech věcí cílem: tak marnivé jsou.

Nástroji a hračkami jsou smysl a duch: za nimi ještě tkví prapodstata. Prapodstata hledá též očima smyslů, naslouchá též uším ducha.

Stále naslouchá prapodstata a hledá: srovnává, zdolává, dobývá, boří. Vládne; a ovládá i tvé já.

Za tvými myšlenkami a city, bratře můj, stojí mohutná vládkyně, neznámá moudrá bytost - ta sluje prapodstata. V tvém těle přebývá, tvým tělem jest.

Je více rozumu v tvém těle nežli v nejlepší tvé moudrosti. A kdož ví, k čemu právě tvé tělo má potřebí tvé nejlepší moudrosti?

Tvá prapodstata se směje tvému já i pyšným jeho skokům. „Cím jsou mi tyto skoky a len myšlenky?“ tak Promlouvá k sobě. Jsou oklikou k *néaiu účelu Na Provázku vedu si své „já“, našeptávám nu jeho pojmy."

Prapodstata praví k já: „Zde cit' boiesí!" A tu trpí a přemýšlí, jak by už netrpělo - a právě proto má Přemýšleti.

Prapodstata praví k já: „Zde cit' rozkoš!" Tu se teší a přemýšlí, jak by se ještě často těšilo - a právě proto md přemýšleti.

[21]

Těm, kdož povrhují tělem, řeknu slovo. Z jejich pO-vrhování pochází jejich uctívání. Cože stvořilo uctívání a po vrhování a hodnotu a vůli?

Tvořivá prapodstata si stvořila uctívání a povrho-vání, stvořila si slast i strast. Tvořivé tělo si stvořilo ducha jakožto ruku své vůle.

Ještě v své pošetilosti a v svém povrhování, vy p<> vrhovatelé tělem, sloužíte své prapodstatě. Pravím vám: vaše prapodstata sama chce zemřít a odvrací se od života.

Již nemá sil činiti, co nejraději by chtěla - tvořiti nad sebe samu. To by chtěla nejraději, toť celá její vznícená touha.

Ale teď se jí k tomu připozdilo - i chce vaše prapodstata zaniknouti, vy povrhovatelé tělem.

Zaniknouti chce vaše prapodstata, a proto jste se jali povrhovati tělem! Neboť nemáte již dosti sil, abyste tvořili nad sebe samy.

A proto teď nevrazíte na život i na zemi. Nevědomá závist je v kosém pohledu vašeho povrhování.

Nejdu já vaší cestou, vy povrhovatelé tělem! Vy mi nejste mosty k nadčlověku! -

Tak pravil Zarathustra.

O VÁŠNÍCH

RADOSTNÝCH A BOLESTNÝCH

Bratře můj, máš-li ctnost a ctnost-li je to tvá nesdílíš se o ni s pranikým.

Chceš ji ovšem jménem jmenovati a mazliti se s ní - chceš ji zatahat za ucho a mít s ní kratochvíli.

A hled! Ted se o její jméno sdílíš s lidem, teď ses davem a stádem stal se svou ctností!

Lépe bys učinil, kdybys řekl: „Nevyslovitelné jest a bezejmenné, co mé duši působí trýzeň a sladkost a co jest i hladem mých vnitřností.“

Tvá ctnost budiž příliš vznešená pro důvěrnost jmen-a je-h ti již nutností o ní mluvit, nestyď se o ní se zaji-kati.

[28]

Tedy mluv a zajíkej se: „To jest moje dobro, to mi-

i já, tak se mně to docela líbí, jediné tak chci já mít dobro.“

Nechci to za boží zákon, nechci to za lidský řád

za lidskou nutnost: nebudiž mi to sloupem, jenž ukazuje k nadsvětím a rájům.

pozemská je to ctnost, kterou miluji: málo v ní moudrosti a nejméně je v ní rozum lidí všech.

Ale tento pták si u mne vystavěl hnízdo: proto jej miluji a laskám - teď sedí u mne na zlatých vejcích.“

Tak se zajíkej a ctnost svoji chval.

Kdysi měl jsi vášně a zval jsi je zlými. Ale teď již nemáš nežli své ctnosti: ty vyrostly z tvých bolestných vášní.

Svůj nejvyšší cíl jsi těmto vášním na srdce kladl: tu se staly tvými ctnostmi, tvými vášněmi radostnými.

A kdybys i byl z rodu prchlivých nebo z rodu roz-košníků, z rodu vzteklych po víře či chtivých pomsty:

konec konců všechny tvé vášně se staly ctnostnými, všichni tvoji ďablové anděly.

Kdysi měl jsi v svém sklepení divoké psy. ale konec konců se proměnili v ptáky a v půvabné pěvkyně.

Ze svých jedů jsi svařil svůj balšám; dožil jsi svou krávu mrzutost - teď piješ sladkého mléka jejího vemene.

A zlého teď nic už z tebe nevyrůstá, leda ono zlo, jež vyrůstá z boje tvých ctností.

Bratře můj, máš-li štěstí, máš jedinou ctnost a ne více: tak snáze přejdeš přes most.

Vyznamenává, mít mnoho ctností, ale těžký to úděl; a leda kdo šel na poušť a usmrtil se, že ho znavilo býti bojem a bojištěm ctností.

Bratře můj, což válka a bitva je zlá? Ale nezbytné le toto zlo, nezbytná je závist a nedůvěra i pomluva mezi tvými ctnostmi.

Hled, jak dychtí každá z tvých ctností po nejvyšším-, chce se jí celého tvého ducha, aby byl hlasate-em-jejím, chce se jí celé tvé síly v hněvu, v nenávisti a v lásce.

Žárlí ctnost na ctnost, a žárlivost je hrozná. I ctnosti mohou žárlením zahynouti.

[29]

Koho plamen žárlivosti obklopuje, ten, podoběn šířu, naposled sám proti sobě obrátí otrávený bo-dec.

Ach, bratře můj, neviděls ještě nikdy, kterak ctnost sebe samu očerňuje a probodává?

Člověk je cosi, co musí býti překonáno: a proto miluj své ctnosti -: neb jimi zahyneš. -

Tak pravil Zarathustra.

O BLEDEM ZLOČINCI

Nechcete zabíjeti, vy soudcové a obětníci, dokud zvíře nepřikývne? Hled'te, bledý zločinec přikývl: z oka mu mluví velké pohrdání.

„Mé já je cosi, co má býti překonáno: mé já je mi velké pohrdání člověkem“: tak to mluví z tohoto oka.

Že sám sebe odsoudil, byl jeho nejvyšší okamžik: nepusťte povzneseného zase zpět do jeho nížin!

Pro toho, kdo sám sebou tolik trpí, není vykoupení - leda rychlá smrt.

Vaše zabíjení, vy soudcové, budiž soucitem, ne pomstou. A zabíjejíce, dbejte, abyste sami ospravedlňovali život!

Není dost na tom, že se smíříte s tím, koho zabíjíte. Váš zármutek budiž láskou k nadčlověku: tak ospravedlníte, že jste sami ještě na živu!

„Nepřítel“ máte říkati, ne však „zlosyn“; „chorý“ máte říkati, ne však „padouch“; „blázen“ máte říkati, ne však „hříšník“.

A ty, červený sudí, kdybys ty nahlas pověděl, cos všechno již spáchal v myšlenkách, každý by křičel: „Pryč s tímto kalem a jedovatým červem!“

Ale jiná je myšlenka, jiný je skutek, jiný je obraz skutku. Neběží mezi nimi kolo důvodu.

Obráz zavinil, že zbledl tento bledý člověk. Byl stejného růstu se svým skutkem, tehdy když jej páchal: obrazu jeho však nesnesl, když spáchán byl.

Stále se pak viděl pachatelem jediného skutku. Šílenstvím to zvu: výjimka se mu zvrátila v podstatu.

Čára zmámi slepici; rána, kterou ťal, zmámila jeho nebohý rozum - šílenstvím po činu to zvu.

Slyšte, vy soudcové! Jest ještě jiné šílenství: šílenství před činem. Ach, nevlezli jste mi dosti hluboko jo této duše!

Takto praví červený sudí: „K čemu že vraždil tento zločinec? Loupiti chtěl.“ Já však vám povím: jeho duši chtělo se krve, ne loupeže: žíznil po štěstí nože!

Jeho nebohý rozum však nepochopil tohoto šílenství a přemluvil ho: „Co záleží na krvi!“ pravil; „nespácháš při tom alespoň loupež? Nepomstíš se?“

I naslouchal svému nebohému rozumu: jak olovo naň doléhala jeho řeč - tu loupil, an vraždil. Nechtěl se stydět za své šílenství.

A teď zase na něm leží olovo jeho viny, a zase jeho rozum je tak neohebný, tak ochromen, tak těžký.

Kdyby jen hlavou mohl zatřásti, svalilo by se jeho břímě: kdo však zatřese touto hlavou?

Čím je tento člověk? Hrstkou chorob, jež duchem sahají ven do světa: tam chtějí lapiti svůj lup.

Čím je tento člověk? Klubkem divokých hadů, kteří zřídka mají u sebe samých pokoj - tedy sami pro sebe se vydávají na cestu a hledají po světě lup.

Pohled'te na toto bédné tělo! Čím trpělo, po čem prahlo, to si vykládala tato bedna duše za rozkoš vraždy a chtivost po štěstí nože.

Kdo dnes onemocní, toho přepadá zlo, jež dnes je zlé: chce ublížit tím, co ubližuje jemu. Jiné však byly časy, jiné bylo dobro a zlo.

Kdysi bylo pochybování zlé, zlá byla vůle k pra-podstatě těla. Tenkrát choří se stávali kacířem a čarodějkou: jakožto kacíř a čarodějka snášeli utrpení a chtěli je působit.

To však nevchází do vašich uší: pít to škodí vašim dobrým lidem, pravíte mi. Ale co mi záleží na vašich dobrých lidech! Mnoho na vašich dobrých lidech mi působí hnus, ^ věru, ne jejich zlo. Vždyť bych si přál, aby měli šílenství, jímž by zahynuli, jako tento bledý zločinec!

Přál bych si věai, aby jejich šílenství slulo pravdou či věností či spravedlivostí: oni však mají svou ctnost, aby dlouho a v bídém pohodlí byli na živu.

[31

Jsem zábradlím nad proudem: chyt' se mne, kdo chytit se mne může! Vaší berlou však nejsem. -

Tak pravil Zarathustra.

O ČTENÍ A PSANÍ

Ze všeho, co je psáno, miluji jen to, co kdo píše svou krví. Piš krví: a zviš, krev je že duchem.

Nelze snadno rozumět cizí krvi: v nenávisti mám čtoucí zahaleče.

Kdo čtenáře zná, pro čtenáře nic už nedělá. Ještě sto let čtenářů - a duch sám zatuchne.

To, že kdokoli smí se učit čísti, nezkazí posléze jen psaní, než i přemýšlení.

Kdysi duch byl bohem, pak se stal člověkem, ba nyní stává se luzou.

Kdo píše krví a průpověďmi, nechce, aby ho čtli, nýbrž aby se mu učili nazpaměť.

V horách jest nejbližší cesta z vrcholu na vrchol: ale k tomu je třeba, abys měl dlouhé nohy. Průpovědi mají býti vrcholy: a ti, k nimž se mluví, lidé velcí a vysoce vzrostlí.

Vzduch řídký a čistý, nebezpečnoství blízko a v duchu samou radostnou zlobu: tak se to dobře vespolek snáší.

Chci kolem sebe mít skřítky, neboť jsem odvážný. Odvaha, jež zaplašuje příšery, sama si vytváří skřítky - odvaha chce se smát.

Já již necítím s vámi: toto mračno, jež vidím pod sebou, tato čern a tato tíha, které se smějí - právě to jest mračno vašich bouřek.

Vzhlížíte vzhůru, toužíte-li po povznesení. A já shlížím dolů, protože povznesen jsem.

Kdo z vás dovede se smát a spolu být povznesen?

Kdo stoupá po nejstrmějších horách, směje se všem truchlohrám i truchlo-vážnostem.

Odvážnými, bezstarostnými, výsměšnými, násilnic-kými - tak nás chce moudrost: je ženou a nemiluje nikdy než muže válečníka.

.•32]

pravíte mi: „Těžko snášeti život.“ Ale k čemu byste dopoledne měli svou pýchu a k večeru svou oddanost?

"* Těžko snášeti život: ale nebudte mi přece tak mazliví! Jsme všichni dohromady oslové a oslice a máme vzít pěkně na sebe svůj náklad.

Co nám společného s růžovým poupátkem, které se chví, že kapka rosy mu leží na těle?

Pravda: milujeme život, že jsme uvykli ne životu, než milování.

- Je vždy něco bláznovství v lásce. Ale také vždy něco rozumu v bláznovství.

A též mně, jenž životu přeji, zdá se, že motýl i bublina i co se jim podobá mezi lidmi, ví o štěstí nejvíce.

Vidět, jak se třepotají ony pošetilé, půvabné, pohyblivé dušičky - to svádí Zarathustru k slzám a písňím.

Jen v toho boha bych věřil, který by uměl tančit.

A když jsem viděl svého ďábla, shledal jsem ho vážným, důkladným, hlubokým, slavnostním: byl to duch tíže - jím padají všechny věci.

Nikoli hněvem, leč smíchem se zabíjí. Vzhůru, zab-me ducha tíže!

Naučil jsem se chodit: od té doby si nebráním v běhu. Naučil jsem se létat: od té doby nechci býti teprve strkán, mám-li se hnouti.

Teď jsem lehký, teď letím, teď sebe zřím pod sebou, teď bůh mým nitrem tančí. -

Tak pravil Zarathustra.

O STROMU NA HOŘE

Spatřil Zarathustrův zrak, že jeden mladík se mu vyhýbá. A když jednou z večera samotný kráčet pohořím, obepínajícím město, jež sluje „Pestrá kráva": hle, tu kráčeje našel onoho mladíka, jak seděl opřen o strom a mdlým pohledem se díval do údolí. Zarathustra položil ruku na kmen, u něhož mladík seděl, a promluvil takto:

[33]

„Kdybys zde tímto stromem svými rukama chtěl zatřásti, nesvedl bych toho.

Vítr však, jehož nezříme, jej trápí a ohýbá, kamkoli chce. Nezřené ruce nás nejhůře ohýbají a trápí."

Tu povstal mladík zmaten a pravil: „Slyším Zarathustru a právě jsem naň myslil." Zarathustra odvětil:

„Proč se toho lekáš? - Ale má se to s člověkem jako se stromem.

Čím více chce do výše a jasu, tím silněji tíhnou jeho kořeny do země dolů, do temna, do hlubin -do zla."

„Ano, do zla!" zvolal mladík. Jak je možno, žeš odkryl mou duši?"

Zarathustra se usmál a pravil: „Leckterá duše nebude nikdy odkryta, ledaže dříve bude vynalezena."

„Ano, do zla!" zvolal mladík po druhé.

„Děls pravdu, Zarathustro. Sám sobě již nevěřím od té doby, co směřuji do výšky, a nikdo mi již nevěří - jak jen se to děje?

Proměňuji se příliš rychle: můj dnešek vyvrací můj včerejšek. Často přeskakují stupně, když vystupuji -toho mi

neodpustí žádný stupeň.

Jsem-li nahoře, poznám vždy, že jsem samotný. Nikdo se mnou nemluví, mrazem samoty se třesu. Co jen tam nahoře chci?

Mé pohrdání a má touha rostou o závod; oč výše stoupám, o to více pohrdám tím, kdo stoupá. Co jen tam nahoře chce?

Jak se stydím za své stoupání a klopýtání! Jak se směji svému prudkému supění! Jak nenávídím toho, kdo létá! Jak jsem tam nahoře mdlý!"

Zde se mladík odmlčel. A Zarathustra hleděl na strom, u něhož stáli, a promluvil takto:

„Osaměle stojí zde tento strom na horách; vysoko vzrostl nad lidi a zvěř.

A kdyby chtěl mluvit, neměl by nikoho, kdo by mu rozuměl: tak vysoko vzrostl.

Ted čeká a čeká - nač jen čeká? Přebývá sídlu mračen příliš nablízku: čeká as na prvý blesk?"

Když Zarathustra toto řekl, zvolal mladík s paidký-mi posunky: „Ano, Zarathustro, pravdu díš. Po svém zániku jsem toužil, když jsem chtěl do výšky, a ty jsi

[34:

blesk, na nějž jsem čekal! Hled, čím jsem ještě od té joby, cos ty se nám zjevil? Že ti závidím, toť, co mne zničilo!" - Tak pravil mladík a dal se do hořkého pláče. Zarathustra ho však ovinul paží a odvedl s sebou.

A když chvíli spolu šli, jal se Zarathustra takto mluvit:

Rve mi to srdce. Lépe než tvá slova promlouvá mi tvé oko o celém tvém nebezpečí.

Ještě nejsi svobodný, ještě hledáš svobodu. Tvé hledání tě učinilo příliš rozespálým a bdělým příliš.

Do volné výšky se ti chce, po hvězdách žízni tvá duše. Ale i zlé tvoje pudy žízni po svobodě.

Tví divocí psi chtějí na svobodu; štěkají radostí ve svém sklepe, snaží-li se tvůj duch zotvíratí všechna vězení.

Ještěs mi věznem, jenž si svobodu vymýšlí; ach, duše takových vězňů stává se chytrou, ale úskočnou též a špatnou.

Očistit se musí též ten, kdo svého ducha osvobodil. Mnoho vězeňské plisně ještě v něm zbylo: též jeho oko nechť se očistí.

Ano, znám tvé nebezpečí. Při své lásce a naději tě však zapřisahám: nezahazuj své lásky a naděje!

Vznešeným ještě se cítíš, a vznešeným tě pocít'ují též ostatní ještě, kteří na tě sočí a vysílají po tobě zlé pohledy. Věz, že vznešený všem stojí v cestě.

I dobrým stojí vznešený v cestě: a třebaže ho zvou dobrým, chtějí ho tak odstraniti.

Nové věci a novou ctnost chce stvořiti vznešený člověk. Dobrý chce věcem starým, chce, aby staré byly zachovány.

Není však nebezpečí vznešeného v tom, že se stává dobrým, nýbrž že se stává drzým, výsměšným a ničitelem.

Ach, znal jsem vznešené lidi, a ztratili svou nejvyšší naději. A tu očerňovali všechny vysoké naděje.

Tu žili drze v krátkých rozkoších a za mez jedi-ného dne skoro již neměli cílů.

»Též duch je rozkoší" - tak říkali. I zlomila se křídla jejich duhu: ten se nyní plíží a hlodáním poskvňuje.

Kdysi mněli, že se stanou hrdiny: Ted jsou z nich r²košníci. Hrdina jest jim hořem a hrůzou.

Při své lásce a naději tě však zapřisahám: nezahazuj hrdiny ve své duši! Svatě třímej nejvyšší svou naděj!

Tak pravil Zarathustra.

O KAZATELÍCH SMRTI

Jsou kazatelé smrti, a plna je země takových, jimž nutno kázati, aby se od žití odvrátili.

Plna je země lidí přebytných, zkažen je život těmi, jichž je přespráti mnoho. Ti nechť „věčným životem" jsou odlákáni z tohoto života!

„Žlutí": tak říkají kazatelům smrti, anebo „černí". Já vám je však ukáži ještě v jiných barvách.

Tu jsou oni příšerní, kteří v sobě nosí šelmu a nemají volby, leč mezi chťiči a rozsápáním vlastního masa. A také chťiče jejich jsou ještě rozsápáním vlastního masa.

Ještě se ani lidmi nestali, ti příšerní: at' si jen káží odvrácení od života a sami at' si zahynou!

Tu jsou souchotináři duše: sotva se narodí, již se jmu umírat a touží po naukách únavy a odřikání.

Rádi by byli mrtvi a my bychom jejich vůli měli schvalovati! Sřežme se probuditi tyto mrtvé a porouchati tyto živé rakve!

Potká je chorý nebo kmet nebo nebožtík; a hned říkají: „Život je vyvrácen!"

Ale vyvrácení jsou jen oni a jejich oko, jež na bytí nezří než jedinou tu tvář.

Zabaleni do tlustého stesku a dychtiví malých náhod, jež přinášejí smrt: tak čekají a zatínají zuby.

Anebo: sahají po pamlscích a při tom se vysmívají svému dětinství: visí na svém stéble-životě a vysmívají se, že ještě visí na stéble.

Jejich moudrost zní: „Blázen, kdo zůstane na živu, ale tak nadmíru blázníme! A to jest na životě právě nejbláznivější!" -

„Život jest jen utrpením" - tak říkají jiní a nelžou: jen se starejte, aby vás již nebylo! Jen se postarejte, aby nebylo již života, který je jen utrpením!

[36]

A takto nechť zní nauka vaší ctnosti: „Sám se zabiješ! Sám se odtud vykradeš!" -

„Rozkoš je hřích" - tak říkají jedni, kdož káží smrt - „pojďme stranou a neplodme děti!"

„Roditi je namáhavé" - říkají druzí - „nač ještě roditi? Rodí se sami nešťastníci!" I ti jsou kazatelé smrti.

„Soucitu třeba" - říkají třetí. „Vezměte, co mám! Vezměte, co jsem! Tím méně mne bude poutati život!"

Kdyby byli soucitní z hloubi duše, že soucitu by život svým bližním znechutili. Bytí zlé - to byla by pravá jejich dobrota.

Ale chtějí vyváznout ze života: co jim po tom, že jiné svými řetězy a dary poutají ještě těsněji! -

A též vy, kterým život jest divokou prací a neklidem: zda nejste docela syti života? Zda nejste docela zralí pro kázání smrti?

Vy všichni, jimž je po chuti divoká práce a vše rychlé, nové, cizí - špatně snášíte samy sebe, vaše píle je útek a vůle, na sebe samy zapomenouti.

Kdybyste více věřili v život, méně byste se okamžiku dávali v lup. Ale k čekání nemáte dosti obsahu v sobě - ba ani ne k lenosti!

Všude zaznívá hlas těch, kdož káží smrt: a plna je země takových, jimž nutno kázati smrt.

Anebo „věčný život“: to je jedno - jen když rychle zahynou! -

Tak pravil Zarathustra.

O VÁLCE A VÁLEČNÉM LIDU

Nechceme, aby nás šetřili naši nejlepší nepřátelé ani ti, jež milujeme z hloubi. Tedy mi dovoďte říci vám pravdu!

Bratři moji ve válce! Z hloubi vás miluji, jsem a byl jsem z vašich řad. A jsem také váš nejlepší nepřítel. Tedy mi dovoďte říci vám pravdu!

Vím o zášti a závisti vašeho srdce. Nejste velcí dost, abyste zášti a závisti neznali. Nuž buďte velcí dost, abyste se za ně nestyděl!

[37]

A nemůžete-li býti světci poznání, buďte mi alespoň jeho válečníky. To jsou druhové a předchůdci takové svatosti.

Vojáků vidím mnoho: kéž bych viděl mnoho válečníků! „Stejnokrojem“ zvou, co nosí: kéž není stejný kroj, co pod tím schovávají!

Buďte mi takoví, jejichž oko vždy vyhlíží po nepříteli - po vašem nepříteli. A u některých z vás je nenávist na první pohled.

Svého nepřítele hledejte, svou válku ved'te a za svoje myšlenky! A podlehně-li vaše myšlenka, nechť nad tím přece vítězně zaplesá vaše poctivost!

Mír máte milovati jakožto prostředek nových válek. A krátký mír více než dlouhý.

Vám neradím k práci, než k boji. Vám neradím k míru, než k vítězství. Vaše práce budiž bojem, váš mír budiž vítězstvím!

Může mlčet a tise sedět, jen kdo má šíp a luk: kdo nemá, vadí se a breptá. Váš mír budiž vítězstvím!

Pravíte, že je to dobrá věc, jež i válku světí? Pravím vám: je to dobrá válka, jež světí každou věc.

Válka s odvahou dovedly více velkých věcí než láska k bližnímu. Ne váš soucit, leč vaše statečnost až dosud zachraňovala ty, kdož přišli k úrazu.

„Co jest dobré?“ se ptáte. Býti statečný je dobré. Ať si povídají holčičky: „Dobro je, co je hezké a zároveň dojímné.“

Říkají o vás, že jste bez srdce: ale vaše srdce je ryzí, a miluji stud vaší srdečnosti. Styďte se za svůj příliv, a jiní se stydí za svůj odliv.

Jste oškliví? Nuž dobrá, bratři moji! Ted' se zahalte do vznešenosti, jež je pláštěm ošklivého!

A vzrůstá-li vaše duše, stává se zpupnou, a ve vaší vznešenosti je zloba. Znáám vás.

Ve zlobě se setká zpupný a slaboch. A nerozumějí si. Znáám vás.

Smíte míti jen nepřátele, jichž byste nenáviděli: ne takové, jimiž byste pohrdali. Buďte mi hrdí na svého nepřítele: pak úspěchy vašeho nepřítele jsou též úspěchy vaše.

Vzpouřte - toť vznešenost otroků. Vaší vznešeností budiž poslušnost! I vaše rozkazování budiž posloucháním!

[38]

Dobrému válečníkovi zní příjemněji „musíš“ než „chci“. A vše, co je vám milé, dejte si teprve rozkázat!

Vaše láska k životu budiž láskou k vaší nejvyšší naději: a vaše nejvyšší naděje budiž nejvyšší myšlenkou života!

Svou nejvyšší myšlenku máte si však dáti rozkázat ode mne - ta zní: člověk je cosi, co má býti překonáno.

Tak žijte svůj život poslušnosti a války! Co záleží na dlouhém žití! Který válečník chce, aby ho bylo šetřeno!

Nešetřím vás, z hloubi vás miluji, bratři moji ve válce! -

Tak pravil Zarathustra.

O NOVÉ MODLE

Kdesi jsou ještě národové a stáda, nikoli však u nás, bratři moji: u nás jsou státy.

Stát? Co je to? Nuže dobrá! Ted' mi otevřete uši, neb ted' vám řeknu své slovo o smrti národů.

Stát, tak se jmenuje nejstudenější ze všech studených netvorů. Studeně také lže; a tato lž mu leze z tlamy: „Já, stát, jsem národ!“

Lež! Tvůrci to byli, ti stvořili národy a nad ně zavěsili víru a lásku: tak sloužili životu.

Ničitelé to jsou: ti na velký dav líčí pasti a zvou je státem: zavěšují nad ně meč a sto chtíčů.

Kde ještě je národ, tam nerozumí státu a má k němu zášť jako k uhrančivému pohledu a k hříchu proti mravům a právním.

Toto znamení vám dávám: každý národ mluví svým jazykem dobra i zla: tomu nerozumí souseď. Svůj vlastní jazyk si vynalezl každý národ v mravech i právech.

Ale stát lže všemi jazyky dobra i zla; a cokoli mluví, lže - a cokoli má, ukradl.

Nepravé je na něm všecko; ukradenými zuby kouše, kousavý. Nepravé jsou i jeho vnitřnosti.

Zmatení jazyků dobra i zla: toto znamení vám dá-

[39]

vám za znamení státu. Věru, vůli k smrti značí toto znamení! Věru, kyne kazatelům smrti!

Přespřiliš mnoho rodů se lidí: pro přebytné byl vynalezen stát!

Hleďte mi jen, jak je láká k sobě, těch přespřiliš mnoho! Jak je dává a žvýká a přezývá!

„Na zemi není nic většího nadě mne: jsem pořádkajícím prstem božím“ - tak řve ten netvor. A na kolena neklesají jen ti, kdož mají dlouhé uši a krátký zrak!

Ach, také vám, vy velké duše, našeptává své ponuré lži! Ach, uhodne bohatá srdce, jež se ráda rozplývají!

Ano, i vás uhodne, vy vítězové nad starým bohem! Zemleli jste v boji, a teď vaše mdloba ještě nové modle slouží! Hrdiny a ctné muže ráda by kolem sebe rozestavila, ta nová modla! Rád se sluní v slunečním svitu dobrých svědomí - ten studený netvor!

Všechno dá vám ta nová modla, budete-li vy se jí klanět: tak si skoupí jas vašich ctností a pohled vašich hrdých zraků. Navnadit chce vámi ty, jichž je přespříliš mnoho! Ano, pekelný kousek byl tu vynalezen, kůň smrti, jenž řinčí ve zdobě božských poct!

Ano, hromadné umírání bylo tu vynalezeno, jež samo sebe velebí za život: věru, milostná služba všem kazatelům smrti! Státem zvu, kde všichni pijí jeď, ať dobří či nedobří: státem, kde všichni ztrácejí sebe, ať dobří či nedobří: státem, kde pomalá sebevražda všech se jmenuje - „životem“.

Pohledte mi jenom na ty přebytečné! Kradou si díla vynálezců a poklady mudrců: Vzděláním jmenují svou krádež - a vše se jim stává chorobou a trampotou!

Pohledte mi jenom na ty přebytečné! Nemocni jsou stále, zvracejí svou žluč a jmenují to novinami. Dává se navzájem a nestráví se ani.

Pohledte mi jenom na ty přebytečné! Nabývají bohatství a bohatnouce chudnou. Chtějí moc a především sochor moci, hodně peněz - ti nemohoucí!

Pohledte, jak šplhají, ty mrštné opice! Šplhají přes sebe, a tak se strhují clo bahna, d'ho hloubky.

K trůnu směřují všichni: je to jejich šílenství - jako

[40]

by na trůnu sedělo štěstí! Často sedí na trůně bahno - a často též trůn na bahně.

Šílenci a šplhající opice jsou mi ti všichni a příliš jsou určeni. Nelibě mi páchne jejich modla, ten studený netvor: nelibě mi páchnou všichni dohromady, ti modloslužebníci.

Bratři moji, což se chcete zadusit ve výparu jejich úst a chtivosti? To raději rozbijte okna a skočte na volný vzduch!

Vyhněte se přece zápachu! Odstupte od dýmu těchto lidských obětí!

Vyhněte se přece zápachu! Odstupte od dýmu těchto lidských obětí!

Otevřena je země také teď ještě velikým duším. Jest ještě mnoho prázdných míst pro samojediné a dvoj-jediné, a kolem nich vane vůně tichých moří.

Otevřen a uvolněn je ještě volný život velikým duším. Věru, kdo málo má majetku, tím méně je majetkem jiného: pochválena bud malá chudoba!

Tam, kde přestává stát, tam se teprve počíná člověk, jenž není přebytečný: tam se počíná píseň nezbytnosti, ten jedinečný, nenahraditelný nápěv.

Tam, kde přestává stát- jen mi tam pohledte, bratři moji! Nevidíte jich, duhy a mostů nadčlověka?

Tak pravil Zarathustra.

O MOUCHÁCH NA TRHU

Do své samoty prchni, příteli můj! Vidím tě zmámena hřmotem velkých mužů a rozbodána žahadly malých.

Důstojně zná s tebou mlčet skála i les. Bud zase jako strom, jež miluješ, jako košatý strom, jenž tiše a naslouchaje visí nad mořem.

Kde přestává samota, začíná se trh; a kde se začíná trh, začíná se také hřmot velkých herců a hemžení jedovatých much.

Nejlepší věci ve světě pranic neplatí, pokud se nenajde někdo, kdo je sehraje: velkými muži nazývá lid takové pořadatele her.

[41]

^

hodnot točí se svět:

kolem herců točí se lid; sl

?TMá dUCh^f neŽ^o má^o svěd^oTM ducha. Vždy to, cm vnuká nejsilnějším víru - víru v sebe!

7/rUTMVOU 3 Pozitíř nověJší- Rvchlé smysly má proměnlivé u dka

manko hd a veřtení má proměnl 1 orazit - to jest mu: dokázat ^přesvědčit. A krev mu platí

Ž

n do

- to všfch

bí vdS ř í l "11.51^0TM ^přmafl - a lid se chlu-b: ve kymi svým mua! to mu jsou pánové hodiny.

Ln " ^ "ě d^oéhá: ' ***** na tebe. A též C1 Ne Běda' staviš svou židli mezi

ý a Protí J1

C1

Na tyto bezpodmínečné a rtil t ^ř1^

l t

Se

bezpodmínečného

nežárli Prayda v

^rT?— °d?dí 3 ^ Se Ve SVOU ' na trhu te přepadají stálým Ano? či Ne?

ny nSí- ProZ1? f °" Chvřli VŠechny hluboké Woubky ' dl°UhO' ""^ Vědí' CO Ž"P^

a s^wtlfV SláVý ^ dě'e vše —Iké: daleko trhu ajlavy 2lh od „epaměti vynálezcové nových hod-

vidím tě roz-

' Příteli
rouchami-
,PrChní! Žils Příliš nablízku ma
tneviditelné
[42]

Nejsi kamenem, ale již tě vyhlodalo množství krůpějí. Rozpadneš se mi a rozpukeš ještě množstvím krůpějí.
Vidím tě umdlena jedovatými mouchami, vidím tě do krve škrábnuta na stu místech; a pýše tvé není ani do hněvu.
Krev by na tobě chtěli ve vši nevinnosti, po krvi prahnou jejich bezkrevné duše - i bodají ve vši nevinnosti.
Ty hluboký však příliš hluboce trpíš i malými ranami; a nežli ses ještě vyhojil, přelezl ti přes ruku týž jedovatý červ.
Příliš hrd jsi mi k tomu, abys mlsné ty tvory usmrtil. Strež se však, aby se nestalo tvou sudbou, nésti všechno jejich
jedovate bezpráví!

Bzučí kolem tebe též svou chválou: dotěrnost je jejich pochvala. Chtějí blízkost tvé kůže a krve.
Lichotí ti jak bohu či ďáblu; kňučí před tebou jak před bohem či ďáblem. Co na tom! Kňučící lichotníci to jsou, a ne
více.

Také se k tobě leckdy laskavě mají. To však vždy byla chytrost zbabělců. Ano, zbabělci jsou chytří!
Mnoho uvažují o tobě svou těsnou duší - povážlivý jsi jim povždy! Vše, o čem se mnoho uvažuje, stává se
povážlivým.

Trestají tě za všechny ctnosti. Z hloubi duše ti promíjejí jen - tvé přehmaty.
Ze jsi mírný a spravedlivé myslí, říkáš: „Nevinni jsou svým malým živobytím.“ Jejich těsná duše však myslí: „Provinilo
se každé velké živobytí.“ I jsi-li k nim mírný, cítí ještě, jak jimi pohrdáš; a splácejí ti dobrý tvůj čin tajně zraňujícími
zločiny.

Tvá mlčenlivá pýcha vždy jest jim proti chuti; jásají, jsi-li jednou skromný dost, abys byl marnivý.

Co na někom poznáváme, rozněcujeme na něm též. Strež se tedy malých!

Před tebou cítí se malými, a jejich nízkost proti tobě žhne a d'outná v neviditelné mstě.

Nepozoroval jsi, kolikrát osaměli, když jsi k nim přistoupil, a jak jejich síla z nich vystoupila, jako dým vystupuje z
hasnoucího žáru?

Ano, příteli můj, zlým svědomím jsi pro své bližní;

[43]

neb jsou tebe nehodní. I nenávidí tě a rádi by sáli tvou krev.

Stále budou tvoji bližní jedovatými mouchami; co na tobě jest velkého - to samo je nutně činí jedovatějšími a stále
mouchovitějšími.

Do své samoty prchni, příteli můj, a tam, kde vane drsný, silný vzduch! Tvým údělem není býti ohán-kou na mouchy!
Tak pravil Zarathustra.

O CUDNOSTI

Miluji les. V městech je špatně žít: tam příliš mnoho je říjících.

Zdaž není lépe, dostati se do rukou vrahovi než do snů vilné ženy?

A jen mi pohleďte na tyto muže: jejich oko to dí - neznají na světě nic lepšího nežli ležeti u ženy.

Bahno je na dně jejich duše; a běda, má-li jejich bahno ještě i ducha!

Kdybyste alespoň jakožto zvířata byli dokonalí! Ke zvířeti však třeba nevinnosti.

Radím vám, abyste usmrtili své smysly? Radím vám k nevinnosti smyslů.

Radím vám k cudnosti? Cudnost u některých je ctností, ale u mnohých takřka neřestí.

Ti jsou sice zdrženliví: ale psice smyslnost závistně vyzírá ze všeho, cokoli konají.

I do výšek jejich ctnosti a až dovnitř studeného ducha jde za nimi to zvíře a jeho nepokoj.

A jak způsobně zná psice smyslnost žebrati o kus ducha, nedostane-li se jí kusu masa.

Milujete truchlohry a vše, co láme srdce? Já však nedůvěřuji vaší psici.

Máte mi příliš ukrutné oči a chtivě se díváte na ty, kdo strádají strastí. Nepřestrojila se snad vaše vilnost a neřká si
soustrast?

A také toto podobenství vám dávám: ne jeden z těch, kdož vymítali svého ďábla, sám při tom clo vepřů vjel.

[44]

Komu je cudnost zatěžko, toho z ní dlužno zrazovati: aby se nestala cestou do pekel - to jest k bahnu a říjení duše.

Mluvím o špinavých věcech? To mi není nejhorší.

Nestoupá poznávající nerad do vody pravdy, je-li špinavá, nýbrž, je-li mělká.

Věru, jsou na světě lidé cudní z hloubi duše: jsou srdce mírnějšího, raději a hojněji se smějí nežli vy.

Smějí se i cudnosti a táží se: „Co je cudnost?“

Zdaž cudnost není bláznovství? Ale toto bláznovství přišlo k nám, a ne my k němu.

Poskytli jsme tomu hosti přístřeší a srdce: ted u nás přebývá - necht' zůstane, pokud se mu zlíbí! -

Tak pravil Zarathustra.

O PŘÍTELI

„O jednoho je vždy více kolem mne“ - tak myslí poustevník. „Vždy jednou jeden - to konec konců jsou dva!“

Já a já vždy příliš horlivě spolu hovoří: jak by se to dalo snést, kdyby nebylo přítele?

Pro poustevníka přítel vždy je už třetí: ten třetí je korek, jenž zabrání, aby hovor oněch dvou neklesl do hloubky.

Ach, je příliš mnoho hloubek pro všechny poustevníky. Proto tak touží po příteli a po jeho výšce.

Naše víra v jiné prozrazuje, v čem bychom rádi věřili v sami sebe. Naše touha po příteli je naší zrád-kyní!

A často láskou jen přeskakujeme závist. A často někoho napadneme a učiníme si ho nepřitelem, abychom zakryli, že lze

napadnouti nás.

„Bud mi alespoň nepřítelem!“ - dí pravá úcta, jež se neodvažuje prositi o přátelství.

Kdo chce míti přítele, chtěj také zaň vésti válku: a kdo chce vésti válku, ať dovedebýx nepřítelem.

I ve svém příteli cti nepřitele. Můžeš k svému příteli těsně přistoupiti, abys k němu nepřestoupil?

[45]

Ve svém příteli měj svého nejlepšího nepřítele. Bud' mu nejbližší srdcem, když se mu vzpouzíš.

Nechceš před svým přítelem nositi šatu? Aby bylo cti tvého přítele, že se mu dáváš, jaký jsi? Ale vždyť on tě za to posílá k čertu!

Kdo ze sebe nedělá tajemství, pobuňuje: a proto věru máte proč se báti nahoty! Ano, kdybyste byli bohy, směli byste se stydět za své šaty!

Nemůžeš se pro svého přítele dost krásně vyzdobiti: neb máš mu býti šípem a touhou po nadčlo-věku.

Viděls již spáti svého přítele - aby ses dověděl, jak vypadá? Neb co jest jinak přítelova tvář? Tvá vlastní tvář v drsném a nedokonalém zrcadle.

Viděls již spáti svého přítele? Nelekl ses, že tvůj přítel tak vypadá? Ó příteli, člověk je cosi, co musí býti překonáno.

Přítel budiž mistr v tom, jak dovede hádat a mlčet: není radno, abys všechno chtěl viděti. Ať tvůj sen ti vyzradí, co tvůj přítel dělá ve bdění.

Uhodni svým soucítěním: abys dříve věděl, přeje-li si tvůj přítel soucitu. Snad na tobě miluje nezlomené oko a pohled věčnosti.

Soucítění s přítelem nechť se skrývá pod tvrdou skořápkou: vylom si na něm zub. Tak bude jemné a bude míti svou sladkost.

Jsi svému příteli čistým vzduchem a samotou a chlebem a lékem? Leckdo se z vlastních okovů nevysvobodí, a přece je příteli osvoboditelem.

Jsi otrok? Tedy nemůžeš býti přítelem. Jsi tyran? Tedy nemůžeš přátel míti.

Příliš dlouho skrýval se v ženě otrok a tyran. Proto žena posud není schopna přátelství: zná pouze lásku.

V ženině lásce je nespravedlnost a slepota ke všemu, čeho nemiluje. A i ve vědoucí lásce ženy je vždy ještě přepadání a blesk a noc vedle světla.

Posud není žena schopna přátelství: Kočkami stále ještě jsou ženy, a ptáky. Nebo v nejlepším případě kravami.

Posud není žena schopna přátelství. Ale rcete mi, vy mužové, kdo z vás že je přátelství schopen?

[46]

Ó vaší chudoby, vy mužové, a vaší lakoty duše! Kolikkoli dáváte příteli, tolikéž já svému nepříteli dám, a jistěže nezchudnu.

Dnes lidé jsou kamarády: kéž by byli přáteli! -

Tak pravil Zarathustra.

O TISÍCI A JEDNOM CÍLI

Mnoho zemí viděl Zarathustra i národů mnoho: tak objevil mnoha národů dobro i zlo. Nenalezl Zarathustra na zemi moci větší než dobro a zlo.

Žítí by nemohl národ, jenž zprvu by nehodnotil: chce-li se však zachovati, nesmí hodnotit, jako hodnotí soused.

Mnohé, co tomuto národu slulo dobrým, u jiného bylo posměchem a potupou: tak jsem to nalezl. Mnohé jsem nalezl, co zde bylo zváno zlem a onde zdobeno počtami purpurovými.

Nikdy soused souseda nechápal: pokaždé jeho duše žasla nad sousedovým bludem a nad jeho zlobou.

Deska statků visí nad každým národem. Hle, je to deska jeho všech přemáhání; hle, je to hlas vůle k moci.

Chvalitebné jest, co mu platí za těžké; co za nezbytné a těžké, sluje dobré; a co i z nejvyšší nouze vysvobozuje, co je vzácné a nejtěžší - to velebí za posvátné.

Co mu zajišťuje vládu a vítězství a lesk, jeho sousedu k hrůze a závisti: to mu platí za vysoké, za prvé, za míru a smysl všech věcí.

Věřu, bratře můj, poznal-lis jenom národa nouzi a zem a nebe a souseda: tedy uhodneš již zákon jeho přemáhání, i proč po tomto žebříku stoupá k své naději.

„Vždy budeš přední a nad ostatní vztyčen: nikoho nebude milovati tvá řevnivá duše, leč přítele“ - tím příkazem třásla se duše Řekovi: s ním stoupal svou stezkou velikosti.

„Mluvíti pravdu a dobře obcovati s lukem a šípem“

[47]

- to zdálo se spolu milé i těžké onomu národu, z něhož pochází mé jméno - jméno, jež jest mi spolu milé i těžké.

„Ctíti otce svého i matku svou a býti jim po vůli až do kořenů duše“: tuto desku přemáhání zavěsil nad sebe jiný národ a jí dosáhl moci a věčnosti.

„Osvědčovati věrnost a pro věrnost dávatí v sázku čest a krev i za věci zlé a nebezpečné“: tak, sám sebe poučuje, přemohl se jiný národ a tak, sám sebe přemáhaje, obtěžkal a zatížil se velkými nadějemi.

Věřu, lidé sami si dali všechno své dobro i zlo. Věřu, nevzali ho, nenašli ho, nespadlo na ně jak nebeský hlas.

Teprve člověk vložil hodnoty do věcí, aby se uchoval - teprve člověk stvořil věcem jejich smysl, lidský smysl! Teprve proto, že odhaduje, zasluhuje mít jméno člověka.

Odhadovati cenu, to jest tvořiti: slyšte to, vy tvořící! Odhadovati cenu, toť samo všech ceněných věcí cena, poklad a klenot.

Teprve tím, že odhadujeme cenu, povstává hodnota: a bez toho byl by ořech života prázdný. Slyšte to, vy tvořící!

Změna hodnot - toť změna tvořících. Stále ničí, komu jest určeno býti tvůrcem.

Tvořícími byli zprvu národové, teprve později byli jimi jedinci; a věru, jedinec sám je nejmladší výtvor.

Národové zavěšili kdysi nad sebe desku dobra. Láska, jež chce vlasti, a láska, jež poslouchati chce, stvořily si společně takovéto desky.

Starší je radost ze stáda než radost z já: a pokud dobré svědomí stádem se zve, říká jen špatné svědomí: já. Věru, chytré já, bez lásky, které chce prospěchu svému v prospěchu mnohých: to není stáda vznik, nýbrž zánik. Milující byli to vždy a tvořící, ti stvořili dobro a zlo. Jména všech ctností žhnou ohněm lásky i ohněm hněvu.

Mnoho zemí viděl Zarathustra i národů mnoho: nenalezl Zarathustra moci větší než díla milujících: „dobré“ a „zlé“ jsou jejich jména.

[48]

Věru, nestvůrou jest moc této chvály a hany. Rce-te, kdo mi ji zmůže, bratří moji? Rcete, kdo tomu zvířeti přehodí lano přes jeho tisíc šíjí?

Tisíc bylo dosud cílů, neb tisíc bylo národů. Jen pouto těch tisíce šíjí schází ještě, schází jediný cíl. Lidstvo ještě nemá cíle.

A rcete mi přece, bratří moji: schází-li posud lidstvu cíl, zda neschází také - lidstvo samo ještě?

Tak pravil Zarathustra.

O LÁSCE K BLIŽNÍMU

Tísňíte se kolem bližního a máte pro to krásná slova. Ale pravím vám: vaše láska k bližnímu je vaše špatná láska k vám samým.

Utíkáte se k bližnímu sami před sebou a rádi byste si z toho učinili ctnost: ale prohledám vaše „nesobecké jednání“.

Starší je Ty než Já; Ty jest vyhlášeno svatým, Já však posud ne: člověk se tedy tlačí k bližnímu.

Radím vám lásku k bližnímu? Raději ještě k útěku před bližním a k lásce k dálnému, k nejvzdálenějšímu!

Vyšší než láska k bližnímu jest láska k nejvzdálenějšímu a příštím; vyšší ještě než láska k člověku jest mi láska k předmětům a přizrakům.

Přizrak, jenž před tebou běží, bratře můj, jest krásnější, než jsi ty; proč mu nedáš svého masa a kostí svých? Ale ty máš strach a běžíš k svému bližnímu.

Sami sebe nesnesete a nemilujete se sdostatek: i svádíte bližního k lásce a rádi byste se pozlatili jeho omylem.

Raději bych, abyste nesnesli společnosti všelijakých bližních a jejich sousedů; pak by vám nezbylo, než abyste si sami ze sebe stvořili svého přítele a jeho překypující srdce.

Svědka k sobě zvete, chcete-li o sobě dobře mluvit; a jestliže jste ho svedli, aby o vás dobře smýšlel, sami o sobě dobře smýšlíte.

[49]

Nelze jenom ten, kdo mluví proti svému vědění, nýbrž ještě více ten, kdo mluví proti svému nevědění. A tak o sobě mluvíte, stýkáte-li se s kým, a sebou samým obelháváte souseda.

Takto mluví blázen: „Obcovati s lidmi kazí charakter, zvláště tomu, kdo ho nemá.“

Jeden chodí k bližnímu, že sám sebe hledá, a druhý, že by sám sebe rád ztratil. Vaše špatná láska k vám samým dělá vám ze samoty žalář.

Jsou to vzdálenější, kdož zaplatí za vaši lásku k bližnímu; a již, je-li vás pět pohromadě, je vždycky nutné, aby někdo šestý umřel.

Ani vašich slavností nemilují: příliš mnoho herců jsem při nich našel, a také diváci často se tvářili jako herci.

Nehlásám vám bližního, nýbrž přítele. Přítel vám budiž slavností země a předchutí nadčlověka.

Hlásám vám přítele a jeho přetékající srdce. Ale je třeba, aby dovedl houbou být, kdo chce být milován srdci přetékajícími.

Hlásám vám přítele, v němž hotov je svět jako pod slupkou dobré jádro, - hlásám vám tvořícího přítele, který vždy může darovati hotový svět.

A jak se mu svět rozvinul, tak se mu zase v prstenech dohromady stáčí, jakožto vznikání dobra pomocí zla, jakožto vznikání účelů z náhody.

Budoucnost a dálka nejvzdálenější budiž ti příčinou tvého dneška: v svém příteli miluj nadčlověka jakožto svou příčinu.

Bratří moji, k lásce bližního vám neradím: radím vám k lásce nejvzdálenějšího.

Tak pravil Zarathustra.

O CESTĚ TVŮRČÍHO

Chceš jíti do osamocení, bratře můj? Chceš hledati cesty k sobě samému? Ještě chvíli postůj a poslyš mne.

„Kdo hledá, sám se lehce ztratí. Každé osamocení jest provinění“: tak mluví stádo. A dlouho jsi náležel k stádu.

:50]

I v tobě ještě bude zaznívati stáda hlas. A řekneš-li: „Nemám již společného svědomí s vámi,“ bude to nárek a bolest.

Hleď, tuto bolest samu zrodilo ještě ono společné svědomí: a tohoto svědomí poslední třpyt se leskne ještě na tvém smutku.

Ale ty chceš jíti cestou svého smutku, cestou k sobě samému? Nuž, ukaž mi své právo a svou sílu k tomu!

Jsi nová síla a nové právo? Jsi první pohyb? Kolo ze sebe se roztáčející? Můžeš přinutit i hvězdy, aby obíhaly kol tebe?

Ach, je tolik chtivosti po výšce! Tolik je křečí ctižádostivců! Ukaž mi, že nejsi ze chtivých a ctižádostivých!

Ach, je tolik velkých myšlenek, jež nečiní více, než činí měch: nadýmají a vyprazdňují.

Svobodným se zveš? Tvou vládnoucí myšlenku chci slyšeti, a ne že jsi unikl jhu.

Jsi z těch, kdo směli uniknout jhu? Jsou, kdož odhodili poslední svou cenu, když odhodili svou služebnost.

Osvobozen od čeho? Co Zarathustrovi po tom! Jasně však nechť mi věstí tvé oko*, osvobozen k čemu?

Můžeš si sám určovati své zlo i své dobro a zavěšovati nad sebou svou vůli jakožto zákon? Můžeš si sám býti

soudcem a mstitelem svého zákona?

Je hrozné býti o samotě se soudcem a mstitelem vlastního zákona. Tak bývá hvězda vyvržena v pustý prostor a v ledový dech osamění.

Dnes ještě trpíš mnohými, ty jediný: dnes ještě máš celou svou odvahu i své naděje.

Ale jednou tě samota znáví, jednou tvá pýcha bude se hrbiti a tvá odvaha bude skřipati zuby. Křičeti budeš jednou: Jsem sám!"

Jednou nebudeš již viděti své výšky a nízkost svou, shlédneš v přílišné blízkosti; tvá vznešenost sama jako přízrak ti nažene strachu. Křičeti budeš jednou: „Všechno je lež!"

Jsou pocity, jež osamělého chtějí zabít; nezlať-li se jim to, nuže, pak samy jsou vydány na smrt! Ale dokážeš býti vrahem?

Znáš již, bratře můj, slovo „pohrdání"? A trýzeň své

[51

spravedlivosti, abys byl k těm spravedliv, kdož tebou pohrdají?

Nutíš mnohé, aby změnili své smýšlení o tobě; to ti připočtou na vrub. Přiblížil ses jim a šel jsi přece mimo: toho ti nikdy neprominou.

Vystupuješ nad ně: ale čím výše stoupáš, tím menším tě vidí oko závisti. Nejvíce však je v nenávisti ten, kdo létá.

Jak byste chtěli býti spravedliví ke mně" - tak musíš mluvit - „já si volím vaši nespravedlivost za úděl, jenž mně je souzen."

Nespravedlivostí a špínou házejí po osamělém: chceš-li však, bratře můj, hvězdou býti, nesmíš jim proto svítiti méně!

A střež se dobrých a spravedlivých! Rádi ukřižují ty, kdož si vynalézají svou vlastní ctnost - nenávidí osamělého.

Střež se též svatě prostoty! Nic jí není svatého, leda co prostné jest; ráda si také s ohněm hraje - s ohněm hranic.

A střež se i záchvatů své lásky! Příliš rychle vztáhne osamělý ruku k tomu, s kým se setká.

Leckomu nesmíš podati ruku, nýbrž jen pazour: a chci, aby tvůj pazour měl také drápy.

Ale nejhorší nepřítel, s kterým se můžeš setkat, budeš vždy sám sobě; sám na sebe číháš v doupatech a lesích.

Osamělý, kráčíš cestou k sobě samému! A mimo tebe samého vede tvá cesta i mimo tvých sedm d'áblů!

Kacířem budeš si sám a čarodějkou a věstcem a bláznem a pochybovačem a nesvatým a zlosynem.

Sám se chtěj spáliti ve vlastním svém plameni: jak by ses chtěl obnoviti, neshořel-lis dříve v popel!

Osamělý, kráčíš cestou tvůrčího: boha si chceš stvořiti ze svých sedmi d'áblů!

Osamělý, kráčíš cestou milujícího: sám sebe miluješ, a proto sebou pohrdáš, jak jen milující pohrdají.

Tvořiti chce milující, protože pohrdá! Co ví o lásce, kdo nebyl právě nucen pohrdati tím, co miloval?

Se svou láskou a se svým tvořením jdi ve své osamocení, bratře můj; a pozdě teprve přibelhá se za tebou

spravedlivost.

i 52;

S mými slzami jdi ve své osamocení, bratře můj. Miluji toho, kdo tvořiti chce nad sebe samého a takto zaniká. -

Tak pravil Zarathustra.

O STARÝCH I MLADÝCH ŽENKÁCH

„Proč se tak plaše plížíš soumrakem, Zarathustro? A co skrýváš úzkostně pod pláštěm?

Je to poklad, tobě darovaný? Či dítě, jež se ti zrodilo? Či kráčíš teď sám po cestách zlodějů, ty příteli zlých?" -

Věru, bratře můj! pravil Zarathustra, je to poklad, mně darovaný: malá pravda je to, co mám v rukou.

Ale nezpůsobná je jak děcko, a nesvírám-li jí ústa, křičí přehlasitě.

Když jsem dnes krácel cestou svou samotou, v hodinu, kdy zapadá slunce, potkala mne stará ženka a mluvila takto k mé duši:

„Mnoho promlouval Zarathustra též k nám ženám, nikdy však nám nehovořil o ženě."

A já jí odpověděl: „O ženě má se promlouvati jen k mužům."

„Těž mně mluv o ženě," pravila; „jsem stará dost, abych to hned zase zapomněla."

I byl jsem po vůli staré žence a pravil jsem jí toto:

Všechno na ženě jest hádanka a všechno na ženě má jediné rozluštění: jeho jméno - těhotenství.

Muž je ženě prostředkem k cíli: účelem vždy je dítě. Čím však je žena pro muže?

Dvojí věc chce pravý muž: nebezpečí a hai. Proto chce ženu: nejnebezpečnější hračku.

Muž má býti vychováván k válce a žena k zotavení válečnickovu: vše ostatní je bláznovství.

Příliš sladkých plodů - těch se válečnickovi nechce. Proto chce se mu ženy; jeť hořká i nejsladší žena.

Lépe než muž rozumí dětem žena, ale muž je více dítětem nežli žena.

[531

V pravém muži se skrývá dítě: to si chce hrát. Vzhůru, vy ženy, jen mi ocdkryjte dítě v muži!

Hračkou buď ženě, čistou a jemnou, jako drahý kámen budiž ozařována ctnostmi světa, jehož tu ještě není.

Papsek hvězdy necht' se stkví ve vaší lásce! Vaše naděje se jmenuj: „K^ž porodím nadčlověka!"

Ve vaší lásce budiž statečnost! Svou láskou máte útočiti na toho, kdo ^vám vnuká bázeň.

Ve vaší lásce budiž vaše čest! Jinak žena málo se vyzná ve věcech cti. Ale to budiž vaše čest: abyste vždy milovaly více, než jste milovány, abyste nikdy nebyly druhými.

Muž nechť se bojí ženy, která miluje: tu jest ochotna ke každé ot>ěti a vše ostatní je pro ni bezcenné.

Muž nechť se bojí ženy, která nenávidí: neboť muž v hloubi své duše j^ pouze zlý, žena však je tam špatná.

Koho žena nenávidí nejvíce? - Takto pravilo železo magnetu: „Tebe nenávidím nejvíce, že přitahuješ, ale nemáš dosti sil, abys k sobě přitáhl."

Mužovo blaho sluje: já chci. Ženino blaho sluje: on chce.

„Hle, teď právě svět se stal dokonalým!" - tak myslí každá žena, je-li poslušná celou svou láskou.

A žena musí poslouchati a hloubku nalézt k svému povrchu. Povrchem je ženino nitro; pohyblivým bouřlivým povlakem na vodách mělkých.

Mužovo nitro však je hluboké, jeho proud burácí v podzemských skříních: žena tuší jeho sílu, ale nechápe ji. -

Tu mi odvětila stará ženka: „Mnoho způsobného pověděl Zarathustra a najmě pro ty, kdož jsou k tomu sdostatek mlády.

Zvláštní věc: Zarathustra nemnoho ženy zná, a přece ví o nich pravdu! Je to proto, že u ženy nic není nemožného?

A teď vezmi v dík malou pravdu! Vždyť jsem pro ni dosti stará!

Zabal si ji a sevřel jí ústa: sic bude křičeti přehlasitě, ta malá pravda!"

„Dej mi, ženo, svou malou pravdu!" pravil jsem. A takto promluvila stará ženka: Jdeš k ženám? Nezapomeň na bič!" -

Tak pravil Zarathustra.

O UŠTKNUTÍ ZMIJE

Jednoho dne Zarathustra usnul pod fíkovníkem, protože bylo horko, a paže měl položeny přes obličej. Tu přišel had a uštkl ho do krku, takže Zarathustra bolestí vzkřikl. Když paži sňal s obličeje, pohlédl na zmijs: tu poznala Zarathustrovu oči, kroutila se neobratně a chtěla se odplazit. „Sečkej," pravil Zarathustra; „ještěs nepřijala mého díku! Vzbudila jsi mne včas, má cesta je ještě dlouhá." „Tvá cesta je již jen krátká," odpověděla zmije truchlivě: „můj jed usmr-cuje." Zarathustra se usmál. „Kdypak by byl drak zemřel jedem hadím?" - pravil. „Ale vezmi si zase svůj jed! Nejsi dost bohatá, abys mi jej darovala." Tu mu zmije znovu padla okolo krku a lízala mu ránu.

Když to Zarathustra jednou vypravoval svým žákům, ptali se: „A cože je, ó Zarathustro, morálka tvé povídky?"

Zarathustra na to odpověděl těmito slovy.

Ničitelem morálky zvou mne dobří a spravedliví: má povídka je nemorální.

Máte-li však nepřítel, nesplácejte mu zlého dobrým; neboť to by ho zahanbilo. Nýbrž dokažte, že vám způsobil cosi dobrého.

A raději ještě se pohněvati nežli zahanbovati! A kl-ne-li se vám, tedy se mi nelíbí, abyste pak v odvetu žehnali. Raději též trochu klete!

A stalo-li se vám velké bezpráví, přičiňte mi k tomu rychle pět malých! Je hrozný pohled na toho, kdo samojediný úpí pod křivdou.

Viděli jste to již? Dělití se o bezpráví znamená zpola býti v právu. A ten ať na se vezme bezpráví, kdo je unese!

Malá pomsta - lidštější nežli žádná! A není-li trest

také právem a poctou pro toho, kdo přestupuje zákon, tedy nechci ani vašeho trestání.

Vznešenější je nedáti si za pravdu nežli zůstatí v právu, zvláště tehdy, je-li právo na naší straně. Jen jsme-li k tomu dost bohatí!

Nechci vaši studené spravedlnosti; z oka vašich soudců vždy mi vyzírá kat a studené jeho železo.

Rcete, kde naleznu spravedlnost, která jest láskou s očima vidoucímá?

Tedy mi přece vynajděte lásku, která nenese jen všechen trest, nýbrž i všechnu vinu!

Tedy mi přece vynajděte spravedlnost, která nevinným prohlásí každého, vyjma toho, kdo soudí!

Chcete i toto slyšeti? Na tom, kdo chce býti z hloubi duše spravedliv, i sama lež se stává laskavostí k lidem.

Ale jak býti z hloubi duše spravedliv! Jak dáti každému, co jeho jest! Na tom budiž mi dosti: každému dávám, co moje jest.

Posléze, bratři moji, střežte se činiti bezpráví kterémukoli z poustevníků! Jak by poustevník mohl zapomenout! Jak by mohl spláceti!

Poustevník jest jako hluboká studna. Snadno tam hodíte kámen; ale když dopadl až na dno, rcete, kdo jej zase vynese ven?

Střežte se urážeti poustevníka! Jestliže jste ho však urazili, nuž, pak ho také zabte! -

Tak pravil Zarathustra.

O DÍTĚTI A MANŽELSTVÍ

Mám otázku pro tebe samého, bratře můj; jak olovníci tu otázku ti vnořím do duše, abych věděl, jak je hluboká.

Jsi mlád a přeješ si dítěte a manželství. Já se však tebe táži: jsi člověk, jenž smí si přátí dítěte?

Jsi vítězný, jsi podmanitel sebe samého, jsi vládce smyslů, jsi pán svých ctností? Tak se tebe táži. v Či mluví z tvého přání zvíře a potřeba? Či osamění? Či vnitřní tvůj svár?

.56:

Chci, aby po dítěti toužilo tvé vítězství a tvá svoboda. Živoucí pomníky máš stavěti svému vítězství a osvobození.

Nad sebe do výše stavěti máš. Ale dříve je nutné, abys mi sám byl vystaven pravoúhlý tělem i duší.

Nejenom rozrůstati se máš, nýbrž růsti vzhůru! K tomu ti pomozí zahrada manželství!

Vyšší tělo stvoříti máš, prvotní pohyb, kolo ze sebe se roztáčející - tvořícího stvoříti máš.

Manželství: tak jmenují vůli ve dvou, aby stvořeno bylo jedno, jež je více než ti, kdož je stvořili. Manželstvím jmenují obapolnou úctu, již manželé k sobě chovají proto, že mají onu vůli ve dvou.

To budiž smysl a pravda tvého manželství. To však, co manželstvím jmenují oni přebytní, jichž je přespříliš mnoho - ach, kterak to jmenují já?

Ach, té duševní chudoby ve dvou! Ach, té duševní špíny ve dvou! Ach, toho bídneho pohodlí ve dvou!

Manželstvím jmenují to vše; a říkají, že jejich manze ls vím bylo požeňáno v nebi.

Nuže, nechce se mi ho, toho nebe lidí přebytných! Ne, nechce se mi jich, těch zvířat, zapletených v nebeské síti!

Dalek mi zůstaň též bůh, jenž se přibíhá, aby žehnal tomu, čeho nespojil!

Nesmějte se mi takovým manželstvím! Které dítě by nemělo, proč nad svými rodiči splakat?

Důstojným zdál se mi tento muž a zralým pro smysl země: ale když jsem uviděl jeho ženu, zdála se mi země příbytkem

bláznů.

Ano, chtěl bych, aby se země otřásala v křečích, když spolu se spáří světec a husa.

Tento se vydal jak hrdina za pravdami a posléze si ukořistil malou vyšňořenou lež. Jmenuje to svým manželstvím.

Onen byl netýkavý ve styku s lidmi a vybíravě vybíral. Pojednou si však navždy zkazil společnost: jmenuje to svým manželstvím.

Onen si hledal služku s ctnostmi anděla. Pojednou však se stal služkou ženy, a teď aby se ještě sám stal andělem!

Starostlivými jsem teď našel veškery kupce, a všech-

[57]

ni mají lstivé oči. Svou ženu však i nejlstivější kupuje v pytli.

Mnoho krátkých pošetilostí - to sluje u vás láskou. A vaše manželství udělá konec mnoha krátkým pošetilostem, neboť je to jediná dlouhá hloupost.

Vaše láska k ženě a ženina láska k muži: ach, kéž by byla soucitem s bohy trpícími a zahalenými! Většinou však se navzájem uhodne dvě zvířata.

Ale i nejlepší vaše láska je pouze vzníceným podobenstvím a bolestným žárem. Je pochodný, jež vám má svítiti na vyšší cesty.

Nad sebe samy máte jednu milovat! Tak se učte teprve milovat! A proto vám bylo dáno, abyste pili hořký kalich své lásky.

I nejlepší láska má ve svém kalichu hořkost: tak vyvolá touhu po nadčlověku, tak vyvolá žízeň v tobě, jenž tvoříš!

Žízni tomu, jenž tvoří, šípem a touhou po nadčlověku: mluv, bratře můj, je tím tvá vůle k manželství?

Svatými zvou se mi taková vůle a takové manželství. -

Tak pravil Zarathustra.

O SVOBODNÉ SMRTI

Mnoho lidí umírá příliš pozdě, a někteří příliš záhy. Cize zní posud učení: „Zemři v pravý čas!“

Zemři v pravý čas: tak učí Zarathustra.

Ovšem, kdo nikdy v pravý čas nežije, jak by ten kdy v pravý čas umíral? Kéž by se byl nikdy nenarodil! - Tak radím lidem přebytným.

Ale i přebytní se předuležitě roztahují se svým umíráním, a i zcela dutý ořech touží, aby byl roz-lousknut.

Za důležitou věc mají umírání všichni: ještě však smrt není slavností. Ještě se lidé nenaučili, jak světit nejkrásnější slavnosti.

Ukáži vám dovršující smrt, která žijícím se stává ostnem a příslibem.

[58]

Kdo dovršuje své dílo, ten umírá svou smrtí, vítězně, obklopen doufajícími a příslibujícími.

Tak se učte umírat; a nemělo by býti slavnosti, kde by člověk takto umírající neposvěcoval přísah těch, kdo žijí!

Takto umíratí jest nejlepší; druhé pak nejlepší jest: zemřítí v boji a promarniti velkou duši.

Ale bojující stejně jako vítěz má v nenávisti vaši rozšklebenou smrt, která se plíží jak zloděj - a přece přichází velitelsky.

Svou smrt vám veleším, smrt svobodnou, jež mi přijde, protože tak chci já.

A kdy budu chtít? - Kdo má cíl a dědice, chce smrti své v pravý čas pro cíl a dědice.

A z úcty k cíli a dědici nebude již v svatyni života zavěšovati vetchých věnců.

Věru, nechci se podobati provazníkům: ti táhnou svůj motouz do délky a přitom sami kráčejí stále dozadu.

Leckdo je i na své pravdy a na svá vítězství příliš stár; bezzubá ústa již nemají práva na každou pravdu.

A každý, kdo chce mít slávu, nechť se v pravý čas rozloučí se svými poctami, nechť pěstuje těžké umění, aby v pravý čas - šel.

Když někdo nejlépe chutná, tehdy ať přestane býti pokrmem: toho jsou si vědomi, kečiož dlouho chtějí býti milováni.

Jsou ovšem kyselá jablka, jejichž osud tomu chce, aby vytrvala až do posledního dne podzimku: a spolu dozrají, ze žloutnou a svaští se.

Jedněm zestárne dřív srdce a jiným duch. A někteří jsou kmety v mládí: ale pozdní mládí - dlouhé mládí.

Leckomu se nevydaří život: jedovatý červ se mu zahryže do srdce. Tedy nechť hledí, aby se mu tím lépe vydařilo umírání.

Leckdo nikdy nezeslábně a již v létě uhnívá. Zbabělost je to, jež ho poutá na jeho větví.

Přespříliš mnoho lidí žije a přespříliš dlouho visí na svých větvích. Kéž by přišel víchr, jenž by sklátil se stromu všechno to shnilé a červivé!

Kéž by přišli kazatelé rychle smrti! To by mi byli praví vichrové, ti by mi klátili stromy života! Ale sly-

.591

ším kázati jen pomalou smrt a strpení se vším „pozemským“.

Ach, kázete strpení s pozemským? Toto pozemské to jest, co má příliš strpení s vámi, vy rouhaví po-mlouvači!

Věru, příliš záhy zemřel onen Hebrej, ježž uctívají kazatelé pomalé smrti: a mnohým od té doby se stalo záhubou, že zemřel příliš záhy.

Znal teprve slzy a zádumčivost Hebreje a k tomu nenávisť dobrých a spravedlivých - onen Hebrej Ježíš: tu ho přepadla touha po smrti.

Kéž by jen byl zůstal na poušti a vzdálen dobrých a spravedlivých! Snad by se byl naučil žítí a milovati zemi - a milovati smích.

Věřte mi, bratři moji! Příliš záhy zemřel; sám by byl odvolal své učení, kdyby byl dospěl až k mému věku! Šlechtný byl dost, aby odvolal!

Ale nedozrál ještě. Nezrale miluje mladík, a nezrale též nenávidí člověka i zemi. Svázána a těžká je posud jeho mysl i

perut jeho ducha.

V muži však jest více dítěte než v mladíkovi, a méně zádumčivosti: lépe zná umírat i žít.

Svoboden k smrti a svoboden v smrti, posvátný hlasatel svého Ne, když není už kdy hlásat Ano: tak zná umírat i žít.

Aby vaše umírání nebylo rouháním proti člověku a zemi, přátelé moji: toho se doprošuji na medu vaší duše.

Ve vašem umírání necht' hoří ještě váš duch a vaše ctnost, tak jako večerní červánek plane kolem země: jinak se vám špatně vydařilo umírání.

Tak budu já sám umírat, abyste vy, přátelé, mně k vůli, více milovali zemi; a země se zase stanu, abych došel klidu v té, jež mne zrodila.

Věm, cíl měl Zarathustra, vymrštil svůj míč: teď vy, přátelé, jste zdědili můj cíl, vám házím zlatý míč.

Nadevše raději vidím, kterak vy, moji přátelé, házíte zlatým míčem! A tak ještě sečkám chvíli, než život opustím: a vy mi to odpustte! -

Tak pravil Zarathustra.

[60]

O CTNOSTI,

JEŽ OBDAROVÁVÁ

1. Když se Zarathustra rozloučil s městem, jemuž bylo nakloněno jeho srdce a jehož jméno zní: „Pestrá kráva“ - šlo za ním mnoho těch, kdož se zvali jeho žáky, a vyprovázeli ho. Tak přišli ke křižovatce: i pravil jim Zarathustra, že odtud půjde sám; neboť byl přítelem osamělé chůze. Jeho žáci mu však na rozloučenou podali hůl, na jejíž zlaté aikojeti se had ovíjel kolem slunce. Zarathustra se radoval z holi a opíral se o ni; poté promluvil k svým žákům těmito slovy:

Řecte mi: čím to, že zlato došlo nejvyšší hodnoty? Tím, že je nevšední a neužitečné a zářivé a mírného lesku; vždy se nabízí v dar.

Jen jakožto odraz nejvyšší ctnosti došlo zlato nejvyšší hodnoty. Zlatým leskem svítí pohled toho, kdo daaije. Zlata lesk sjednává mír mezi měsícem a sluncem.

Nevšední jest nejvyšší ctnost a neužitečná, zářivá jest a mírného lesku: ctnost, jež obdarovává, jest nejvyšší ctnost.

Věru, dobře se ve vás vyznám, žáci moji: dychtíte jako já po ctnosti, jež obdarovává. Co by vám bylo společného s kočkami a vlky?

Tot' vaše žízeň, abyste se sami stali obětmi a dary: a proto máte žízeň nahromaditi všechny poklady do své duše.

Nenasytně dychtí vaše duše po klenotech a pokladech, protože vaše ctnost je nenasytná v touze po rozdávání.

Nutíte všechny věci, aby přišly k vám a vstoupily do vás, aby se pak z vašeho zdroje rozproudily nazpět jakožto dary vaší lásky.

Věru, lupičem všech hodnot se stane taková láska, jež obdarovává; zdravou a svatou však jmenuji tuto sobeckou lásku. -

Je jiné sobectví, příliš chudé a lačnější, jež stále chce krásti, sobectví nemocných, nemocně sobecká láska.

Okem zloděje pohlíží na vše, co se leskne; hlta-vostí hladu měří toho, kdo má hojně jídla; a vždy se plíží kolem stolu dárců.

[61]

Nemoc hovoří z takové chtivosti a neviditelná zrůd-nost; o chorém těle hovoří zlodějská hltavost této sobecké lásky.

Řecte mi, bratři moji: co nám platí za špatné a nejšpatnější? Zdaž není to zřítlnost? A zřítlnosti se dohadujeme vždy, kde chybí duše, jež obdarovává.

Vzhůru jde naše cesta; od rodu vede k rodu vyššímu. Hrůzou však je nám smysl zřítlnosti, kteří praví: „Vše pro mne.“

Vzhůru vzlétá naše mysl: tak jest podobenstvím našeho těla, podobenstvím našeho povýšení. Podobenstvími takových povýšení jsou jména ctností.

Tak tělo kráčí dějinami jako kdosi, kdo vzniká, kdo bojuje. A duch - čím jest tělu? Jeho bojů a vítězství hlasatelem a druhem a ozvukem.

Podobenstvími jsou všechna jména dobra i zla; ne-vyslovují jasně, jen kývají. Blázen, kdo chce od nich vědění.

Dbejte mi, bratři moji, každé hodiny, kdy duch váš chce mluvit v podobenstvích: tu je vznik vaší ctnosti.

Tu jest povýšeno vaše tělo, tu z mrtvých vstalo; svou rozkoší rozněcuje ducha, že se stává tvůrcem a hodnotitelem a milencem a dobrodincem všech věcí.

Je-li vaše srdce jako proud rozvlněno z široka a z plna, je-li požehnáním a nebezpečím tomu, kdo přebývá nablízku: to je vznik vaší ctnosti.

Jste-li povznese-ni nad chválu i hanu a chce-li vaše vůle rozkazovati všem věcem jakožto vůle milencova: to je vznik vaší ctnosti.

Pohrdáte-li pohodlím a měkkým ložem a nemů-žete-li se ani dost daleko uložit od změkčilých: to je vznik vaší ctnosti.

Jste-li, kdož společnou vůli chtějí, a říkáte-li vůli, této obraně proti vši tísní, „nezbytnost“: to je vznik vaší ctnosti.

Věru, vaše ctnost je novým dobrem a zlem! Věru, je to nové hluboké šumění a nového pramene hlas!

Mocí jest nová ta ctnost; je to vládnoucí myšlenka a kolem ní moudrá duše; je to zlaté slunce a kolem něho had poznání.

[62:

2. Zde se Zarathustra na chvíli odmlčel a s láskou pohlížel na své žáky. Poté pokračoval takto: - a jeho hlas byl proměněn.

Zůstaňte mi věrni zemi, bratři moji, celou mocí své ctnosti! Vaše láska, jež obdarovává, i vaše poznání necht' slouží smyslu země! Tak vás prosím a zapři-sahám.

Nenechte ji odlétnouti od pozemskosti, nenechte ji perutmi tlouci o věčné zdi! Ach, bylo vždy tolik zbloudilé ctnosti!

Přiveďte, jako přivádím já, zbloudilou tu ctnost nazpět k zemi - ano, nazpět k tělu a životu: aby dala zemi její smysl,

lidský její smysl!

Stonásobně až dosud se zaletěly a přehmátly duch i ctnost. Ano, v našem těle teď ještě přebývá všechn ten blud a přehmat: tam se stal tělem a vůlí.

Stonásobně se dosud pokoušely a potulovaly duch i ctnost. Ach, pokusem byl člověk. Ach, mnoho nevěděni a bludu se v nás tělem stalo!

Nejen rozum celých tisíciletí — i jejich šílenství v nás propuká. Je nebezpečné býti dědicem.

Ještě bojujeme krok co krok s obryní náhodou, a nad celým člověčenstvím až dosud panoval nesmysl, bez-smysl.

Váš duch a vaše ctnost nechť slouží zemi, bratři moji: a hodnota všech věcí nechť vámi je znovu stanovována! Proto máte býti bojovníky! Proto máte býti tvůrci!

Věděním se očišťuje tělo; vědomými pokusy se povyšuje; poznávajícím posvěcují se všechny pudy; povýšenému se rozradostní duše.

Lékaři, sám si pomoz: tak pomůžeš i svému nemocnému. To budiž jeho nejlepší pomoc, aby na své oči zřel toho, kdo vyhojí se sám.

Tisíc je stezek, jimiž nikdo ještě nešel, tisíc je zdraví a skrytých ostrovů života. Nevyčerpán a neobjeven je stále ještě člověk i země člověka.

Bděte a naslouchejte, vy osamělí! Od budoucna dují vichrové tajemnými údery křídel; a jemným uším se zvěsají dobré poselství.

Vy osamělí dneška, vy odlučující se, vy jednou budete národem: z vás, kteří jste se sami vyvolili, vzroste vyvolený národ: - a z něho nadčlověk.

Věru, místem ozdravení stane se jednou země! A již vane nad ní nová vůně, hojivá vůně - a nová naděje.

3. Když Zarathustra takto promluvil, odmlčel se jako ten, kdo nedopověděl svého posledního slova; jsa na pochybách, dlouho v ruce odvažoval hůl. Posléze promluvil takto - a jeho hlas byl proměněn:

Samotěn nyní půjdu, žáci moji! Též vy nyní odejdete, a samotni! Tak tomu chci.

Věru, radím vám: odstupte ode mne a braňte se proti Zarathustrovi! A ještě lépe: styďte se zaň! Snad vás podvedl!

Nestačí, aby člověk poznání své nepřátele miloval; nechť dovede nenáviděti svých přátel!

Špatně splácí učiteli, kdo stále zůstává jen žákem. A proč byste neškubali z mého věnce?

Uctíváte mne; ale což, padne-li vaše uctívání jednoho dne k zemi? Střežte se, aby vás nezabila socha!

Pravíte, že věříte v Zarathustru? Ale co záleží na Zarathustrovi! Jste mými věřícími: ale co záleží na všech věřících!

Sami jste se ještě nehledali: tu jste našli mne. Tak se vede všem věřícím; proto má veškerá víra tak málo ceny.

Teď vám káži, abyste mne ztratili a sebe našli; a teprve, až mne všichni zapřete, navrátím se vám.

Věru, jinýma očima, bratři moji, si potom vyhledám své ztracené; jinou láskou vás pak milovati budu.

A jednou přijde čas, kdy se mi stanete přáteli a dětmi společné naděje: pak budu po třetí dlíti mezi vámi, abych s vámi slavil veliké poledne.

A to jest veliké poledne, kdy člověk prostřed své dráhy stojí mezi zvířetem a nadčlověkem a kdy slaví svou cestu k večeru jakožto svou nejvyšší nadějí: neboť je to cesta k novému jitru.

Pak ten, kdo zaniká, sám si bude žehnat, že kráčí na druhou stranu; slunce jeho poznání bude státi v polednách.

Jsou mrtvi všichni bozi: teď chceme, aby živ byl nadčlověk" - to budiž jednou o velikém poledni naše poslední vůle! - Tak pravil Zarathustra.

[64;

DRUHÝ DIL

„- a teprve až mne všichni zapřete, navrátím se vám

Věru, jinýma očima, bratři moji, si potom vyhledám své ztracené, jinou láskou vás pak milovati budu "

ZARATHUSTRA,

o ctnosti, jež obdarovává (I, str 64)

DÍTĚ SE ZRCADLEM

Potom se Zarathustra zase navrátil do hor a do samoty své jeskyně, uniknuv lidem a vyčkáváje jako rozséváč, jenž símě své rozhodil. Jeho duše se však naplnila netrpělivostí a touhou po těch, jež choval v lásce: mělť ještě mnoho, co by jim dal. Neboť toto jest nejtěžší: z lásky uzavřít svou otevřenou ruku a v darování si zachovati stud.

Tak plynuly osamělému měsíce a léta: jeho moudrost však vzrůstala, svou náplní mu působíc bol.

A jednou z rána se probudil již před zořou, dlouho se rozmyšlel na loži a promluvil posléze k srdci svému:

„Cože jsem se tak zalekl ve snu, až jsem se probudil? Nepřistoupilo to ke mně dítě se zrcadlem v ruce?

„Ó Zarathustro" - oslovilo mne dítě - „pohled na sebe do zrcadla!"

Ale když jsem pohlédl do zrcadla, vykřikl jsem a srdce mé bylo ohromeno: neboť neviděl jsem tam sebe, nýbrž d'áblu rozšklebenou tvář a potupný smích.

Věru, příliš dobře chápu znamení a napomenutí snu: mé učení je v nebezpečnosti, koukol si říká pšenice!

Moji nepřátelé se rozmohli a znetvořili obraz mého učení, takže druhové moji nejmilejší propadají studu za dary, jež jsem jim daroval.

Ztratili se mi moji přátelé; vzešla mi chvíle, abych hledal svých ztracených!" -

Za těchto slov Zarathustra vyskočil, ne však jako ten, kdo poděšen lapá vzduch, nýbrž spíše jako věstec a pěvec, ježž přepadá nadšení. V úžasu na něj pohlíželi jeho orel a had: neboť jako zora mu na tváři leželo vzcházející štěstí.

Co se mi jen přihodilo, zvířata moje? - pravil Zarathustra. Zdaž nejsem proměněn? Zdaž mi nepřišlo blaženství jako

bouřlivý vítr?

Pošetilé je štěstí mé a pošetilé věci mluvití bude: je ještě příliš mladičké - mějte s ním tedy strpení'

Jsem zraněn svým štěstím: všichni trpící necht' jsou mi lékaři!

K přátelům smím zase dolů a i k nepřátelům svým! Zarathustra smí zase mluvit a obdarovávat a své milé nejmilejším zahrnovat!

[67]

Má netrpělivá láska překypuje v proudech a stéká dolů, k východu, k západu. Z mlčenlivých hor i z bouřek bolesti šumí do údolí duše má.

Příliš dlouho jsem toužil a do dále zírál. Příliš mnoho jsem náležel samotě: tak jsem se odučil mlčení.

Všecek jsem v jediná ústa se proměnil a v bystřinu, jež hučí z nitra vysokých skal: dolů do údolí svou mluvu vychrlím. A necht' proud mé lásky se valí bezcestím! Jak by proud nakonec nenalezl cesty k moři!

Ano, jest jezero ve mně, poustevnícké, soběstačné: ale proud mé lásky strhne je s sebou v hloub - dolů k moři!

Novými cestami jdu, nová řeč vzchází; nabažil jsem se, jako všichni tvořící, starých jazyků. Nechce se již mému duchu kráčet v střešicích vyšlapaných.

Příliš pomalu mi ubíhá vše mluvení: - do tvého vozu, vichře, skočím! A i tebe sama zbičuji svou zlobou!

Jako zvolání a jásot pojedou po širých mořích, až naleznou blažené ostrovy, kde dlí moji přátelé: -

A moji nepřátelé mezi nimi! Jak miluji teď každého, jen smím-li k němu mluvit! I nepřátelé moji patří k mému blaženství.

A vsedám-li na svého nejdivočejšího oře, vždy mi nejlépe pomůže na něj můj oštěp: ten je vždy mé nohy ochotným sluhou: -

Oštěp, jež metám na své napřátele! Jak děkuji svým nepřátelům, že jej konečně metati smím!

Příliš velké bylo napětí mého mračna: mezi výsměchem blesků budu krupobití vrhati v hloub.

Mohutně se pak nadme má hrud', mohutně svým vichřem zaduje přes hory: tak si ulehčí.

Věru, jako vichř blíž se mé štěstí a moje svoboda! Ale moji nepřátelé necht' věří, že dábel jim to běsní nad hlavami.

Ano, i vás poleká, přátelé moji, má divoká moudrost; ba snad utečete spolu s mými nepřáteli.

Ach, kéž bych vás dovedl přilákati nazpět pastýřskou šalmají! Ach, kéž by se lvíce má, moudrost, naučila líbezně výtí!

A mnohému jsme se již naučili společně!

[68]

Má divoká moudrost otěhotnila v osamělých horách; na drsných kamenech porodila mládě, své nejmladší mládě.

Ted bláznovsky běhá po tvrdé poušti a hledá a hledá měkkého drnu - má stará divoká moudrost!

Na hebkém trávníku vašich srdcí, přátelé moji! - na vaší lásce by chtěla ustlati mému miláčku! -

Tak pravil Zarathustra.

NA BLAŽENÝCH OSTROVECH

Fíky padají se stromů, dobré jsou a sladké; a jak padají, puká jim červená kůže. Jsem zralým fíkům vítr severák.

Tak jako fíky padají vám clo dlaní tyto nauky, přátelé moji: nuž, pijte jejich šťávu a sladké jejich maso! Je podzim kol, je čisté nebe kol a odpoledne.

Hled'te, jaká náplň kolem nás! A krásné jest, ven z nadbytku se dívati na vzdálená moře.

Kdysi při pohledu na vzdálená moře říkalo se bůh; teď jsem vás však naučil, abyste říkali: nadčlověk.

Bůh je domněnka; já však chci, aby vaše domnívání nesahalo dále než vaše tvůrčí vůle.

Dovedli byste boha stvořiti? - Tedy mi jen pomlčte o všech bozích! Zato byste však dovedli stvořiti nad-člověka.

Snad ne vy sami, bratři moji! Ale přetvořiti byste se mohli v otce a předky nadčlověka: a to budiž vaše nejlepší tvoření!

-

Bůh je domněnka; já však chci, aby vaše domnívání bylo omezeno myslitelností.

Dovedli byste si boha mysliti? - Ale to necht' vám znamená vůli k pravdě, aby vše bylo proměněno v lidsky myslitelné, lidsky viditelné, lidsky hmatatelné! Svě vlastní smysly domyslete do konce!

A co jste světem zvali, budiž vámi teprve stvořeno: váš rozum sám, váš obraz, vaše vůle, vaše láska necht' se stane světem! A věru, k vašemu blaženství, vy poznávající!

[69]

A jak byste snášeli život bez této naděje, vy poznávající? Nesměli byste svými kořeny tkvít ani v nepochopitelném, ani v nerozumném žití.

Ale abych vám odhalil celé své srdce, ó přátelé: kdyby bohové byli, jak já bych snesl, že nejsem bůh! Tedy není bohů. Pravda, já utvořil soud; teď on však utváří mne. -

Bůh je domněnka: kdo by se však napil vši trýzně této domněnky a nezemřel? Má tvůrčímu bytí odňata jeho víra a orlu jeho vzlet do dalek orlích?

Bůh je myšlenka, ta zkříví vše přímé a vše, co stojí, rozmotá dokola. Jak? Čas že je ten tam a vše pomíjející že je pouhou lží?

To pomysli působí závrat' a víření lidským údům, a žaludku nadto zvracení: věru motolicí zvu takovou domněnku.

Zlým to zvu a nepřátelským člověku, všechno to učení o jediném a plném a nepohnutém a sytém a nepomíjejícím!

Vše nepomíjející - to' pouhý příměr! A básníci přespříliš lžou. -

Ale o času a vznikaní mají mluvití nejlepší příměry: chválou mají býti a ospravedlněním vši nepomíje-jícínosti!

Tvořiti - to' veliké osvobození od strasti, to' života lehký vzlet. Ale aby tvůrce tvořil, k tomu již třeba strasti a mnoha proměn.

Ano, mnoho hořkého umírání budiž ve vašem životě, vy tvořící! Tak budete přimlouvami a obhájci vši pomíjejícínosti.

Aby tvořící sám byl děckem, jež se znovu rodí, k tomu nutno, aby chtěl býti též rodičkou a bolem rodiččiným.

Věru, stem duší vedla má pout i stem kolébek a bolestí porodních. Mnohokrát jsem se již loučil, znám srdcervoucí

hodiny poslední.

Tak tomu chce však má tvořící vůle, můj osud. Anebo, abych vám to poctivěji řekl: takového osudu právě - se zachtělo mé vůli.

Vše, co cítí ve mně, trpí a úpí v žalářích: má vůle mi však přichází vždy jakožto má osvoboditelka, jež přináší radost. [70]

Chtění to jest, jež osvobozuje: toť pravá nauka o vůli a svobodě - tak vám ji hlásá Zarathustra.

Již nechťiti a již nehodnotiti a již netvořiti! ach, kéž by tato veliká mdloba zůstala mne navždy vzdálena!

I v poznávání cítím jen své vůle ploditelskou slast, své vůle slastné rození; a je-li nevinnost v mém poznávání, to proto, že jest v něm vůle k plození.

Pryč od boha i od bohů mne odlákala tato vůle; co by bylo ještě tvořiti, kdyby bohové - byli!

Ale k člověku mne pudí vždy znovu má žhoucí tvůrčí vůle; tak je puzeno kladivo ke kameni.

Vy lidé, ach, v kameni dřímá mi obraz, mých obrazů obraz! Ach, že musí dřímati v nejtvrdějším, nejohybnějším kameni!

Ted zuří mé kladivo krutě proti jeho žaláři. Z kamene práší se kusy: co je mi po tom?

Své dílo dovrším: neboť stín ke mně přišel - všech věcí věc nejtišší a nejlehčí kdysi ke mně přišla!

Krása nadčlověka přišla ke mně v podobě stínu. Ach, moji bratři! Co je mi ještě - po bozích! -

Tak pravil Zarathustra.

O SOUCITNÝCH

Přátelé moji, dolétlo výsměšné slovo k vašemu příteli: Jen hled'te, Zarathustru! Zdaž mezi námi nekráčí jako mezi zvířaty?"

Lépe však mluvití takto: „Poznávající kráčí mezi lidmi, jako by byli zvířaty."

Člověku samu pak poznávající říká: zvíře s červenými tvářemi.

Čím si toho člověk zasloužil? Snad tím, že mu bylo příliš často se stydět.

Ó přátelé moji! Takto dí poznávající: Stud, stud, stud - to jsou dějiny lidstva!

A proto si šlechetný člověk ukládá, že nebude zahanbovat: Ukládá si stud přede vším, co trpí.

Věru, nemám rád milosrdných, těch blahoslavených ve svém soucitu: přílišně se jim nedostává studu.

".71

Musím-li býti soucitný, ať mi tak alespoň neříkají; a jsem-li soucitný, tedy raději zpovzdálí!

Rád také zahalím hlavu a prchám, ještě než mne poznají: a totéž káží vám, přátelé moji!

Kéž mi můj osud do cesty vede vždy lidi bez utrpení, jako jste vy, a takové, s nimiž smím mít společnou naději a hody a med!

Ano, to či ono jsem trpícím prokazoval: ale vždy se mi zdálo, že prokazuji cosi lepšího, kdykoli jsem se naučil lépe se radovati.

Od té doby, co lidé jsou lidmi, příliš málo se radovali: To jediné, bratři moji, je dědičný náš hřích!

A naučíme-li se lepší radosti, od učíme se nejlépe působiti jiným bolest a vymýšleti bolestné věci.

Proto si omývám ruku, jež pomohla trpícímu, proto si otírám nadto i duši.

Neboť že jsem trpícího viděl trpět, za to jsem se styděl ve jménu jeho studu; a když jsem mu pomohl, tu jsem tvrdě ublížil jeho hrdosti.

Veliké závazky nevnukají vděčnost, nýbrž pomstychtivost; a neupadne-li malé dobrodíní v zapomenouti, stane se z něho ještě hlodavý červ.

„Bud'te zdrženliví v přijímání! Vyznamenávejte tím, že přijímáte!" - tak radím těm, kdož nemají, co by rozdávali.

Já však jsem ten, jenž obdarovává: daruji rád, přítel přátelům. Cizí však a chudí necht' si sami z mého stromu utrhnout plod: to je zahanbí méně.

Žebráci měli by však nadobro býti odstraněni! Věru, je k zlosti jim dávat, k zlosti jim nedávat.

A stejně hříšníci a zlá svědomí! Věřte mi, přátelé moji: Hryzení svědomí vychovává ke kousání.

Nejhorší jsou však malé myšlenky. To raději už páchat zlo než myslit přikrčeně!

Říkáte sice: radost z malých zlomyslností nám uspoří nejeden velký zločin. Ale zde spoříte nemístně.

Jako vřed je zlý skutek, svědčí a svrbí a provalí se -mluví poctivě.

„Hle, já jsem choroba" - tak mluví zlý skutek; toť jeho poctivost.

Ale malá myšlenka je jako plíseň: plazí se a krčí se

[72:

a nikde nechce být - až celé tělo zpuchne a zpuchří drobnou plisní.

Tomu však, koho posedl ďábel, říkám do ucha toto slovo: „Lépe by bylo jej vypěstít, aby se z něho stal veliký ďábel! I pro tebe jest ještě cesta velikosti!" -

Ach, bratři moji! O každém víme poněkud mnoho! A leckd'o se nám stane průhledným, a přece nikterak nemůžeme jim projít skrz naskrz.

Je těžké žít s lidmi, protože mlčeti je tak těžké.

A nejsme nejnespravedlivější k tomu, kdo je nám odporný, nýbrž k tomu, po kom nám pranic není.

Máš-li pak trpícího přítele, buď pro jeho utrpení místem odpočinku, ale buď ložem tvrdým, ložem polním: tak mu prospěješ nejlépe.

A ublíží-li ti přítel, řci: „Promíjím ti, cos mi učinil; žes to však učinil sobě- jak bych to mohl prominouti!"

Tak mluví všechna veliká láska: ta překonává i promíjení a soucit.

Je nutné držeti své srdce na uzdě; neb kdo je nechá klusat, tomu dřív ještě uteče hlava!

Ach, kde se na světě udaly větší pošetilosti než u soucitných? A co na světě způsobilo více utrpení než pošetilosti soucitných?

Běda všem milujícím, kteří nemají ještě vyšší výšky nad svým soucitem!
Takto kdysi ke mně promluvil ďábel: „I bůh má své peklo: tím jest jeho láska k lidem.“
A nedávno jsem od něho zaslechl toto slovo: „Bůh je mrtev; svým soucitem s lidmi zemřel bůh.“ -
Nuž přijměte mi výstrahu před soucitem: odtud lidem přichází ještě těžký mrak! A já se vyznám ve znameních povětrnosti!
Pomněte však i tohoto slova: všechna veliká láska jest ještě nade vším svým soucitem: neb to, co miluje, chce teprve - stvořit!

„Sebe sama obětuji své lásce, a svého bližního jako sebe samého! - tak zní mluva všech tvořících.

Všichni tvořící však jsou tvrci.

Tak pravil Zarathustra.

[73:

O KNĚŽÍCH

A jednou dal Zarathustra svým žákům znamení a promluvil k nim tato slova:

„Zde jsou kněží: a třebaže to jsou moji nepřátelé, krácejte mi tiše mimo ně a se spícím mečem!

I mezi nimi jsou hrdinové; mnozí z nich trpěli příliš -: i chtějí jiným působiti utrpení.

Jsou zlými nepřáteli: nic mstivějšího nad jejich pokoru. A snadno se potřísní, kdo ruku na ně vztáhne.

Ale má krev je spřízněna s krví jejich; a chci, aby má krev i v jejich krvi byla ctěna.“ -

A když přešli, přepadla Zarathustru bolest; a nedlouho s ní zápolil a jal se mluvit takto:

Želím těchto kněží. Jsou mi také proti chuti; to je mi však nejmenší od té doby, co jsem mezi lidmi.

Ale trpím a tipěl jsem s nimi: zajatci jsou mi to a lidé znamenání. Ten, koho zvou vykupitelem, ukoval je v pouta:

V pouta křivých hodnot a poblouzněných slov! Ach, kéž by je kdo vykoupil i od jejich vykupitele!

Kdysi, když jimi moře zmítalo nahoru dolů, mněli, že přistáli na ostrově; ale hle, byla to spící obluda!

Křivé hodnoty a poblouzněná slova: to jsou pro smrtelníky nejstrašlivější obludy, v nich dlouho spí a číhá záhuba.

Ale posléze přijde a bdí a zžír a zdává vše, co si na ní vystavělo chýše.

Ó, pohledte mi jen na ty chýše, jež si tito kněží vystavěli! Kostely, tak jmenují své sladce páchnoucí sluje!

Ó toho padělaného světla, toho zatuchlého vzduchu! Zde, kde duše k své výšce - létati nesmí!

Nýbrž takto káže víra kněží: „Na kolenou po schodech vzhůru, vy hříšníci!“

Věru, raději ještě nestoudníka zřím než oduřelé oči jejich studu a pobožnosti!

Kdo si stvořil takové sluje a schody kajících? Nebyli to lidé, chtějící se skrýt a stydící se čistého nebe?

A teprve až se čisté nebe bude zas rozbořenými stropy dívati dolů na trávu a rudý mák u rozbořených zdí - teprve potom zas ke stánkům tohoto boha své srdce obrátím.

[74;

Bohem jmenovali, co jim odporovalo a ubližovalo: a věru, bylo mnoho hrdinnosti v jejich zbožňování!

A jinak nedovedli milovati svého boha než tím, že člověka přibíli na kříž!

Jakožto mrtvolý hodlali žíti, černě vystlali svá těla; a i z jejich řečí mi číší odporné koření umrlčích komor.

A kdo jim žije nablízku, žije nablízku černým rybníkům, z jejichž tůň žába se sladkou zádumčivostí kuňká svou píseň.

Musili by mi zpívali lepší písně, abych uvěřil v jejich vykupitele: a jeho žáci by mi musili býti podobnější lidem vykopeným!

Nahé bych je viděl rád: neb jediné krása měla by kázati pokání. Ale koho as přemluví tento zakuklený trud!

Věru, jejich vykupitelé sami ne vzešli ze svobody a z jejího sedmého nebe! Věru, sami nikdy nekráčeli po koberech poznání!

Z mezer se skládal duch těchto vykupitelů; ale do každé mezery postavili svůj blud a tuto výplň jmenovali bohem.

V jejich soucitu se utopil jejich duch, a když soucitem kypěli a překypovali, plula vždy nahoře veliká pošetilost.

Horlivě a s pokřikem hnali své stádo přes svou lávku: jako by vedla k budoucnosti lávka jediná! Věru, i tito pastýři náleželi ještě k ovcím!

Malé duchy měli a duše objemné: jak malými však zeměmi, bratři moji, byly až dosud i duše nejobjemnější!

Znamení krvavá psali na cestu, kterou kráčeli, a jejich pošetilost kázala, že krví se dokazuje pravda.

Krev je však pravdy nejhorším svědkem; krví se otráví též nejčistší učení a zvrhne se v blud a v nenávisť srdcí.

A jde-li kdo ohněm za své učení - co tím dokáže! Žádoucější je věai, aby z vlastního žáru vlastní učení vzcházelo!

Dusné srdce a studená hlava: kele to se sdruží, tam vzniká vířící víchr, „vykupitel“.

Větší žili věru a vznešeněji zrození než ti, jež lid jmenuje vykupiteli, než oni strhující vířící vichrové!

A ještě většími, než byli všichni vykupitelé, jest vám, moji bratři, býti vykopenu, abyste našli cestu k svobodě!

Nikdy ještě nebylo nadčlověka. Nahé jsem viděl oba, největšího člověka i nejmenšího: -

Jsou si navzájem ještě příliš podobní. Věai, i největšího jsem našel - příliš lidským! -

Tak pravil Zarathustra.

O CTNOSTNÝCH

Hřměním a nebeskými ohňostroji nutno promlouvati k chabým a spícím smyslům.

Hlas krásy však promlouvá tiše: vkrádá se jen do duší nejprobuzenějších.

Dnes tiše se mi zachvěl a zasmál můj štít: tot krásy posvátný smích a záchvěv.

Vám, vy ctnostní, se smála dnes moje krása. A takto ke mně hlas její přišel: „Chtějí ještě - dostávat plat!“

Chcete ještě dostávat plat, vy ctnostní! Chcete odměnu za ctnost a nebe za vezdejší žití a věčnost za svůj dnešek!

A teď se na mne hněváte, že hlásám: není dozorcího nad odměnou a výplatou? A věru, ani nehlasám, že ctnost je sama sobě odměnou.

Ach, toť můj stesk: v nitro věcí velhali odměnu a trest - a teď i nitro vašich duší ještě, vy ctností!

Ale jako kančí lypák mé slovo rozijje nitro vašich duší; rádlo, tak máte mi říkat.

Všechny tajnosti vašeho nitra vzejdou na světlo; a až budete na slunci ležeti zryti a polámáni, bude i vaše lež odloučena od vaší pravdy.

Neboť toto je vaše pravda: jste příliš čistotní pro špinu slov jako pomsta, trest, odměna, odplata.

Milujete svou ctnost jako matka miluje své dítě; ale kdo kdy slyšel, že matka za svou lásku chce plat?

Vaše ctnost je nejmilejší částí vás samých. Žízeň prstenu jest ve vás: aby sám sebe zas dostihl, k tomu se svíjí a stáčí každý prsten.

[76]

A každé dílo vaší ctnosti podobá se zhasínající hvězdě: stále je světlo hvězdy na cestě a ještě putuje -a kdy již nebude na cestě?

Tak je světlo vaší ctnosti ještě na cestě, i když dílo jest dokonáno. Budsi již zapomenuto a mrtvo: jeho světelný paprsek ještě žije a putuje.

Aby vaše ctnost byla částí vás samých a ne čímsi cizím, ne pokožkou, ne pláštěm: tot' pravda a touha z hloubi vaší duše, vy ctnostní! -

Jsou však lidé, jimž ctností se nazývá křeč pod bičem: a příliš jste mi naslouchali pokřiku těch, kdo takto cítí.

A jiní jsou, jimž ctnost jest zlenošení jejich neřestí; a natáhne-li jednou jejich nenávist a jejich žárlivost údy, procitne jejich „spravedlivost“ a mne si rozespalé oči.

A jsou jiní, ti jsou taženi v hloub: jejich ďáblové je tam táhnou. Ale čím hloub klesají, tím žhavěji plane jim oko a lačnost po jejich bohu.

Ach, i těchto pokřik vám pronikl v sluch, vy ctnostní: „Čím já nejsem, tím, tím je mi Bůh i ctnost!“

A jiní jsou, ti se blíží drkotávě a vrzavě, jako vozy, jež vezou kameny do údolí; ti mnoho mluví o důstojenství, a ctností - svou brzdu nazývají ctností!

A jiní jsou, ti se podobají hodinám, jež byly nataženy jako každodenně; dělají tik tak jako vždy a chtějí, aby se „tik tak“ - nazývalo ctností.

Z těch mám věru pěkné povyražení: kde najdu takové hodiny, natáhnou je svým výsměchem: a svým vrčením ať mne znovu zase rozesmějí!

A jiní jsou hrdí na hrst své spravedlivosti a v jejím jméně se dopouštějí zločinu na všem: takže svět se utápí v jejich nespravedlivosti.

Ach, jak bědné slovo „ctnost“ jim vybíhá z úst! A říkají-li „jsem spravedliv“, míní „pomstil jsem se“.

Svou ctností by nepřátelům nejraději vyškřábali oči; a povyšují se jen, aby jiné ponížili.

A dále jsou, kdož sedí v svém močálu a takto volají z rákosy: „Ctnost - to znamená tiše sedět v močálu.

Nikoho nekoušeme a tomu, kdo kouše, se vyhýbáme; a ve všem máme mínění takové, jaké nám kdo dá.“

[77]

A dále jsou, kdož milují posunky a myslí si: ctnost je jakýsi posunek.

Jejich kolena stále zbožňují, a jejich aice jsou chva-lořečněním ctnosti, jejich srdce však neví o ničem.

A dále jsou, kdož mají za ctnost, říkají-li: „Ctnost je nutná;“ ale v hloubi duše věří jen, že nutná je policie.

A leckdo, kdo nemůže vidět, co je vznešeného na lidech, nazývá ctností, že jejich nízkost vidí příliš zblízka: uhrančivý svůj pohled jmenuje tedy ctností.

A někteří chtějí být povzneseni a povzbuzeni a jmenují to ctností; a jiní chtějí být poraženi na zemi -a také to jmenují ctností.

A tak skoro všichni míní, že mají účast v ctnosti; a každý chce být aspoň znalcem „dobra“ i „zla“.

Nepřišel však Zarathustra proto, aby řekl všem těm lhářům a bláznům: „Což vy víte o ctnosti! Co byste mohli vědět o ctnosti!“ -

Nýbrž abyste se nabažili vy, přátelé moji, starých slov, jimž vás naučili blázni a lháři:

Abyste se nabažili slov „odměna“, „odplata“, „trest“, „pomsta v spravedlivosti“. -

Abyste se nabažili říkat: „Že nějaký skutek je dobrý, to proto, že je nesobecký“.

Ach, přátelé moji! Aby vaše bytost, aby to, co v sobě máte, bylo v onom skutku, tak jako matka je v dítěti: to mi budiž vaše slovo o ctnosti!

Věřu, vzal jsem vám na sto slov a nejmilejší hračky vaší ctnosti; a teď se na mne hněvate, jako se hněvají děti.

U moře si hrály - tu přišla vlna a strhla jim hračku do hloubky: teď pláčí.

Táž vlna však jim přinese nové hračky a nové pestré lastury jim k nohám vysype!

To je zas utěší; a jak oněm dětem, též vám, přátelé moji, dostane se útěchy - a nových pestrých lastur! -

Tak pravil Zarathustra.

[78]

O CHÁTŘE

Život je zdrojem rozkoše; kde však chátra pije spolu, tam všechny studny jsou otráveny.

Všemu čistotnému jsem nakloněn; nesnesu však pohledu na šklebící se huby a na žízeň nečistých.

Vhodili své oko dolů do studny: teď se ze studny leskne nahoru ke mně odporný jejich úsměv.

Posvátnou vodu otrávilí svou vilností; a když své špinavé sny nazvali rozkoší, otrávilí nadto i slova.

Plamen se durdí, kladou-li k ohni vlhká svá srdce; a duch vzkypí a doutná, kde chátra přistupuje k ohni.

Plod v jejich ruce nasládně a zpuchří; štěpný strom pod jejich pohledem zavravorá, jako vršek chřadne a schne.

A leckdo, kdo se odvrátil od života, odvrátil se jen od chátry; nechtěl se s chátrou sdílet o svůj pramen, plamen a plod.

A leckdo, kdo šel na poušť a s šelmami snášel žízeň, nechtěl jen se špinavými velbloudáři sedět kolem cisterny.

A leckdo, kdo se hnál jako ničitel a jako krupobití na všechna plodonosná pole, chtěl jen vsadit chátře svou nohu ve

chřtán a tak jí zacpat jícen.

A sousto, jímž jsem se nejvíce dával, není to, že vím, že životu je třeba i nepřátelství a umírání a kříží a muk: -

Nýbrž tázal jsem se kdysi a udusil se téměř svou otázkou: jak? je životu také chátřý třeba?

Je třeba otrávených studen a smrdutých ohňů a po-špiněných snů a červů v chlebě života?

Nikoli má nenávisť, můj hnus mi hladově užíral život! Ach, často jsem se nabažil ducha, když jsem i chátrou nalezl duchaplnou!

A k vládnoucím jsem se obrátil zády, když jsem viděl, co dnes nazývají „vlasti“: smlouvati a moc kupčiti - s chátrou!

S uzavřenými ušima jsem žil mezi národy cizího jazyka: aby mi cizí zůstal jazyk jejich smlouvání a jejich kupčení o moc.

A drže si nos, kráčel jsem nevrle všim včerejškem

[79]

i dneškem! věru, nelibě páchne všechen včerejšek i dnešek pišící chátrou:

Jako mrzák, jenž ohluchl, oslepl, oněměl: tak jsem byl dlouho živ, abych nebyl živ s chátrou moci, chátrou psavosti, chátrou rozkoše.

S námahou a opatrně stoupal můj duch po schodech; almužny rozkoše byly mu osvěžením; o berle plížil se život slepci.

Co se mi jen stalo? Čím jsem se vykoupil z hnusu? Kdo to, jímž mi omládl oko? Jakže jsem dolétl výšky, kde u studny už nesedí chátra?

Stvořil mi hnus můj sám peruti a síly, jež vytuší prameny? Věřu, v nejvyšší výšku bylo mi vzlétnouti, abych nalezl zase zdroj rozkoše!

Ó, nalezl jsem jej, bratří moji! Zde v nejvyšší výšce mi pramení rozkoše zdroj! A jest život, u něhož chátra se mnou nepije!

Skoro příliš prudce mi proudíš, prameni rozkoše! A často pohár zas vyprázdniš tím, že jej naplniti chceš!

A ještě mi zbývá se učit, jak bych se ti skromněji blížil: příliš prudce proudí ti ještě srdce mé vstříc: —

mé srdce, na němž hoří mé léto, krátké, horké, zádumčivé, přebílené: jak žizní po tvém chladu letní mé srdce!

Přešel váhavý stesk mého jara! Přešla zloba mých červenových vloček sněhu! Ted létem stal jsem se všecek a letním polednem!

Létem v nejvyšší výšce se studenými prameny a blaženým tichem: ó, přijďte, přátelé moji, aby ticho bylo ještě blaženější!

Neboť toto jest naše výška a naše domovina: příliš vysoko a strmě tu přebýváme všem nečistým a jejich žizni.

Vhodte jen své čisté oči do zdroje mé rozkoše, přátelé moji! Jak by se tím mohl zakalit! Svou vlastní čistotou se vám usměje vstříc.

Na stromu, jemuž jméno budoucnost, stavíme si hnízdo: orlové nám osamělým budou v svých zobáčích přinášeti pokrm!

Věřu, ne pokrm, jehož by nečistotní směli pojídati s námi! Mněli by, že požírají oheň, a spálili by si huby!

Věřu, neuchystali jsme tu příbytků pro nečistotné:

[80]

Ledovou slují by slulo naše blaho jejich tělům a jejich duchům!

A jako silní vichrové nad nimi budeme žít, sousedé orlům, sousedé sněhu, sousedé slunci: tak žijí silní vichrové.

A vichru podoben zaduji ještě jednou do jejich středu a svým duchem duchu jejich uloupím dech: tak tomu chce má budoucnost.

Věřu, silným vichrem je Zarathustra všem nížinám; a takovouto radu dává svým nepřátelům i všemu, co plije a prská:

„Střežte se, abyste neplvali proti větru!“ -

Tak pravil Zarathustra.

O TARANTULICH

Hled, to je sluj tarantule! Chceš viděti ji samu? Zde visí její síť: dotkni se jí, aby se zachvěla.

Tu přichází, a ráda: bud zdráva, tarantule! Černě ti sedí na hřbetu tvůj trojhran a znak; a vím též, co ti sedí v duši.

Msta ti sedí v duši: kamkoli kousneš, tam vyrazí černý staip; tvůj jed roztočí duši dokola mstou!

Tak mluvím v podobenství vám, kteří dokola roztáčíte duše, vy kazatelé rovnosti! Tarantulemi jste mi a skrytě toužíte po mstě!

Já však přivedu již vaše skrýše na světlo: proto se vám do tváře směji smíchem svých výšek.

Proto natrhávám vaši síť, aby váš vztek vás vylákal ze lživé vaší sluje, aby vaše msta vyskočila zpod vašeho slova „spravedlivost“.

Neboť aby byl člověk osvobozen ode msty: to jest mi most k nejvyšší naději, to duha po dlouhých bouřkách.

Jinak tomu arci chtějí taranaile: „To právě bud' nám spravedlivostí, že svět se naplní bouřkami naší msty,“ tak spolu rozmlouvají.

„Pomstu chceme vykonávat a potupu na všech, kdož nejsou nám rovni“ - tak si příslibují srdce tarantulí.

„A ‚vůle k rovnosti‘ - tak nechť napříště sluje jmé-

[81]

no ctnosti; a proti všemu, co má moc, zdvihne svůj pokřik!“

Vy kazatelé rovnosti, po „rovnosti“ takto z vás volá tyranské šílenství malomoci: vaše nejztajenější tyranské choutky zakuklují se takto do slov o ctnosti!

Rozmrzelá ješitnost, zadržaná závist, snad vašich otců ješitnost a závist: toť, co z vás šlehá plamenem a šílenstvím pomsty.

Co zamlčel otec, v synovi nabývá slov; a často jsem nalezl, že syn jest obnaženým tajemstvím svého otce.

Nadšencům se podobají: ale nenadchlo je srdce - nýbrž msta. Stanou-li se jemnými a chladnými, ne-zchladil a nezjemnil

je duch, nýbrž závist.

Jejich žárlivost je zavádí též na stezky myslitelů; a toť znak jejich žárlivosti, že vždy jdou příliš daleko: takže jejich mdlobě nakonec nezbyvá, než aby si do sněhu lehla k spánku.

Každá z jejich obžalob zaznívá pomstou, v každé jejich pochvaly jest ubližování; a býti soudcem zdá se jim blaženstvím. Takto však rádím vám, přátelé moji: buďte nedůvěřiví ke všem, jimž vévodí pud trestání!

To je lid špatného rodu a původu; z jejich tváří vyzírá kat a čenichající slídník.

Buďte nedůvěřiví ke všem, kdož mnoho mluví o své spravedlivosti! Věru - jejich duším nechybí jen medu.

A zovou-li se sami „dobrymi a spravedlivými“, nezapomínejte, že jim k farizeji neschází nic než - moc!

Přátelé moji, nechci býti směšován a zaměňován.

Jsou, kdož káží mé učení o životě: a spolu jsou kazateli rovnosti, spolu jsou tarantulemi.

Že takoví jedovatí pavouci mluví po chuti životu, ač sedí ve své slují a odvracejí se od života: to proto, že tím chtějí ublížiti.

Oněm chtějí tím ublížiti, kdož teď mají moc: neboť u těch ještě nejvíce je slyšet kázání smrti.

Kdyby tomu bylo jinak, jinak by tarantule učily: a právě ony kdysi nejlépe pomlouvaly svět a upalovaly kacíře.

S těmito kazateli rovnosti nechci býti směšován a zaměňován. Neboť takto mluví moje spravedlivost: „Lidé si nejsou rovni.“

[82]

A také se jimi nemají stát! Čímž by byla má laská k nadčlověku, kdybych mluvil jinak?

Na tisících mostů a lávek mají se tlačiti k budoucnosti, a vždy více války a nerovnosti má býti položeno mezi ně: tak mi káže mluvit má velká láska!

Nechť se v svých nepřátelstvích stanou vynálezci obrazů a přízraků, a ještě svými obrazy a přízraky nechť proti sobě bojují nejvyšší boj!

Dobré i zlé a bohatství i chudoba a vznešenost i nízkost a vše jména hodnot: zbraně to buďtež a řinčící důkazy, že život má vždy znovu sám sebe přemáhati!

Život sám se chce budovati do výšky, s pilíři a stupni; do dalekých dálek chce vyzírati a po blažených krásách - proto potřebuje výšky!

A protože potřebuje výšky, potřebuje stupně i sváru stupňů a stoupajících! Stoupati chce život a stoupáním se překonávati.

A pohleďte mi jen, přátelé moji! Zde, kde je sluj tarantule, vzhůru se pnou sutiny starého chrámu, - jen mi sem pohleďte očima osvětlenýma!

Věru, kdo zde kdysi své myšlenky v kameni vzpíral do výšky, ten věděl, jako nejmoudřejší vědí, o taji všeho života!

Zde nás učí v nejzřejmějším podobenství, že boj a nerovnost a válka o vládu a nadvládu - jsou ještě i v krásě!

Jak božsky se zde lámou kletutí a oblouky ve svém zápolení: jak se proti sobě vzpírají a bojují světlem a stínem, ti božští bojovníci -

Stejně jistě a krásně budme si též my nepřáteli, přátelé moji! Božsky se proti sobě vzpírejte! -

Běda! Tu mne samého kousla tarantule, má stará ne-přítelka! Božsky jistě a krásně mne do prstu kousla!

„Trest je nutný a spravedlivost je nutná“ - tak si myslí; „nezpíváš tu nadarmo píseň k počtě nepřátelství!“

Ano, pomstila se! A běď! teď pomstou dokola rozvíří také moji duši.

Abych já však neinřil, přátelé moji, uvažte mne pevně k tomuto sloupu zde! Raději ještě světcem u sloupu než vírem mstivosti!

[83]

Neníť Zarathustra větrem vírných kotoučů; a je-li tanečníkem, přec nikdy netančí tarantelu! -

Tak pravil Zarathustra.

O SLAVNÝCH MUDRCÍCH

Lidu jste sloužili a pověře lidu, vy slavní mudrci všichni! - a nikoli pravdě! A právě proto vás uctívali.

A proto též snášeli vaši nevěru, že byla vtípem a oklikou k lidu. Tak pán popřává volnosti svým otrokům, ba kochá se jejich bujností.

Kdo však jest u lidu v nenávisti, jako vlk u psů: to jest svobodný duch, odpůrce pout, jenž nezbožňuje a v lesích má své doupě.

Jej vyhnati z jeho úkrytu - to lid nazýval vždycky „smyslem pro spravedlivost“: a na svobodného ducha i teď ještě štvě své psy nejostřejších zubů.

„Nebot' pravda je zde: vždyť je zde lid! Běda, běda těm, kdož hledají!“ - tak se odjakživa volalo.

Svému lidu jste chtěli dáti za pravdu v jeho uctívání: to jste zvali „vůli k pravdě“, vy slavní mudrci!

A vaše srdce vždy k sobě promlouvalo: „Z lidu pocházím: odtamtud také mi vzešel hlas boha.“

S tvrdou šíjí a chytří, podobni oslu byli jste vždy, vy přímlovci lidu.

A nejeden vládnoucí, který s lidem chtěl žíti v míru, před své oře zapřáhl ještě - oslíčka, zapřáhl nějakého slavného mudrce.

A teď bych rád, vy slavní mudrci, abyste konečně docela odvrhli kůži lví!

Pestře žíhanou kůži šelmy a srst badajícího, hledajícího, dobývajícího tvora!

Ach, abych uvěřil ve vaši „pravdymilovnost“, k tomu mi zprvu zlomte svou zbožňující vůli.

Pravdymilovným zovu toho, kdo odchází na poušť, kde není bohů, a kdo zlomil své zbožňující srdce.

V žlutém písku a sežehnut sluncem, šilhá snad žíznivě po ostrovech, kde se temeni prameny a kde život odpočívá pod temnými stromy.

Jeho žízeň ho však nevede k tomu, aby žil jak oni pohodlní: neb kde jsou oasy, jsou také modly.

Hladovějící, násilnickou, osamělou, bezbožnou: tak sebe samu chce mítí vůle lví.

Bez blaha sluhů, osvobozena od bohů a od zbožňování, beze strachu a strašná, veliká a osamělá: taková je vůle toho, kdo miluje pravdu.

Na poušti od nepaměti žili milovníci pravdy, svobodní duchové, a byli pány pouště; v městech však žijí vypasení, slavní mudrcové - soumaři.

Stále totiž jako praví oslové táhnou káru lidu!

Ne že bych je proto hněvem stíhal: ale jsou to pro mne jen bytosti sloužící a zapražené, byť se i blyštěly zlatým postrojem.

A často byli dobrými sluhy a chvályhodnými. Neb takto dí ctnost: „Musíš-li sluhou býti, hledej, komu tvá služba nejlépe prospěje!

Duch i ctnost tvého pána nechť rostou tím, že ty mu sloužíš: tak spolu s jeho duchem a s jeho ctností porosteš sám!"

A věru, vy slavní mudrcové, vy služebníci lidu! Sami jste rostli spolu s duchem a ctností lidu - a lid vzrostl vámi! K vaší poctě to klím!

Ale lidem mi zůstáváte i ve svých ctnostech ještě, lidem s tupýma očima - lidem, jenž neví, co je duch!

Duch je život, jenž sám řezá do života: vlastní svou trýzní mmoží své vlastní vědění - věděli jste to již?

A blaho ducha jest: býti pomazánu a slzami posvěcenu za obětní zvíře - věděli jste to již?

A slepota slepcova i jeho hledání a tápání nechť ještě svědčí o moci slunce, do něhož se díval - věděli jste to již?

A poznávající nechť se učí horami stavěti! Málo znamená, že duch přenáší hory - věděli jste to již?

Znáte jen jiskru ducha: a nevidíte, že je kovadlinou, a nevidíte krutosti jeho kladiva!

Věai, neznáte hrdosti ducha! Ještě méně byste však snesli skromnost ducha, kdyby jednou promluvila!

A ještě nikdy jste nesměli svého ducha uvrci do sněžné jámy: nejste k tomu dost horcí! Tak neznáte ani rozkoši jeho chladu.

Ve všem jste mi však příliš důvěrní s duchem;

a z moudrosti jste často udělali chudobinec a choro-binec pro špatné básníky.

Orlové nejste: i nezakusili jste ani blaha v úděsu ducha. A kdo není ptákem, nechť nespočívá nad propastmi.

Jste mi vlažní: studeně však proudí každé hluboké poznání. Ledově studené jsou nejvnitřnější studny ducha: jsou osvěžením pro horké ruce a pro ty, kdož jednají.

Ctihodně mi tu stojíte a neohebně a s rovným hřbetem, vy slavní mudrcové! - vás nepohání silný vítr ani silná vůle.

Neviděli jste nikdy, jak plachta pluje po moři, vypuklá a vzdutá, a chvěje se zuřivostí větru?

Tak jako plachta, chvějící se zuřivostí ducha, tak pluje má moudrost po moři - má divoká moudrost!

Ale vy, služebníci lidu, vy slavní mudrcové - jak byste mohli se mnou plout! -

Tak pravil Zarathustra.

PISEN NOCI

Je noc: teď hlasitěji mluví vše řinoucí se studny. A také má duše je řinoucí se studna.

Je noc: teď teprve procítají vše písňě milujících. A také má duše je písňí milujícího.

Cos neztišeného, neztišitelného je ve mně, to se prodírá k hlasité řeči. Lačnost lásky je ve mně, ta mluví sama jazykem lásky.

Jsem světlo: ach, kéž bych byl noc! Ale to je má samota, že opásán jsem světlem.

Ach, byl bych temný a noční! Jak sál bych u prsou světla!

A též vám bych žehnal, vy třeptné hvězdy a světlušky nahoře! - a blažen bych byl daři vašeho světla.

Já však žiji ve vlastním světle, plameny z mého nitra šlehající nazpět do sebe vpíjím.

Neznám blaha těch, kdož berou; a často jsem snil o tom, že krásti je as ještě blaženější než bráti.

[86]

Tot' moj^ chudoba, že má ruka si nikdy neodpoči-ne od rozdávání; tot' moje závist, že zřím oči čekající a noci ozářené touhou.

Ó kletbo všech, kteří rozdávají! Ó zatmění mého slunce! Ó touhu po roztoužení! Ó hltavý hlade v nasycení!

Berou ode mne: ale dotýkám se ještě jejich duše? Je propast mezi dáváním a braním; a nejmenší propast nejtíže se překlene.

Hlad vyrůstá z mé krásy: rád bych ublížil těm, kterým svítím, rád bych oloupil ty, které jsem obdaroval: - tak hladovým po zlobě.

Odtahuje ruku, když se jí ruka již napřahuje vstříc; váhaje jako vodopád, jenž v pádu ještě váhá: - tak hladovým po zlobě.

Takovou mstu si vymýšlí mé bohatství: taková po-tměšilost vyvěrá z mé samoty.

Mé blaho darující zemřelo darujíc, má ctnost se nabažila sebe samy pro svůj nadbytek!

Kdo stále daruje, je v nebezpečí, že pozbude studu; kdo stále rozdává, od samého rozdávání má mozoly na ruce i na srdci.

Mé oko již nepřetéká, vidí-li stud prosících; má zatvrdlá ruka již necítí, jak se chvějí ruce naplňované.

Kam se poděla slza mému oku, kam pýří mému srdci? Ó samoto všech darujících! Ó mlčenlivosti všech svítících!

Mnoho sluncí krouží pustým prostorem: ke všemu, co je temné, promlouvají svým světlem - ke mně jsou němá.

Ó, to je nepřátelství světla proti tomu, co svítí: bez milosrdenství koluje světlo svými drahami.

Nespravedlivě v hloubi srdce k tomu, co svítí, mrazivě k sluncům, koluje každé slunce.
Podobná vichru, létají slunce svými drahami, toť jejich koloběh. Své neúprosné vůle jsou poslušná, toť jejich mráz.
Ó, teprve vy to jste, vy temní, vy noční, kdož tvoříte teplo z toho, co svítí! Ó, tepive vy vsáváte mléko a lahodu z vemen světla!

Ach, led je kol mne, má ruka se spálí ledovým dotykem! Ach, žízeň je ve mně, ta prahne po žízni vaší!

[87]

Je noc: ach, že mi je souzeno býti světlem! A žízni po nočním temnu! A samotou!

Je noc: teď jako zdroj vyráží ze mne má touha -mluviti toužím.

Je noc: teď hlasitěji mluví vše řinoucí se studny. A také má duše je řinoucí se studna.

Je noc: teď procítají vše písně milujících. A také má duše je píseň milujícího. -

Tak pravil Zarathustra.

TANEČNÍ PÍSEŇ

Jednou z večera kráčel Zarathustra se svými žáky lesem; a když pátral po prameni, hle, tu přišel na zelenou louku, kterou tiše obrůstaly stromy a křoví: na ní tančily spolu dívky. Jakmile dívky poznaly Zarathustru, ustaly v tanci; Zarathustra však přívětivě k nim přistoupil a promluvil takto:

„Neustávejte v tanci, půvabné dívky! Nepřišel jsem rušit vaši hry pohledem uhrančivých, nepřišel k vám nepřítel dívek. Jsem přimluvěním boha před ďáblem: ďáblem však je duch tíže. Jak bych, vy lehounké, mohl být nepřítelem božských tanců? Či dívčích nohou s krásnými kotníky?

Ano, jsem les a noc tmavých stromů: koho však nezastraší má temnota, nalezne též trsy růží pod mými cypřiši.

A také malého boha nalezne, jenž je dívkám nejmilejší: u studánky leží, tiše, s očima zavřenýma.

Věru, za bílého dne mi usnul, zahaleč! Hnal se snad příliš mnoho za motýlky?

Nezlobte se na mne, vy krásné tanečnice, potrestám-li trochu toho bůžka! Bude sice křičet a plakat - ale i v pláči je k smíchu!

A se slzami v oku ať vás poprosí o tanec! a já sám zazpívám píseň k jeho tanci:

Taneční píseň, výsměšnou píseň na ducha tíže, svého neurozenějšího, velmožného ďábla, o němž říkají, že je „pánem světa.“ -

[88]

A toto jest píseň, kterou Zarathustra zpíval, když Kupido a dívky spolu tančili:

Ve tvé oko jsem nedávno pohlédl, živote-ženo! A tu se mi zdálo, že v nezbadatelnou klesám.

Tys mne však vylovila zlatou udicí; vysmála ses mi, když jsem tě nazval nezbadatelnou.

„Taková je mluva všech ryb,“ - pravilas; „čeho samy nezbadají, jest nezbadatelné.

Ale jsem proměnlivá a divá a ve všem jsem žena, a ne právě ctnostná:

Třebaže mi vy mužové říkáte „hluboká“ nebo „věrná“, „věčná“, „tajuplná“.

Vždyť vy mužové nás obdarujete vždy svými vlastními ctnostmi - ach, vy ctnostní!”

Tak se smála ta neuvěřitelná; jí však já nikdy nevěřím, ani jejímu smíchu, mluví-li zle o sobě samé.

A když jsem mezi čtyřma očima mluvil se svou divokou moudrostí, pravila hněvivě: „Chceš, toužíš, miluješ, jen proto život chválíš!”

Skoro bych byl odpověděl zle a hněvivě pověděl pravdu; a nelze dát horší odpovědi, nežli své moudrosti „pověděti pravdu“.

Tak totiž je mezi námi třemi. Z hloubi duše miluji pouze život - a věru, nejvíce tehdy, když ho nenávidím!

Že mám však moudrost rád a často až příliš: to proto, že mi tolik připomíná život-ženu!

Má její oko, její smích, ba i její zlatou udičku: co mohu za to, že ty dvě jsou si tak podobny?

A když se mne jednou ptal život: Kdopak to je, ta moudrost? - tu jsem horlivě děl: „Ba ano! ta moudrost!

Žízniš po ní a nenasytíš se, díváš se závoji, hmatáš sítěmi.

Je krásná? Což vím! Ale i nejstarší kapry na ni na-vnadiš.

Proměnlivá je a vzdorná; často jsem viděl, jak se kouše do rtu a hřebenem se češe proti vlasu.

Snad je zlá i prohaná a ve všem všudy ženština: ale právě mluví-li sama o sobě špatně, nejvíce svádí.”

Když jsem toto řekl životu, zasmál se zlomyslně a zamhouřil oči. „O kom to mluvíš,” tázal se, „asiže o mně?”

[89]

A kdybys měl pravdu, - což se mi něco takového říká tak do očí? Ale teď přece mluv také o své moudrosti!”

Ach, tu jsi své oko zase rozevřel, ó milovaný živote! A zdálo se mi zase, že klesám v nezbadatelnou. -

Tak zpíval Zarathustra. Ale když byl tanec u konce a dívky odešly, zesmutněl.

„Slunce již dávno zapadlo,” pravil posléze: „louka je vlhká, od lesů přichází chlad.

Cos neznámého je kolem mne a zadumaně se rozhlíží. Jakže! Ty ještě žiješ, Zarathustro?

Proč? K čemu? Čím? Kam? Kde? Jak? Zdaž není pošetilostí být ještě na živu? -

Ach, přátelé moji, to večer se tak ze mne ptá. Odpusťte mi můj smutek!

Večer nastal: odpusťte mi, že nastal večer!” -

Tak pravil Zarathustra.

PISEŇ NAD HROBY

„Tam jest ostrov hrobů, mlčenlivý ostrov; tam jsou též hroby mého mládí. Tam zanesu věčně zelený věnec života.”

Takto se v srdci svém ustanoviv, plul jsem přes moře. -

Ó mládí mého jevy a vidiny! Ó všechny zákmity oka lásky, vy božské okamžiky! Jak rychle mi zemřely! Vzpomínám vás dnes jako svých mrtvých.

Od vás, mých nejmilejších mrtvých, vane sem sladká vůně, již taje srdce a slza. Ta vůně věru otřásá srdcem a taví je

osamělému plavci.

Stále jsem ještě nejbohatší a vzbuzuji největší závist - já nejosamělejší! Neboť měl jsem vás přece, a máte mne ještě: rcete, komu jako mně spadala se stromu taková růžová jablka?

Stále jsem ještě vaší lásky dědic a prst', vám na památku kveta pestrými, divoce rostoucími ctnostmi, ó vy nejmilovanější!

Ach, byli jsme stvoření, abychom si zůstali nablízku, vy půvabné cizí zázraky; a nepřišly jste ke mně a k touze mě jako plaší ptáci, než důvěřující k důvěřujícímu!

Ano, stvořeny k věrnosti jako já a k důvěrným věčnostem: a mám vás teď jmenovati podle vaší nevěrnosti, vy zákmitý božských očí, vy božské okamžiky?

- jinému jménu jsem se posud nenaučil.

Věru, příliš rychle jste mi zemřeli, vy uprchlíci. Ale neprchli jste vy mně ani já neprchl vám: svou nevěrou jsme si navzájem nevinni.

Abych já byl zabit, zardousili vás, vy zpěvní ptáci mých nadějí! Ano, po vás, vy nejmilejší, zloba vždy střílela šípy - aby moje srdce zasáhla!

A zasáhla je! Vždyť jste povždy byli nejdražším majetkem mého srdce a já byl majetek váš: proto vám bylo v mládí zemřít a příliš záhy!

Po nejzranitelnějším ze všeho, co jsem měl, vystřelili šíp: to jste byli vy, jejichž plet' je jako chmýří a ještě jako úsměv, zmírající jediným pohledem!

Toto slovo však řeknu svým nepřátelům: co je všechno vraždění lidí proti tomu, co jste spáchali na mně!

Cos horšího jste na mně spáchali, než je všechna vražda na lidech; vzali jste mi, čeho nelze nahraditi:

- to pravím vám, nepřátelé moji!

Vždyť jste zavraždili mého mládí vidiny a nejmilejší zázraky! Druhy mého mládí jste mi vzali, ony požehnané duchy! K jejich památce sem kladu tento věnec a tuto kletbu.

Tuto kletbu vám, moji nepřátelé! Vždyť jste zkrátili, co věčného ve mně, tak jako zvuk se zlomí v studené noci! Přišlo to ke mně jen jako mžiknutí božského oka - jen jako okamžik!

Takto kdysi v blaženou chvíli promluvila má čistota: „Všechny bytosti buďte mi božské.“

Tu jste mne přepadli špinavými přízraky; ach, kam to pak uprchlá ona blažená chvíle!

„Všechny dny buďtež mi svaté“ - tak promluvila kdysi moudrost mého mládí: věru, radostné to moudrosti hlas!

Ale tu jste mi, vy nepřátelé, ukradli mé noci a prodali a změnili je v bezesná muka: ach, kam to pak uprchlá ona radostná moudrost?

91

Zatoužil jsem kdysi po šťastných znameních ptačího letu: tu jste mi do cesty přivedli netvornou, odpornou sovu. Ach, kam to pak uprchlá má něžná touha?

Kdysi jsem si slíbil, že se odřeknu všeho hnusu: tu jste mé bližní a nejbližší proměnili v hnusající vředy. Ach, kam to pak uprchl můj nejslechetnější slib?

Slepě šel jsem kdys požehnanými cestami: tu jste slepcovu cestu poházeli blátem; a teď se mi hnusí stará slepcova stezka.

A když jsem vykonal nejtěžší svůj úkol a slavil vítězství svých přemáhání: tu, svedeni vámi, ti, kdož mne milovali, dali se do křiku, že jim ubližuji nejvíce.

Věru, tak jste si vedli stále: v žluč jste obraceli můj nejlepší med i píli mých nejlepších včel.

K mé dobročinnosti jste vždy posílali nejdrzejší žebračky; kolem mého soucitu jste vždy kupili nezhojitelné nestoudníky. Tak jste mé ctnosti zraňovali v jejich víře.

A položil-li jsem i své nejsvětější za obět: hned vaše „pobožnost“ postavila k tomu své tučnější dary: takže v dýmu vašeho tuku i moje nejsvětější se zadusilo.

A jednou chtěl jsem tančiti, jak jsem ještě nikdy ne-tančil: do dálky prese všechna nebesa chtěl jsem se do tance dát.

Tu jste přemluvili mého nejmilejšího pěvce.

I zanotoval hrůzný dusný nápěv; ach, do uší mi troubil jako ponurý roh!

Vražedný pěvce, nástroji zloby, nejnevinnější! Již jsem se chystal k nejlepšímu tanci, tu jsi zavraždil svými zvuky mé vznícení!

Jenom tancem dovedu vysloviti podobenství nejvyšších věcí: - a tu mi mé nejvyšší podobenství nevysloveno uvízlo v údech!

Nevyslovena a nevykoupena mi uvízla nejvyšší naděje! A pomřely mi všechny vidiny a útěchy mého mládí!

Jak jsem to jen snesl? Jak mne přebolely a jak jsem přemohl takové rány? Jak se má duše vzkřísila z těchto hrobů?

[92]

Ano, cos neporazitelného, nepohrobitelného jest na mně, cosi, co trhá skály: to sluje má vůle. Mlčky a beze změny prochází léty.

Svou chůzí chce kráčet stará má vůle na nohou mých; její mysl je tvrdého srdce a neporazitelná.

Neporazitelný jsem pouze na patě. Stále ještě žiješ u mne a jsi sobě rovna, ty nejtrpělivější má vůle! Vždycky ses ještě všemi hroby prolomila!

V tobě též žije ještě, co z mého mládí zůstalo nevykoupeno; a v podobě života i mládí sedíš doufajíc zde na žlutých sutinách hrobů.

Ano, ještě jsi mi drtitelkou všech hrobů: Zdar tobě, má vůle! A jen kde jsou hroby, jsou také zmrtvýchvstání. -

Tak zpíval Zarathustra.

O PŘEMÁHÁNÍ SEBE SAMÉHO

„Vůle k pravdě“, tak jmenujete, vy nejmoudřejší, to, co vás pohání a rozvádí?

Vůle, aby bylo všechno jsoucno předmětem myšlení: tak jmenuji já vaši vůli!

Vše jsoucno chcete teprve učiniti předmětem myšlení; neboť pochybujete s dobrou nedůvěrou, že to předmětem myšlení již jest.

Ale má se vám to poddati a skloniti! Tak tomu chce vaše vůle. Má se to státi hladkým a podrobiti se duchu jakožto jeho zrcadlo a odraz.

Tot' vaše celá vůle, vy nejmoudřejší, neboť jest to vůle k moci; a i tehdy, mluvíte-li o dobru a zlu a hodnotících soudech.

Chcete teprve stvořiti svět, před nímž byste poklekli: taková jest vaše poslední naděje a vaše blouznění.

Nemoudří ovšem, to jest lid - ti se podobají řece, po níž člun klidně pluje dál; a v člunu slavnostně a zakukleně sedí hodnotící soudy.

Svou vxili a své hodnoty jste posadili na řeku vznikání; co věřící lid přijímá za dobro a zlo, prozrazuje mi starou vůli k moci.

[93]

Vy jste to byli, vy nejmoudřejší, kdož jste takové hosty posadili do tohoto člunu a kdož jste jim dali třpyt a hrdá jména - vy jste to byli a vaše vládnoucí vůle!

Ted' řeka dále unáší váš člun: nemůže jinak. Málo záleží na tom, zda se zlomená vlna zpění a hněvivě se vzepré proti kýlu.

Není řeka vašim nebezpečenstvím a koncem vašeho dobra i zla, vy nejmoudřejší: nýbrž jest jím ona vůle sama, vůle k moci - nevyčerpaně plodící životní vůle.

Abyste však chápali mé slovo o dobru a zlu, řeknu vám ještě své slovo o živote a o rázu všeho živoucího.

Po stopách živoucího jsem šel, šel jsem cestami největšími a nejmenšími, abych poznal jeho ráz.

Stonásobným zrcadlem jsem zachycoval alespoň jeho pohled, když měl zavřená ústa: aby ke mně promluvílo jeho oko. A jeho oko mi mluvilo.

Kdekoli jsem však našel něco živoucího, tam jsem též zaslechl mluvit o poslušnosti. Všechno, co žije, poslouchá.

A toto je druhá věc: kdo sám sebe neumí býti po-slušen, tomu se rozkazuje. Tak tomu jest u všeho živoucího.

Toto pak je třetí, co jsem zaslechl: že rozkazovati je těžší než poslouchati. A nejen, že rozkazující nese břímě všech, kdož poslouchají, a že ho toto břímě snadno rozdrťí: -

I pokus a odvážný kousek jsem objevil v každém rozkazování; a jestliže cos živoucího rozkazuje, vždy samo se dává v sázku.

Ba i tehdy, rozkazuje-li samo sobě: i tu ještě pyká za to, že rozkazuje. Jeho vlastní zákon z něho nevyhnutelně učiní soudce a mstitele i obět

Jakže se to děje! tak jsem se sebe ptal. Co to jest, co přemlouvá vše živoucí, aby bylo poslušno a rozkazovalo a i rozkazujíc ještě osvědčovalo poslušnost?

Slyšte mi teď mé slovo, vy nejmoudřejší! Zkoumejte je vážně, zdali jsem se životu samu vplížil do srčice a až do kořenů jeho srdce!

Kde jsem našel něco živoucího, našel jsem vůli k moci; ba i ve vůli sloužícího jsem našel vůli býti pánem.

Aby slabší sloužilo silnějšímu, k tomu je přemlouvá jeho vůle, která zase chce býti pánem nad něčím ještě slabším: této rozkoše jedině se nezrekne.

A jako se menší oddává většímu, aby mělo rozkoš a moc nad nejmenším; tak i největší ještě se oddává a za moc dává v sázku i svůj život sám.

Tot' oddání největšího, že jest odvahou a nebezpečenstvím a že metá kostky o smít.

A kde jsou obětování a služby a pohledy lásky: i tam vládne vůle býti pánem. Po tajných cestách vkrade se tu slabší do hradu a až do srdce toho, kdo je mocnější - a tam mu ukradne moc.

A toto tajemství život sám mi projevilo: „Hleď“, pravil, „jsem tím, co vždy samo sebe musí přemáhati.

Arci, vy to zvete vůli k plození nebo pudem k účelu, k vyššímu, vzdálenějšímu, zmnoženému cíli: ale všechno to je totéž, všechno to je tímž tajemstvím.

A raději bych zanikl, než abych se zřekl tohoto jediného; a věru, kde je zánik a listopad, hle, tam se obětuje život - za moc!

Že mi je souzeno býti bojem a vznikáním a účelem a rozporem účelů: ach, kdo uhodne moji vůli, uhodne snad též, po jakých křivých cestách je jí kráčet!

Cokoli tvořím a jakkoli to miluji - brzy se s tím i se svou láskou zneprátelím: tak velí má vůle.

A též ty, poznávající, jsi pouze stezkou a šlépějí mé vůle: věru, má vůle k moci kráčí též nohama tvé vůle k pravdě!

Ten ovšem nezasáhl pravdy, kdo po ní střílel slovem o „vůli k bytí“: takové vůle - není!

Neboť: co není, nemůže chtít; co však v bytí již jest, jak by to ještě mohlo k bytí mít vůli!

Jen kde je život, je také vůle: nikoli však vůle k životu, nýbrž - tak já tě tomu učím - vůle k moci! -

Mnoho věcí je u žijících hodnoceno výše než život sám; než z hodnocení samého mluvím - vůle k moci!“ -

Tak mne kdysi poučoval život: a z toho vám ještě, vy nejmoudřejší, rozluštím hádanku vašeho srdce.

Věřu, pravím vám: Dobro a zlo, jež by bylo nepomíjící - toho není! Samo ze sebe se vždy bude znova přemáhati.

195]

Svémi hodnotami a slovy o dobru a zlu pášete násilí, vy hodnotící; a tot' vaše skrytá láska a vaší duše lesk a chvění a překypování.

Mohutnější však síla a nové přemáhání vyrůstá z vašich hodnot: o to se rozbije vejce i jeho skořápka.

A kdo má údělem býti tvůrcem v dobru a zlu: věru ten zprvu má údělem býti ničitelem a rozbíjetí hodnoty.

Tak tedy nejvyšší zlo náleží k nejvyšší dobrotě: to však je dobrota tvůrčí. -
Mhume jen o tom, vy nejmoudřejší, byť to i bolelo! Mlčeti bolí víc; všechny zamlčené pravdy nasáknou jedem.
A nechť se jen všechno rozbije, co se na našich pravdách rozbítí - dá! Ještě nejeden dům zbývá stavěti! -
Tak pravil Zarathustra.

O VZNEŠENÝCH

Tichá je tůň mého moře: kdo by uhodl, že v sobě skrývá hejno žertovných stvůr!
Nepohutelná je moje hloubka: ale třpytí se plovoucími hádankami a výsměchy.
Vznešeného člověka zřel jsem ánes, slavnostního, kajícího ducha: ó, jak se má duše smála jeho ohyzdnosti!
S hrudí vzdušnou a jako ti, kdož vtahují dech: tak tu stál ten vznešený a mlčel.
Byl ověšen ohyzdnými pravdami, svou loveckou kořistí, a vyšňořen rozedranými šaty; též mnoho trnů na něm viselo -
růží však jsem ještě neviděl.
Ještě se nenaučil smíchu a kráse. Chmurně se tento lovec vracel z lesa poznání.
Vracel se ze zápasu s lítou zvěří: ale i z jeho vážnosti ještě vyzírá divoké zvíře - nepřemožené!
Stojí tu stále ještě jako tygr před skokem; nemám však rád těchto napjatých duší, odporní jsou mé chuti všichni ti, kdož
se takto stáhli do svého úkrytu.

A vy mi pravíte, přátelé, že se nelze hádati o chuť

[96]

a chutnání? Ale všechnen život jest hádkou o chuť a chutnání!

Chuť: toť závaží a spolu miska váhy i ten, kdo váží; a běda všemu živoucímu, co by chtělo žít bez hádky o závaží a
misku váhy a o ty, kteří váží!

Kdyby se tento vznešený nabažil své vznešenosti: to by teprve byl vznik jeho krásy - a pak bych jej chutnal a nalézal
chutným.

A teprve až se sám od sebe odvrátí, přeskochí přes svůj vlastní stín - a věru! vskočí do svého slunce.
Příliš dlouho seděl v stínu; pobledly tváře kajícího ducha; skoro zemřel hladu pro samé očekávání.
Pohrdání má ještě v oku; a na rtech se mu tají hnus. Teď sice odpočívá, jeho odpočinek si však ještě nelehl na slunce.
Měl by si vésti jako býk; a jeho štěstí by mělo páchnouti zemí, ne opovrhováním zemí.
Rád bych ho viděl bělostným býkem, kterak se šupotem a řvaním kráčí před rádlem: a i jeho řev by měl velebiti vše
pozemské!

Tmavá je posud jeho tvář, stín ruky na něm hraje. Zastíněn je posud smysl jeho oka.

Jeho skutek sám ho ještě zastíňuje: ruka zatemňuje jednajícího. Ještě nepřemohl svého skutku.

Miluji sice na něm býčí šij: ale teď bych na něm rád odkryl též oko andělské.

I své hrdinské vůli nechť se ještě odučí: má mi býti povznášen, ne jen býti vznešený: - sám ether by ho bez jeho vůle
měl povznášeti!

Zkrotil stvůry, louskal hádanky: ale teď by měl ještě vykoupiti své stvůry a hádanky, v nebeské děti by je měl
proměnit.

Ještě se jeho poznání nenaučilo usmívati se a býti bez žárlivosti; ještě se jeho proudící vášeň neztišila v kráse.

Věai, nemá jeho touha mlčeti a potápěti se v nasycení, nýbrž v kráse! Něha náleží k velkodušnosti velce smýšlejících!

Paží položenou nad hlavu: tak by hrdina měl odpočívati, tak by i své odpočívání měl překonávati.

Ale právě hrdinovi je krása ze všech věcí nejobtížnější. Nevýdobytná je krása vší prudké vůli.

[97:

O něco více, o něco méně: to zde právě mnoho, to zde nejvíce rozhoduje.

Státí s nečinnými svaly a s vypraženou vůlí: toť nejobtížnější vám všem, vy vznešení!

Stane-li se moc milostivou a snese-li se v oblast viditelných věcí: - krásou jmenuji takové snášení.

A na nikom tolik nežádám krásy jako právě na tobě, ty mocný: tvá dobrota budiž tvým posledním přemožením samého
sebe.

Všeho zlého se do tebe naději: proto na tobě požaduji dobrého.

Věřu, často jsem se smál slabochům, kteří si namlouvají, že jsou dobří, protože mají chromé hnáty!

Řid' se ctností sloupu: je stále krásnější a něžnější, uvnitř je však tvrdší a nosnější, čím výše stoupá.

Ano, ty vznešený, jednou budeš krásný, jednou ty sám své vlastní kráse nastavíš zrcadlo.

Pak se tvá duše zachvěje božskými žádostmi; a zbožňování bude i v tvé marnivosti!

Toť totiž tajemství duše: tepive když hrdina ji opustí, přiblíží se jí ve snách - nadhrdina. -

Tak pravil Zarathustra.

O ZEMI VZDĚLÁNÍ

> ^

Příliš daleko jsem zašel do budoucnosti: hrůza mne přepadla. A když jsem se ohlédl, hle! tu jediným mým současníkem
byl čas.

I letěl jsem zpátky, k domovu zpět - a stále spěšněji: tak jsem přišel k vám, vy lidé přítomnosti, a do země vzdělání.

Po prvé jsem si pro vás přinesl oko a dobrou žádostivost: věru, s touhou v srdci svém jsem přišel.

Ale jak se mi dělo? Byť jsem i měl úzkost sebevětší - bylo mi do smíchu! Nikdy oko mé nezřelo něco tak pestré
kropenatého!

I smál jsem se a smál, zatím co se mi ještě trásly noha i srdce: „Vždyť zde je domovina všech hrnců s barvami!“ - pravil
jsem.

[98]

Pomalování padesáti kaňkami na tváři a údech: tak jste tu seděli k mému úžasu, vy lidé přítomnosti!

A s padesáti zrcadly dokola, jež lichotila vaší barevné hře a podle ní se opičila!

Věru, ani byste, vy přítomní, nemohli nositi lepší masky, než jakou je vaše vlastní tvář! Kdož by vás -poznal!

Počmárání značkami minulosti, jež jsou zas novými značkami přetřeny: tak jste se dobře skyli přede všemi vykladači znamení!

A i kdyby vám někdo zkoumal ledví: jak by se ještě mohl domnívati, že ledví máte! Zdáte se spečení z barev a z naklizených lístků.

Všechny doby a všichni národové pestře vyzírají z vašich závojů; všechny mravy a víry pestře promlouvají z vašich posunů.

Tomu, kdo by z vás stáhl závoje a přehozy a barvy a posuny, zbylo by právě dost, aby tím strašil ptáky.

Věru, sám jsem tím postrašeným ptákem, jenž vás kdysi uviděl nahé a bez barvy; a odletěl jsem, když tento kostroun mne láskyplně zval k sobě.

Raději přec býti nádeníkem v podsvětí a u stínů dávnověkosti! - Vždyť tučnější a plnější než vy jsou dokonce i mátohy podsvětí!

Toť, ano toť hořkost mým vnitřností, že vás nesnesu ani nahých, ani oblečených, vy lidé přítomní!

Všechny přišei budoucna, a cokoli kdy hrůzu nahánělo zbloudilým ptákům, je věru ještě útulnější a přítulnější nežli vaše „skutečnost“.

Neboť říkáte: Jsme venkoncem skuteční a bez víry i bez pověry": tak pyšně vypínáte prsa - ach, třebaže prsou ani nemáte!

Ano, jak byste mohli mít víru, vy pestře kropenatí! - vy, kteří jste podobami všeho, veš se kdy věřilo!

Obcházíte jakožto vyvrácení víry samy, lámáte údy všem myšlenkám. Nehodní víry. tak já vás vyzývám, vy lidé skutečnosti!

Doba žvatlá proti době ve vašich duších; a všech dob snění a žvatlání bylo skutečnější, nežli jest vaše bdění!

Jste neplodní: pvtvo se vám nedostává víry. Ale komu bylo souzeno tvořiti, ten také mívá vždy své prorocké sny a svá znamení hvězd - a věřil ve vím! -

[99]

Jste pootevřenými vraty, u nichž čekají hrobaři. A to jest vaše skutečnost: „Všechno zasluhuje, aby zaniklo.“

Ach, jak mi tu stojíte, vy neplodní, jak jste hubení v žebrech! A leckterý z vás to asi sám uznal.

I pravil: „To mi snad bůh nějaký, zatímco jsem spal, potají něco uloupil? Věru dost, aby si z toho stvořil samičku!

Podivuhodná je chudoba mých žeber!" tak pravil již ne jeden člověk přítomnosti.

Ano, k smíchu jste mi, vy přítomní lidé! A zvláště dívíte-li se sami sobě!

A běda mně, kdybych se nemohl smáti vašemu údivu a byl odsouzen, abych vše odporné vypil z vašich džberů!

Takto však vás vezmu na lehčí váhu, ježto jest mi nésti těžké břímě; a co mi uškodí, posadí-li se na můj uzlík ještě brouci a křídlatí červi!

Věru, proto mu na váze nepřibude! A nejste to vy, vy přítomní, z nichž mi vzejde velká mdloba. -

Ach, kam teď mám ještě stoupati se svou touhou! Ze všech hor se rozhlížím po zemích otcovských i mateřských.

Domova však jsem nenašel nikde: bludným poutníkem jsem ve všech městech, znamením k odchodu jsem u všech bran.

Cizinci a výsměchem jsou mi lidé přítomní, k nimž mne nedávno pudilo srdce; a vypuzen jsem ze zemí otcovských i mateřských.

A tak miluji už pouze svých dětí zemi, neobjevenou zemi v nejdálnějším moři: po ní káží svým plachtám pátrati a pátrati.

Na svých dětech napravím, že jsem dítětem svých otců: a na všem budoucnu - titto přítomnost! -

Tak pravil Zarathustra.

100]

O NEPOSKRVNENÉM POZNÁNÍ

Když včera vycházel měsíc, mněl jsem, že ze sebe porodí slunce: tak rozplizle a tak obtěžkán ležel na obzoru.

Lhářem byl mi však se svým těhotenstvím; a spíše uvěřím v muže v měsíci nežli v ženu.

Ovšem, ani mnoho mužského do sebe nemá, ten stydlivý noční tulák. Věru, se špatným svědomím obchází po střechách.

Neboť jest vilný a žárlivý, ten mnich v měsíci, jest vilný po zemi a po všech radovánkách milenců.

Ne, nemám ho v lásce, toho kocoura na střechách! Protivní jsou mi všichni, kdož se plíží kolem přivřených oken!

Zbožně a mlčenlivě obchází po kobercích hvězd: -nemám však rád takových tichošlápských mužských nohou, na nichž nikdy ostruha nezaříní.

Krok každého poctivého muže mluví: a poctivě; kočka se však pokradmu sune po půdě. Hle, koč-kovitě se blíží měsíc a nepoctivě. -

Toto podobenství dávám vám, pokryteckým citli-vůstkářům, vám, „čistě poznávajícím"! Vás jmenuji já - vilnými!

I vy milujete zemi a pozemskost: dobře jsem vás uhodl! ve vaší lásce je však stud a špatné svědomí -měsíci se podobáte!

K pohrdání pozemskými věcmi přemluvili vašeho ducha, ne však vaše vnitřnosti: ty pak jsou nejsilnější na vás!

A teď se stydí váš duch, že je vašim vnitřností po vůli, a před svým vlastním studem se dává na cesty tajné a lživé.

„To by mi bylo nejvyšší," - promlouvá k sobě pro-lhaný váš duch - „kdybych se na život díval bez dychtivé touhy, a ne s vyplazeným jazykem jako pes.

Kdybych byl šťasten, dívaje se s odumřelou vůlí bez hltavého hmatu sobeckosti - kdybych byl studený a popelavě šedý na celém těle, měl však zpité oči měsíce!

To by mi bylo nejmilejší," - tak sám sebe svádí

101

svedený - „kdybych miloval zemi, jak ji miluje měsíc, a jen a jen svým okem ohmatával její krásu.

A to nechť mi sluje všech věcí neposkmiňným poznáním, že od věcí pranic nechci: leda to, abych směl před nimi ležet jako zrcadlo se stem očí." -

Ó vy pokrytečtí citlivůstkáři, vy vilní! Vám chybí nevinnost v touze: a proto teď pomlouváte vše roztoužení!

Věai, vaše láska k zemi není láskou tvořících a plodících ani těch, kdož mají rozkoš ze vznikání!

Kde je nevinnost? Tam, kde je vůle k plození. A kdo chce tvořit nad sebe sama výš, ten má mi nejčistší vůli.

Kde je krása? Kde celou vůli musím chtít: kde chci milovati a zaniknouti, aby obraz nezůstal jen obrazem.

Milovati a zaniknouti: to se rýmuje od věčnosti. Vůle k lásce: to znamená i k smrti mít vůli. Tak mluvím k vám, zbabělci!

Ale teď vaše zženštilé šilhání chce se zvát „pohledem rozjímavým"! A co se dá ohmatati zbabělými očima, má být pokřtěno jménem „krásný"! Ó vy špi-nitelé vznešených jmen!

Ale to budiž vaší kletbou, vy neposkvrnění, vy čistě poznávající, že nikdy neporodíte: a byť jste i leželi rozplizle a obtěžkáni na obzoru!

Věru, nabíráte plná ústa vznešených slov: a my abychom věřili, že co na jazyku, to na srdci, vy pro lhaní lháři?

Slova má jsou však nepatrná, povrhovaná, křivá: rád zdvihnu, co při vaší hostině padne pod stůl.

Vždy ještě mohu těmi slovy - pokrytcům povědět pravdu! Ano, mé kůstky, lastury a srstnaté listy - pokrytcům polechtají nos!

Špatný vzduch je vždy kolem vás i kolem vašich hostin: vždyť vaše vilné myšlenky, vaše lži a tajnosti jsou ve vzduchu!

Mějte jen odvahu věřit sobě samým, sobě i svým vnitřnostem! Kdo sám sobě nevěří, stále lže.

Škrabošku boha jste si navlékli, vy „čisti": v škrabošku boha si zalezl váš příšerný kroužkovitý červ.

Věru, klamete, vy „rozjímaví"! I Zarathustra byl kdysi bláznem vašich božských kozí; neuhodl hadího klubka, jímž byly vycpány.

.102]

Mněl jsem kdysi, že vidím, jak si ve vašich hrách hraje duše boha, vy čistě poznávající! Mněl jsem kdysi, že není lepšího umění, nežli jsou vaše umění!

Dálka mi utajila hadí kal a špatný puch: i to, že se tu sem tam plížila vilná ještěřčí lest.

Ale přišel jsem vám nablízko: tu mi vzešel den - a teď vzhází vám - je konec mlkování měsíce!

Jen pohledte! Dopaden a bled tu stojí - před zořou!

Neb ona již přichází, ta žhoucí - její láska k zemi přichází! Nevinnosti a tvůrčí touhou je všechna sluneční láska!

Jen pohledte, kterak zora netrpělivě kráčí přes moře! Necítíte žízň a horkého dechu její lásky?

Chce se jí pít moře a jeho hloubku vsáti k sobě do výšin: tu se zdvihá touha moře tisícem prstů.

Chce být zlíbáno a sáto žiznivým sluncem; chce se stát vzduchem a výšinou a stezkou světla, chce se samo světlem stát!

Věru, podoben slunci, já miluji život i vše hluboká moře.

A toto se mně zove poznáním: vše hluboké má se vznést - k mojí výšce! —

Tak pravil Zarathustra.

O UČENCÍCH

Když jsem ležel a spal, tu mi ovce užírala břech-tanový věnec na mé hlavě - a užírajíc pronesla toto: „Zarathustra již není učencem."

Pronesla a odešla, nadutě a zpupně. Dítě mi to vyprávělo.

Rád ležím zde, kde si hrají děti, u rozbité zdi, mezi bodláky a rudými máky.

Dětem a též bodlákům a rudým mákům platím ještě za učence. Jsou nevinné i ve své zlobě.

Ovcím však učencem už nejsem: tak tomu chce můj úděl - budiž požehnán!

Neboť toto je pravda: vytáhl jsem z domu učenců, ba přirazil za sebou dveře.

[103]

Příliš dlouho má duše seděla o hladu za jejich stolem; nejsem jak oni vycvičen v poznávání, jako bych louskal ořechy.

Miluji svobodu a vzduch nad svěží zemí; a raději bych spal třeba na volských kozích než na jejich důstojenstvích a ctihodnostech.

Jsem příliš horký a sžehnut vlastními myšlenkami: často mne to zbavuje dechu. Tu vyrazím na vzduch a ven ze všech zaprášených světnic.

Oni však sedí chladně v chladném stínu: ve všem chtějí být pouhými diváky a mají se na pozoru, aby neseseděli tam, kde slunce praží do schodů.

Jako ti, kdož stojí na ulici a zevlují na lidi mimo-jdoucí: tak i oni čekají a zevlují na myšlenky myšlené od jiných.

Sáhne-li kdo na ně, práší se z nich jako z moučných pytlů a ani za to nemohou; kdo by však uhodl, že jejich prach pochází z žita a z žluté rozkoše letních polí?

Vydávají-li se za moudré, zamrazí mne jejich malé výroky a pravdy: na jejich moudrosti lpí často zápach, jako by pocházela z močálu: a věru, i žábu jsem z ní už slyšel kvákati!

Jsou obratní a mají chytré prsty: co by hledala moje prostá jednoznačnost u jejich mnohoznačné složitosti! Ve všem navlékání a vázání a tkaní se vyznají jejich prsty: a tak pletou punčochy ducha!

Jsou dobrými hodinovými stroji: jen pozor, ať je správně natáhnete! Pak bez poruchy udávají hodinu a tropí při tom skromňoučký hřmot.

Pracují jako mlýnská ústrojí a stoupy: jenom jim předhodíte zrní svých plodů! - však již dovedou zrno rozmělnovat i

proměňovati v bílý prášek.

Dobře si navzájem hledí na prsty a nedůvěřují si právě nejlépe. Jsou vynalézaví v malém chytráctví a čekají na ty, jejichž vědění belhá po chromých nohou - čekají jako pavouci.

Zřel jsem je, jak stále opatrně připravují jed; a pokaždé si při tom na prsty navlékali skleněné rukavice.

Dovedou hráti též falešnými kostkami; a nalezl jsem je tak horlivými při hře, že se až potili.

104;

Jsme si navzájem cizí a jejich ctnosti jsou mi ještě více proti chuti než jejich falše a falešné kostky.

A když jsem u nich bydlil, bydlil jsem nad nimi. Proto ke mně pojali zášť.

Nechtější slyšeti, že jim někdo kráčí nad hlavami; i položili dříví a hlínu a kal mezi mne a svoje hlavy.

Tak zdusili ozvuk mých kroků: a nejhůře byl jsem až dosud slyšen nejučenějšími.

Všech lidí nepravost a slabost položili mezi sebe a mne - „nepravým stropem“ to jmenují ve svých domech.

A přece jim svými myšlenkami nad hlavami kráčím; a kdybych i na svých vlastních nesprávnostech kráčel, byl bych přece nad nimi a nad jejich hlavami.

Neboť lidé si nejsou rovni: tak hlásá spravedlnost. A co chci já, oni by nesměli chtít! -

Tak pravil Zarathustra.

O BÁSNÍCÍCH

„Od té doby, co lépe znám tělo,“ - pravil Zarathustra jednomu ze svých žáků - „je mi duch již jenom tak zvaným duchem; a všechno to ‚nepomíjející‘ - to je také jen podobenství.“

„To jsem od tebe již jednou slyšel,“ odvětil žák; „a tenkrát jsi dodal: ‚Ale básníci přespříliš lžou/ Proč jsi jen řekl, že básníci přespříliš lžou?‘“

„Proč?“ pravil Zarathustra. „Ptáš se proč? Nenáležím k těm, jichž se smíte ptáti po jejich ‚proč?‘.

Což moje prožívání je od včerejška? Je tomu dávno, co jsem prožil důvody svých mínění.

Vždyť bych musil býti hotovým sudem paměti, abych i své důvody s sebou nosil.

Je mi již přespříliš, abych si uchoval alespoň svá mínění; však mi ulétne ne jeden pták.

A leckdy v svém holubníku naleznu též zvíře, které přiletělo, je mi cizí a chvěje se, položím-li na ně ruku.

Ale cože ti Zarathustra jednou řekl? Že básníci přespříliš lžou? - Ale i Zarathustra je básník.

j

ioš:

Věříš teď, že tu mluvil pravdu? A proč tomu věříš?”

Žák odpověděl: „Věřím v Zarathustru.“ Než Zarathustra potřásl hlavou a usmíval se.

Víra mne nespasí, pravil, a zvláště ne víra ve mne.

Ale dejme tomu, že by někdo zcela vážně řekl, že básníci přespříliš lžou: tedy má pravdu - my lžeme přespříliš.

Také příliš málo víme a učení nám nejde k duhu: i nezbyvá nám než lháti.

A kdo z nás básníků nebyl by zfalšoval svého vína? Nejedná jedovatá míchanice se smíchala v našich sklepech, jedná nepopsatelná věc se tam udala.

A protože málo víme, líbí se nám z celého srdce ti, kdož jsou chudi duchem, zvláště jsou-li to mladé ženušky.

A i po těch věcech dychtíme, jež si staré ženušky vyprávějí navečer. To sami na sobě zveme svým věčným ženstvím.

A jako by k vědění byl nějaký zvláštní tajný přístup, jenž se zasuje těm, kdo se něčemu učí: tak věříme v lid a v jeho „moudrost“.

Toto však věří všichni básníci: že kdo leží v trávě nebo na osamělých svazích a napíná sluch, něčeho se doví o věcech, jež jsou mezi nebem a zemí.

A dolehnou-li na ně milostná hnutí, míní básníci vždy, že příroda sama si je zamilovala:

A že se plíží do jejich ucha, aby jim tam našeptala tajnosti a zamilované lichočky: tím se chvástají a nadýmají přede všemi smrtelníky!

Ach, je tolik věcí mezi nebem a zemí, o nichž se pouze básníkům něco zdálo!

A zvláště věcí nad nebem: neboť všichni bohové jsou příměry, básníky vybájené, básníky vymámené!

Věru, vždy jsme taženi vzhůru - totiž k řiši mračen: na ně posadíme pestré své stvůry a jmenujeme je pak bohy a nadlidmi: -

Vždyť jsou právě lehounci dost pro tato křesla! -všichni ti bozi a nadlidé.

Ach, jak jsem se nabažil všeho toho nedokonalého, o němž se za každou cenu tvrdí, že se stalo skutkem! Ach, jak jsem se nabažil básníků!

106]

Když Zarathustra takto mluvil, rozhněval se naň jeho žák, ale mlčel. A také Zarathustra mlčel; a jeho zrak se obrátil dovnitř, jako by zíral do dalekých dálek. Posléze vzdychl a nabral dechu.

Jsem ode dneška a od nedávná, pravil potom; něco však je ve mně, to náleží zítřku a pozítřku a dobám nejvzdálenějším.

Básníků jsem se nabažil, starých i nových: povrchní jsou mi všichni a mělkými moři mi jsou.

Nespustili své myšlenky dosti hluboko: proto jejich cit neklesl až na dno.

Něco rozkoše a něco nudy: a to bylo ještě jejich nejlepší přemýšlení.

Strašidel šum a šustění: ničím víc mi není všechno brnkání jejich harf; co věděli až dosud o vášnivosti tónů! -

Také mi nejsou dosti čistotní: všichni kalí svou vodu, aby se zdálo, že je hluboká.

A rádi se tak vydávají za smřovatele: ale zůstávají mi zprostředkovateli a směřovateli a polo-poloviča-tými a nečistotnými! -

Ach, vhodil jsem sice svou síť do jejich moří a chtěl vyloviti dobré ryby; vytáhl jsem však pokaždé hlavu starého boha.

A tak moře darovalo lačnému kámen. A oni sami asi pocházejí z moře.

Dojista, nalezněš v nich perly: tím podobnější jsou sami tvrdým korýšům. A místo duše jsem u nich často našel slanou sliz.

Naučili se od moře též jeho ješitnosti: zdaž není moře pávem pávů?

I před nejohybnějším všech buvolů rozvíří svůj chvost, nikdy se nenabaží svého krajkového vějíře z hedvábí a stříbra. Vzdorně se buvol na to dívá, blízek písku v své duši, ještě bližší houšti, nejbližší však bařině.

Čím je mu krása a moře a nádherná páv! Tento příměr dávám básníkům.

Věřu, jejich duch sám je pávem pávů a mořem ješitnosti!

Diváky chce mít básníkův duch: a byť to byli i buvolové!

[107]

Toho ducha jsem se však nabažil: a vidím do budoucna, že se nabaží sám sebe.

Proměněny viděl jsem již básníky, a proti nim samým byl namířen jejich pohled.

Zíraje do budoucna, viděl jsem kajícího ducha; ti z nich vyrostli. -

Tak pravil Zarathustra.

O VELKÝCH UDÁLOSTECH

Je v moři ostrov - nedaleko Zarathustrových blažených ostrovů - a na něm neustále vychází kouř z ohnivého vrchu; o tom ostrovu říká lid a říkají obzvláště staré ženy v lidu, že je postaven jako skalní balvan před bránu podsvětí: ohnivým vrchem pak že vede úzká cesta dolů k oné podsvětí bráně.

Právě onoho času, kdy Zarathustra dlel na blažených ostrovech, stalo se, že zakotvila loď před ostrovem, na němž stojí kouřící vrch; a mužstvo lodi vystoupilo na souši, aby střídalo králiky. O polecnách pak, kdy kapitán a jeho družina byli zase již pohromadě, náhle viděli, kterak se jim vzduchem blíží muž; a zřetelně se ozval hlas, volající: Je čas! Je svrchovaný čas!" A jak jim postava byla nejbližší - přelétla však rychle jako stín směrem k ohnivému vrchu - tu v největším zděšení poznali, že to je Zarathustra; neboť všichni ho kromě jediného kapitána již znali a milovali ho, jak miluje lid: tak, že rovnými díly jsou pospolu láska i ostych.

„Hleďme!" pravil starý kormidelník, „to Zarathustra letí do pekel!" -

V též čas, kdy tito lodníci přistáli u ohnivého ostrova, kolovala pověst, že Zarathustra zmizel; a na otázky, kde jest, odpovídali jeho přátelé, že v noci vstoupil na loď, aniž řekl, kam odcestuje.

Tak nastal neklid; a po třech dnech přidružilo se k tomuto neklidu vypravování lodníků - a teď říkal všechen lid, že si pro Zarathustru přišel ďábel. Jeho žáci se sice smáli této povídačce, ba jeden z nich řekl: „Spíše bych věřil, že si Zarathustra přišel pro

108]

ďábla." Ale v hloubi duše byli všichni plni starosti a touhy: i byla jejich radost velká, když se patého dne Zarathustra zjevil mezi nimi.

A toto je vypravování o Zarathustrově rozmluvě s ohnivým psem:

Země, tak pravil, má kůži: a tato kůže má choroby. Jedna z těchto chorob sluje na příklad „člověk".

A jiná z těchto chorob sluje „ohnivý pes": o něm se lidé již mnoho nalhali a mnoho si o něm nalhávat dávali.

Abych vybádal toto tajemství, plul jsem přes moře: a viděl jsem pravdu nahou, věru! byla bosá až po krk.

Tedy vím, jak se to má s ohnivým psem; i se všemi těmi vyvrženými a převratnými ďábly, jichž se nebojí jen staré ženy.

„Vylez, ty ohnivý pse, ze své hlubiny!" zvolal jsem, „a přízeň se, jak hluboká je tato hlubina! Odkud pochází, co tu svým funěním metáš do výše?

Hojně se napájíš z moře: to prozrazuje tvá přesolená výmluvnost! Věai, na psa hlubin břeš svou potravu až příliš s povrchu!

Mám tě nanejvýše za břichomluvcu země: a vždy, kdykoli jsem slyšel mluvit převratné a vyvržené ďábly, našel jsem je rovny tobě: byli nasoleni, prolhaní a plaší.

Dovedete řvati a popelem zatemňovati! Jste nejvel-kohubější z velkohubých a sdostatek jste se naučili umění, jak bahno usmažiti do žhavá.

Kde jste vy, tam je jistě nablízku bahno a mnoho plísňovitého, skrýšovitého, zabořeného: to chce na svobodu.

„Svoboda", tak řvete nejraději všichni: já však jsem odvykl víře ve „velké události", jakmile je kolem nich mnoho řvaní a kouře.

A věř mi jen, příteli můj, pekelný řvou ne! Největší události - to nejsou naše nejhlasilnější hodiny, nýbrž nejtišší.

Nikoli kolem vynálezců nového hřmotu: kolem vynálezců nových hodnot točí se svět: neslyšně se točí.

A přízeň se jen! Po každé se přihodilo jen málo, když se tvůj hřmot a tvůj kouř rozptýlil. Co na tom, že se město změnilo v mumii a že socha leží v bahně.

109]

A toto slovo řeknu ještě těm, kdo kácejí sochy. Tot' snad největší pošetilost, házetí sůl do moře a sochy do bahna.

V bahně vašeho pohrdání ležela socha: právě to je však její zákon, že z pohrdání jí vzrůstá zase život a živoucí krása!

Tedy povstává s rysy božštějšími a svým utrpením svádí; a věru! ještě vám poděkuje, že jste ji zvrátili, vy milovníci převratu!

Touto radou pak jsem králům a církvim a všemu, co zvětšelo starobou i ctností - nechejte se jen skácet! Abyste se zase vrátili do života a k vám aby se vrátila - ctnost!"

Tak jsem mluvil před ohnivým psem: tu mne roz-mrzen přerušil a ptal se: „Církev? Copak to je?"

„Církev?“ opověděl jsem, „toť je jakýsi druh státu, a to nejprolhanější. Ale mlč, ty pokiytecký pse! Znáš přece snad nejlépe všechno, co je tvého druhu!
Jako ty sám, tak i stát je pokiytecký pes; jako ty mluví rád kouřem a řvaním - aby jako ty jiným namluvil, že promlouvá z břicha věcí.
Neboť za každou cenu stát chce býti nejdůležitějším zvířetem na zemi; a také se mu to věří.“
Když jsem toto řekl, vedl si ohnivý pes jako smyslů zbaven zívostí. Jakže?“ křičel, „nejdůležitějším zvířetem na zemi? A že se mu to také věří?“ A tolik dýmu a hrozných hlasů se mu vydralo z jícnu, až jsem myslil, že se zlostí a zívostí zalkne. Posléze se poněkud utišil a jeho šupot polevil; a jakmile se ztišil, pravil jsem se smíchem:
„Máš zlost, ohnivý pse: tedy klím o tobě pravdu!
A abych měl pravdu i nadále, poslyš o jiném ohnivém psu: ten mluví skutečně ze srdce země.
Jeho dech vydechuje zlato a zlatý déšť: tak tomu chce jako srdce. Čím je mu popel a kouř a třeba i horký sliz!
Smích se z něho třepotá jako pestíř oblak; odporné je mu tvé kloktání a plivání a hryzení tvých vnitřností!
Zlato však a smích - to bere ze srdce země; neboť abys jen věděl - srdce země je ze zlata.“
Když ohnivý pes toto zaslechl, nesnesl mi již déle naslouchati. Zahanben stáhl ohon, zakňučel krotce haf] haf! a zalezl dolů do své jeskyně. -
110]
Tak vypravoval Zarathustra. Jeho žáci ho však sotva poslouchali: tolik dychtili vyprávěti mu o lodnících, králících a letícím muži.
„Co si mám o tom pomysli!“ pravil Zarathustra. „Což jsem strašidlo?
Ale byl to asi můj stín. Zaslechl jste snad již o poutníku a jeho stínu?
Jisté však je toto: nesmím mu tolik povolovati - sice mi ještě pokazí pověst.“
A ještě jednou Zarathustra zatřásl hlavou a divil se. „Co si mám o tom pomysli!“ pravil ještě jednou.
„Proč volalo to strašidlo: Je čas! Je svrchovaný čas!“
K čemupak je - svrchovaný čas?“ -
Tak pravil Zarathustra.
VĚŠTEC

„- i viděl jsem, kterak veliká truchlivost padá na lidi. Nejlepší z nich se nabažili svého konání.
Nauka vzešla, víra běžela vedle ní: „Vše prázdno jest, vše jedno jest, vše bylo!“
A ze všech pahorků se ozývalo: „Vše prázdno jest, vše jedno jest, vše bylo!“
Ano, sklídili jsme žeh: ale proč nám všechny plody shnily a zhnědly? Co spadlo v poslední noci ze zlého měsíce?
Marná byla všechna práce, v jed zkyslo naše víno, zlý pohled nám pole a srdce spálil do žlutá.
Vyschlí jsme všichni: a padá-li na nás oheň, práší se z nás jako z popelu: - ba unavili jsme i oheň sám.
Všechny studny nám vyprahly, i moře se stáhlo. Všechna dna se trhají, ale hloubka nepohlcuje!
„Ach, kde je ještě moře, kde by bylo lze utonouti!“ tak zní náš nářek - zní do dálky přes ploché bařiny.
Věru, i k umírání jsme příliš zemdleli; ted bdíme ještě a živoříme v umrlčích komorách!“
Tak slyšel Zarathustra kázati věštec; a jeho věštba mu šla k srdci a proměnila jej. Chodil smutně a mdlý; a stal se podoběn těm, o nichž kázal věštec.
111
Věru, tak pravil svým žákům: maličko, a přijde ten dlouhý soumrak. Ach, kterak své světlo zachráním a zanesu na druhou stranu!
Aby se mi neudusilo v té truchlivosti! Vždyť má býti světlem pro vzdálenější světy, ba pro noci nejvzdálenější!
S tímto smutkem v srdci obcházel Zarathustra; a po tři dni nejedl a nepil, neměl klidu a pozbyl řeči. Posléze se stalo, že upadl v hluboký spánek. Jeho žáci pak sedávali kolem něho, bdíce po dlouhé noci, a čekali v starostech, procitne-li a promluví-li zas a vy-hojí-li se z truchlivosti.
A toto je řeč, kterou Zarathustra promluvil, když se probral ze spánku: a jeho hlas nesl se k jeho žákům jako z daleké dálky:
„Vyslechněte mi sen, jež jsem snil, přátelé moji, a pomozte mi hádati jeho smysl!
Je mi posud hádankou onen sen; jeho smysl je v něm ztajen a chycen a ještě se nad ním nevznáší na volných peru těch.
Všeho života jsem se odřekl, tak jsem snil. Ponoc-ným a hrobařem jsem se stal, tam na osamělém horském hradě smrti.
Tam nahoře jsem střehl jeho rakve: chmurná klenutí byla tam naplněna těmito znameními vítězství. Ze skleněných rakví zíral na mne přemožený život.
Vdechoval jsem vůni zaprášených věčností: dusně a zaprášeně ležela má duše. A kdože by tam byl mohl svou duši vyvětrati!
Jas půlnoci byl stále kolem mne, vedle ní se krčila samota; do třetice pak hrobově chroptící ticho, nejděsnější z mých přátel.
Klíče jsem u sebe měl, nejrezavější všech klíčů; a dovedl jsem jimi zotvírati nejvrzavější všech bran.
Jako zahořklé zlobné zakrákorání, tak běžel dlouhými skříňemi zvuk, když se veřeje brány zvedaly: sku-hravě skřehotal tento pták, nerad se nechal burcovati.

Ale hroznější bylo a těsněji mi to zadrhlo srdce, když kolemkol zase nastalo němé ticho a já seděl sám v tom potutelném mlčení.

Tak mi ucházel a plížil se čas, čas-li ještě byl: což vím já! Posléze však stalo se to, co mne probudilo.

112]

Tříkráte udeřily údeiy do brány jako zaburácení hromu; tříkráte se to klenutími rozléhalo, tříkráte ro-zelkalo: tu jsem šel k bráně.

Alpa! zvolal jsem, kdo nese svůj popel do hor? Alpa! Alpa! Kdo nese svůj popel do hor?

A vtiskl jsem klíč a nadzvedal bránu a lopotil se. Ale ani o prst ještě nepovolila:

tu rozrazil vířící víchř její křídla: skřípaje, syče a sípaje hodil mi černou rakev:

a víříc a skřípajíc praskla rakev a vychrlila tisícíhlavý smích.

A z tisíce pitvor dítek, andělů, sýčků, bláznů a motýlů velkých jako děti smál se a vířil výsměch proti mně.

K smrti jsem se poděsil: srazilo mne to. A hrůzou jsem vzkřikl, jak jsem nevzkřikl nikdy.

Křik vlastního hlasu mne však probudil: - a přišel jsem k sobě. -"

Takto vypravoval Zarathustra svůj sen a odmlčel se pak: neboť neznal dosud výkladu svého snu. Než onen žák, kterého miloval nejvíce, rychle se zvedl, chopil se Zarathustrovy ruky a pravil:

„Tvůj život sám je nám výkladem tvého snu, ó Za-rathustro.

Zdaž nejsi sám oním sípavě syčícím víchřem, který rozráží brány hradům smrti?

Zdaž nejsi sám onou rakví, naplněnou pestrými zlobami a andělskými pitvorami života?

Věru, jako tisícíhlavý dětský smích vnika Zarathustra do všech umrlčích komor a směje se oněm ponocným a hrobařům i komukoli, kdo chřestí chmurnými klíči.

Polekáš a porazíš je svým posměchem; mrákotami a procitnutím se prokáže tvá moc nad nimi.

A ani tehdy, až přijde dlouhý soumrak a smrtelná únava, nezanikneš na našem nebi, ty přímlovci života!

Nové hvězdy jsi nám ukázal a nové nádhery noci; věru, tys nad námi rozestřel smích jako pestrý stan.

Ted povždy dětský smích bude z rakví prýštět; ted vždy se bude silný víchř vítězně zvedati proti vši smrtelné únavě: toho sám jsi nám zárukou a prorokem!

Věru, zdálo se ti o nich samých, o tvých nepřátelích: to byl tvůj nejtěžší sen!

113]

Ale jak ty jsi se z nich probral a přišel k sobě, tak oni se proberou sami ze sebe - a přijdou k tobě!"

Tak pravil žák; a všichni ostatní tísnil se teď kolem Zarathustry a sahal po jeho rukou a přemlouvali ho, aby zanechal již lože i truchlivosti a navrátil se k nim. Zarathustra však vzpřímen a s cizím pohledem seděl na lůžku. Jako ten, kdo se konečně vrací z ciziny, tak zíral na své žáky a zkoumal jejich tváře; a ještě jich nepoznával. Když ho však pozvedli a postavili na nohy, hle, tu se pojednou proměnil jeho zrak; pochopil vše, co se stalo, pohládl si vous a pravil silným hlasem:

„Nuže dobrá! Toho teď nechejme; za to se mi však, moji žáci, postarejte, abychom slavili dobrou hostinu, a vbrzku! Tak se hodlám káti za nedobré sny!

Věštec však bude sedět a popíjet po mém boku: a věru, ukáží mu moře, v němž ještě může utonouti!"

Tak pravil Zarathustra. Potom však žákovi, jenž mu byl vykladačem snu, pohlédl dlouze do tváře a potřásl při tom hlavou.

O VYKOUPENÍ

j

Když Zanithustra šel jednoho dne přes veliký most, obklopili ho mrzáci a žebráci, a hrbáček promluvil k němu takto:

„Hleď, Zarathustro! I lid se od tebe učí a nabývá víry v tvou nauku: ale k tomu, aby ti cele uvěřil, je jednoho třeba - je třeba, abys teprve nás mrzáky přemluvil! Tady si z nás krásně můžeš vybrat, a tedy dokaž, co umíš! Slepce tu můžeš vyléčiti a kulhavým vrátit zdravou chůzi; a z toho, kdo příliš mnoho má za sebou, mohl bys zas něco sejmuti: - to, míním, byl by pravý způsob, abys mrzákům vnukl víru v Za-rathustru!"

Zarathustra však odpověděl mluvčímu takto: „Vezmi hrbatému hrb a vzals mu ducha - tak učí lid. Dej slepci zrak a uvidí tolik špatností na zemi, že až prokleje toho, kdo ho vyhojil. A vrat kulhavému zdra-

[114;

vou chůzi a způsobíš mu nejhorší škodu: neboť sotva může utíkat, unesou ho jeho nohy a jeho neřesti spolu - tak učí lid o nuzácích. A proč by se také Zarathustra neučil od lidu, učí-li se lid od Zara-thustry?

Od té doby, co jsem mezi lidmi, znamená mi však nejméně, vidím-li: „Tomuto se nedostává oka, onomu zas ucha, třetímu nohy, a jiní opět přišli o jazyk, o nos nebo hlavu."

Viděl jsem a vidím mnoho horšího a leccos tak ohydného, že bych o těch věcech nechtěl ani mluvit, ba o některých ani pomlčet: vidím totiž lidi, jimž se nedostává všeho, až na to, že něčeho zas mají příliš - vidím lidi, kteří nejsou ničím více než velikým okem nebo velikou hubou nebo velikým břichem nebo vůbec něčím velikým - převrácenými mr-záky je jmenuji.

A když jsem přišel ze své samoty a po prvé kráčet po tomto mostě, tu jsem svým očím nedůvěřoval a jen jsem se díval a díval a posléze jsem řekl: „Toť ucho! Ucho, velké jako člověk!" Pohlédl jsem tam ještě lépe: a skutečně, pod uchem pohybovalo se něco jiného, co bylo žalostně nepatrné, chudičké a nuzné. A vskutku, ohromné ucho sedělo na malém tenkém stonku - tím stonkem však byl člověk! Kdo se díval sklem, rozeznával i závistivou tvářičku a že se na stonku klátí naduřelá dušička. A lid mi řekl, že to veliké ucho není pouhý člověk, nýbrž veliký člověk, genius. Nevěřil jsem však lidu nikdy, mluvil-li o velikých lidech - a ponechal jsem si svou víru, že je to převrácený mrzák, jenž má všeho málo a jen jedné věci nazbyt."

Odpověděv takto hrbáči a těm, jejichž to byl mluvčí a přímlovci, obrátil se Zarathustra s hlubokou nevolí k svým žákům

a pravil:

„Věru, přátelé moji, obcházím mezi lidmi jako mezi lidskými zlomky a údy!

Tot' nejstrašlivější mému oku, že člověka nalézám rozdrčená a rozdrobená jako po porážce v bitvě a na porážce v jatkách.

A prchá-li mé oko z přítomnosti do minulosti, vždy

115:

nalézá totéž: zlomky a údy a hrůzné náhody - lidí však nenalézá.

Pozemská přítomnost a minulost — ach! přátelé moji - ty já snáším nejhůře; a nedovedl bych žít, kdyby mi nebylo dáno vidět to, co nutně jednou přijde.

Tím, jenž vidí, co přijde, a tím, jenž má svou vůli, tvůrcem a budoucností samou i mostem k budoucnosti - a ach, jakoby spolu též mrzákem u tohoto mostu: tím vším je Zarathustra.

A také vy jste si často dávali otázku: „Čím je nám Zarathustra? Jak ho jmenovati?“ A jako já, tak i vy jste si dávali otázky za odpověď.

Je tím, kdo slibuje? Či kdo vyplňuje? Je dobyvatelem? Či dědicem? Je podzim? Či rádo? Lékař? Či uzdravený?

Je básník? Či pravdomluvný? Osloboditel? Či kro-titel? Je dobrý? Či zlý?

Obcházím mezi lidmi jakožto zlomky budoucnosti: oné budoucnosti, kterou zřím.

A tot' má všechna snaha i touha, abych v jednotu snesl a zbájl a zbásnil, co je zlomkem a hádankou a hrůznou náhodou.

A jak bych snesl býti člověkem, kdyby člověk nebyl též básníkem a hadačem hádanek a vykupitelem náhody!

Vykoupiti lidi minulosti a přetvořiti všechno ‚bylo‘, aby se z toho stalo ‚Tak jsem tomu chtěl!‘ - teprve to by mi slulo vykopením!

Vůle - tak sluje osloboditelka, jež přináší radost: tak jsem vás učil, přátelé moji! Teď však se k tomu přiučte, že i vůle sama ještě je zajatkyň.

Chtění to jest, jež osvobozuje: ale jak sluje to, co i osvobozovatele uková v poutech?

‚Bylo‘: tot', proti čemu skřípějí zuby, vůle, tot' její nejosamělejší smutek. Bez moci jsouc proti tomu, co je vykonáno, dívá se vůle zle na všechnu minulost.

Nemůže vůle chtít dozadu; že nemůže zlomit čas a jeho chtivost - tot' její nejosamělejší smutek.

Vůle to jest, jež osvobozuje: co si vymyslí vůle sama, aby se zbavila svého smutku a vysmála se svému žaláři?

Ach, každý zajatec se potřebší! A také zajatá vůle se osvobozuje ztřeštěně.

116]

Že čas neběží nazpátek, tot' její zuřivost; to, co ‚bylo‘ - tak sluje kámen, jehož neodvalí.

A tak válí kameny ze zuřivosti a nevole a mstí se na tom, co necítí vzteku a nevole jak ona.

Tak se vůle, osloboditelka, stala škůdkyň: a na všem, co může trpět, mstí se za to, že nemůže chtít nazpátek.

To, ano to jediné, je pomsta sama: nevole vši vůle proti času a proti jeho ‚Bylo‘.

Věru, velké třeštění přebývá v naší vůli; a kletbou se stalo vši lidské bytosti, že toto třeštění nasáklo duchem!

Duch pomsty: přátelé moji, tím bylo dosud nejlepší přemítání lidské; a kde bylo utrpení, tam vždy měl býti trest.

‚Trest‘ totiž, takovéto jméno dává si pomsta sama: lživým slovem a přetvářkou si utváří dobré svědomí.

A protože i v tom, kdo chce, jest utrpení, proto, že nemůže chtít nazpět - proto chtění samo a všechno žití mělo rovněž býti - trestem!

A teď se přes ducha valilo mračno za mračnem: až posléze šilenství kázalo: ‚Vše zaniká, proto vše zasluhuje, aby zaniklo!‘

A onen zákon času, že musí sám své děti požírat, tot' spravedlivost sama: takto kázalo šilenství.

‚Mravně jsou spořádány věci podle práva i trestu. Ó! kde jest vykopení od proudu věcí a od trestu »bytí«?‘ Takto kázalo šilenství.

Je možné vykopení, je-li nějaké věčné právo? Ach, nelze odvaliti kamene »Bylo«: proto i všechny tresty budou věčné!‘ Takto kázalo šilenství.

‚Žádný skutek nemůže býti zničen: jak by mohl trestem býti uveden vniveč! Tot, tot věčné na trestu »bytí«, že také bytí bude nutně zas na věky skutkem a vinou!‘

Ledaže by se nakonec vůle sama vykoupila a chtění že by se změnilo v nechtění -: však znáte, bratří moji, tuto píseň a bajku šilenství!

Vyvedl jsem vás od těchto písni a bajek, když jsem vás učil: ‚Vůle je tvůrčí!‘

Vše ‚Bylo‘ je zlomkem, hádankou, hrůznou náhodou - do té doby, až tvůrčí vůle k tomu přisvědčí: ‚Ale tak jsem já tomu chtěla!‘

[117]

Až tvůrčí vůle přisvědčí: ‚Ale tak tomu chci! Tak tomu budu chtít!‘

Ale pravila to již? A kdy se to stane? Byla vůle již zbavena postroje své vlastní pošetilosti?

Stala se vůle již sama sobě osloboditelkou, jež přináší radost? Odučila se duchu pomsty a všemu skřipění zubů?

A kdo ji naučil smíření s časem, kdo ji naučil vyššímu, než je vše smíření?

Vyššího cosi, nežli je všecko smíření, musí chtít vůle, která jest vůlí k moci -: než jak je jí to možné? Kdo ji naučil též tomu, aby chtěla nazpět?“ -

Leč na tomto místě řeči se stalo, že se Zarathustra pojednou zarazil a podobal se navlas tomu, kdo se nejvyšší měrou zalekne. S vyděšeným okem zíral na své žáky; jeho zrak jako by šípy probodával jejich myšlenky a obmysly. Po malé chvíli se však již zase smál a pravil udobřen:

Je těžké žít s lidmi, protože mlčeti je tak těžké. A zvláště žvatlavému.“ -

Tak pravil Zarathustra. Ale hrbáč naslouchal řeči a pokrýl při tom svou tvář; a když slyšel Zarathustru se smáti, zvědavě vzhlédl a řekl pomalu:

„Ale proč Zarathustra jinak mluví k nám než k svým žákům?“

Zarathustra odpověděl: „Co na tom zvláštního! S hrbatými je dovoleno mluvit hrbatě!“

„Dobrá,“ pravil hrbáč; „a žákům-školákům je skoro dovoleno něco vyžvatlat.“

Ale proč mluví Zarathustra k svým žákům přece jen jinak - než k sobě sám?“

O LIDSKÉ CHYTROSTI

Nikoli výška: svah je strašlivý! Svah, po němž se pohled řítí dolů a aika vzhůru sahá. Tam je srdce jímáno závratí ze své dvojité vůle. Ach, přátelé, uhodli byste i mého srdce dvojitou vůlí? Tot', tot' můj svah a moje nebezpečnost, že můj
118]

pohled se řítí do výšky a že má ruka se chytá a opírá - o hloubku!

K člověku se přimyká má vůle, řetězy se přivazují k člověku, protože k nadčlověku jsem vzhůru strhován: neboť tam spěje má druhá vůle.

A proto žiji slepě mezi lidmi, jako bych ani jich neznal: aby má ruka nepozbyla zcela své víry v pevné věci.

Vás lidí neznám: tato temnota i útěcha je často kolem mne rozestřena.

Sedím pod branou, kudy prochází každý ničema, a ptám se: kdo mne podvede?

Tot' prvá má lidská chytrost, že se dávám podváděti, abych nebyl na stráži před podvodníky.

Ach, kdybych byl na stráži před člověkem: jak by pak mé vzdušné lodi mohl člověk býti kotvou! Příliš lehce byl bych strhován do výšky a dálky!

Ta prozřetelnost bdí nad mým osudem, že nesmím býti prozíravý.

A kdo mezi lidmi nechce zchradnouti žizni, uť se pítí ze všech sklenic; a kdo chce mezi lidmi zůstat cist, nechť se dovede mýti také špinavou vodou.

A takto jsem si často řekl k útěše: „Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Staré mé srdce! Neštěstí se ti nevydařilo: kochej se tím jako svým - štěstím!“

A toto je má daihá lidská chytrost: šetřím lidí marnivých více než lidí hrdých.

Zdaž raněná marnivost není matkou všech truchlo-her? Kde však je raněná hrdost, tam vyrostne něco, co je ještě lepší než hrdost.

Aby byl život dobrou podívanou, je nutné, aby jeho hra byla dobře hrána; k tomu však třeba dobrých herců.

Dobrymi herci jsem našel všechny marnivce: hrají a chtějí, aby se jiní rádi na ně dívali - při této vůli je všecek jejich duch.

Sami sebe hrají, sami se vynalézají; v jejich blízkosti rád se dívám na život - tím se hoji záduščí-vost.

Proto šetřím lidí marnivých, že mi jsou lékaři mé záduščnosti a poutají mne k člověku jako k podívané na hru.

[119]

A dále: kdo na marnivci změní celou hloubku jeho skromnosti! Mám ho rád a mám s ním soucit pro jeho skromnost.

Od vás chce se naučiti své víře v sebe; žijí se vašimi pohledy, požívají chválu z vašich aikou.

I vašim lžím důvěřuje, lžete-li o něm dobře: neboť v nejhlubším nitru vzdychá jeho srdce: „Čím jsem
jar

A je-li pravou ctností ta, která sama o sobě neví: nuže, marnivec neví o své skromnosti! -

A toto je má třetí lidská chytrost, že si pohled na lidi zlé nedám ztrpčovatí vaší bojácností.

Jsem blažen, vidím-li zázraky, jež vylihnou žhavé slunce: tygry a palmy a hady chřestýše.

I mezi lidmi je krása vylihnoutá žhavým sluncem, mnoho zázračného je na lidech zlých.

Tak jako jsem vaše nejmoudřejší mudrce neshledal přespříliš moudrymi, našel jsem též lidskou schopnost ke zlu menší než její pověst. -

A často jsem se ptal, potřásaje hlavou: Nač ještě chřestit, vy chřestýšové?

Věřu, i pro zlo jest ještě budoucnost! A nejžhavější jih pro člověka posud neobjeven.

Co všechno zve se již nyní nejhorší zlobou, a má to přece jenom dvanácte stop a tři měsíce zšíří a zdě-lí. Jednou však přijdou na svět větší draci.

Než aby nadčlověku nechyběl jeho drak, onen vyšší drak, jenž by ho byl důstojný: k tomu je nutné, aby ještě mnoho žhavého slunce sálalo na vlhký prales!

Z divokých vašich koček ať se dříve stanou tygři a z vašich jedovatých ropuch krokodilové: neboť dobrý lovec má mít dobrý lov!

A věru, vy dobří a spravedliví! Mnoho je na vás k smíchu; zvláště vaše bázeň z toho, co dosud slulo „dáblem“!

Tak cizí jste v své duši věcem velikým, že by vám nadčlověk byl strašlivý v své dobrotě!

A vy moudří, vědoucí, vy byste utíkali před slunečním úpalem moudrosti, v němž nadčlověk s rozkoší koupá svou nahotu!

Vy nejvyšší lidé, jež potkalo mé oko! tot' moje po-

120]

chybnost o vás a můj utajený smích: mého nadčlo-věka, hádám - zvali byste dáblem!

Ach, nabažil jsem se těchto nejvyšších a nejlepších: z jejich „výšky“ jsem zatoužil výš, ven, v dál - k nad-člověku!

Přepadl mne děs, když jsem tyto nejlepší viděl nahé: tu mi narostla křídla, abych se odtud vzněl do vzdálených budoucností.

Do vzdálenějších budoucností, do jižnějších jihů, než o jakých kdy snil tvůrce obrazů: až tam, kde se bohové stydí za všechna roucha!

Ale přestrojený chci vidět vás, vy bližní, vy lidští druhové, dobře vyšňořený chci vás viděti a marnivé a důstojné,

jakožto „dobré a spravedlivé“.

A přestrojen chci sám seděti mezi vámi - abych se o vás i o sobě klamal: toť má poslední lidská chytrost. -

Tak pravil Zarathustra.

NEJTÍŠŠÍ HODINA

Co se mi stalo, přátelé moji? Zříte mne rozrušena, odehnána, poslušná proti mé vůli, ochotna jít - ach, od vás odejít!

Ano, ještě jednou musí Zarathustra do své samoty: nevesele se však tentokráte medvěd vrací do svého doupěte!

Co se mi stalo? Kdo to rozkazuje? - Ach, má hněvivá velitelka chce tomu tak; promluvila ke mně; jmenoval jsem vám již kdy její jméno? Včera k večeru promluvila ke mně má nejtišší hodina: toť jméno mé hrozné velitelky.

A tak se to stalo - neboť všechno vám vypovím, aby se vaše srdce nezatvrdilo proti tomu, který se náhle loučí!

Znáte leknutí usínajícího? -

Až do prstův u nohou se lekne, protože mu půda pod nohama mizí a nastává sen.

[121]

To vám říkám v podobenství. Včera v nejtišší hodinu zmizela mi půda: nastával sen.

Rafije se sunula, hodiny mého života nabíraly dechu - nikdy jsem kolem sebe neslyšel takové ticho: tak, že se mé srdce zaleklo.

Pak promluvilo cosi bez hlasu ke mně: „Ty to víš, Zarathustro?“ -

A zaleknut jsem vzkřikl při tomto šepotu a krev mi zmizela z tváře: mlčel jsem však.

Tu promluvilo to znovu bez hlasu ke mně: „Ty to víš, Zarathustro, ale ty o tom nemluvíš!“ -

I odpověděl jsem posléze a vzdorovitě: „Ario> vím to, nechci však o tom mluvit!“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: Nechceš, Zarathustro! Je-li to však pravda? Neskrývej se do svého vzdoru!“

I plakal jsem a chvěl se jako dítě a pravil jsem: „Ach, já bych rád, ale jak mohu! Jen toho mne ušetři! Je to nad mou sílu!“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „Co záleží na tobě, Zarathustro! Promluv své slovo a zlom se!“ -

I odpověděl jsem: „Ach, což je to slovo mé? Kdo jsem já? Čekám toho, kdo je důstojnější; nejsem ani hoden, abych se o něj zlomil.“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „Co záleží na tobě? Nejsi mi ještě sdostatek pokorný. Pokora má nejtvrdší kůži.“ -

I odpověděl jsem: „Čeho již nesnesla kůže mé pokory! Přebývám u paty své výšky: jak vysoké jsou as mé vrcholky?

Toho mi nikdo ještě nepověděl. Dobře však znám svá údolí.“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „Ó Zarathustro, kdo má přenášeti hory, přenese též údolí a nížiny.“

I odpověděl jsem: Ještě mé slovo nepřeneslo hor, a cokoli jsem mluvil, nezastihlo lidí. Sel jsem sice k lidem, ještě jsem k nim však nedošel.“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „Co víš o tom! Rosa padá na trávu, když noc je nejmlčenlivější.“ -

I odpověděl jsem: „Vysmáli se mi, když jsem nalezl

122]

svou vlastní cestu a vlastní cestou šel; a vpravdě, mé nohy se tenkrátě třásly.

A takto mi děli: „Odvykl jsi cestě, teď ještě odvykneš chůzi!“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „Co záleží na jejich výsměchu! Jsi ten, kdo si odvykl poslouchati: teď rozkazuj!

Což nevíš, koho je všem nejvíce třeba? Toho, kdo rozkazuje veliké věci.

Veliké věci vykonávati je těžké: ale těžší jest veliké věci rozkazovati.

Toť chyba, kterou ti lze nejtíže prominouti: máš moc, a nechceš vlasti.“ -

I odpověděl jsem: „K tomu, abych rozkazoval, nedostává se mi hlasu lvího.“

Tu promluvilo to zase jako šepot ke mně: „Nejtíšší slova to jsou, jež přinášejí bouři. Myšlenky, jež se blíží na nohách holubicích, řídí svět.

Ó Zarathustro, kráčeš máš, jsa stínem toho, co nezbytně přijde: tak budeš rozkazovati a rozkazuje půjdeš před ostatními.“ -

I odpověděl jsem: „Já se stydím.“

Tu promluvilo to zase bez hlasu ke mně: „Musíš se ještě státi dítětem a býti beze studu.

Hrdost mládí je ještě na tobě, pozdě jsi omládl: kdo se však chce státi dítětem, nechť překoná ještě i své mládí.“ -

I rozmýšlel jsem se dlouho a třásl se. Posléze však jsem pravil, co jsem pravil zpočátku: „Nechci.“

Tu strhl se kolem mne smích. Běda, jak mi ten smích trhal vnitřnosti a rozparoval srdce!

A promluvilo to naposledy ke mně: „Ó Zarathustro, \ tvé plody jsou zralé, ty však nejsi zralý pro své plody! J>

I nezbývá, než abys opět šel do své samoty: však se již poddáš.“ -

A opět se to zasmálo a uniklo: pak bylo ticho kolem mne jakoby dvojnásobným tichem. Já jsem však ležel na zemi a pot mi stékal s ůdů. -

Teď jste slyšeli vše, i proč je mi jíti zpět do mé samoty. Ničeho jsem vám nesmlčel, přátelé moji.

Ale i to jste ode mne uslyšeli, kdo je stále ještě ze všech lidí nejmlčenlivější - a kdo jím býti chce!

123]

Ach, přátelé moji! Měl bych ještě, co bych vám řekl, měl bych, co bych vám ještě dal! Proč nedávám? Což jsem lakomý? -

Ale když Zarathustra promluvil tato slova, přepadla ho síla bolesti a blízkost rozloučení s přáteli, takže hlasitě zaplakal; a nikdo ho nedovedl potěšiti. V noci však samotný odcházel a opustil své přátele.

124]

TŘETÍ DIL

„Vzhlížíte vzhůru, toužíte-li po povznesení. A já shlížím dolů, protože povznesen jsem. Kdo z vás dovede se smát a spolu hýt povznesen?

Kdo stoupá po nejstrmějších horách, směje se všem truchlohrám i tniclo-vážnostem."

ZARATHUSTRA, o čtení a psaní (I, str. 32).

POUTNÍK

K půlnoci bylo, tu dal se Zarathustra cestou přes ostrovní hřbet, aby s časným jitrem dostihl protějšího pobřeží: tam totiž chtěl vstoupiti na loď. Bylať tam dobrá rejda, kde rády kotvily též cizí koráby; ty odvážely leckoho, kdo chtěl z blažených ostrovů přes moře. A když tak Zarathustra stoupal do vrchu, vzpomínal cestou na množství osamělých poutí od svého mládí a na to, kolik hor a hřbetů a vrcholů již slezl.

Jsem poutníkem a horským lezcem, děl srdci svému, nemiluji rovin, a zdá se, že nedovedu dlouho seděti na jednom místě.

~j

A nechť mi ještě vzejde jakýkoli osud a zážitek - f putování v tom bude a slézání hor: konec konců i prožívá člověk již jen sám sebe.

—^

Odplynul čas, kdy mne ještě náhody směly potkávat; a co by se mi teď ještě mohlo nahoditi, abych to již neměl!

To se jen vrací, přichází mi konečně domů - má vlastní prapodstata i to, co z ní dlouho bylo v cizině a rozprášeno do všech věcí a náhod.

A ještě jedno vím: teď stojím před svým posledním vrcholem a před tím, čeho jsem nejdéle zůstal ušetřen. Ach, má nejtvrďší cesta do výšky nastává! Ach, počal jsem své putování nejosamělejší!

Kdo však jest mého rodu, takové hodině neujde: hodině, jež k němu promlouvá: „Teprve nyní kráčíš svou cestou velikosti! Vrchol a propast - to jest nyní uzavřeno!

Kráčíš svou cestou velikosti: teď se ti stalo útočištěm, co se dosud zvalo tvým posledním nebezpečstvím!

Kráčíš svou cestou velikosti: teď budiž tvou nelepší odvahou, že za tebou cesty již není!

Kráčíš svou cestou velikosti: zde se nikdo nebude plížiti za tebou! Tvá noha sama za tebou zametla stezku, nad níž jest psáno: nemožnost.

A scházejí-li ti nyní všechny žebříky, zkus vystoupiti sám sobě na vlastní hlavu: jak jinak bys do výše stoupal?

Na vlastní hlavu a přes vlastní srdce v dál! Nyní nechť i nejmírnější na tobě se stane nejtvrďším.

[127]

Kdo se vždy mnoho šetřil, postonává posléze mnohým šetřením. Chvála tomu, co zatvrzuje! Nechvalo-řečím zemi, jež máslem a strdím oplývá!

Je nutné, abychom se naučili na sebe nehleděti, pak teprve mnoho uvidíme: - této tvrdosti je třeba každému, kdo stoupá na hory.

Kdo však jakožto poznávající má dotěrné oči, jak by ten viděl na všech věcech více než jejich popředí!

Ty však, ó Zarathustro, chtěl jsi všech věcí viděti pozadí a dno: tak ti již nezbyvá než stoupati přes sebe samého - vzhůru, výš, až i své hvězdy budeš mít pod sebou!"

Ano! Kdybych zíral dolů na sebe samého a i na své hvězdy: to teprve bych nazval svým vrcholem, to mi ještě zbylo jakožto můj vrchol poslední! -

Tak promlouval Zarathustra sám k sobě, jak stoupal, a tvrdými průpovídkami potěšoval své srdce: neboť byl v srdci svém zedrán jak ještě nikdy předtím. A když vystoupil na hřeben horského hřbetu, hle, tu leželo před ním rozestřeno protější moře: i zastavil se a dlouho mlčel. Ale noc v této výšce byla studená a jasná a světle ohvězďená.

Poznávám svůj úděl, řekl posléze truchlivě. Nuže dobrá! Jsem připraven. Právě se počala poslední má samota.

Ach, toto temné, taichlivé moře pode mnou! Ach, tato těhotná noční rozmrzelost! Ach, osude a moře! K vám je mi teď sestupovati!

Před svou nejvyšší horou stojím a před svou nejdelší poutí: proto je mi nejdříve sestoupiti hloub, než jsem kdy sestoupil: - hloub do bolesti, než jsem kdy sestoupil, až dolů do jejích nejčernějších vln! Tak tomu chce můj osud: Nuže dobrá! Jsem připraven.

Odkud pocházejí nejvyšší hory? tak jsem se kdysi ptal. Tu jsem poznal, že pocházejí z moře.

To svědectví je vryto v jejich kamení a v stěny jejich vrcholů. Až z nehlubšího vyrůstá nejvyšší k své výšce. -

Tak pravil Zarathustra na temeni hory, kde bylo zima; ale když přišel nablízko moře a posléze samo-

128]

ten stál pod útesy, tu byl znaven cestou a byl ještě roztouženější než předtím.

Teď ještě všechno spí, pravil; i moře spí. Spánkem omámen a cize zírá na mne jeho zrak.

Dýchá však teple, to cítím. A cítím také, že sní. Ve snu sebou zmítá na tvrdých poduškách.

Slyš! Slyš! Jak sténá zlým vzpomínáním! Či zlým očekáváním?

Ach, jsem s tebou smuten, temný netvore, a i na sebe se pro tebe hněvám.

Ach, že má ruka nemá dosti síly! Rád bych tě věru osvobodil od zlých snů! -

A jak Zarathustra takto promlouval, smál se těž-komyslně a hořce sám sobě. Jak! Zarathustro! pravil, i moři chceš

zpívat útěchu?

Ach, ty láskyplný blázne Zarathustro, ty předůvě-řivý blažený blázne! Ale takový jsi byl vždy: vždycky ses důvěrně blížil všemu hrozivému.

Každou obludu byl bys chtěl hladiti. Dýchnutí teplého dechu, pazouky porostlé měkkými chloupky -: a již jsi byl ochoten lákat ji a laskat.

Láska je nebezpečí nejosamělejšího, láska ke všemu, jen je-li to živé! K smíchu je věru mé bláznovství a má skromnost v lásce! -

Tak pravil Zarathustra a usmál se při tom po druhé: tu však pomměl svých opuštěných přátel - a jako by se byl svými myšlenkami na nich provinil, zlobil se na sebe pro své myšlenky. A brzy se stalo, že smějící se plakal: - zlobou a touhou Zarathustra hořce zaplakal.

O VIDĚNÍ A HÁDANCE

1. Když se mezi lodníky rozneslo, že Zarathustra je na lodi - neboť současně s ním vstoupil na palubu muž, plující z blažených ostrovů -, tu povstalo velké dychtění a očekávání. Zarathustra však po dva dni mlčel a byl chladný a hluchý truchlivostí, takže ne-

[129]

odpovídal ani na pohledy, ani na otázky. K večeru druhého dne však své uši zas otevřel, třebaže ještě mlčel: neboť mnoho podivného a nebezpečného bylo slyšeti na této lodi, jež přijížděla z dálky a spěla ještě dál. Bylť Zarathustra přítelem všech, kdož konají daleké cesty a nechtějí žít bez nebezpečností. A hle! posléze se mu v poslouchání uvolnil vlastní jazyk, a led jeho srdce se rozlomil: - ai se jal mluvit takto:

Vám, směle hledajícím pokušeitelům a komukoli, kdo s úskočnými plachtami se kdy vypravil na strašlivá moře - vám, známým hádankou, vám kdož se těšíte z dvojsvitu, vám, jejichž duše flétnami je vábena k jícům všech bludišť: - neboť nechce se vám zbabělou rukou tápati po niti; a kde můžete uhodnouti, tam v zášti máte usuzování - jedině vám budu vypravovati hádanku, kterou jsem viděl - vidění nejosamělejšího. -

Chmurně šel jsem nedávno soumrakem mrtvolně bledým - chmurně a tvrdě, se stisknutými rty. Nejenom jedno slunce mi bylo zašlo.

Stezka, jež vzdorně stoupala ostrým kamením, zlobná, osamělá, k níž se již netulilo býlí ani keř: horská stezka skřípala pod vzdorem mé nohy.

Němě krácejíc přes výsměšně řinčící oblázky, drtíc kámen, po němž sklouzala: tak si má noha vynucovala cestu vzhůru. Vzhůru: - navzdory duchu, jenž táhl ji v hloub, do propasti v hloub, navzdory duchu tíže, mému d'áblu a arcinepříteli. Vzhůru: - ačkoli seděl na mně, půl trpaslík, půl krtek; chromý; zchromující; kapaje mi olovo v ucho a v mozek olověné krůpěje myšlenek:

„Ó Zarathustro," šepotal výsměšně slabiku za slabikou, „ty kameni moudrosti! Vysoko jsi se vymrštil, ale každý vymrštěný kámen - spadne!

Ó Zarathustro, ty kameni moudrosti, kameni hozený z praku, ty drtiteli hvězd! Sám sebe jsi tak vysoko vymrštil - ale každý vymrštěný kámen - spadne!

Odsouzen k sobě sám a k vlastnímu kamenování: ó Zarathustro, vskutku, daleko jsi vymrštil kámen -ale na tebe spadne zpět!"

[130]

Pak trpaslík mlčel; a trvalo to dlouho. Jeho mlčení mne však tížilo; a takto ve dvou je samota věru větší než samojedinému!

Stoupal jsem, stoupal, snil a přemýšlel - ale všechno mne tížilo. Byl jsem jako nemocný, ježž znavuje zlá jeho trýzeň a ježž zase horší sen budí z usínání. -

Ale cosi jest ve mně, co jmenuji odvahou: to zavraždilo mi dosud každou bojácnou váhavost. Tato odvaha mi posléze kázala zastaviti se a promluvit: „Trpaslíku! Ty! Nebo já!" -

Odvaha je totiž nejlepší vrah - odvaha, která iltočí: neboť v každém útoku jest jásot polnice.

Člověk však je zvíře nejodvážnější: tím přemohl každé zvíře. Jásotem polnice přemohl ještě každý bol; lidský bol je však nejhlubší bol.

Odvaha zavraždí též závrat nad propastmi: a kde by člověk nestál nad propastmi! Zdaž vidět samo není -vidět propasti?

Odvaha je nejlepší vrah: odvaha zavraždí i soucit. Soucit je však nejhlubší propast: jak hluboko člověk do života zírá, tak hluboko i do utrpení.

Odvaha však je nejlepší vrah - odvaha, která útočí: usmrtí samu smrt, neb dí tato slova: „To že byl život? Nuže vzhůai! Ještě jednou!"

V takových však slovech hlasitě jásá polnice. Kdo uši má, slyš!

2. „Zadrž! Trpaslíku!" řekl jsem. Já! Nebo ty! Já jsem však silnější z nás dvou - ty neznáš mé propastné myšlenky! Té-bys neunes!" -

Tu se stalo, co mi nadlehčilo: neboť trpaslík mi seskočil s ramenou, zvědavý! A dřepł si na kámen přede mne. Byla to však právě cesta branou, kde jsme zastavili.

„Viz tuto cestu branou! trpaslíku!" pokračoval jsem: „ta má dvě tváři. Schází se tu dvě cest: těmi ještě nikdo neprošel až na konec.

Tato dlouhá ulice zpět: ta trvá věčnost. A ona dlouhá ulice dopředu - toť jiná věčnost.

Odporují si, ty dvě cesty, narážejí si právě o čelo: - a zde pod tou branou se setkávají. Jméno té cesty branou je napsáno nahoře: „Okamžik'.

Ale kdo by jednou z nich šel dál - a vždy do dálnějších a vzdálenějších dálek: myslíš, trpaslíku, že tyto cesty si odporují

na věky?" -

„Vše přímé lže," zamumlal trpaslík opovržlivě. „Každá pravda je křivá, sám čas je kruh."

„Ty duchu tíže!" pravil jsem hněvivě, „neulehčuj si to příliš! Sice tě, kulhavče, nechám dřepět, kde dřepíš - a vznesl jsem tě lysoko!

Pohled," pokračoval jsem, „na tento okamžik! Od této cesty branou, od tohoto okamžiku běží dlouhá věčná ulice dozadu: za námi leží věčnost.

Zda všechny věci, jež mohou běžeti, nutně již jednou neběžely touto ulicí? Zda všechno, co se státi může, nutně se již jednou nestalo, neuskutečnilo, již neběželo mimo?

A bylo-li tu již všechno: co, trpaslíku, míníš o tomto okamžiku? Zdaž není nutné, aby tu jednou již i tato cesta branou - byla bývala?

A zdaž nejsou tímto způsobem všechny věci pevně spolu zauzleny, tak, že tento okamžik za sebou vleče i všechny věci, jež přijdou? Tedy— také sebe sám?

Neboť všechno, co může běžeti: také touto dlouhou cestou dopředu- nutně jednou poběží! -

A tento pomalý pavouk, jenž leze v měsíčním svitu, a tento svit měsíční sám a já a ty na cestě pod branou, šeptající spolu, o věčných věcech šeptající - zdaž není nutné, abychom my všichni tu již byli bývali? -

a zda nepřijdeme nutně zas a nepoběžíme onou druhou ulicí, ven, tam před námi, onou dlouhou hrůznou ulicí - zdaž se nutně nebudeme vracet na věky? -"

Tak jsem mluvil, a stále tišeji: neboť jsem se děsil svých vlastních myšlenek i toho, co se tajilo za nimi. Tu jsem pojednou zaslechl psa nablízku výti.

Zaslechl jsem psa takto kdy výti? Má myšlenka běžela zpět.

Ano! Když jsem byl dítě, v nejvzdálenějším dětství: - tehdy zaslechl jsem psa takto výti. A viděl jsem ho též, zjevena, s hlavou vzhůru, chvějícího se, v nejtíší půlnoci, kdy také psi věří v přízraky: - takže mne jalo slitování. Právě totiž kráčel měsíc úplněk, smrtelně mlčící, nad domem, právě se zastavil, kulatý

[132]

žár - zastavil na ploché střeše, jakoby na cizím vlastnictví:

toho se tenkrát zděsil pes: neboť psi věří v zloděje a přízraky. A když jsem opět zaslechl takové vytí, jalo mne slitování po daihé.

Kam se teď poděl trpaslík? A cesta branou? A pavouk? A všechen šepot? Což jsem snil? Procitl jsem? Mezi divokými útesy jsem pojednou stál, já sám, opuštěn v nejpustším svitu měsíce.

Ale zde ležel člověk! A zde! Pes, poskakující, zježený, kňučící - teď mne viděl přicházet - tu opět vyl, tu křičel: - slyšel jsem kdy psa tak o pomoc křičet?

A věru, co jsem zřel, něco takového nezřel jsem nikdy. Mladého pastýře jsem zřel, jak se strhanou tváří se kroutil a dusil a sebou škubal a z úst mu visel černý těžký had.

Viděl jsem kdy tolik hnusu a bledého zděšení na jediné tváři? Patrně ležel a spal - tu mu vlezl had do jícnu - a tam se zakousl?

Má ruka trhala hadem a trhala: - nadarmo! hada z jícnu nevytrhla. Tu vzkřiklo to ze mne: „Kousni! Kousni!

Ukousni hlavu! Kousni!" - tak to křičelo ze mne, mé zděšení, má nenávisť, můj hnus, mé slitování, všechno mé dobro i zlo křičelo ze mne jediným výkřikem. -

Vy směli kol mne! Vy hledající pokušitelé a kdokoli z vás úskočnými plachtami se vyplavil na ne-zbadaňá moře! Vy, kdož se těšíte z hádanek!

Nuž hádejte mi hádanku, kterou jsem tenkrát zřel, nuž vyložte mi vidění nejosamělejšího!

Neboť vidění to bylo a předvídaní: - co jsem tenkrát viděl v podobenství? A kdo jest, kdo jednou nezbytně ještě přijde?

Kdo je pastýř, jemuž takto had vlezl do jícnu? Kdo je člověkem, jemuž takto vše nejtěžší, nejčernější vlezl do jícnu? -

Ale pastýř kousal, jak mu radil můj výkřik; kousal a dobře kousal! Daleko od sebe vyplivl hlavu hadí: - a vyskočil. -

Ne již pastýř, ne již člověk - kdosi proměněný,

[133]

ozářený, jenž se smál! Nikdy ještě na zemi nesmál se člověk jak on!

Ó moji bratři, slyšel jsem smích, jenž nebyl smíchem lidským---a teď mne žízeň zžírá, jež nikdy se neutiší!

Má touha po tomto smíchu mne zžírá: ó, kterak snesu ještě žítí! A kterak snést, abych teď zemřel! -

Tak pravil Zarathustra.

O NEVÍTANÉM BLAŽENSTVÍ

S takovými hádankami a hořkostmi v svém srdci jel Zarathustra přes moře. Ale když ujel čtyři dni cesty od blažených ostrovů a od svých přátel, tu již přemohl všecek svůj bol -: vítězně a pevněma nohama zase stál na svém osudu. A tehdy Zarathustra promluvil takto k plesajícímu svému svědomí:

Sám jsem opět a sám chci býti, sám s čistým nebem a volným mořem: a opět je kolem mne odpoledne.

Odpoledne jsem kdysi po prvé nalezl své přátele, odpoledne též po druhé: - v onu hodinu, kdy všechno světlo tichne. Neboť co blaha je ještě na cestě mezi nebem a zemí, to si v onu hodinu hledá za přístřeší světlou duši: vždyť všechno světlo štěstím se teď ztišilo.

Ó mého života odpoledne! Kdysi též moje štěstí sestoupilo v údolí, přístřeší si hledat: tu nalezlo tyto otevřené pohostinské duše.

Ó mého života odpoledne! Čeho jsem se všeho nevzdal, abych jedno měl: abych měl tuto živoucí osadu svých myšlenek a toto jitřní světlo své nejvyšší naděje!

Druhy a děti své vlastní naděje hledal kdysi tvořící: a hle, ukázalo se, že jich nemůže nalézt, ledaže si je teprve stvoří. Tak jsem uprostřed ve svém díle, k svým dětem jda a od nich se vracaje: pro své děti je Zarathustra povinen sám sebe zdokonaliti.

.134:

Neboť z hloubi duše milujeme pouze své dítě a clilo; a kde jest veliká láska k sobě samému, tam je znakem těhotenství: tak jsem to nalezl.

Ještě se mi zelenají mé děti v svém prvním jaru, blízko u sebe stojíce a společně kláceny větrem - ty stromy mého sadu a nejlepší mé prsti.

A věru! Kde takové stromy pospolu stojí, tam jsou blažené ostrovy.

Ale jednou je vysadím a každý z nich postavím zvláště: aby poznal samotu a vzdor a opatrnost.

Uzlovitě a zkřiveně a s ohebnou tvrdostí necht' mi pak ční na břehu moře, živoucí maják nepřemožitelného života.

Tam, kde se bouře vrhají do moře a kde chobot pohoří pije vodu, tam necht' každý jednou bdí na stráž ve dne a v noci, aby sám byl zkoumán a poznán.

Poznán budiž a zkoumán, zda je mého rodu a původu - zda je pánem dlouhé vůle, zda je mlčenlivý, i když mluví, a zda se poddává tak, že dáváje běre: -

- aby se jednou mým druhem stal, jenž spolu se Zarathustrou tvoří a spolu s ním slavnost slaví -: aby se stal tím, kdo mi moji vůli píše na moje desky: k dokonalejšímu dovršení všech věcí.

A pro něj i pro ty, kdož jsou jeho druhu, jsem já povinen sám sebe zdokonaliti: proto se teď vyhýbám svému štěstí a nabízím se všemu neštěstí - abych já byl poslední zkouškou zkoumán a poznán.

A věru, byl čas, abych šel; a poutníkům stín i nejdelší chvíle i nejtíší hodina - to vše mi domlouvalo: „Je svrchovaný čas!“

Vítr mi foukal klíční dírkou a řekl: „Pojď!“ Dveře se mi lživě rozskočily a řekly: Jdi!“

Já však ležel připoután řetězem lásky k svým dětem: touha, touha po lásce mi naličila tato osidla, abych se stal kořistí svých dětí a v nich se ztratil.

Toužiti - to mi již znamená: že jsem se ztratil. Mám vás, moje děti! V tomto majetku vše budiž jistotou a nic pouhým toužením.

Sedělo však na mně slunce mé lásky, ve vlastní štávě se vařil Zarathustra - tu prese mne přelétly stíny a pochybnosti.

Mrazu a zimy se mi už chtělo: „Ó, kéž by mráz a zi-

135]

ma mnou zase clirastily a skřípaly!“ vzdychal jsem -: tu ze mne vystoupily ledové mlhy.

Má minulost rozlomila své hroby, procitla nejedná bolest pohřbená za živa -: jenom se vyspala, ukryta v umrlčí rubáš.

Takto na mne všechno volalo znamením: Je čas!“ Ale já - jsem neslyšel: až posléze má propast se pohnula a má myšlenka mne kousla.

Ach, propastná myšlenko, jež jsi myšlenkou mojí! Kdy naleznu sílu, abych tě slyšel hrabati a nechvěl se již?

Až do hrdla buší mi srdce, slyším-li tě hrabati! I tvé mlčení samo mne rdousí, ty propastně mlčíci!

Ještě jsem se neodvážil nikdy vyvolati tě vzhůru: dost na tom již, že jsem tě s sebou - nosil! Ještě jsem nebyl dost silný k poslední zvůli a svévoli lví!

Dosti hrozného mi působila vždycky již tvá tíže: jednou však naleznu i sílu a lví hlas, abych tě vyvolal vzhůru!

Jestliže se k tomu přemohli, pak se přemohu ještě k čemusi většímu; a vítězstvím bude zpečetěno mé zdokonalení! -

Zatím jsem ještě hnán po nejistých mořích; lichotí mi náhoda svým hladkým jazykem; zřím vpřed i vzad -, konce však ještě nezřím.

Nepřišla mi ještě hodina mého posledního boje -či přichází mi právě teď? Věru, úskočnou krásou ko-lemkol na mne zírá moře i život!

Ó mého života odpoledne! Ó štěstí před večerem! Ó přístave na širém moři! Ó míře v nejistotě! Jak málo důvěřuji vám všem!

Věru, nemám důvěry k vaší potměšilé kráse! Milenci se podobám, jenž nedůvěřuje úsměvu příliš sametovému.

Jako před sebou pohání svou nejmilovanější, žárlivec ten, něžný ještě v své tvrdosti, tak před sebou pohání tuto blaženou hodinu.

Piy s tebou, ty blažená hodino! S tebou mi vzešlo blaženství nevítané! Zde stojím, abych vítal svůj nejhlubší bol: - přišla jsi nečas!

Piy s tebou, ty blažená hodino! Raději si zvol přístřeší tam - u mých dětí! Pospěš si! a ještě před večerem jim požehnej mým vlastním štěstím.

136 J

Tu se již blíží večer: slunce se sklání. To tam - štěstí mé! -

Tak pravil Zarathustra. A čekal na své neštěstí po celou noc: nadarmo však čekal. Noc zůstala jasná a tichá, a štěstí samo přicházelo mu stále blíž a blíž. K jitru však usmál se Zarathustra na své srdce a pravil výsměšně: „Štěstí běhá za mnou. To proto, že já neběhám za ženami. Štěstí však je žena.“

PŘED VÝCHODEM SLUNCE

Ó nebe nade mnou, ty čisté! hluboké! Propasti světla! Tebe zřím a třesu se božskými žádostmi.

Do tvé výšky se vrhnouti - toť moje hloubka! Do tvé čistoty se skrýti - moje nevinnost.

Bůh je zahalován svou krásou: tak zakrýváš ty svoje hvězdy. Nepromlouváš: tak mi hlásáš svou moudrost.

Beze slova nad mořem bouřícím jsi mi dnes vzešlo, tvá láska a tvůj stud promlouvá zjevením k mé bouřící duši.

Žes v kráse ke mně přišlo, zahaleno ve svou krásu, že němě se mnou mluvíš, zjeveno ve své moudrosti:

Ó, jak bych neuhodl vši stydlivosti v tvé duši! Před sluncem přišlo ke mně, nejosamělejšímu.

Jsmo od počátku přáteli: nám je společné hoře i hrůza i hloubka, a též slunce jest nám společné.

Nemluvíme spolu, že toho příliš víme -: mlčíme spolu, úsměvem se dělíme o své vědění.

Nejsi mému ohni světlo? Nemáš sesterské duše mému poznání?

Všemu jsme se společně učili, společně jsme se učili nad sebe k sobě samým vystupovat a usmívat se bez mračen: - bez mračen dolů se usmívat ze světlých očí a z dálek na míle a míle, když pod námi jako déšť se kouří tiseň a účel a vina.

A putoval-li jsem sám: po kom lačněla má duše v nocích a na bludných stezkách? A stoupal-li jsem do hor, koho jsem kdy, ne-li tebe, na horách hledal?

137]

A vše mé putování a stoupání: nouze to byla jen a pomůcka toho, kdo si nedovede pomoci: - chce jen letěti celá má vůle, vletěti v tebe!

A koho jsem nenáviděl víc než vlekcoucích se mraků a všeho, co tebe špiní? A vlastní své nenávisti jsem nenáviděl, že tebe špinila!

Vlekcoucích se mraků jsem sok, těch plíživých loupežných koleček: berou tobě i mně, co nám je ve-společné - ono ohromné neomezené Ano! a Amen!

Těch smřujících a směšujících, těch vlekcoucích se mraků jsme sokové, těch polo-polovičatých, jež se nenaučily ani žehnati, ani proklínati z hloubi.

A ještě raději pod uzavřeným nebem sedět v sudu, raději bez nebe sedět v propasti, než tebe vidět, ty nebe světla, pošpiněno vleklými mračny!

A často se mi chtělo přibodnouti je zlatými dráty klikatých blesků, abych jako hromobití na jejich ko-tlovitém břichu v buben tlouk': -

- já zlostný bubeník, že mi loupí tvoje Ano! a Amen!, ó nebe nade mnou, ty čisté! světlé! Propasti světla! - že tobě loupí moje Ano! a Amen!

Neb raději ještě hřmot a třesk a hromování než pochybující tu kočkovitou rozvahu a klid; a též mezi lidmi nejvíce nenávidím všech tichošlápků a polo-polovičatých i pochybujících, otálejících, vleklých mračen.

A „kdo neumí žhnat, nauč se proklínat“ - toto jasné učení mi spadlo z jasného nebe, tato hvězda i v černých nocích trvá na mém nebi.

Já však jsem ten, který žhná a říká Ano!, jsi-li ty jen kolem mne, ty čisté! ty světlé! Propasti světla! - i do všech propastí pak vnáším své žhnající Ano.

Stal jsem se tím, kteří žhná a říká Ano: a proto jsem zápolil dlouho a zápasníkem byl, abych si jednou k žhnání uvolnil ruce.

Toto pak jest mé žhnání: nad každou věcí bud vlastním svým nebem, svou okrouhlou střešou bud, svým azurným zvonek a věčnou jistotou: a blažen, kdo takto žhná!

Neboť veškeré věci jsou křtěny u zdroje věčnosti a mimo dobro a zlo; i dobro a zlo však jsou jen přechodnými stíny a vlhkými chmurami a vleklými mračny.

138]

Věru, je žhnáním, a ne rouháním, hlásám-li: „Nade všemi věcmi klene se nebe náhoda, nebe nevinnost, nebe znenadání, nebe bujnost.“

„Znenadání“ - toť nejstarší šlechtictví světa, to já jsem vrátil věcem, osvobodiv je z rabství pod vládou účelu.

Tuto svobodu, toto nebeské veselí jak azurný zvon jsem postavil nade všechny věci, když jsem hlásal: není pravda, že nad nimi a jimi nějaká „věčná vůle“ - chce.

Tuto bujnost, toto bláznovství jsem postavil na místo oné vůle, když jsem hlásal: „Je nemožné, aby při čemkoli byla - rozumnost!“

Něco málo rozumu, semínko moudrosti, rozhozené od hvězdy k hvězdě - ano, tento kvas je přimíchán všem věcem: ve jménu bláznovství je ke všem věcem přimíchána moudrost!

Něco málo moudrosti, to není vyloučeno; tuto blaženou jistotu jsem však našel na všech věcech: je jim milejší, když nohama náhody - tančí.

Ó nebe nade mnou, ty čisté! vysoké! Hle, to je mi tvá čistota, že není věčného pavouka rozumu ani pavučin rozumu:

- že tys mi taneční síní pro božské náhody, žes mi stolem bohů pro božské kostky, pro božské hráče! -

Ale ty se rdíš? Vyslovil jsem, co vysloveno býti nemá? Rouhal jsem se, když jsem ti chtěl žhnat?

Či jsi se zardělo studem před druhem svým? - Kážeš mi jíti a mlčeti, že nyní - přichází den?

Hluboký je svět -: a hlubší, než jak den si kdy pomyslí. Nesmí všechno v přítomnosti dne býti vysloveno. Ale přichází den: tedy se rozlučme!

Ó nebe nade mnou, ty stydlivé! žhoucí! Ó ty mé štěstí před slunce východem! Přichází den: tedy se rozlučme! -

Tak pravil Zarathustra.

O ZMENŠUJÍCÍ CTNOSTI

1. Když byl Zarathustra opět na souši, nezamířil přímo do svých hor a do své sluje, nýbrž kráčel mno-

139]

ha cestami a mnoho se ptal, vyzvídaje to i ono, takže sám o sobě žertem prohodil: „Hle, řeka, jež ve mnoha oklikách teče nazpět k prameni!“ Neboť chtěl se dozvědět, co se zatím přihodilo s člověkem: zda vyrostl, či se zmenšil. A jednou viděl řadu nových domů; tu se podívil a řekl:

„Co znamenají tyto domy? Věru, nepostavila jich veliká duše k podobnosti svému!

Vzalo je snad stydlivé dítě z krabice na hračky? Necht' je jen jiné dítě zas uloží do své!

A tyto jizby a komory: což tudy mužové mohou vycházet a vcházet? Zdají se mi zrobeny pro hedvábné loutky; nebo

pro mlsné kočky, jež dovolí, aby si někdo pomlsal zase na nich."

A Zarathustra se zastavil a uvažoval. Posléze pravil zarmoucen: „Všechno se zmenšilo!

Všude zřím nižší brány; kdo jest mého rodu, projde tudy sic, ale jen - shýbne-li se!

Ó, kdy přijdu zas do své domoviny, kde nemám již zapotřebí se shýbat - shýbat před malými!" - A Zarathustra vzdychl a pohlížel do dálky. -

Téhož dne však promluvil svou řeč o zmenšující ctnosti.

2. Kráčím tímto lidem s otevřenými očima: ti lidé mi neprominou, že jim nezávídím jejich ctností.

Kousají po mně, protože jim říkám: malým lidem třeba malých ctností - a protože neuznávám, že malých lidí je třeba!

Ještě se tu podobám kohoutu na cizím dvorci, po němž i slepice klovnou; proto však se na tyto slepice nehněvám.

Jsem k nim dvorný jako ke všemu malému pohoršení: býti ježatý na malé věci, to se mi zdá moudrostí pro ježky.

Hovoří o mně všichni, když z večera sedí kolem ohně - hovoří o mně, nikdo však nemyslí - na mne!

Tot' nové ticho, jež jsem poznal: jejich lomoz kolem mne - zastírá mé myšlenky pláštěm.

Lomozí mezi sebou: „K čemu nám tento ponurý mrak? Jen pozor, aby nám nepřinesl nákazu!"

140]

A nedávno žena k sobě strhla své dítě, jež chtělo ke mně: „Pryč s dětmi!" křičela; „takové oči spálí dětskou duši!"

Kašlou, mluvím-li: domnívají se, že kašel je námitkou proti silným vichrům - neuhodnou ničeho z burácení mého štěstí!

„Nemáme ještě času pro Zarathustru" - tak namítají; ale co záleží na čase, jenž pro Zarathustru „nemá času"?

A jestliže mne dokonce oslavují: jak bych jen mohl usnouti na jejich slávě? Ostatným pásem je mi jejich pochvala: škrábe mne ještě, když ji odkládám.

A i tomu jsem se u nich naučil: kdo chválí, tváří se, jako by vracel, ve skutečnosti však chce sám býti více obdarován! Zeptejte se mé nohy, líbí-li se jí jejich píseň, jež chválí a vábí! Věru, podle takového taktu a tikotu nechce ani tančit, ani stát.

K malé ctnosti by mne dostali rádi svým chválením a vábením; k tikotu malého štěstí by rádi přemluvili mou nohu.

Kráčím tímto lidem s očima otevřenými: ti lidé se zmenšili a neustále se zmenšují: - a způsobila to jejich nauka o štěstí a ctnosti.

Jsou totiž i v ctnosti skromní - neboť chtějí pohodlí. S pohodlím však se snáší jen skromná ctnost.

I oni se sice po svém učí krokům a krůčkům dopředu: to nazývám jejich belháním -. Tím se stávají překážkou každému, kdo má naspěch.

A leckterý z nich kráčí vpřed a ohlíží se při tom dozadu se ztuhlou šíjí: do takového rád já vrážím.

Noha a oči nemají lháti ani se navzájem usvědčovat ze lži. Ale mnoho lhářství jest u malých lidí.

Někteří z nich mají sice vůli, ale většinou chtějí jen, co chce jiný. Někteří z nich jsou ízyí lidé, ale většinou jsou to špatní herci.

Jsou mezi nimi herci, kteří o tom nevědí, a herci, kteří tomu nechťejí -, ryzí lidé jsou vždy vzácní, a zvláště ryzí herci.

Skoro nikdo tu není mužem: proto mužatí jejich ženy. Neboť jen, kdo je sdostatek mužem, v ženě -vykoupí ženu.

[141]

A toto nejhorší pokiyectví jsem našel mezi nimi: že i ti, kdož rozkazují, pokrytecky předstírají ctnosti těch, kdož slouží.

„Sloužím, sloužíš, sloužíme," - tak se zde modlí též pokrytečtí panujících, - a běda, je-li prý pán pouze prvním sluhou.

Ach, i do jejich pokrytečtí zalétla zvědavost mého zraku; a dobře jsem uhadl všechno jejich muší štěstí a jejich bzukot kol okenních tabulí, ozářených sluncem!

Kolik dobroty, tolik slabosti zřím. Kolik spravedlivosti a soucitu, tolik slabosti.

Milovní práva, oblí a dobří jsou k sobě vespolek, tak jako jsou písečná zrnka k písečným zrnkům mi-lovná práva, oblá i dobrá.

Skromně objímají malinké štěstí - to jmenují „oddaností"; a při tom skromně pošilhávají už po novém malinkém štěstí.

V podstatě prostince touží po jediné věci, aby na ně nikdo nebyl zlý. I předejdou každého a předcházejí si ho a jsou k němu dobří.

To je však zbabělost: byt' to i slulo „ctnost". -

A mluvili-li někdy drsně, malí ti lidé: já v tom neslyším než chrapot - každým vanem větru totiž ochraptí.

Jsou chytří a jejich ctnosti mají chytré prsty. Nedostává se jim však pěstí, jejich prsty neznají si za-lézati za pěstí.

Ctností je jim to, co činí skromným a krotkým: tím z vlka udělali psa a i z člověka nejlepšší domácí zvíře v službách člověka.

„Postavili jsme svou židli doprostřed," - to mi praví jejich blažený úsměv - „a stejně daleko od umírajících zápasníků jak od rozkochaných sviní."

To je však - prostředítost: byt' to i slulo střídmost. -

3. Kráčím tímto lidem a vypouštím z úst nejedno slovo: ti lidé však neznají ani brát, ani uschovávat.

Žasnou, že jsem nepřišel proklínat neřesti a rozkoše; a věru, nepřišel jsem ani varovat před kapesními zloději!

Žasnou, že nejsem ochoten chytrost jejich ještě při-ostřovat v šípy a vtipy: jako by ještě neměli dosti zchy-tralců, jejichž hlas mi vrže jako pisátko na břídlci!

142;

A volám-li: „Klňte všem zbabělým d'áblům v sobě, kteří by rádi kňučeli, spínali ruce a zbožňovali," volají: „Zarathustra je bezbožný."

A především tak volají jejich učitelé oddanosti -; ale právě těm rád křičím do ucha: Ano! Já jsem Zarathustra, bezbožník!

Ti učitelé oddanosti! Kde je co malého a chorého a prašivého, tam všude vlezou jak vši! a jen můj hnus mi zabraňuje, abych je rozmáchl.

Nuže dobrá! Toť kázání mé pro jejich uši: jsem Zarathustra, bezbožník, jenž káže „Kdo jest bezbožnější mne, abych se radoval z jeho návodu?“

Jsem Zarathustra, bezbožník: kde koho naleznu sobě rovna? A všichni ti jsou mi rovni, kdož sami si určují svou vůli a odhazují od sebe všechnu oddanost.

Jsem Zarathustra, bezbožník: já i každou náhodu si vařím ve svém vlastním hrnci. A teprve, je-li tam do-vařena, vítám ji jakožto potravu svou.

A věru, nejedná náhoda pánovitě ke mně přišla: pánovitěji však promluvila k ní má vůle, - tu ležela již, prosíc, na kolenou - prosíc, aby u mne našla přístřeší srdce, a lichotivě domlouvajíc: Jen pohled, ó Zarathustro, kdo to přátelsky k příteli přichází!“ -

Než co mluvím, kde přece nikdo nemá uší mých! A tedy to provolám do všech větrů:

Neustále se zmenšujete, vy malí lidé! V drobty se drobíte, vy pohodlní! Ještě mi zahynete -

- mnoha svými malými ctnostmi, mnoha maličkostmi, jichž nečiníte, mnohou svou malou oddaností!

Taková je vaše prst': přílišně vás šetří, příliš vám povoluje! Ale aby strom vyrostl a zmohutněl, k tomu je třeba, aby tvrdé kořeny zabořil do tvrdých skal!

I to, čeho nečiníte, tká na tkanivu vši budoucnosti lidské; i vaše prázdnota jest pavučina a pavouk, žijící z krve budoucnosti.

A běžete-li, je to, jako byste kradli, vy malí ctnostní lidé; ale i mezi darebáky takto se ozývá čest: „Krásti se má, jen kde nelze loupit.“

„Poddá se to“ - toť také učení oddanosti. Já vám však pravím, vy pohodlní: vezme si to a stále více si to od vás bude brát!

[143]

Ach, byste od sebe odvrhli vše poloviční chtění a odhodlali se i k lenivosti i k jednání!

Ach, byste pochopili mé slovo: „Čiňte si, co chcete - ale staňte se takovými, kdož dovedou chtít!“

Jen si milujte svého bližního jako sebe - ale staňte se mi takovými, kdož milují sama sebe -

- kdož milují velikou láskou, kdož milují velikým pohrdáním!“ Tak praví Zarathustra, bezbožník. -

Než co mluvím, kde nikdo nemá uší mých! Přišel jsem o hodinu před svým časem.

Svým vlastním předchůdcem jsem mezi tímto lidem, svým vlastním kuropěním na temných ulicích.

Jejich hodina však přijde: A přijde i má! Hodinu co hodinu se zmenšují, chudnou, stávají se neplodnějšími - ubohé býlí! ubohá prst'!

A brzy mi tu budou státi jak suchá tráva, jak step, a věru! znaveni sami sebou - a prahnouce více než po vodě po ohni!

Ó požehnaná hodino blesku! Ó tajemství před polednem! - Tančící pochodně jednou z nich udělám a zvěstovatele s jazyky plamennými: -

zvěstovati jednou mi budou jazyky plamennými: Přichází, je nablízku, veliké poledne!-

Tak pravil Zarathustra.

NA HOŘE OLIVOVÉ

Mráz sedí u mne doma, zlý host; zmodraly mi ruce stisknutím jeho přátelských rukou.

Ctím toho zlého hosta, rád ho však nechávám sedět o samotě. Rád mu utíkám; a kdo utíká dobře, uteče mu!

S teplýma nohama, s teplými myšlenkami utíkám tam, kde se zastavuje vítr - k slunečnímu koutu své olivové hory.

Tam se směji ctnému svému hostu a děkuji mu, že mi doma lapá mouchy a utiňuje mnohý malý hřmot.

Nestrpí totiž, aby zpíval komár či dokonce komáři dva; i ulici osamotní tak, že měsíční svit se v ní v noci třese strachem.

144 i

Tvrdý to host - já ho však ctím; a nevzývám jako choulostivci bůžka ohně, jenž tlustý má břich.

Raději přec trochu jektati zuby než modlit se k modlům! - tak tomu chce můj způsob a rod. A zvláště sočím na všechny dusné a ztuhlé bůžky ohně, z kterých vychází kouř!

Koho miluji, toho v zimě miluji lépe než v létě; lépe se posmívám svým nepřátelům a lépe mi jde smích od srdce teď od té doby, co mráz mi sedí za krbem.

Od srdce věru se směji i tehdy, když lezu na lože -: tu se směje, tu vyvádí ještě mé zalezlé štěstí; směje se ještě lhářský můj sen.

Já - že lezu? Co živ jsem před mocnými po zemi nelezl; a lhal-li jsem kdy, z lásky jsem lhal. Proto jsem radosten i na zimním loži.

Nepatrné lože mne zahřívá více než bohaté, neb žálím na svou chudobu. A v zimě je mi nejvěrnější.

Zlomyslností zahajuji každý den, vysmívám se mrazu studenou koupelí: nad tím bručí ctný můj domácí přítel.

Také ho rád lechtám voskovou svičičkou: aby mi konečně pustil nebe na svobodu z popelavě šedého soumraku.

Obzvláště zlomyslný bývám totiž z rána: v časnou hodinu, kdy vědro u studny řinčí, kdy oří horce řehtají šedými ulicemi: -

Tu netrpělivě čekám, že mi již vzejde světlé nebe, zimní nebe se sněžným vousem, ten stařec bělohavý - že mi vzejde mlčící zimní nebe, jež často i slunce své zamlčí!

Naučil jsem se já snad od něho dlouhému světlému mlčení? Či nebe ode mne? Či každý z nás to vynalezl sám?

Všech dobrých věcí vznik je tisícový - všechny dobré bujné věci z rozkoše vskočí do života: jak je možná, aby to činily - jen jedenkrát!

Dobrou a bujnou věcí je také dlouhé mlčení; a jako zimní nebe se dívati ze světlé tváře s kulatým okem: -

- jak zimní nebe zamlčovati své slunce a nepod-dajnou svou sluneční vůli: věru tomuto umění a této zimní bujnosti já naučil se dobře!

145:

Má nejmilejší zlomyslnost a mé nejmilejší umění jest, že se mé mlčení naučilo mlčením se neprozrazovati.
Slovy a kostkami chřestě přelstívám slavnostní čekatele: všem těm ctným dohlížitelům upláchnu má vůle a účel můj.
Aby mi nikdo neviděl až dolů v mou hloub a v nej-zazší mou vůli - k tomu jsem si vynalezl své dlouhé světlé mlčení.
Ledakohos chytrého jsem našel: ten zastřel svou tvář a zakalil svou vodu, aby mu nikdo neviděl závojem do tváře ani dolů na dno.

Ale právě k němu přicházeli chytřejší nedůvěřivci a louskači: a právě jemu vylovili jeho nejskrytější rybu!

Avšak světlí, srdnatí, průhlední - ti mi nejchytřejší mlčí: jejich dno leží tak hluboko, že ani nejčistší voda

- ho neprozradí. -

Ty mlčící zimní nebe s šedivým vousem, ty bčlo-hlavé s kulatým okem nade mnou! Ó ty nebeské podobenství mé duše a její bujnosti!

A zdaž nemusím se skrývat jako ten, kdo spolkl zlato - aby mi nerozpárali duši?

Nemusím chodit na chůdách, aby přehlédli mé dlouhé nohy - ti všichni závistníci a bolestinové kolem mne?

Ty zakouřené a zatopené duše, spotřebované, zazelenalé a utní pění - jak by jejich závist mohla snést mé štěstí!

Tedy jim ukazují pouze led a zimu na svých vrcholcích - a nikoli, že hora má kol sebe ovíjí všechny, všechny sluneční pásy!

Oni slyší jen hvízdát mé zimní vichřice: a nikoli, že se ženu též přes teplá moře, podoben jižním větrům, plným touhy, těžkým a žhavým.

Mají ještě slitování s mými nehodami a náhodami:

- slovo mé však zní: „Nechť náhody přijíjí ke mně: nevinná jest jako maličící!”

Jak by mohli snést mé štěstí, kdybych ho neobkládal nehodami a zimními strážněmi, čapkami ledových medvědů a rouškami sně/ného nebe!

- kdybych sám neměl slitování s jejich soucitem: se soucitem oněch závistníků a bolestinů! -

- kdybych sám před nimi nevzdychal a mrazem se

146;

nechoulil a shovívavě jim nedovoloval, aby mne balili do svého soucitu!

Tot' moudrá zvůle a blahovůle mé duše: že své zimy a svých ledových vichřic neskrývá; ba neskrývá ani svých omrzlin.

Samota tohoto jest útěk nemocného; samota onoho útěku od nemocných.

Nechť jenom slyšíu všichni závistní ubožáci kol mne, kterak se zimou třesu a vzdychám! Takto vzdychaje, tak se třesa, přec unikám jejich vyhrátým světnicím.

Nechť soucitně vzdychají, soucitně vzlykají nad mými omrzlinami: „Na ledu poznání nám ještě zmrzne!” - tak pláčí.

Zatím já teplýma nohama kříž na kříž běhám po své olivové hoře: v slunečním koutu své hory olivové já zpívám a směji se všemu soucitu. -

Tak zpíval Zarathustra.

CO TŘEBA MÍJETI

Tak, pomalu procházejí mnohých lidem a rozličnými městy, Zarathustra kráčet oklikami nazpět do svých hor a k své jeskyni. A hle, přitom se bezděky dostal též k bráně velkého města: tam k němu však přiskočil zpěněný blázen s rukama rozpraženými a vkročil mu do cesty. To pak byl týž blázen, jež lid jmenoval „Zarathustrovou opicí”: neboť mu odposlouchal něco ze skladu a spádu jeho mluvy a také si rád vypůjčoval z pokladu jeho moudrosti. A blázen jal se k Zarathustrovi takto řečniti:

„Ó Zarathustro, zde je velké město: zde nemáš čeho pohledávat a všeho tu můžeš pozbyt.

Proč by ses brodil tímto bahnem? Měj přece soucit se svou nohou! Raději plivni na městskou bránu - a odejdi!

Zde je peklo pro myšlenky poustevníků: zde se velké myšlenky za živa smaží a vařením se rozmělní.

Zde všechny velké city zetlí: zde smějí jen cvakavě vychrtlé citečky cvakat!

.147]

Necítíš porážku a stravovny ducha? Nekouří se z tohoto města výpary poraženého ducha?

Nevidíš viseti duše jako vykuchané špinavé cáry? - A z těch cáru nadělají novin!

Neslyšíš, jak duch se tu stal hříčkou slov? Jak zvrací odpornou břečku slov? - A z té břečky nadělají novin!

Štvou se navzájem a nevědí kam. Rozpalují se navzájem a nevědí proč. Břinkají svým plechem, cinkají svým zlatem.

Jsou studení a hledají teplo u pálených vod; jsou uříceni a hledají chládek u zamrzlých duchů: jsou všichni zkaženi neduhem a nakaženi veřejným míněním.

Zde jsou doma všechny ctnosti a hříchy; ale jsou tu též ctnostní, je tu slušně v službě mnoho dovedné ctnosti: -

Mnoho slušné služebné ctnosti s prsty písařskými a s tvrdým masem k vasedání, vyčkávání s požehnáním malých náprsních hvězd a s vycpanými dcerkami bez zadnic.

Je tu také mnoho pobožnosti, mnoho věřícího pato-lízalství a slintavého blátolízalství před bohem zástupů.

Vždyť ‚shůry’ kape hvězda i slina milosti; vzhůru touží každá neohvězděná hrud.

Měsíc má svůj dvůr a dvůr své hejno náměsíčních stvůr: ke všemu však, co přichází ode dvora, modlí se žebrácká luza a všecka ochotná žebrácká ctnost.

‚Sloužím, slouž š, sloužíme’ - takto vysílá všechna ochotná služebná ctnost své modlitby vzhůru ke knížeti: aby se zasloužená hvězda konečně přibodla na úzká prsa!

Ale měsíc točí se zas kolem všeho pozemského: a tak se kníže zas točí kolem nejpozemštějšího -: kolem zlata kramářů.

Bůh, jenž vládne nad zástupy, nevládne nad zlatými pruty; kníže miní, ale kramář - mění!

Při všem, co je v tobě jasného, silného, dobrého, ó Zarathustro! Plivni na toto město kramářů a odejdi!

Zde všemi žilami všechna krev plyne jak hniijící zpěněný louh a lenivá louž: plivni na velké město, na tu smrdutou stoku

všech vyvrhlých pěn!

Plivni na město přimáčknutých duší a úzkých prsou, špičatých očí, lepkavých prstů -

:i48]

na město dotěrných, nestoudných, na město pisálků, pisklounů, na město přetopených ctižádostivců -

kde všechno podezřelé a vetřelé, zpuchřelé, schmu-řené, zduřené, vše zlotřilé a buřičské hnije a hnisá: -

plivni na velké město a odejdi!" —

Zde však Zarathustra přerušil zpěněního blázna a ústa mu přidržel.

Ustaň konečně! zvolal Zarathustra, hnusí se mi již dávno tvá řeč a tvé způsoby!

Proč jsi tak dlouho přebýval u bahna, až jsi se sám stal žábou a ropuchou?

Neplýne ted i tvými žilami krev líná jako louh a louž, že ses naučil tak utrhačně kuňkat?

Proč jsi nešel do lesa? Či neoral zemi? Zdaž moře není plno zelených ostrovů?

Pohrdám tvým pohrdáním! a mne-lis varoval - pročs nevaroval sám sebe?

Jediné z lásky nechť mi vzlétne mé pohrdání a můj varovný pták: a nikoli z bahna! -

Jmenují tě mou opicí, ty zpěnění blázne: já tě však jmenuji svým chrochtavým vepřem - chrochtáním zkazíš mi ještě mou chválu bláznoství.

Copak to bylo, čím jsi se po prvé rozchrochtal? Že ti nikdo sdostatek nelichotih - proto ses posadil k tomuto výkalu, abys měl proč hodně chrochtat - abys měl proč hodně se mstít/Msta totiž, ty ješitný blázne, toť celý tvůj zpěnění vztek, já jsem tě dobře uhodil!

Tvé bláznovské slovo škodí však mně, i tam, kde máš pravdu!

A i kdyby Zarathustrovo slovo bylo stokrát v právu: ty bys mým slovem vždy - bezpráví páchal!

Tak pravil Zarathustra; a pohlédl na velké město, vzdychl a dlouho mlčel. Posléze řekl:

Hnusí se mi též toto město a nejen tento blázen. Zde ani tam nic nelze zlepšit, nic nelze zhoršit.

Běda tomuto velkému městu! - A rád bych již viděl ohnivý sloup, v němž bude spáleno!

Neboť takové ohnivé sloupy nezbytně půjdou před velkým polednem. Než to má svůj čas a zvláštní svůj osud. -

:i49]

Toto poučení dávám však tobě, blázne, na rozloučenou: čeho nelze již milovati, to - míjej! —

Tak pravil Zarathustra a minul blázna i velké město.

O ODPADLÍCÍCH

1. Ach, což leží všechno již zvadle a šedivě, co nedávno ještě na této louce stálo zelené a pestré? A co među naděje jsem odsud odnesl do svých úlů!

Mladá tato srdce již zestárla všechna - a ani nezestárla! jenom se znavila, zevšedněla, zpohodlněla: říkají tomu „zase jsme se stali nábožnými“.

Ještě nedávno jsem viděl, jak z rána vybíhají na statečných nohou: ale jejich nohy poznání zemdly, a teď pomlouvají dokonce i svou jitrní statečnost!

Věru, leckdo z nich zvedal kdys nohy jako tanečník, smích v mé moudrosti na něj kýval: - tu si to rozmyslil. Právě jsem ho viděl, jak leze křivý - ke kříži.

Kol světa a svobody třepotali se kdys, podobni komárům a mladým básníkům. Něco málo letitější, něco málo ledovější: a jsou z nich peciválští tmáři tajnůstkáři.

Snad že jim srdce zmalomyslnělo proto, že mne pohltila samota jako velryba? Snad že jejich ucho toužilo marně a dlouho po mně a po hlasu mých hlasatelů a hlasných trub?

- Ach! Vždy jenom málo je těch, jejichž srdce má dlouhou odvahu a bujarost; a těm i duch zůstává vytrvalý. Zbytek však je zbabělý.

Zbytek: to jsou vždy skoro všichni, to jsou vždy všední, přebyteční, ti, jichž je přespříliš mnoho - ti všichni jsou zbabělí! -

Kdo mého jest rodu, tomu též zkušenosti mého rodu přes cestu přeběhnou; takže prvými jeho soudruhy budou mrtvoly a šaškové.

Jeho druží soudruzi však - ti se budou zvátí jeho věřícími: živoucí roj, mnoho lásky, mnoho pošetilosti, zástup zbožňujících holobrádků.

150]

K těmto věřícím nechť srdce svého nepoutá, kdo mého je rodu mezi lidmi; v tyto vesny a pestré louky nechť nevěří, kdo zná lidský rod tak zběhlý a tak zbabělý!

Kdyby jinak dovedli, jinak by též chtěli: Polo-po-lovičatí zkazí vše, co je celistvé. Že listy vadnou - proč se nad tím rmoutit!

Nech, ať jen zvadnou a spadnou, ó Zarathustro, a nemuť se! A raději do nich zaduj šelestícím větrem -

zaduj do toho listí, ó Zarathustro: aby všechno zvadlé ještě rychleji od tebe uteklo! -

2. „Stali jsme se zase nábožnými“ - tak se přiznávají ti odpalíci, ba někteří z nich jsou příliš zbabělí, aby se k tomu přiznali.

Těm hledím do oka - těm to říkám do očí a do ruměnce jejich lící: jste z těch, kdož se zase modlí!

Ale je potupou modlíti se! Nikoli pro všechny, ale pro tebe i pro mne i pro každého, kdokoli má své svědomí v hlavě.

Pro tebe je potupou, že se modlíš!

Viš to dobře: tvůj zbabělý ďábel v tvém nitru, jenž by rád ruce spínal, ruce skládal v klín a pohodlněji žil - ten zbabělý ďábel ti namlouvá: „Bůh jest!“

Tím však náležíš k rodu těch, kdož se štítí světla, kdož jsou světlem vyrušováni z klidu; teď den co den musíš svou hlavu nořiti hloub v mlhu a noc!

A věru, dobře jsi vyvolil hodinu: neb teď právě zas vyletují noční ptáci. Hodina přišla všemu lidu štítícímu se světla, hodina večerního odpočinku, kdy se - neodpočívá.

Slyším a cítím to: přišla hodina pro jejich průvod' a honbu, ne sice pro d'ivkou, pro krotkou, chromou, čenichající honbu tichošlápků skrčeně se modlících -

- pro honbu na potutelníky roznicených duší: všechny myši pasti na srdce jsou teď zase nalíčeny! A kdekoli rozhrnu záclonu, tam se mi vyřítí vstříc noční můrečka.

Seděla tam snad' pospolu s jinou noční můrečkou? Neboť všude mi to páchne po malých zalezlých schůzkách; a kde jsou komůrečky, tam se modlí noví pobožnůstkáři, tam jsou výpary pobožnůstkářů.

[151]

Sedají pospolu dlouhé večery a promlouvají: „Nechat' se staneme zas jako jsou pacholátka a říkejme zas „pane bože!“ - a zkazili si ústa i žaludek u nábožných cukrářů.

Anebo po dlouhé večery přihlížejí číhajícímu křižákovi, jenž i pavoukům káže o moudrosti a učí takto: „Pod kříži se dobře přede!“

Anebo sedají za dne s udicemi nad močály a domnívají se o sobě, že proto jsou hlubocí: ale kdo chytá ryby, kde ryb není, toho nejmenují ani povrchní!

Anebo se učí v pobožné radosti na harfu hrát u písničkáře, jenž by se harfou rád do srdce vehrál mladým ženuškám: - neboť se nabažil starých ženušek i jejich vychvalování.

Anebo se učí jektati zuby u přeučeneného polobláz-na, jenž v tmavých pokojích čeká, že se mu zjeví duchové - a že mu docela upláchne duch!

Anebo naslouchají starému hudlaři sumáři, jenž prošel kus světa a naučil se od ponuiých větrů truchli vosti zvuků; teď hvízdá podle větru a ponurými zvuky káže truchlivost.

Ba někteří z nich se stali ponocnými: ti znají teď troubit na rohy a obcházejí v noci a burcují staré věci, jež dávno již usnuly.

Pět slov o starých věcech zaslechl jsem včera v noci u zahradní zdi: ta slova pocházela od takových stalých zarmoucených suchých ponocných.

Je-li otcem, nestará se sdostatek o své děti: lidští otcové to činí lépe!“ -

Je příliš stár! Již se nikdy o své děti nestará,“ - tak odpovídal druhý ponocný.

„Cožpak má děti? Nikdo to nemůže dokázat, ne-dokáže-li to sám! Již dávno bych rád, aby to jednou důkladně dokázal.“

„Dokázati? Jako by ten byl kdy něco dokázal! Dokazovati je mu za těžko; nejvíc mu záleží na tom, aby se mu věřilo!“

„Ba! Ba! Víra je mu spásou, víra v něho. Toť už způsob starých lidí! Tak se vede i nám!“ -

- Tak promlouvali k sobě ti dva staří ponocní a pla-šitelé světla, a poté truchlivě troubili na své rohy; tak se stalo včera v noci u zahradní zdi.

.152!

Mně se vsak srdce smíchem kroutilo a pukalo a nevědělo si rady a kleslo do bránice.

Věřu, to bude ještě má smrt, že se udusím smíchem, vidím-li opilost oslů a slyším-li ponocné takto pochybovati o bohu. Což dávno již neminul čas i pro všechny takové pochybnosti?

Kdo smí ještě burcovati takové staré usnulé věci, štítící se světla!

Vždyť se stalými bohy je dávno již konec - a věru, měli dobrý konec, jak se sluší na radostné bohy!

Ne že by byli zemřeli „sounrakem“ - to je lež! Nýbrž: sami se jednou k smrti - usmáli!

To se stalo, když nejbezbožnější slovo vyšlo - od jednoho z bohů - slovo: Jest jediný bůh! Nebudeš mítí bohů jiných přede mnou!“ -

- starý bůh, zuřivec, žárlivec, se do té míry zapomněl: -

A všichni bozi se tenkrát smáli a viklali na svých křeslech a volali: „Což právě to není božskost, že jsou bohové, ale že není boha?“

Kdo uši má, slyš! -

Tak mluvil Zarathustra v městě, které miloval a kterému přijmi jest dáno „Pestrá kráva“. Odtud totiž měl již jen dva dni cesty, aby přišel do své jeskyně a k svým zvířatům; jeho duše však neustále plesala nad blízkostí jeho návratu. -

NÁVRAT

Ó samoto! Ty moje domovino samoto! Příliš dlouho a divoce jsem žil v divoké cizině, abych se k tobě nevracel se slzami!

Teď mi jen prstem pohroz, jak hrozí matky, teď se na mne usměj, jak se usmívají matky, teď jenom rci: „A kdo to byl, kdo jednou ode mne v dálku zabouřil jak vítr bouřlivak? - kdo při loučení volal: Příliš dlouho jsem u samoty seděl, tu jsem odvykl mlčeti! Tomu - jsi se teď as naučil?“

[153]

Ó Zarathustro, vím vše: i žes byl mezi mnohými opuštěnější, ty samojediný, než u mne kdy!

Jiná jest opuštěnost, jiná samota: - tomu jsi se teď naučil! I že mezi lidmi vždy budeš divoký a cizí:

- divoký a cizí i tehdy, miluji-li tě: neboť přede vším ostatním chtějí, aby jich bylo šetřeno!

Zde však jsi u sebe doma a v domově svém; zde všechno můžeš vymluviti a všechny důvody vysypati, nic se tu nestydí za city zatajené, zakřiknuté.

Zde všechny věci laskajíce přicházejí k tvé mluvě a tobě lichotí: neboť se chtějí projížděti na tvých zádech. Na každém podobenství rozjedeš se tu ke každé pravdě.

Přímou a upřímně smíš zde mluviti ke všem věcem: a věru, jako chvála to zní jejich uším, že někdo se všemi věcmi - mluví zpřímou!

Jiná věc však jest býti opuštěnu. Neboť, víš ještě, ó Zarathustro? Když tehdy nad tebou volal tvůj pták, když jsi stál v

lese, nerozhodnut, kam jít, nevědom a mrtvoly blízek: - když jsi pravil: „Nechť mne vedou má zvířata! Nalezl jsem více nebezpečností mezi lidmi než mezi zvířaty“: - to byla opuštěnost!

A víš ještě, ó Zarathustro? Když jsi seděl na svém ostrově jako mezi prázdnými vědy zdroj vína, dává a rozdává, když jsi seděl mezi žiznivými, daruje a obdarovává:

- až jsi posléze sám seděl žizniv mezi zpitými a bědoval v nočním stesku: „Zda bráti není blaženější než dávati? A krásti ještě blaženější než bráti?“ -to byla opuštěnost!

A víš ještě, ó Zarathustro? Když přišla tvá nejtišší hodina a odehnala tě od tebe samého, když promluvila zlým šeptáním: „Promluv a zlom se!“ -

- když ti rozbolavěla všechno své čekání a mlčení a tvé odvaze vzala odvahu a tvou pokoru pokořila: to byla opuštěnost!“ -

Ó samoto! Ty moje domovino samoto! Jak blaženě a něžně promlouvá ke mně tvůj hlas!

My se daih druha neptáme, my spolu nelkáme, my spolu volně chodíme uvolněnými dveřmi.

Neb volno jest u tebe a jasno; a i hodiny zde utíkají na lehčích nohou. V temnu totiž tíže doléhá čas než ve světle.
154;

Zde se mi rozvírají všeho bytí slova i slovní skříň: ze všeho bytí zde chce vzniknouti slovo, vše vznikání se zde ode mne chce naučit řeči.

Tam dole však - tam všechna řeč je marná. Tam je nejlepší moudrost zapomínat a mít: tomu - jsem se teď naučil!

Kdo by chtěl u lidí vše pochopit, všeho by se musel uchopit. Ale k tomu mám ruce příliš čistotné.

Ani jejich dechu vdechovati nechci; ach, že jsem tak dlouho žil mezi jejich hřmotem a páchnoucím dechem!

Ó blažené ticho kol mne! Ó čisté vůně kol mne! Ó, jak toto ticho z hlubokých prsou nabírá čistého dechu! Ó, a jak naslouchá blažené to ticho!

Ale tam dole - tam hovoří vše, tam vše se přeslechne. Zvony svou moudrost vyzvánějí: kramáři na trhu přezvučí ji groši!

Všechno u nich hovoří, nikdo už nedovede chápat. Všechno padá do vody, nic už nepadá do hlubokých studen.

Všechno u nich hovoří, nic se již nedaří a nedospívá konce. Všechno kdáká, kdo by však ještě tiše seděl na hnízdě a vejce vysedával!

Všechno u nich hovoří, všechno se mluvením rozmele. A co včera bylo příliš tvrdé i pro čas i pro jeho zub: dnes to rozedřeno a rozžvýkáno visí z huby lidí dnešních.

Všechno u nich hovoří, všechno se vyžradí. A co kdysi slulo tajemstvím a tajností hlubokých duší, dnes náleží pouličním trubačům a jiným vřešťanům.

Ó bytosti lidská, ty podivná! Ty hřmote temných ulic! Teď jsi zase za mnou: - mé největší nebezpečí je za mnou!

V šetrnosti a soucítění bylo vždy mé největší nebezpečí; a všechna lidská bytost vyžaduje šetrnosti a soucitu.

Se zadržnými pravdami, s bláznovskou nikou, se zblázněným srdcem a bohat malými nepravdami soucitu: - tak jsem stále žil mezi lidmi.

Zakuklen jsem mezi nimi seděl, ochoten sebe zapnu, abych je samy snesl, a rád jsem si domlouval: „Blázne, neznáš lidí!“

Odučí se lidi znát, kdo mezi lidmi žije: příliš mno-

[155]

ho popředí je na všech lidech - co tam s očima, jež jsou dalekozraké a jež stůní po dálce!

A nepoznali-li mne: já blázen jsem jich proto více šetřil než sebe, zvyklý jsa tvrdosti proti sobě a často sám na sobě se mstě za tyto ohledy.

Rozbodán jedovatými mouchami a jako kámen vydlaban mnoha krůpějemi zloby, tak jsem mezi nimi seděl a domlouval si ještě: co malé jest, své malosti nezavinilo!

Obzvláště ty, kdož si říkají „dobří“, nalezl jsem nejedovatějšími mouchami: ve vši nevinnosti bodají, ve vši nevinnosti lžou; jak by dowclli ke mně být - spravedliví!

Kdo mezi dobrými žije, toho soucit učí lhát. Soucit všem svobodným duším zamořuje vzduch. Hloupost dobrých je totiž nezbadatelná.

Sám sebe i bohatství své skrývati - tomu jsem se naučil tam dole: neboť ještě u každého jsem nalezl, že chůd jest duchem. To byla šalba mého soucitu, že jsem u každého věděl -

- že jsem na každém viděl a číchal, kde mu bylo sdostatek ducha a kde mu již bylo ducha příliš!

Jejich dřevění mudrci: já zval je mudrci, ne dřevěnými - tak jsem se učil polykati slova. Jejich hrobaři: já zval je badateli a zkoumateli - tak jsem se učil zaměňovati slova.

Hrobaři hrabou a choroby s; vyhrabou. Pod starým rumem odpočívají špatné výpaiy. Není radno roz-rývati bahno. Na horách má se žít.

Blaženými chřípěmi vdechují zase svobodu hor! Vysvobozen je konečně můj nos ode vši člověčiny!

Lechtána ostiým vzduchem jak pěníím se vínem, má duše kýchá a jásá si vstříc: Ke zdraví! -

Tak pravil Zarathustra.

O TROJÍM ZLU

1. Ve snu, v posledním jitřním snu stál jsem dnes na předhoří - mimo svět, a v ruce jsem držel váhu a vážil jsem svět.
156;

Ó, že příliš záhy mi přišla jitřní zora: rozpálila mne, žárlivá, až jsem ze sna procitl! Žárlí vždy na plápol jitřních mých snů.

Že změřitelný je pro toho, kdo má čas, že zvažitelný je pro toho, kdo dobře váží, že dosažitelný je pro let silných perutí,

že rozluštitelný je pro louskače božských ořechů: takovým se zjevil svět mému snu: -

Můj sen, odvážný plavec, pólo plachetní lod, pólo meluzina, mlčící jako motýli, netrpčliv jako sokolové: jak že měl dnes

trpělivost a volnou chvíli, aby vážil svět!

Domluvila mu snad potají má moudrost, má smějící se, bdělá denní moudrost, která se vysmívá všem „nekonečným světům"? Neboť praví: „Kde je síla, tam i číslo vítězí: to má více síly."

Jak pevně díval se můj sen na tento konečný svět, ne zvědavě jako dítě, ne zvědavě jako kmet, ne se strachem, ne s prosbou: -

- jako by se plné jablko nabízelo mé ruce, zralé zlaté jablko, s chladivě hebkou, smetanovou kůží: -tak se mi nabízel svět: -

- jako by strom na mne kýval, s širokými větvemi a silnou vůlí, zkřivený tak, že jest opěradlem a i trnoží zemdlému poutníkovi: tak stál na mém před-hoří svět: -

- jako by půvabné ruce skříňku mi nesly vstříc -skříňku rozevřenou pro pokochání stydlivě uctívajících očí: tak se mně v ústretu dnes podával svět: -

- ne dosti hádankou, aby lidskou lásku zahnal, ne dosti rozluštěním, aby lidskou moudrost uspal: - lidsky dobrou věcí dnes mi byl svět, o němž se mluví tolik zlého!

Jak děkovati mému jítřnímu snu, že takto jsem z rána dnes vážil svět! Jako lidsky dobrá věc ke mně přišel ten sen a těšitel mého srdce!

Abych se choval ve dne jako on, abych od něho a po něm se učil jeho nejlepšímu, položím teď na váhu ony tři věci, jež největšími jsou zly, a lidsky dobře je odvážím. -

Kdo učil žehnati, též proklínati učil: které že jsou ony tři věci, nejsilněji proklínané na světě? Abych je položil na váhu. .157.

Rozkoš, vládychtivost, sobectvu tyto tři věci byly až dosud nejlépe proklínány a nejhůře přiváděny do prolhaných řečí - ty tři já lidsky dobře odvážím.

Nuže vzhůru! Zde je mé předhoň a zde je moře: a moře se ke mně valí, huňatý, lichotný, věrný ten starý stohlavý psohlavý netvor, kterého mám rád. -

Nuže vzhůru! Zde podržím váhu nad valícím se mořem: a volím též svědka, aby přihlížel, - tebe, ty poustevnický stromě se silnou vůní a širokou klenbou, tebe, jež mám rád!

Po jakém mostě k budoucnu kráčí přítomná chvíle? Podle které nutnosti nutí se vysoké, aby sešlo k nízkému? A co i nejvyššímu káže, aby rostlo ještě výš?

Ted stojí váha rovně a tiše: tři těžké otázky jsem na ni vhodil, tři těžké odpovědi nese druhá miska.

2. Rozkoš: všem, kdož v rubáši kajčnicků povrhují tělem, osten a kůl; rozkoš: jménem „svět" proklínána u všech záhrobníků: neboť podvádí a za bláznů má všechny blouznivce a bludaře.

Rozkoš: chátře pomalý oheň, na kterém shoří; všemu červivému dříví a všem smrdutým cárům pec, jež je uvaří, uškvaří.

Rozkoš: svobodným srdcím nevinná a svobodná; zahradní blaho země; překypující dík, kterým všechno budoucno zahrnuje přítomnou chvíli.

Rozkoš: jen zvadlému nasládlý jed, pro ty však, kdož mají vůli lví, veliká posila srdcí a pokorně ušetřené víno všech vín.

Rozkoš: veliké štěstí, jež je podobenstvím vyššího štěstí a nejvyšší naděje. Lecčemu totiž manželství je přislíbeno a více než manželství -

- lecčemu, co si je navzájem cizější nežli žena a muž: - a kdo zcela pochopil, jak c/zí jsou si žena a muž!

Rozkoš: - ale chci míti ploty kolem svých myšlenek, ba i kolem svých slov: sice mi do mých sadů vpadnou svině a svatouškové! -

Vládychtivost: žhoucí dýtky pro nejtvrdší z těch, kdož mají tvrdé srdce; krutá muka, jež čekají též na nejkrutějšího; kalný plamen živoucích hranic.

Vládychtivost: zlobný ovád na těle nejmarnivějších

158]

národů: výsměšný pronásledovatel vši nejisté ctnosti, jenž jede na každém oři a na každé pýše.

Vládychtivost: zemětřesení, jež zlomí a rozlomí vše zpuchřelé a jeskyňovitě; drtící, smrtící, hněvivě trestající rozbíjení obílených hrobů; bleskem sršící otazník vedle předčasných odpovědí.

Vládychtivost: před jejímž pohledem člověk se plazí a krčí a robotí a ponižuje se níže než vepř a červ: - až posléze veliké pohrdání z něho vzkřikne -,

vládychtivost: děsná učitelka velikého pohrdání, která městům i říším do očí hlásá: „Pryč s tebou!" -až z nich samých vyrazí výkřik: „Pryč se mnou!"

Vládychtivost: která však, vábíc, i k čistým a osamělým vystupuje a vzhůai na soběstačné výšiny, planouc jako láska, jež na pozemském nebi vábivě maluje nachová blaženství.

Vládychtivost; než kdo by zval chtivostí, když vysoké zatouží dolů po moci! Věru, nic chorého a chtivého není na takové touze, na takovém sestupu!

Aby osamělá výše se neosamocovala a sobě jediná nepostačovala na věky; aby hora sešla v údolí a větiy výšin k nížinám: -

Ó, kdo by nalezl pravé jméno křestní a ctnostné pro takovou touhu! „Ctnost, jež obdarovává" - tak Zarathustra kdysi pojmenoval to, čeho nelze pojmenovati.

A tenkrát se též stalo - a věru po prvé se stalo! -, že jeho slovo blahoslavilo sobectví, zdravé, kypící sobectví, jež vyvěrá z mohutné duše: -

- z mohutné duše, k níž náleží vznešené tělo, krásné, vítězící, osvěžující tělo, kol něhož každá věc se stává zrcadlem:

- pružné přemlouvající tělo, onen tanečník, jehož podobenstvím a zkratkou je duše, ze sebe se radující. Sobecká rozkoš takových těl a takových duší sama si říká „ctnost".

Svémi slovy o dobrém a špatném obklopuje se taková sobecká rozkoš jako posvátnými háji; jmény svého štěstí zahání od sebe vše mrzké.

Odhání od sebe vše zbabělé; praví: špatné - toť zbabělé! Mrzkým se jí zdá ten, kdo stále se stará, kdo vzdychá, nařiká a zvedá i nejmenší výhody.

159;

Pohrdá také vši bolestivou moudrostí: neboť věru, je též moudrost kvetoucí v temnu, moudrost nočního stínu: ta neustále běduje: „Všechno je marné!” -

Plachá nedůvěra se jí zdá nízká, i každý, kdo chce přísahy místo pohledů a rukou: též každá příliš nedůvěřivá moudrost - neb ta je znakem zbabělých duší.

Nižším ještě zdá se jí, kdo rychle je úslušný, psovský tvor, jenž hned leží pokorně na znaku; a jest i moudrost, jež je pokorná jako pes a pobožná a rychle k službám ochotná.

Nenáviděn pak a hnusný jest jí ten, kdo se nikdy nechce bránit, kdo polkne jedovatou slinu a zlé pohledy, kdo se vším má přílišnou trpělivost a všecko strpí a vším se spokojuje: neboť to je způsob rabský.

Ať je kdo rabem před bohy, kteří po něm šlapou, či před lidmi a přiblížným míněním lidským: jakémukoli rabskému způsobu do tváře plije ono blažené sobectví!

Špatné: tak zve všechno, co je shrbené a skoupé a rabské, všechny nesvobodně mrkající oči, všechna stisnutá srdce i onen falešný povolný způsob, jenž líbí širokými zbabělými rty.

A pamoudrost: tak zve všechno, čím vtípkují rabi a kmeti a mdlí; a obzvláště celou tu zlou, vyšepta-lou, vychytralou pošetilost kněží!

Pamudrci však, všichni ti kněží, všichni, kdo jsou zemdleni světem, všichni, jejichž duše je ženská a rab-ská - ó, jak jejich hříčky odjakživa zahrávaly všemu sobectví!

A právě to mělo být ctností, mělo zvát se ctností, že se vším sobectvím tak zle nakládali! A býti nesobeckými, toho si přáli z dobrého důvodu všichni ti zbabělci, zemdlení světem, všichni ti pavouci křížáci!

Ale těm všem vzejde nyní den, přijde změna a ka-tovský meč, přijde veliké poledne, tehdy se mnoho zjeví!

A kdo hlásá, že Já je svaté a zdravé a kdo blahoslaví sobectví, věru, ten také káže, co ví, a prorocky hlásá: „Hle, přichází, je nablízku veliké poledne!” -

Tak pravil Zarathustra.

160]

O DUCHU TÍŽE

1. Můj jazyk - jazyk lidu: příliš hrubě a od srdce mluvím pro sluchy hedvábných ušáků. A ještě cizeji zní mé slovo zvířátkům všem, jež se brodí v inkoustu a nabodávají na pěra.

Má ruka - bláznova ruka: běda všem stolům a stěnám a všemu, kde ještě je místo pro zdobné kličky a klikyháky bláznů!

Má noha - koňská noha: tou, křížem a krážem, cestou necestou, dupu a dusám, a čertovsky jsem nadšen ze všeho rychlého běhu.

Můj žaludek - asi žaludek orlí? Neboť ze všeho nejra-ději má jehněčí maso. Dojista však je to žaludek ptačí.

Nevinnými věcmi a málo věcmi živen, nedočkavě připraven k letu, k odletu - takový já už jsem: jak by tedy něco na mně nebylo jako pták!

A zvláště že jsem sok ducha tíže, to mám od ptáka: a věai, jsem jeho arcinepřítel, na život a na smrt! Ó, kam že mé nepřátelství již neletělo, kam se nezaletělo!

O tom bych dovedl písničku zpívat — a zazpívám jí též: třeba že jsem samotný v prázdném domě a nikomu jí nemohu zpívat než svým vlastním uším.

Arci, jsou jiní pěvci, těm teprve v plném domě změkne hrdlo, rozhovoří se ruka, oko najde svůj výraz a srdce procitne: těm já se nepodobám -

2. Kdo jednou lidi naučí létat, pohne všemi mezníky; i všechny mezníky mu vzlétnou do vzduchu, a on pokřtí zemi novým jménem: „lehká”.

Pštros utíká rychleji než nejrychlejší kůň, ale i on ještě strká hlavu těžce do těžké země: tak člověk, jenž posud nedovede létat.

Těžká zve se mu země, těžký zve se mu život; a tak tomu chce duch tíže! Kdo však lehkým chce se stát a kdo ptákem chce se stát, nechť miluje sám sebe: -tak učím já.

Ne ovšem láskou chorých a chtivých: neb u těch i sebeláska zapáchá!

Třeba se učit - tak učím já - sám sebe milovati láskou neporušenou a zdravou: kdo takto miluje, sám u sebe to snese a nebude těkati sem a tam.

Těkati sem a tam: tomu se říká „láska k bližnímu”;

161

tímto slovem dosud nejlépe lhali a podváděli, zvláště ti, kdož celému světu byli na obtíž.

A věru, to není přikázání pro dnešek a zítřek, učit se sebe milovat. Nýbrž ze všech umění toto je nejjemnější, nejlstivější, nejzazší a netrpělivější.

Svému vlastníkovu totiž vše vlastní je dobře skryto; a ze všech zlatých dolů vlastní důl vyhrabe se nejpozději - toť dílo ducha tíže.

Jsme skoro ještě v kolébce a již nám dávají na cestu těžká slova, těžké hodnoty „dobro” a „zlo” - tak sluje toto věno.

Pro ně nám promíjejí, že jsme na živu.

A proto k sobě nechávají přijít maličkých, aby jim včas bránili milovat sebe samy: toť dílo ducha tíže.

A my - my poctivě vlečeme, co nám dali na cestu, na tvrdých plecích a přes drsné hory! A potíme-li se, říkají nám: „Ba, těžko nésti život!”

Ale člověku je jen těžko, aby sám sebe nesl! To proto, že příliš mnoho cizího vleče na svých plecích. Jako velbloud pokleká a dává si notně naložiti.

Zvláště silný, nosný člověk, v němž přebývá úcta: příliš mnoho cizích těžkých slov a hodnot si nakládá - ted se mu život zdá pouští!

A věru! I leccos vlastního je těžko nésti! A leccos v nitru člověka se podobá ústřici, neboť je to odporné a kluzké a těžce chapatelné -

- takže se musí vzácná skořápka se vzácnou zdobou přimlouvat za obsah. Ale i tomuto umění nutno se učit: umění míti skořápku a krásný vzhled a chytrou slepotu!

O leccems na člověku vzniká zas klamně zdání proto, že leckterá skořápka je nepatrná a smutná a příliš skořápkou.

Mnoho skryté dobroty a síly se nikdy neuhodne; nejrozkošnější lahůdky nenalézají nikoho, kdo by je ochutnával!

To vědí ženy, nejrozkošnější; o málo tučnější, o málo tenčí - ó kolik osudu se tají v tom málu!

Těžko člověka objeviti a jemu samu je to nejobtížnější; často duch lže o duši. Tot' dílo ducha tíže.

Ten však sám sebe objevil, kdo cílí: tot' moje dobro a zlo: tím připravil o řeč krtek a trpaslíka, který cílí: „Dobro pro všechny, pro všechny zlé.“

[162]

Věru, ani těch nemám rád, jimž každická věc a dokonce i tento svět zovou se nejlepšími. Takové lidi jmenuji spokojenými se vším.

Spokojenost se vším, která všeho dovede okoušeti a ochutnávat: to není nejlepší vkus! Ctím zpěčující se, vyběračné jazyky a žaludky, jež se naučily říkati Já" a „Ano" i „Ne".

Ale všechno žvýkati a strávití - tot' pravý způsob vepřů! Vždy hýkati svůj souhlas - tomu se naučil jen osel a kdo jeho je ducha! -

Hluboká žlut' a hořící červeň: tak tomu chce můj vkus - ten ke všem barvám přimíchá krve. Kdo však svůj dům natírá na bílo, prozrazuje mi bíle natřenou duši.

Jedni si zamilovali mumie a druzí přízraky; a zde i tam stejné nepřátelství proti všemu masu a proti vší krvi: ó, jak jsou mi jedni i druzí proti vkusu! Neboť já miluji krev.

A tam nechci bydliti a dlíti, kde kdokoli plije a prská: tot' již můj vkus - raději bych ještě žil mezi zloději a křivopřísežníky. Nikdo nenosí v ústech zlata.

Ale ještě odpornější jsou mi všichni patolízalové; a nejdopornější zvíře, jež jsem mezi lidmi našel, pokřtil jsem jménem cizopasník: to nechtělo milovati a chtělo by přece žíti z lásky.

Neblahými zvu všechny, kdož mají jen jedinou volbu: státi se buď zlými zvířaty, nebo zlými krotiteli zvířat: u těch bych si nestavěl stánků.

Neblahými zvu též ty, kdož musí stále čekati - ti mi jsou proti vkusu: všichni ti publikáni a kupčici a králové a jiní strážcové krajů a krámů.

Věru, i já se naučil čekati, a to důkladně - ale jenom čekati na sebe. A naučil jsem se nade vším stát a chodit a běhat a skákat a šplhat a tančit.

To však jest moje učení: kdo se chce jednou naučit létat, uč se zprvu stát a chodit a běhat a šplhat a tančit: - letem se létat nenaučíš.

Naučil jsem se lézt po provazových žebřících do nejednoho okna, po čilých nohou jsem šplhal na vysoké stožáry: a nezdálo se mi nepatrným blažen-stvím, moci seděti na vysokých stožárech poznání -

- plápolati na vysokých stožárech jako plamének:

[163]

nevelké sice světlo, a přece veliká útěcha plavcům, zahnaným bouřkou, i trosečníkům! -

Rozličnou cestou a poutí jsem se dostal k své pravdě: nevystupoval jsem po jediném žebříku do výsky, odkud mé oko téká v mou dálku.

A jenom nerad jsem se vždy vyptával po cestách -to mi bylo vždy proti mému vkusu! Raději jsem se ptával samých cest, raději jsem je zkoušel.

Všecka má chuze byla pokusem a otázkou: - a věru, i odpovídání na takové otázky nutno se učit! To však - jest můj vkus:

- ne dobrý, ne špatný, ale můj vkus, za nějž se již nestydím a jehož netajím:

„To - jest tedy cesta má - a kde jest vaše?" tak jsem odpovídal těm, kteří se mne tázali „po cestě". Cesty totiž, samospasitelné cesty - není! -

Tak pravil Zarathustra.

O STARÝCH DESKÁCH

A NOVÝCH

1. Zde sedím a čekám, kol sebe staré rozražené desky i desky nové, zpola popsané. Kdy přijde má hodina?

- hodina méh' západu, zániku: neboť jedenkrát ještě k lidem chci jít.

Na to ted' čekám: neboť dříve je nutno, aby mi vzešla znamení, že je to hodina má, totiž směřjící se lev s hejnem holubic.

Zatím jako kdosi, kdo má kdy, sám k sobě promlouvám.

Nikdo mi nevypravuje nic nového: i vypravuji sobě sám sebe. -

2. Když jsem přišel k lidem, našel jsem je sedící na staré domýšlivosti: všichni si domýšleli, že dávno již vědí, co člověku je dobré a zlé.

Činši starým a mdlým zdálo se jim vše mluvení o ctnosti; a kdo chtěl dobře spáti, mluvil o „dobru" a „zlu" a potom šel spát.

[164]

Z toho spáčství jsem je vyrušil, hlásaje: co je dobré a zlé, nikdo ještě neví: - leda ten, kdo tvoří!

- To pak je ten, kdo vytváří cíl člověka a zemi dává její smysl a její budoucnost: ten teprve stvoří, že něco jest dobré a zlé.

I kázal jsem jim, aby překotili staré své učební stolice a vše, kdekoli sedala ona stará domýšlivost: kázal jsem jim, aby se vysmáli svým velkým mistrům ctnosti, svým světcům, básníkům a vykupitelům světa.

Kázal jsem jim, aby se vysmáli svým ponurným mudrcům i všem černým hasstrošům, kteří kdy výstražně usedli na stromu života.

Sedl jsem si na jejich velikou silnici, jež vede k hrobům, ba i vedle mrch a supů jsem usedl - a smál jsem se vši jejich minulosti a její zvětralé rozpadávající se nádhře.

Věai, podoben postním kazatelům a bláznům, svolával jsem hromy a blesky na všechnu jejich velikost a malost - že jejich nejlepší dobro je tak pranepatrné! Že jejich nejhorší zlo je tak pranepatrné! - tak jsem se smál.

Má moudrá touha, jež se zrodila v horách, křičela tak a smála se ze mne, divoká věru to moudrost! - má veliká touha, jež na perutech bouří.

A často mne strhla a vznesla a smetla, a uprostřed smíchu proletěl jsem v hrůze, jako šíp, slunečně zmámenou slastí:

- v dál od odlehlých budoucností jsem letěl, jejichž neviděl ještě žádný sen, do jihů žhavějších, než o jakých kdy snili tvůrčové obrazů: až tam, kde bohové v tanci se stydí za všechna roucha: -

- abych totiž mluvil podobenstvím a podoben básníkům belhal a koktal: a věru, stydím se, že ještě musím být básníkem! -

Až tam, kde všechno vznikání mi připadalo bohů tancem a bohů svévolí, a kde se mi zdálo, že svět, na svobodu puštěný a rozpustilý, sám k sobě zas nazpět utíká: -

- kde svět se mi zdál odvčným vzájemným útekem a opětným vzájemným shledáním mnoha bohů, blaženým odporem a novým nasloucháním i posloucháním a opětnou pospolitostí mnoha bohů -

165;

Kde všechnen čas mi připadal blaženým smíchem nad okamžiky; kde nutnost byla svoboda sama, jež si blaženě hrála s ostnem svobody: -

Kde jsem se opět shledal se svým starým d'ablem a arcinepřitelem, s duchem tíže, i se vším, co stvořil: s povinnostmi, předpisem, nouzí a následkem a účelem i vůlí a dobrem a zlem: -

Neboť zda není třeba, aby bylo něco, přes co by se tančilo, přes co by se tančilo svobodně v dál? Není třeba, aby v zájmu lehkých a nejlehčích - byli krtkové a těžcí trpaslíci? —

3. Tam bylo to též, kde jsem z cesty zvedl slovo „nadčlověk“ i poznání, že člověk je cosi, co musí býti překonáno, že člověk jest mostem, a ne účelem a že ve jménu svého poledne a svého včera má blahoslaviti sám sebe jakožto cestu k novým jitřním červánkům:

- tam to bylo, kde jsem zvedl Zarathustrovo slovo o velikém poledni a vše, cokoli jinak jsem nad člověkem zavěsil jakožto nachové druhé červánky večera.

Věru, i nové hvězdy jsem jim ukázal i nové noci; a nad mračny a nocí a dnem jsem rozepjal ještě smích jako pestrý stan. Naučil jsem je všemu svému bájení a spájení: aby v jednotu zbájili a dohromady spojili, co je na člověku hádankou a zlomkem a hrůznou náhodou -

- já básník, hadaček a vykupitel náhody jsem je učil, aby utvářeli budoucnost, aby všechno, co bylo, svým tvořením vykupovali.

Aby vše minulé na člověku vykupovali a každé „Bylo“ přetvářeli, až promluví vůle: „Ale tak jsem tomu chtěla! Tak tomu budu chtít!“ -

- to jsem jim nazýval vykoupením, to jediné jsem je učil vykoupením zvat. —

Ted' čekám na vykoupení své- abych šel naposledy mezi ně.

Neboť ještě jedenkrát chci k lidem jíti: dole mezi nimi chci zapadnouti, umíraje chci jim podati svůj nejštědřejší d'ar!

Tomu jsem se od slunce přiučil, když, přebohaté, sestupuje dolů: tu sype do moře zlato z bohatství nevyčerpatelného -

- tak, že i nejchudší rybář vesluje zlatým veslem! To jsem totiž jednou zřel a pohlížeje na to nemohl jsem se ani dosyta vyplakat. -

Jako slunce, tak chce i Zarathustra zaniknouti: ted' sedí zde a čeká, kolem sebe staré rozražené desky i desky nové - zpola popsané.

4. Hle, zde jest nová deska: ale kde jsou moji bratři, aby ji nesli se mnou do údolí a do masitých srdcí? -

Takto káže má veliká láska k dálným a nejvzdálenějším: nešetři svého bližního! Člověk je cosi, co musí býti překonáno. Je mnoho poutí a podob, kterak jej překonávat: o to dbej sám! Ale jen šašek si myslí: „Člověka lze též přeskočiti.“

Překonávej se sám i ve svém bližním: a netrp, aby právo, jež si můžeš uchvátit, bylo ti darováno!

Co činíš sám, nemůže ti nikdo učiniti v odvetu. Hled, není odplaty.

Kdo si nedovede rozkazovati, nechť poslouchá. A leckdo dovede si rozkazovati, leč dalek je toho, aby sám sebe též poslouchal!

5. Tak tomu chce způsob šlechtitných duší: nic nechťjí zadarmo; zvláště ne zadarmo žiti.

Kdo z luzy pochází, chce život zadarmo; ale my ostatní, kterým život se dal - my stále uvažujeme, co nejlepšího dáti mu výměnou!

A věru, toť vznešená řeč, která ctí: „Co život slibuje nám, to my- vyplníme životu!

Nemá chtítí požívat, kdo požitku neposkytuje. A - nemá nikdo chtítí požívat!

Požitek a nevinnost jsou totiž nestydlivější věci: nechťjí, aby byly hledány. Je dobře je mítí -, ale ještě lépe, hledati vinu a bolesti!

6. Ó moji bratři, kdo je prvorozený, vždy bývá obětován. My však jsme prvorození.

My všichni krvácíme na tajných obětních stolech, hoříme a pečeme se všichni ke cti starých model.
Co je na nás nejlepšího, je ještě mladické: to dráždí chuť starých jazyků. Naše maso je jemné, naše srst
167.

jen jehněčí srst: jak bychom nedráždili starých modlářských kněží!

V nás samých přebývá ještě ten starý modlářský kněz, jenž si k hostině upeče, co na nás je nejlepšího. Ach, moji bratři,
jak by prvorození nebyli oběťmi!

Ale tak tomu chce náš rod; a miluji ty, kdož se nechtějí uchovati. Ty, kdož zanikají, miluji já celou svou láskou: neboť
kráčeji na onen břeh. -

7. Býti pravdivý - to dovede málokdo! A kdo dovede, ještě nechce! Nejméně však to dovedou dobří lidé!

Ó těchto dobrých! Dobří lidé nikdy nemluví pravdu; pro ducha tudíž „býti dobrý“ znamená nemoc.

Povolují, ti dobří, vzdávají se, jejich srdce papouškuje, jejich důvod poslouchá: kdo však poslouchá, sám sebe neslyší!

Vše, co u dobrých se zove zlem, musí se spojití vespolek, aby se zrodila jedna pravda. Ó moji bratři, jste-li jen dosti zlí k
této pravdě?

Odvážná odvážlivost, dlouhá nedůvěra, ukaitný zápor, omrzlost, řez do živého masa - jen zřídka vše toto se spojuje
vespolek! Z takového semene však -plodí se pravda!

Vedle zlého svědomí vzrůstalo dosud vše vědění! Rozrazte, vy poznávající, rozrazte mi staré desky!

8. Jestliže voda má trámy, jestliže přes proud skáčí lávky a zábradlí, nikdo věru nedojde vřív, kdo hlásá: „Všechno je v
proudu.“

Nýbrž i hlupci mu odporují. Jak?“ říkají hlupci, „všechno že je v proudu? Trámy a zábradlí jsou přece nad proudem!

Nad proudem všechno je pevné, všechny hodnoty věcí, mosty, pojmy, vše ‚dobro‘ a ‚zlo‘: to všechno je pevné!“ -

A přijde-li tvrdý mráz, krotitel zvířat a řek: pak i nejvtipnější se naučí nedůvěřovati; a věru, nejen hlupci pak

promlouvají: „Zdalipak všechno - nestojí nehnuto?“

„V podstatě vše stojí nehnuto“ - toť pravé učení mrazu, dobrá věc pro neplodnou dobu, dobrá útěcha pro zimní spáče
a pecivály.

168]

„V podstatě vše stojí nehnuto“ -: proti tomu však káže březnový vítr!

Březnový vítr, býk, ne však býk orající - zuřivý býk, ničitel, jenž vzteklými rohy boří led! Led však -- boří lávky/

Ó moji bratři, zda teď není vše v proudu? Zda nepadly do vody všechny lávky a zábradlí? Kdo by se ještě držel „dobra“
a „zla“?

„Běda nám! Blaze nám! Vane březnový vítr!“ - Tak mi hlásejte všemi ulicemi, ó moji bratři!

9. Je stáří blud, ten sluje dobro a zlo. Kolem věštců a hvězdopравců točilo se dosud kolo tohoto bludu.

Kdysi se věřilo ve věštce a hvězdopравce: a proto se věřilo: „Všechno jest osud: tak a tak jednati máš, neboť musíš!“

Pak se opět nedůvěřovalo věštcům a hvězdopрав-cům: a proto se věřilo: „Všechno je svoboda: můžeš, neboť chceš!“

Ó moji bratři, o hvězdách a budoucnosti dosud byly jen bludy, ne vědění: a proto dosud o doba i zlu byly jen bludy,
ne vědění!

10. „Neuloupiš! Nezavraždíš!“ taková slova byla kdysi zvána svatými; před nimi skláněli kolena i hlavy a zouvali
obuv.

Ale já se vás táži: kde byli kdy na světě lepší lupiči a vrazi, než byla taková svatá slova?

Zdaž i ve všem životě není - loupění a vraždění? A tím, že taková slova svatými slula, zdaž tím pravda sama nebyla -
zavražděna?

Či bylo to kázání smrti, že svatým slulo, co všemu životu odporovalo a zrazovalo z něho?

- Ó moji bratři, rozrazte, rozrazte mi staré desky!

11. Toť soucit můj se vším minulým, že vidím: jest vydáno v plen - vydáno v plen milosti, duchu, šílenství každého
pokolení, jež přichází, a vše, co bylo, si vyloží tak, aby mu to sloužilo za most!

Velký násilnický vládce mohl by přijít, zchytralý netvor, jenž by svou milostí a nemilostí všechnu minulost nutil a
zkrušil: až by se mu stala mostem i předzvěstí a hlasatelkou i kuropěním.

.1691

Toto však je druhé nebezpečí a druhé mé soucítění: - kdo z luzy pochází, toho vzpomínání jde dozadu až k dědu - s
dědem však přestává čas.

Tak vše minulé jest vydáno v plen: neboť možná že by se jednou luza stala pánem a že by se v mělkých vodách utopil
všechn čas.

Proto, ó moji bratři, je třeba nové šlechty, jež jest odpůrkyní vší luzy a vší násilnické pánovitosti a na nové desky nově
píše slovo „šlechtný“.

Mnoha šlechtitných totiž je třeba i mnoha jejich od-aid, aby byla šlechta! Anebo, jak jsem kdysi děl v podobenství: „To
právě je božskost, že jsou bohové, ale že není boha!“

12. Ó moji bratři, svědectví a svěcení vám dávám nové šlechty: máte se mi státí ploditeli a pěstiteli a rozséváči
budoucnosti -

- věru, nevedu vás k šlechtictví, jež byste mohli zakoupiti jako kramáři a kramářským zlatem; neboť málo hodnoty má
vše, co má svou cenu.

Napříště nebudiž vám ke cti, odkud přicházíte, nýbrž kam jdete! Vaše vůle a vaše noha, jež spěje nad vás samy výš - ta
budiž vaší novou ctí!

Věřu nikoli, že jste sloužili knížeti - co ještě záleží na knížatech! - či že jste se tomu, co stojí, stali baštou, aby to stálo
pevněji!

Nikoli, že váš rod se u dvorů podvorštěl a že jste se naučili pestře a jako plameňáci státí po dlouhé hodiny v mělkých

rybnících:

- neboť dovéstí stát jest zásluhou u dvořanů; a všichni dvořané míní, že k blaženství po smíti náleží - smě-ti sedět! -
Také ne, že duch, ježž jmenují svatým, vedl vaše předky do zaslíbených zemí, jež mně se nezdají zaslíbením: neboť země,
kde vyrostl nejhorší všech stromů, kříž - ta nemá pranic slibného! -
- a věru, kamkoli ten „svatý duch“ své rytíře vedl, vždy při takových výpravách docela vpředu běžely kozy a husy a
pobíhali ztřeštěnci s křížem! -

Ó moji bratří, vaše šlechtictví nemá se dívatí nazad, nýbrž dopředu, ven. Budtež mi vyobcováni ze všech otčin a
praotčin!

170]

Ne svých otců, ale stých dětí zemi milovati budete: tato láska budiž vašim novým šlechtictvím - láska k zemi
neobjevené, v nejdálnejším moři! Po ní káží vašim plachtám pátrat a pátrat!

Na svých dětech napravte, že jste dětmi svých otců: vše minulé takto vykoupíte! Tuto novou desku nad vámi vztyčuji!

13. „K čemu žítí? Všecko jest marnost! Žítí - toť mlátiti slámu; žítí znamená popáliti se, a přece se neohřát.“

Takové starobylé povídání stále ještě platí za „moudrost“; a že je staré a že zatuchle páchne, proto je ještě u větší
vážnosti. I ztrouchnivělost šlechtí. -

Tak směly mluvit děti: neboť se štítí ohně, protože je popálili! Je mnoho dětinství ve starých knihách moudrosti.

A kdo neustále „mlátí slámu“, jak ten by směl na mlácení lát! Takovému bláznu jen ústa zavázat!

Takoví lidé zasedají za stůl a nepřinášejí nic, ani ne pořádný hlad: - a teď lají: „Všecko je marnost.“

Ale dobře jísti a pítí, ó moji bratří, to věru není umění marnosti! Rozrazte mi, rozrazte desky těch, kdož se nikdy neradují!

14. „Čistému vše čisto“: tak ústy jsou chváleni nevinní. Já vám však pravím: sviním se všechno zasviní!

Proto blouznivci a lidé se svěšenými hlavami a svěšenými srdci hlásají: „Svět sám je netvor, pokálený trusem.“

Neb ti všichni jsou ducha nečistotného; zvláště však oni, kteří nemají poklidu ni pokoje, ledaže se na svět dívají zezadu
- vyznavači zásvětlí!

Těm říkám do tváře, byť to i půvabně neznělo: svět se člověku podobá potud, že má zadnici - v tom mají pravdu!

Na světě je mnoho trusu: v tom mají pravdu! Ale proto svět sám ještě není netvor, pokálený trusem!

Je moudře zařízeno, že na světě mnoho věcí nelibě páchne: sám hnus vytváří křídla i síly, jež vytuší prameny!

I na nejlepším je cosi, co působí hnus; a i nejlepší člověk je cosi, co musí býti překonáno! -

.171

Ó moji bratří, je přemoudře zařízeno, že na světě je mnoho trusu! -

15. Takovými to průpovědmi slyšel jsem nábožné záhrobníky promlouvati k svému svědomí, a věru, promlouvali bez
šalby a špatnosti - byť i na světě nebylo ničeho šalebnějšího ni špatnějšího.

„Nechej svět starati se o svět! Ani prstu proti němu nezvedej!“

„Nechej všechny lidi, kteří tomu chtějí, rdousit se a bodat a rozdírat se a škrábat: ani prstu proti tomu nezvedej! Tím se
jenom naučí odřikati se světa!“

„A vlastní svůj rozum - ten sám hrdli a rdus; neboť je to rozum světa tohoto - tím se sám naučíš odřikati se světa.“ -

- Rozrazte mi, rozrazte, ó moji bratří, tyto staré desky pobožných! Rozmelte mi průpovědi pomlou-vačů světa!

16. „Kdo se mnoho učí, odučí se vši prudké žádostivosti“ - to druh druhu dnes šepce na všech temných ulicích.

„Moudrost unavuje; nic nemá ceny; nepožádáš, ne-zatoužíš!“ - tuto novou desku viděl jsem zavěšenu i na veřejných
trzích.

Rozrazte mi, ó moji bratří, rozrazte mi též tuto novou desku! Zavěsili ji tam umdlení světem a kazatelé smrti, a též
žaláříci: neboť hled'te, vždyť je to kázání vedoucí k porobě! -

Že se špatně učili a nejlepšímu neučili, že se učili všemu příliš záhy a všemu příliš rychle: že špatně jedli, odtud ten
jejich zkažený žaludek -

- zkaženým žaludkem je totiž jejich duch: ten radí k smíti! Neboť, bratří moji, duch vpravdě jest žaludkem!

Život je zdrojem rozkoše! z koho však mluví zkažený žaludek, ten otec zármutku, tomu všechny prameny jsou otráveny.
Poznávají: toť rozkoš pro toho, kdo vůli má lví! Ale kdo zemdlel, chce jen to, co někdo jiný chce: a všechny vlny si ho
podávají.

A takový je vždy způsob slabých lidí: ztrácejí se na svých cestách. Ba posléze se ptá jejich mdloba: „K če-

172:

mu jsme kdy nějakými cestami kráčeli! Všechno jest jedno!“

Těm půvabně zaznívá v sluch, že se káže: „Nic nemá ceny! Nebudete ničeho chtít!“ To však jest kázání vedoucí k
porobě.

Ó moji bratří, všem, kdo jsou znaveni cestou, přichází Zarathustra, svěží vítr bouřlivák; ještě mnoho nosů rozkřáchá!

I skrze zdi provane svobodný můj dech, a dovnitř do žalářů a do žalářovaných duchů!) Chtění to jest, jež
osvobozuje: neb chtějí, toť tvořiti: ' tak učím já. A učiti se máte její proto, abyste tvořili! A také jak se učít, máte se
teprve ode mne učít, , totiž jak dobře se učít! - Kdo uši má, slyš!

17. Zde stojí člun - tam na onu stranu jde cesta snad ve velké Nic. - Ale kdo by vstoupil do tohoto „Snad“?

Nikdo z vás nechce vstoupiti do člunu smrti! Kterak tedy, že jste unaveni si>ětem/

Unaveni světem! A ještě jste se ani naci zemi nevznegli! Nalezl jsem vás ještě stále chtivými po zemi a zamilovanými do
vlastní únavy ze země!

Ne nadarmo vám sklesle visí ret: - malé pozemské přání na něm ještě sedí!

A v oku - neplave tam mráček nezapomenuté pozemské rozkoše?

Je na světě mnoho dobrých vynálezů; jedny jsou) užitečné, druhé příjemné: pro ně nutno milovati zemi.

A leccos je tu tak dobře vynalezeno, že to je jako nádra žený: užitečné spolu i příjemné.

Vy však, vy unavení světem! Vy leniví k pozemskému životu! Vás metlami mrskat! Metla by vám zhurta pomohla na nohy.

Neboť: nejste-li choří, nejste-li vyžilí ubožáci, jichž sytá je země, tedy jste chytrí lenochodi nebo zmlsané zalezlé kočky rozkoše. A nechcete-li zas čile běhat - tedy co s vámi zde na světě!

Je zbytečno chtít léčiti nevyléčitelné: tak učí Zarathustra: - tedy co s vámi zde na světě!

A k tomu, aby se udělal konec, je třeba větší odvahy než k novému verši: to vědí všichni lékaři a básníci. - 1731

18. Ó moji bratři, jsou desky stvořené mdlobou, a desky stvořené leností, hnilobnou leností: třebaže mají stejnou mluvu, nesterpně chtějí být slyšeny. -

Vizte zde tohoto chřadnoucího! Již jen o píd je statečný ten muž vzdálen svého cíle, mdlobou však se vzdorně zde položil do prachu!

Mdlobou zívá na cestu, zemi a cíl i sám na sebe: ani kroku již statečný ten muž nechce učiniti!

Ted slunce na něj žhne a psi chlemtají po jeho potu: on tu však leží ve svém vzdoru a raději chce zchřadnouti: -

- zchřadnouti o píd před cílem! Věai, nezbude, než abyste tohoto hrdinu vtáhli za vlasy do jeho nebes!

Či ještě lépe, nechtě ho ležet, kam se položil, aby ho navštívil potěšující spánek s chladivým dechem šumějícího deště.

Nechtě ho ležet, až procitne sám - až sám od sebe odvolá všechnu mdlobu a vše, co mdloba učila jeho ústy!

Jen abyste, bratři moji, od něho zaplašili psy, líné ty lísaly, i všechnu tu bzučící havěť: -

- všechnu tu bzučící havěť „vzdělanců“, jež si na potu každého hrdiny pochutnává! -

19- Knihy kolem sebe opisují a posvátné hranice; stále méně je těch, kdož se mnou stoupají na hory stále vyšší: stavím pohoří z hor stále posvátnějších.

Ať kamkoli však se mnou stoupáte, ó moji bratři: dbejte, aby cizopasník nestoupal s vámi!

Cizopasník: toť plazivý, točivý červ, kteříž chce ztlučniti z chorých vašich rozbolavělých koutů.

A to jest jeho umění, že uhodne stoupající duše na tom místě, kde jsou mdlé: ve vaše hoře a do vaší rozmrzelosti, v něžný váš stud zapustí své hnusné hnízdo.

Kde silný je slab, kde šlechetný je příliš mírný - tam zapustí své hnusné hnízdo: cizopasník přebývá, kde velký člověk má malé rozbolavělé kouty.

Co je nejvyšší druh všeho jsoucna a co druh nej-povrživější? Cizopasník je druh nejpovrživější: kdo však je nejvyššího druhu, vyživuje nejvíce cizopasníků.

[174]

Ona duše totiž, která má nejdelší žebřík a nejhloub sahá dolů: jak by na té nesedělo cizopasníků nejvíce? -

- duše nejobyčtější, jež sama v sobě nejširšími kruhy může běhat a bloudit a tékat; duše nejnezbytnější, jež se z rozkoše vrhá do náhody: -

- duše jsoucí, jež se noří ve vznikání; duše oplývající majetkem, jež o své ujmě chce se vrhat do chtění a žádostí: -

- duše sama před sebou prchající, jež samu sebe dohání v nejširším kruhu; duše nejmoudřejší, již nejslaději domlouvá bláznovství:

- duše sama sebe nejvíce milující, v níž veškeré věci mají svůj proud a protiproud, svůj příliv a odliv: -ó, jak by nejvyšší duše neměla nejhorších cizopasníků?

20. Ó moji bratři, což jsem ukrutný? Ale klím: Co padá, to ještě postrčte!

Všechno dnešní - to padá a rozpadá se: kdo by to zadržoval! Ale já - já chci do toho strčit!

Znáte rozkoš, která kutálí kameny do strmých hlubin? - Tito dnešní lidé: vizte je jen, kterak se do mých hlubin kutálejí!

Jsem přede hrou pro lepší hráče, ó moji bratři! Jsem příkladem vaší hry! Jednejte podle příkladu mého!

A koho nenaučíte létati, toho mi naučte - aby rychleji padal!

21. Miluji statečné: není však na tom dost, abys kolem sebe mlátil. Mlat' si, ale věz do koho!

A často je více statečnosti v tom, když potlačíš svůj hněv a svého soka míš: proto, aby ses uchoval pro důstojnějšího nepřítele!

Máte míti jen nepřátele, jichž byste nenáviděli, ne však takové, jimiž byste povrhovali: buďte mi hrdi na svého nepřítele: to jsem již jedenkrát hlásal.

Pro důstojnějšího nepřítele, ó přátelé moji, se uchovejte: proto jest nutné, abyste měli mnoho věcí -

- zvláště mnoho chátřů, jež vám do uší hřmotí o národu a národech.

Uchovejte si oko neposkvrněné jejím „prok' i „proti“! Tam je mnoho práva, mnoho bezpráví: kdo přihlíží a očí neodvrátí, rozzlobí se.

[175]

Očí neodvrátí a jen do toho mlátit - to je tam totéž: proto odejděte do lesů a meč svůj položte k spánku!

Jděte vlastními svými cestami! A nechtě, aby národ i národové šli svými! - v skutku, temnými cestami, na nichž ni jediná naděje již neblýská!

Nechť kupčák vládne tam, kde vše, co se ještě třeptá - je zlato kupčáků! Již není čas králů: co si dnes říká národ, králů nezasluhuje.

Hleďte jen, jak si tito národové teď sami počínají jako kupčáci: nejmenší výhody si z každého smetí vyhrabou!

Číhají na sebe a něco na sobě vymámí - tomu říkají „dobré sousedství“. Ó blažená dávná doba, kdy si národ řekl: „Chci nad národy - býti pájím!“

Neboť, bratři moji: co jest nejlepší, panovati má, co jest nejlepší, chce také panovati! A kde učení zní jinak, tam - není nejlepšího.

22. Tito lidé zde - kdyby ti chléb měli zadarmo, běda! Po čem by pak křičeli! Jejich výživa - tot' jejich pravá zábava; a necht' jen mají život těžký!

Loupící šelmy to jsou: i v jejich „práci“ - je lupič-ství, i v jejich „výdělku“ - přelstivání! Proto ať jen mají život těžký! Ať se tedy jen stanou lepšími šelmami, dovednějšími, chytřejšími, podobnějšími člověku: člověk totiž je nejlepší šelma. Všem zvířatům člověk již uloupil jejich ctnosti: to proto, že ze všech zvířat měl život nejtěžší.

Jen ještě ptáci jsou nad ním. A kdyby se člověk naučil ještě i létat, běda! až kam by pak - letěla jeho chtivost lupu!

23. Takto chci muže a ženu: muže zdatného k válce, ženu zdatnou, aby rodila, oba však zdatné, aby tančili hlavou i nohama.

A ztracen budiž nám den, kdy ani jedinkrát se netančilo! A nepravou jmenujme každou pravdu, při níž nebylo jediného výsměchu!

24. Vaše „uzavírání“ sňatků! dejte pozor, aby to nebyl špatný závěr! Uzavřeli jste příliš rychle: i vyplývá z toho - zrušení sňatku!

:i76]

A lépe ještě zrušit jej cizoložstvím než zohýbat jej a předstírat! - Takto mi pravila žena: „Ano, já zlomila řád manželství, ale dříve manželství - zlomilo mne!“

Nalezl jsem vždy, že kdo jsou špatně spáření, nejhůře touží po mstě: mstí se na celém světě za to, že již neběhá každý sám.

Proto žádám, aby si poutivci vespolek řekli: „Máme se rádi: zkusme tedy, budeme-li se mít i nadále rádi! Či má naše zaslíbení být pochybením?“

- Dejte nám lhůtu a malé manželství, abychom zkusili, jsme-li způsobilí k velkému! Není to malá věc, stále býti ve dvou!“

Takto radím všem poutivcům; a čím pak by byla má láska k nadčlověku i ke všemu, co přijíti má, kdybych jinak radil a mluvil!

Nejen rozrůstati se máte, nýbrž růsti vzhůru - k tomu, ó moji bratři, vám pomozí zahrada manželství!

25. Kdo nabyt poznání o starých zdrojích a vznících, hle, ten posléze bude pátrati po pramenech budoucnosti a po nových zdrojích a vznících. -

Ó moji bratři, maličko a noví národové vzniknou a nové prameny zaburácejí do nových hlubin.

Zemětřesení totiž - to zasypává mnoho studní, to působí, že mnoho lidí zchradne: to na světlo též zvedá vnitřní síly a tajnosti.

Zemětřesení zjevuje nové prameny. Při zemětřesení starých národů vyvěrají nové prameny.

A kdo volá: „Pohled, zde studna pro mnoho žiznivých, jediné srdce pro mnoho toužebných, jediná vůle pro mnoho nástrojů!“ - kolem toho se shromáždí národ, to jest: mnoho lidí zkoušejících.

Tam se zkouší, kdo dovede rozkazovati a kdo musí poslouchati! Ach, a jak dlouhým hledáním se to zkouší a jakými radami a nezdary a jakým učením a jakými novými pokusy!

Lidská společnost: toť pokus, tak učím já - toť dlouhé hledání: a hledá si rozkazujícího! -

- pokus, ó moji bratři! Nikoli však „smlouva“! Rozrazte mi, rozrazte takové slovo měkkýšovitých srdcí a

polo-polovičatých!

:i77]

26. Ó moji bratři! U kterých že lidí jest největší nebezpečí pro veškeru lidskou budoucnost? Zda ne u dobrých a spravedlivých? -

kterážto říkají a ve svých srdcích cítí: „My již víme, co jest dobré a spravedlivé, my to též máme; běda těm, kdož tu ještě hledají!“

A necht' lidé zlí páchají sebevíce škod: Škoda páchaná na dobrých je škoda nejškodlivější!

A necht' pomlouvači světa páchají sebevíce škod: škoda páchaná na dobrých je škoda nejškodlivější!

Ó moji bratři, dobrým a spravedlivým kdys clo srdce kdosi nahlédl, jenž pravil: Jsou to farizejové." Nerozumělo se mu však.

Dobří a spravedliví sami mu nesměli rozuměti: jejich duch je zajat v jejich dobrém svědomí. Hloupost lidí dobrých je nezbadatelně chytrá!

To však je pravda: lidé dobří musí býti farizeji -nemají jiné volby!

Dobří musí ukřižovati toho, kdo si vy najde svou vlastní ctnost! Toto jest pravda!

Druhý však, kdo objevil jejich zemi, zemi a srdce a půdu dobrých i spravedlivých: to byl onen, jenž se ptal: „Koho mají nejvíce v nenávisti?“

Tvořícího mají nejvíce v nenávisti: toho, kdo desky a staré hodnoty láme a zláme - toho jmenují zločincem.

Dobří totiž - nedovedou tvořiti: jsou vždycky počátkem konce: — ukřižují toho, kdo píše nové hodnoty na nové desky, sami sobě obětují budoucnost -ukřižují všechnu lidskou budoucnost!

Lidé dobří - ti byli vždy počátkem konce. -

27. Ó moji bratři, pochopili jste též toto slovo? I co jsem kdysi řekl o „posledním člověku“? —

U kterých že lidí jest největší nebezpečí pro veškeru lidskou budoucnost? Zdaž ne u dobrých a spravedlivých?

Rozrazte mi, rozrazte dobré a spravedlivé! - Ó moji bratři, pochopili jste též toto slovo?

28. Prcháte přede mnou? Jste zlekáni? Třesete se při tomto slově? Ó moji bratři, když jsem vám kázal,

178]

abyste rozrazili dobré i desky dobrých: teprve tehdy jsem člověka vypravil na jeho širé moře.

A teprve nyní naň přichází velký děs, velká chvíle, kdy se rozhlíží, velká nemoc, velký hnus, velká mořská nemoc.

Dobří vám ukazovali nepravá pobřeží a nepravé jistoty; ve lžích lidí dobrých byli jste zrozeni a skryti. Dobří všechno až na dno prolhali, prohnuli.

Kdo však objevil zemi „člověk“, objevil též zemi „budoucnost člověka“. Ted mi buďte mořskými plavci, srdnatými a vytrvalými!

Zpřímá mi chodíte, dokud je čas, ó moji bratři, učte se zpřímá choditi! Moře bouří: mnoho lidí se chce vaší pomocí opět vzpřímiti.

Moře bouří, všechno je v moři. Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Vy stará námořnická srdce!

Čím je nám země našich otců! Tam směřuje naše kormidlo, kde našich dětí je země! Tam do daleka, bouřněji než moře, bouří naše veliká touha! -

29. „Proč tak tvrd?“ - pravil kdysi diamantu kuchyňský uhel; „což nejsme blízce spřízněni?“ -

Proč tak měkčí? Ó moji bratři, taky Vy/se táží vás: což nejste - moji bratři?

Proč tak měkčí, tak couvající a povolující? Proč tolik popírání, zapírání ve vašem srdci? Tak málo osudu ve vašem pohledu?

A nechcete-li být osudy a neúprosnými: jak byste se mnou mohli - vítěziti?

A nechce-li vaše tvrdost blýskat a rozlučovat a rozřezávat: jak byste jednou mohli se mnou - tvořiti?

Ti, kdo tvoří, jsou totiž tvrdí. A blaženstvím musí se vám zdát, můžete-li svou ruku vtisknout na tisíciletí jako na vosk---blaženstvím, můžete-li na

vůli tisíciletí psát jako na kov - tvrdě ji než kov, vzácněji než kov. Zcela tvrdé jest jen to, co jest nejvzácnější.

Tuto novou desku, ó moji bratři, vztyčuji nad vámi: staňte se tvrdými!

30. Ó moje vůle! jež obracíš veškeru tíseň, ó nezbytnosti má! Uchraň mne všech malých vítězstva!

1791

Ty určení mé duše, jemuž dávám jméno osudu! Ty, jež jsi ve mně! A nade mnou! Uchraň a ušetři mne k jedinému velikému osudu!

A poslední svou velikost, vůle má, uspoř si pro svůj poslední skutek - abys byla neúprosná uprostřed ve svém vítězství! Ach, kdo nepodlehli svému vítězství!

Ach, či oko neztemnělo ve zmámeném tomto soumraku! Ach, či noha nezavravorala a neodučila se ve vítězství - stát! -
- Kéž bych jednou byl připraven a zralý o velkém poledni: připraven a zralý jako rozžhavený kov, jako mračno těhotné bleskem a věmě mlékem kypící: -

- připraven sám k sobě a k své nejskrytější vůli: luk, jenž prahne po svém šípu, šíp, jenž prahne po své hvězdě: -

- hvězda, připravená a zralá o svém poledni, žhoucí, protknutá, blažená ničícími slunečními šípy: -

- samo slunce a neúprosná sluneční vůle, připravená k ničení prostřed vítězství!

Ó vůle, jež obracíš veškeru tíseň, ó nezbytnosti má! Uchovej mne k jedinému velikému vítězství! —

Tak pravil Zarathustra.

UZDRAVUJÍCÍ SE

1. Jednou z rána, nedlouho po svém návratu do jeskyně, vyskočil Zarathustra jako potřeštěn z lože, křičel strašlivým hlasem a počínal si, jako by na loži ležel ještě někdo, kdo nechce vstát; a tak se rozléhal Zarathustrův hlas, až jeho zvířata zlekána přispěchala, a ze všech slují a doupat v sousedství Zarathustrovy jeskyně vše živoucí se vyplašilo - poletujíc a třepotajíc se, plazíc se a poskakujíc, podle toho, jaká noha a jaká peat' byla komu dána: Zarathustra však promluvil tato slova:

Vzhůai, propastná myšlenko, z mé hlubiny! Já jsem tvůj kohout a jitřní šero, ty rozespalý červe: vzhůru! vzhůru! Můj hlas tě již vykokrhá ze spánku!

180]

Uvolni pouta svých uší: naslouchej! Neboť já tě chci slyšet! Vzhůru! Vzhůru! Zde hromu je dost, aby také hroby se naučily naslouchat!

A z očí si vytrí spánek a všechno slabošské a slepé! Slyš mne i svýma očima: můj hlas je lékem i pro ty, kdož se narodili slepi!

A jak se mi jen probudíš, na věky budeš bdíti. Mým zvykem není prabáby burcovati ze spánku a potom jim kázati - aby spaly zas dál!

Hýbeš se, prohýbáš se, chroptíš? Vzhůru! Vzhůru! Nechropti - mluv mi! Volá tě Zarathustra, bezbožník!

Já Zarathustra, já přimlavec života, přimlavec bolu, přimlavec kruhu - já volám tebe, svou myšlenku nejpropastnější!

Blaze mi! Přicházíš - slyším tě! Má propast mluví, svou poslední hloubku jsem překlopil na světlo!

Blaze mi! Sem! Dej aiku - ha! nech! Haha! — Hnus, hnus, hnus — běda mi!

2. Sotva však Zarathustra takto promluvil, zhroutil se jako mrtvý a dlouho zůstal jako mrtvý. Ale když přišel zas k sobě, byl bled a chvěl se a zůstal ležeti a dlouho nechtěl jísti ani píti. To potrvalo po sedm dní; jeho zvířata však ho neopouštěla ve dne ani v noci, ledaže orel vylétal pro krmi. A co uloupil a přinášel, kladl na Zarathustrovo lože: takže Zarathustra posléze ležel pod žlutými a rudými bobulemi, hrozny, růžovými jablky, vonným kapradím a šiškami pinií. K jeho nohám pak byla rozestřena dvě jehňata, jež orel s námahou uchvátil jejich pastýřům.

Posléze po sedmi dnech se Zarathustra vzpřímil na loži, vzal do aiky růžové jablko, přivoněl k němu a shledal jeho vůni líbeznou. I domnívala se jeho zvířata, že je čas, aby s ním promluvila.

„Ó Zarathustro!“ pravila zvířata, „tak ležíš ted již po sedm dní s těžkýma očima: nepostavíš se zas konečně na nohy?

Vykroč ze své sluje: svět na tě čeká jako zahrada. Vítr hrá těžkými vůněmi, jež spějí k tobě: a všechny potoky by rády běhaly za tebou.

Všechny věci po tobě touží po sedm dnů, co jsi sám a sám - vykroč ze své sluje! Všechny věci chtějí být

181;

tvými lékaři! Přišlo k tobě snad nové poznání, kyselé, těžké? Jako kysající těsto jsi ležel, tvá duše vzkypěla a překypovala prese všechny své okraje.“ -

- Ó zvířata má, odpověděl Zarathustra, žvatlejte tak dál a nechtě mne poslouchat! Tolik mne osvěžuje, že žvatláte: kde se žvatlá, tam svět mi již leží jako zahrada.

Jak je to líbezné, že jsou na světě zvuky a slova: zda zvuky a slova nejsou duhami a klamnými mosty mezi tím, co na věky je rozloučeno?

Ke každé duši náleží jiný svět: každé duši každá jiná duše je zászvětím.

Právě mezi nepodobnějšími věcmi je nejkrásnější zdání a nejlživější klam; neboť nejmenší propast nej-tíže se překlene. Pro mne - jak by pro mne bylo nějaké „vně“? Není vnějšího světa! Toho však zapomínáme při všech zvucích; jak to líbezné, že zapomínáme!

Zda nejsou věcem dány zvuky a jména, aby se člověk věcmi osvěžoval? Je krásným blaženstvím naše mluva: s tou člověk tančí prese všechny věci.

Jak líbezné je vše mluvení, jak líbezná všechna lež zvuků! Se zvuky tančí naše láska na pestrých duhách. -

„Ó Zarathustro,“ odpověděla zvířata, „těm, kdo smýšlejí jako my, všechny věci samy od sebe tančí: přichází to vše a podává si to ruku a směje se a prchá - a vrací se.

Všechno přichází, všechno se vrací; věčně běží kolo jsoucna. Všechno umírá, všechno zase vzkvétá; věčně běží rok jsoucna.

Všechno se láme, všechno se spravuje; věčně se staví stejný dům jsoucna. Všechno se loučí, všechno zdraví se zas; věčně si zůstává věren prsten jsoucna.

Každým okamžikem počíná se jsoucno; kolem každého ‚Zde‘ se otáčí koule ‚Tam‘. Střed je v každém bodě. Křivá je stezka věčnosti.“ -

- Ó vy šašci a kolovrátky! odpověděl Zarathustra a usmíval se zase, jak dobře víte, co se za sedm dní musilo vyplnit: - a jak onen netvor mi do jícnu vlezl a mne rdousil! Ale já mu ukousl hlavu a daleko jsem ji vyplivl.

182]

A vy - vy jste z toho již udělali písničku? Ted' tu však ležím, znaven ještě tím kousáním a vyplivová-ním, churav ještě vlastním vykoupením.

A ty jste se na to vše dívali? Ó můj orle a hade, i vy jste ukaitní? Chtěli jste se dívatí na mou velikou bolest, jako se dívají lidé? Člověk totiž je zvíře neukrutnější.

Při truchlohrách, býčích zápasech a ukřižováních bylo mu dosud na zemi nejvolněji; a když si vynalezl peklo, hle, tu peklo bylo jeho nebem na zemi.

Křičí-li veliký člověk -: zhurta k tomu příběhne malý; a jazyk mu visí z krku samou chtivostí. On to však nazývá svým „soucítěním“.

Jak horlivě malý člověk, obzvláště básník, svými slovy žaluje na život! Slyšte ho, ale nepřeslechněte mi slasti, která je v každé žalobě!

Takové žalobce života život překoná jediným zajiskřením očí. „Miluješ mne?“ praví život, drzá ta žena; „jen sečkej chvíli, nemám ještě pro tebe kdy.“

Člověk sám proti sobě je neukrutnější zvíře; a při tom všem, co si říká „hříšník“ a „křížonoš“ a „kajíc-ník“, nepřeslechněte mi rozkoše, která je v tomto žalu a žalování!

A já sám - říkám to, abych na člověka žaloval? Ach, má zvířata, tomu jedinému jsem se dosud naučil, že člověku je třeba největšího jeho zla k jeho největšímu dobru -

- že vše největší zlo jest jeho nejlepší silou a nejtvrdším kamenem nejvyššímu tvůdci; a že jest nutné, aby člověk vypěstil své dobro a spolu své zlo: -

Nebyl jsem přibit na to dřevo muk, že vím: člověk je zlý - nýbrž křičel jsem, jak ještě nikdo nekřičel:

„Ach, že jeho největší zlo je tak docela malé! Ach, že jeho největší dobro je tak docela malé!“

Velká omrzelost člověkem - ta mne rdousila, ta mi \ vlezla do jícnu: a to, co věstil věštec: „Všechno je j jedno, nic nemá ceny, vědění rdousí.“

Dlouhý soumrak přede mnou belhal, smutek znavený k smrti, zmámený k smrti, a mluvil zívajícími ústy.

„Věčně se navrací ten člověk, jehož jsi se do únavy nabažil - malý člověk“ - tak zíval můj smutek a vláčel nohu a nemohl usnouti.

183]

Ve sluj se mi změnila lidská země, její hrud' zapadla, vše živoucí se mi stalo lidskou práchnivinou a kostrou a zpuchřelou minulostí.

Mé vzdechy seděly na všech lidských hrobech a nemohly již vstát; mé vzdechy a otázky kuňkaly a rdou-sily a hlodaly a lkaly noci a dnem: - „Ach, člověk se věčně navrací! Malý člověk se věčně navrací!“ -

Oba jsem jednou uviděl nahé, největšího člověka i nejmenšího člověka: příliš podobni si byli - příliš lidský byl i člověk nejvyšší!

Příliš malý i největší! - to byla má omrzelost člověkem! A věčný návrat i nejmenšího! - To byla má omrzelost vším bytím!

Ach, hnus! hnus! hnus!----Tak pravil Zarathustra

a vzdychal a ořásal se; neboť si vzpomněl na svou nemoc. Tu mu však zvířata nedala mluvití dále.

„Nemluv dále, ty, jenž se uzdravuješ!“ - tak mu odpověděla jeho zvířata, „nýbrž vyjdi ven, kde svět na tebe čeká jako zahrada.

Vyjdi ven k růžím a včelám a hejnům holubic! Ale zvláště k zpěvným ptákům: aby ses od nich naučil zpívatí!

Zpívají, to je totiž pro ty, kdo se uzdravují; kdo je zdrav, nechť mluví. A chce-li zdravý člověk píšně, chce přece jiné píšně než ten, kdo se uzdravuje.“

- „Ó vy šašci a kolovrátky, mlčte přec!“ - odpověděl Zarathustra s úsměvem nad svými zvířaty. Jak dobře víte, jakou potěchu jsem si sám vynalezl v sedmi dnech!

Že musím zase zpívatí - tuto potěchu jsem si vynalezl a toto ozdravení: chcete mi z toho hned zas udělati písničku?“

- „Nemluv dále," odpověděla mu opět jeho zvířata; „či raději, ty uzdravující se, uprav si k písni dříve lyru, uprav si novou lyru!

Neboť hled' přece, ó Zarathustro! K tvým novým písním je třeba nových lyr.

Zpívej, burácej a překypuj, ó Zarathustro, novými písněmi zhoj svoji duši, abys nesl velký svůj osud, jaký ještě žádného člověka osudem nebyl!

Neboť tvá zvířata vědí dobře, ó Zarathustro, kým

184;

jsi a kým se nutně staneš: hled', ty jsi učitelem lačného navrátil -, toť již osud tvůj!

Že tobě prvému jest učiti tomuto učení - jak by velký ten osud nebyl i tvým největším nebezpečím a tvou největší chorobou!

Hled', víme, čemu učíš: že se věčně vracejí všechny věci a my sami s nimi, a že jsme tu nekonečně-kráté již byli, a všechny věci s námi.

Učíš, že jest veliký rok vznikání, nestvůrně veliký rok: ten se jak písečné hodiny vždy otočí znovu, aby znovu běžel a doběhl:

- tak, že všechny tyto roky jsou si navzájem rovny v největším a též v nejmenším - že v každém velikém roce my sami sobě jsme rovni v největším a též v nejmenším.

A kdybys teď chtěl zemřít, ó Zarathustro: hled', víme též, jak bys tu k sobě promluvil: - tvá zvířata však tebe prosí, abys ještě neumíral!

Promluvil bys, a bez chvění, spíš vydechuje bla-ženstvím: neboť velká tíha a velké dusno by s tebe byly sňaty, ty nejtrpělivější! -

„Teď umírám a mizím," tak bys promluvil, „a za okamžik obrátím se v nic. Duše jsou stejně smrtelné jako těla.

Ale vrátí se uzel příčin, clo něhož já jsem zamotán - a ten mne opět vytvoří! Já sám náležím k příčinám věčného návratu.

Přijdu zase s tímto sluncem, s touto zemí, s tímto orlem, s tímto hadem - ne abych žil život nový nebo život lepší nebo život podobný:

- budu věčně přicházeti, abych žil tento stejný život, nezměněný v nejmenším ani v největším, abych opět učil věčnému návratu všech věcí -

- abych opět promluvil slovo o velkém poledni pozemském i lidském, abych opět člověku zvěstoval nadčlověka.

Promluvil jsem své slovo, lámu se o své slovo: tak tomu chce můj odvěký úděl - umírám jakožto zvěstovatel.

Teď přišla hodina, aby zanikající sám sobě žehnal. Takto se &o/zaZarathustrův zánik." —

185:

Po těchto slovech zvířata se odmlčela, čekajíce, že jim Zarathustra něco řekne: Zarathustra však neslyšel, že zvířata mlčí. Nýbrž ležel tiše, s očima zavřenýma, tak jako spící, třebaže nespál: neboť rozmloval právě se svou duší. Had a orel pocítili toto jeho mlčení, ctili veliké ticho kolem něho a opatrně se vzdálili.

O VELIKÉ TOUZE

Ó moje duše, já tě naučil, abys říkala „Dnes" jako „Kdys" a „Před časy" a tančila svůj rej prese všechno Zde a Tu a Tam.

Ó moje duše, já tě vysvobodil ze všech koutů, já s tebe oprášil prach, pavučiny a přitmí.

Ó moje duše, já s tebe smyl malý stud a pokoutní ctnost, já jsem tě přemluvil, abys před očima slunce stála nahá.

Vichrem, jenž sluje „duch", jsem duš přes tvé vzduté moře; všechna mračna jsem zahnal svým dujícím dechem, zardousil jsem i rdousící bytost, která sluje „hřích".

Ó moje duše, já dal ti právo, abys říkala Ne jako vichr, abys říkala Ano, jak říká rozevřené nebe: tichá jak světlo teď stojíš a kráčíš zapírajícími vichry.

Ó moje duše, já svobodu ti vrátil nad stvořeným i nestvořeným: a kdo, jako ty, zná rozkoš budoucnosti?

Ó moje duše, já tě naučil pohrdání, jež nevitá jako červotoč: pohrdání velkému a milujícímu, jež miluje nejvíce tam, kde nejvíce pohrdá.

Ó moje duše, já tě naučil přemlouvati tak, abys i nejhlubší důvody přemluvila k sobě: podobna slunci, jež přemlouvá moře až ke své výši.

Ó moje duše, já tě zprostil všeho poslouchání, poklekání a vzývání slovem „pane!", já sám tě nazval obranou proti tísní, nezbytností a osudem.

Ó moje duše, já ti dával nová jména i pestré hračky, já jsem tě nazval „osudem" i „objemem objemů", „pupeční šňůrou času" i „azurným zvonem".

186]

Sil

Ó moje duše, tvé prsti jsem dal pít vši moudrosti, pít všech nových vín i všech nepamětně starých silných vín moudrosti.

Ó moje duše, já jsem tě zkropil každým sluncem a každou nocí, každým mlčením a každou touhou: -tu jsi mi vzrostla jako vinná réva.

Ó moje duše, teď přebohatá tu stojíš a těžká, vinná réva s kypícími vemeny a hnědě zlatými hrozny, plnými k prasknutí:

- bobtnajíc a stísněna svým štěstím, čekajíc pro samý nadbytek a stydlivá i pro své čekání.

Ó moje duše, teď nikde není duše, jež by více milovala, více objímala a větší měla objem! Kde by si budoucno a minulost byly blíže než u tebe?

Ó moje duše, vše jsem ti dal, a všechny mé aice tobě se vyprázdnily: - a teď! Ted s úsměvem a hlubokým steskem mi díš: „Kdo z nás má děkovati? -

- zda nemá děkovati dárce, že příjemce přijal? Zda se neuštědřuje z nouze? Zda se nepřijímá - ze smilování?"

Ó moje duše, chápu úsměv tvého stesku: tvé překypující bohatství samo teď natahuje toužebné ruce!
Tvá náplň zírá v dálku přes dující moře a hledá a čeká; touha překypující náplně zírá z nebes tvého usměvavého oka!
A věru, ó moje duše! Kdo by se, vida tvůj úsměv, nerozplýval v slzách? Sami andělé v slzách se rozplývají pro překypující dobrotu tvého úsměvu.
Tvá доброта, překypující добрota tvá to jest, jež nechce bédovat ani plakat: a přece tvůj úsměv, ó moje duše, po slzách touží, a třesoucí se tvá ústa po vzlykání.
„Zda všechen pláč není z žalu? A všechen žal z žalování?“ Tak sama k sobě mluvíš, a proto, ó moje duše, raději se chceš usmívat, než abys vysypala svůj bol,
- než abys do proudících slz vysypala všechen bol nad svou plností a nade vši tou tísnivou touhou, jež pudí vinnou révu k vinaři a k vinařovu noži!
Ale nechceš-li plakati, nechceš-li vyplakati nachový svůj stesk, nezbude ti, ó moje duše, než abys zpívala! - Hled, já sám se usmívám, toto ti předpovídáje:
- nezbude, než abys zpívala burácejícím zpěvem, až moře se všechna ztiší, aby naslouchala tvé touze -
187]

- až po tichých toužebných mořích bude se vznášeti člun, zlatý to div, kolem jehož zlata hopkují vše dobré nedobré podivné věci: -
- i mnoho malé a velké zvíře a vše, co má lehké podivné nohy, že může běhati po stezkách fialkově modrých -
- tam k zlatému divu, k dobrovolnému tomu člunu a k jeho pánu: tím však je vinař, jenž čeká s diamantovým vinařským nožem -
- tvůj velký osvoboditel, ó moje duše, onen bezejmenný - jemuž tepive budoucí zpěvy vynajdou jména! A věru, již voní tvůj dech budoucími zpěvy -
- již planeš a sníš a žiznivě piješ u všech studánek útěchy zurčících zhluboka, již odpočívá tvůj stesk v blaženství budoucích zpěvů! -
Ó moje duše, teď dal jsem ti vše a též své poslední, a všechny mé ruce tobě se vyprázdnily: - že jsem ti kázal zpívat, hled, to bylo mé poslední!
Že jsem ti kázal zpívat, mluv teď, mluv: kdo že z nás teď má - děkovati? - Či raději ještě: zpívej mi, zpívej, ó moje duše! A mne nech děkovati! -
Tak pravil Zarathustra.

DRUHÁ TANEČNÍ PÍSEŇ

1. „Ve tvé oko jsem nedávno pohlédl, živote, ženo: zlato jsem viděl se kmitat v nočním tvém oku -tou rozkoší se zastavilo mé srdce:
- zlatý člun jsem viděl se kmitat na nočních vodách, klesající, plesající, teď vodu sající, zas v pozdrav plající, zlatý, houpá vy člun!
Po mé noze, již bylo zuřivě clo tance, se vymrštil tvůj hled, tvůj houpavý hled, jenž se ptal, jenž se smál a jenž tál.
Dvakrát jen tvé ručky zachřestily řehtačkou - tu se již houpala má noha v zuřivosti tance. -
Mé paty se vzepjaly, naslouchaly mé prsty, zda chápati, ženo, tě mohou: vždyť tanečnickovo ucho - je v prstech u jeho nohou!
188]

K tobě jsem skočil: tu jsi couvla před chvatem mého skoku; a jazyk létavých vlasů tvých prchavých mi zablýskl v oku!
Pryč od tebe jsem skočil a pryč od tvých zmijí: tu stojíš, ke mně se kloníš a touha v tvé oko se vpíjí!
Pohledem křivým - mne učíš křivým cestám; na křivých cestách můj krok se stává - lstivým!
Mám strach, jsi-li blízka, mám na dálku tě v lásce; tvůj útěk mne za sebou vábí, tebe hledat mne trápí: - trpím; vše rád bych trpěl, ty-li jsi v sázce!
Ty, jejíž chlad zažehuje, jejíž zášť objímá, jejíž útěk zavazuje, jejíž výsměch - dojírá:
- kdo by tě v zášti neměl, velká, jež zavazuješ a zahazuješ, pokušitelko ty útekem děsíci, těsíci! Kdo by tě v lásce neměl, jež nejsi vinna, ty s větrem o závod čilá i činná, ty s okem dítěte hřešící!
Kam táhneš mne teď, ty zmatku a zmetku? A teď zas přede mnou prcháš, ty sladce nevděčný šotku a skřítku!
Já za tebou tančím, za tebou jdu, byť se i tvá stopa nevtiskla v prst. Kde jsi? Ó, dej mi ruku! Či jediný jen prst!
Zde zabloudíme: ve spleti těch houštín a slují! -Stůj! Ni krok! Nevidíš? Výři zde obletují.
Ty výře! Netopýře! Já mám ti bláznem být? Kde to jsme? U psů ty ses učila štěkat a výt.
Jak něžně na mne ceníš úběl svých zoubků, jak zlé tvé oči proti mně zpod srstnatých srší chloupků!
Toť tanec: cestou necestou se mnou se proháníš: já myslivec: a ty - můj pes? či jsi můj kamzík spíš?
Teď poděl mne! Jen zhurta v mém zlovolném poskoku! Teď vyskoč! A přescoč! - Běda! Tu sám jsem upadl ve skoku!
Ó, viz, já ležím, ty svévoli, a prosím o milost! Rád bych s tebou šel něžnější stezkou - vždyť znáš jich dost!
- po stezce lásky houštinou tichou a smavou! Či po břehu jezera, hled, kde zlaté tančící íybky plavou!
Ty jsi teď mdlá? Hle, onde jsou ovce a červánky tam plají: zda není krásné spát, když ovčáci na flétnu hrají?
Jsi tak docela mdlá? Dej pažím svým klesnout, já
189]

donesu tě tam lehce! A žizeň-li máš - já něco bych měl, však ústům tvým pít se to nechce!
- Ó proklaté hladké hádění! Ta čarodějka! rychlejší srny a laňky! Kam poděla se? A na mé tváři od její ruky dvě červené skvrny a kaňky!
Mám toho věci již dost, tvým ovčím ovčákem abych byl vždy! Ty čarodějko, já dosud ti zpíval: teď křičet budeš mi ty!
Do taktu mého biče ty mi teď tanči a křič! Ach, jak jsem rád, že jsem nezapomněl vzít s sebou svůj bič!" -

2. Tu odpověděl mi život s rukama na svých hezounkých ouškách:

„Ó Zarathustro! Nepráskej mi tak strašlivě svým bičem! Vždyť víš: Lomoz - myšlenek smrt: a právě mi přicházejí tak něžné myšlenky.

Jsme oba dva praví ničemové v dobrém a ničemové ve zlém. Mimo dobro a zlo jsme našli svůj ostrov a zelenou svou louku - my sami dva! A proto již je třeba, abychom spolu byli zadobře!

A třeba se nemilujeme z hloubi -, což nutno na sebe sočit, když se nemilujeme z hloubi?

A že jsem s tebou zadobře a často více, to víš: to proto, že žálím na tvou moudrost. Ó, ta zbrklá stará bláznivá moudrost!

Kdyby ti jednou utekla tvá moudrost, ach! tu by ti rychle utekla také má láska." -

Poté se žena-život ohlédla zamyšleně nazad i vůkol a řekla potichu: „Ó Zarathustro, nejsi mi dost věrný!

Nemiluješ mne ani zdaleka tolik, co tvrdíš; vím, pomýšlíš na to, že mne brzy opustíš.

Je stálý těžký, těžký bručící zvon: a bručí v noci až nahoru k tvé jeskyni: -

- slyšíš-li ten zvon o půlnoci odbíjet hodiny, myslíš na to mezi prvou a dvanáctou -

- myslíš na to, vím, ó Zarathustro, že vbrzku mne chceš opustit!" -

„Ano", odpověděl jsem váhavě, „ale víš to přece též." -

A řekl jsem jí cos do ucha, právě doprostřed mezi její zadrnutý žlutý, bláznovský huňatý vlas.

M

190]

„Ty to víš, ó Zarathustro? To neví nikdo." —

I podívali jsme se na sebe a pohlédli na zelenou louku, přes níž právě běžel chladný večer, a plakali jsme spolu. - Tehdy však život byl mi dražší, nežli mi kdy drahá byla celá moje moudrost. -

Tak pravil Zarathustra.

3.

Prvá!

Ó duše, bdíš?

Druhá! Půlnoci ducha neslyšíš?

Třetí! Já spal, já spal -

Čtvrtá! Já z hlubokého snu jsem vstal -

Pátá! Hluboký svět -!

Šestá! Je hlubší, než jak den jej znal.

Sedmá! V něm propast béd -

Osmá! Slast - hlubší nad všech srdcí žal:

Devátá! Žal: zahyň! dí.

Desátá! Než každá slast: chci věčnost! dí -

Jedenáctá!

- chci věčnost, věčnost nejhlubší! Dvanáctá!

SEDMERO PEČETÍ (čili: píseň o Ano a Amen)

1. Jestliže jsem věstec a pln onoho věsteckého ducha, jenž mezi dvěma moři kráčí na vysokém jhu - jenž kráčí mezi minulem a budoucnem jako těžký mrak - nepřítel dusných nížin i všeho, co je mdlé a nemůže zemřít ani žít:

připraven k blesku v temných svých prsou i k spasnému paprsku světla, tčhoten blesky, jež říkají Ano! a smějí se Ano!, připraven k věsteckým zážehům blesků:-

- blažen však jest, kdo takto je tčhoten! A věru, je nutné, aby dlouho jakožto těžká bouře na horách visel, kdo jednou světlo budoucnosti zažehnouti má! -

- ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po knihu návratu!

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

2. Jestliže můj hněv kdy rozdrtil hroby, posunul mezníky hranic a staré desky rozražené valil do sráz-ných hlubin: jestliže kdy můj výsměch svým dechem rozehnal zpuchřelá slova a já jako koště se hnal na pavouky křížáky a jak očistný vítr na zatuchlé staré umrlčí komory:

jestliže jsem kdy plesaje seděl, kde staří bohové pohrobeni leží, jestliže jsem žehnal světu a miloval svět, sedě vedle pomníků starých utrhačů světa: -

- neboť i chrámy a boží hroby já miluji, jakmile nebe čistým okem nahlédne dovnitř jejich pobořenými stropy; rád na chrámech pobořených sedám jako tráva a čeivený mák -

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

3. Jestliže kdy na mne dýchl dech tvůrčího dechu a oné nebeské nezbytnosti, jež i náhody nutí, aby tančily reje hvězd:

jestliže jsem se kdy smál smíchem tvůrčího blesku, po němž s hněvem, leč poslušně zaduní táhlé hřmění činu:

jestliže jsem kdy kostky metal s bohy u božského

1921

stolu země, až země sebou lomcovala a se lámala a do výše chrlila plamenné proudy:

- neboť božským stolem je země a zachvívá se tvůrčími novými slovy a vrhy metajících bohů: -

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, ó věčnosti!

4. Jestliže jsem kdy pil plným douškem z onoho kypícího džbánu, vonného kořením a směsí nápojů, v němž dobře jsou smíchány všechny věci:

jestliže má ruka k nejbližšímu kdy přilila nejvzdálenějšího a ohně k duchu a slasti k bolu a nejhoršího k nejdobrotivějšímu:

jestliže sám jsem zinkem oné spasné soli, již veškery věci v džbánu se dobře smísí: -

- neboť je sůl, jež pojí dobro a zlo; a i nejhorší zlo zasluhuje, aby se ho užilo ke kořenění a k poslednímu překypění: -

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, 6 věčnosti!

5. Jestliže moře mám v lásce a všechno, co je mořského rodu, a nejvíce v lásce tehdy, když mi hněvivě odporuje:

jestliže jest ve mně ona hledající slast, jež napíná plachty po neobjeveném, jestliže plavecká slast je v mé slasti:

jestliže kdy volal já sot můj: „Zmizel břeh - ted ze mne spadl poslední řetěz -

- nesmírně kol mne hřmí, široko v dál mi svítí prostor a čas, nuže dobrá! nuže vzhůru! staré mé srdce!" -

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po kruhu návratu? Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti

193 I

chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti! Neb já tě miluji, ó věčnosti/

6. Jestliže má ctnost je ctnost tanečnickova a já-li jsem často oběma nohama vskočil do nadšení zlatě smaragdového:

jestliže má zloba je smějící se zloba, jež cítí se doma pod trsy růží a pod keři lilii: - v smíchu totiž všechno zlé je pospolu,

leč svatým je prohlášeno a svobodným prohlášeno vlastní svou blažeností:

a jestliže to jest mé alfa i omega, že vše těžké lehkým, každé tělo tanečníkem, každý duch ptákem se stane: a věru, to jest mé alfa i omega!

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, 6 věčnosti/

7. Jestliže jsem kdy tichá nebesa nad sebou roz-pjal a na vlastních křídlech letěl do vlastních nebes:

jestliže jsem ve hře plul hlubokými dálkami světla, a mé-li svobody přilétla ptačí moudrost: -

- takto však dí ptačí moudrost: „Hled, není Nahoře, není Dole! Dokola se převrať, vymršť se ven, zpátky se vrz, ty lehký! Zpívej! nemluv již! - zda nejsou vše slova stvořena pro těžké tvory? - Zda lehkému nelžou vše slova? Zpívej! Nemluv již!" -

ó, jak bych horečně neprahl po věčnosti a svatebním prstenu prstenů - po kruhu návratu?

Nikdy jsem ještě nenašel ženy, od níž bych děti chtěl mít, leda tuto ženu, již miluji: neb já tě miluji, ó věčnosti!

Neb já tě miluji, 6 věčnosti/

194:

ČTVRTÝ A POSLEDNÍ DÍL

Ach, kde se na světě udaly větší pošetilosti než u soucitných? A co na světě způsobilo více utrpení než pošetilosti soucitných? Děda všem milujícím, kteří nemají ještě vyšší výšky nad svým soucitím! Takto kdysi ke mně promluvil dábel: „I bůh má své peklo, tím jest jeho láska k lidem." A nedámo jsem od něho zaslechl toto slovo: „Bůh je mrtev; svým soucitím s lidmi zemřel bůh."

TAK PRAVIL ZARATHUSTRA (II, str. 73).

OBĚTOVÁNÍ MEDU

A zase běžely měsíce a léta přes Zarathustrovu duši, a on toho nedbal; ale vlasy mu zbělely. Jednoho dne, když seděl na kameni před svou slují a tiše se díval do dálky - a je odtamtud viděti na širé moře a do dálky přes točité propasti -, tu zamyšleně kol něho obcházela jeho zvířata a posléze se postavila před něj.

„Ó Zarathustro," pravila, „díváš se asi do dálky za svým štěstím?" - „Co záleží na štěstí!" odpověděl, „již dávno

nedychtím po štěstí, já dychtím po mém díle." - „Ó Zarathustro," dala se zvířata znovu do řeči, „to pravíš proto, že jsi z těch, kdož mají dobra více než dost. Což neležíš v nebesky modrém jezeře štěstí?" - „Vy šašci," odpověděl Zarathustra a usmíval se, „jak dobře jste zvolili příměr! Víte však též, že mé štěstí je těžké a že není jako plynulá vodní vlna: doléhá na mne a nespouští se mne, lepší se jako rozpuštěná směla." -

Tu zvířata znovu zamyšleně kolem něho obcházela, a pak se opět před něj postavila. „Ó Zarathustro," pravila, „proto tedy sám stále žloutneš a černáš, ačkoli tvůj vlas již již vyhlíží bělostně jako len? Jen pohled, sedíš ve své směle!" -

„Co to pravíte, má zvířata," řekl Zarathustra a zasmál se, „věai, rouhal jsem se, mluvě o směle. Jako mně, vede se všem plodům, jež dozrávají. Medem, jež mám v žilách, moje krev houstne a duše má se utiňuje." - „Tak tomu asi jest, ó Zarathustro," odpověděla zvířata a lísala se k němu; „ale nevystoupíš dnes někde na vysokou horu? Vzduch je čistý a je dnes viděti větší kus světa než kdy jindy." - „Ano, má zvířata," odpověděl, „radíte dobře a podle přání mého srdce: vystoupím dnes na vysokou horu! Dbejte jen, aby mi tam byl po ruce med, žlutý, bílý, dob- rý, ledově čerstvý med ze zlatých pláství. Neboť vžete, ten med nahoře přinesu v obět'."

Ale když byl Zarathustra nahoře na vrcholu, pro- pustil svá zvířata, jež ho doprovodila, a poznal, že je samotný: - i zasmál se z plna srdce, ohlédl se a pro- mluvil, řka:

197

Že jsem mluvil o obětech a obětování medu, to byla jen lest mé řeči a věru, užitečná pošetilst! Zde nahoře smím již mluvití svobodněji než před pou- stevnickými slujemi a poustevnickými zvířaty.

K čemu obětovati! Promarním, co se mi daruje, já marnotratník s tisícem rukou: jak bych tomu směl ještě říkati - obět! A když jsem si přál medu, přál jsem si jen vnaidla a sladkého slizu a sladké strdi, po níž i medvědi bručouni a podivní mrzutí zlí ptáci olizují jazyk: -

přál jsem si nejlepšího vnaidla, jakého třeba hon-cům a rybolovcům. Neboť je-li svět jako temná obora a jako libosad všech divokých honců, zdá se mi ještě spíše a raději býti mořem propastně bohatým - mořem plným pestrých ryb a raků, mořem, na něž i bozi mají asi chuť, toužíce stát se tam lybáři a vrhati tam sítě: tak bohat je svět podivnými věcmi, jak velkými, tak malými!

A zvláště lidský svět, lidské moře: - po něm teď házím zlatou svou udici a volám: Rozevři se, lidská propasti!

Rozevři se a vyvrž mi své ryby a blyskotavé raky! Nejlepším vnaidlem si dnes navazují nejpodivnější lidské ryby! své štěstí samo dnes házím do všech prostorů a dalek, mezi východ, poledne a západ, zda se nenaučí mnoho lidských ryb trhat a tahat za mé štěstí a třepotat se na něm, -

až se zakousnou do mých ostrých skrytých háků a dostanou do výšky mé, ty nejpestřejší propastné rybky, nahoru k nejzlomyslnějšímu všech rybářů.

Tím totiž jsem od základu a od počátku, neboť přitahuji lidi a utahuji, do výšky táhnu a za uši tahám, já pěstoun a pěstitel a ukazňovatel, jenž ne nadarmo promluvil kdysi k svému srdci: „Staň se tím, kým jsi!”

Tak tedy nechť nyní lidé přicházejí ke mně nahoní: neboť ještě čekám na znamení, jež by zvěstovala, že je čas k mému sestupu; ještě sám nesestupuji mezi lidi a nezanikám mezi nimi, jak mi je souzeno.

Proto zde čekám úskočně a výsměšně na vysokých horách, ne netrpělivě, ne trpělivě, nýbrž jako ten, kdo i trpělivosti odvykl - protože již „netrpí”.

198]

Můj osud mi totiž popřává času: asi že na mne zapomněl? Či sedí ve stínu za velkým kamenem a lapá mouchy?

A věru, mám jej rád, ten svůj věčný osud, za to, že mne neštve a netísni a že mi nechává pokdy k šprýmům a zlomyslnostem: a tak jsem dnes vystoupil na tuto vysokou horu, abych odtud lovil íby.

Lovil kdo kdy ryby na vysokých horách? A třebaže to je bláznovství, co zde nahoře tropím a robím: raději přece bláznovství, než abych se tam dole samým čekáním stal slavnostním a zežloutnul a zezelenal -

- než abych se nadýmal samým čekáním a chrлил hnev, řval jako posvátný víchr z hor a netrpělivě volal dolů do údolí: „Slyšte, sice vás zmrskám boží metlou!”

Ne že bych se proto rozzlobil na takové hněvivce: mohu se jim vysmáti, a to mi stačí! Vždyť je nezbytné, aby byly netrpělivy, ty velké rachotící bubny, které se k slovu dostanou dnes nebo nikdy!

Já však a osud můj - my nemluvíme k době dnešní, my nemluvíme ani k době „Nikdy”: my již máme k mluvení trpělivost i čas, ba nadbytek času. Neboť jednou přec nezbytně přijde a nesmí nás minouti.

Kdo že jednou nezbytně přijde a nesmí nás minouti? Náš veliký Hazar, to jest naše veliká vzdálená říše člověka, Zarathustrova říše tisíce let —

Jak vzdálené je asi, co takto je „vzdáleno”? co mi po tom! Proto však mi to přece není méně jisto -, oběma nohama pevně a bezpečně stojím na této půdě -

na věčné půdě, na tvrdé pražule, na této nejvyšší, nejtvrdší prahoře, k níž přicházejí všichni vichrové jakožto k rozvětří, tázající se Kde? A Odkud? a K jakému cíli?

Zde směj se, směj, má světlá zdravá zlomyslnosti! Z vysokých hor mi vrz dolů svůj blyskotavý výsměch a smích!

Návnad mi svým blyskotáním nejkrásnější ze všech lidských ryb!

A co ve všech mořích náleží mně, mé vlastnictví a mou podstatu na všech věcech - to mně vylov, to ke mně nahoru vynes: na to čekám, já nejzlomyslnější všech rybářů.

Ven v dále, v dál, má udice! Dovnitř a dolů, vna-didlo mého štěstí! Ukrop svou nejsladší rosu, ty me- [199]

de srdce mého! Zakousni se, má udice, do břicha všeho černého trudu!

Ven v dále, v dál, mé oko! Ó, jaké mořské pláne kol mne, jaké zašeřené lidské budoucnosti! A nade mnou - jaké zruřové ticho! Jaké blankytné mlčení!

VYKRIK ÚZKOSTI

Druhého dne seděl Zarathustra zase na svém kameni před slují, zatím co zvířata těkala venku světem, aby přinesla nové potravu - též nového medu: neboť Zarathustra promařil a promarnil starý med až do posledního zrnka. Ale jak tu tak seděl s holí v ruce a stín své podoby obkresloval na zemi, ponořen do myšlenek, a věru! ne do myšlenek o sobě a svém stínu - tu se pojednou zalekl a zachvěl: neboť vedle svého stínu spatřil ještě jiný stín. A jak se rychle ohlédl a zvedl, hle, tu stál vedle něho věštec, týž, kterého kdysi u svého stolu pohostil jídlem a pitím, onen zvěstovatel velké mdloby, jenž hlásal: „Všechno jest jedno, nic nemá ceny, svět je bez smyslu, vědění rdousí!” Jeho tvář se však od té doby proměnila; a když mu Zarathustra pohlédl do očí, zaleklo se jeho srdce po druhé: tolik zlých předzvěstí a popelavě šedivých blesků běželo přes ten obličej.

Věštec, jenž postřehl, co se dělo v Zarathustrově duši, přetřel si rukou tvář, jako by tvář samu chtěl setřít; taktéž učinil i Zarathustra. A když se takto oba mlčky vzchopili a posílili, podali si ruce na znamení, že se k své známosti přiznávají.

„Vítej,” pravil Zarathustra, „zvěstovateli velké mdloby, ne nadarmo byls mým soustolovníkem a hostem. I dnes se mnou pojez a popij a odpusť, že s tebou u stolu bude seděti veselý stáiy muž!” - „Veselý stáiy muž?” odpověděl

věštec, potřásaje hlavou: „kdokoli však jsi anebo kýmkoli býti chceš, ó Zarathustro, zde nahoře již tím nebudeš - zakrátko tvůj člun již nebude odpočívati na suchu!“ - „Což odpočívám na suchu?“ - tázal se Zarathustra se smíchem. - „Vlny kolem tvé hory,“ odvětil věštec, „stoupají a stoupají, [200]

vlny velké nouze a velkého trudu: a také tvůj člun brzy zvednou a tebe sama odnesou.“ - Zarathustra neodpovídal a byl udiven, - „Neslyšíš ještě nic?“ pokračoval věštec: „nesumí to a neburácí z hloubky nahoru k tobě?“ - Zarathustra zase neodpovídal a naslouchal: tu zaslechl dlouhý, táhlý výkřik, jež propast podávala propasti, neboť každá jej nesla dále a žádná si ho nechtěla ponechat: tak hrozný byl jeho zvuk.

„Zlý proroku,“ řekl posléze Zarathustra, „toť výkřik úzkosti, výkřik člověka, výkřik, jenž zaznívá z nějakého černého moře. Co však mně jest po lidské nouzi! Zda víš, kterak se jmenuje můj poslední hřích, jenž na mne ještě čeká?“

„Soucit!“ odpověděl věštec ze srdce přetékaajícího a pozvedl obě ruce - „ó Zarathustro, já přicházím, abych tě svedl k tvému poslednímu hříchu!“ -

A sotva byla tato slova promluvena, zazněl znovu onen výkřik, a byl delší a úzkostnější než předtím, také byl již mnohem blíže. „Slyšíš! Slyšíš, ó Zarathustro?“ zvolal věštec, „tobě platí ten výkřik, tebe volá: pojd', pojd', pojd', je čas, je svrchovaný čas!“ -

Zarathustra na to neodpovídal a byl zmaten a zdrcen, posléze se otázal jako ten, kdo sám ve svém nitru váhá: „A kdože, kdo mne tam volá?“

„Ale vždyť to víš,“ odpověděl věštec paidce, „nač se skrýváš? Vyšší člověk to jest, ten volá po tobě!“

„Vyšší člověk?“ vzkřikl Zarathustra, jat hrůzou: „co ten chce? Co ten mi chce? Vyšší člověk! Co ten zde chce?“ - a jeho tělo se pokiyo potom.

Věštec však ani slovem neodpověděl na Zarathus-trův úděs, nýbrž poslouchal a naslouchal do hloubky. Ale když tam dlouho trvalo ticho, obrátil pohled nazad a viděl, kterak Zarathustra stojí a se třese.

„Ó Zarathustro,“ jal se mluvit smutným hlasem, „nestojíš tu jako člověk, jemuž je štěstím do tance; zatančí, sice mi ještě padneš!

Ale kdybys i tančil přede mnou a skákal všemi svými skoky a uskoky, nikdo by mi přece nesměl říci: „Hle, zde tančí poslední radostný člověk!“

Nadarmo by sem na výšinu přišel, kdo by hledal toho člověka: Sluje by sic našel a zákoutí slují a skrýše

.201

pro skryté, nikoli však štoly blaha ni kobky drahokamů ni zlaté žíly nového štěstí.

Štěstí - jak by bylo lze nalézt štěstí u takových zahrabaných lidí, u takových poustevníků! Mám hledat ještě poslední blaho na blažených ostrovech a v dále mezi zapomenutými moři?

Ale všechno jest jedno, nic nemá ceny, nepomáhá žádné hledání, ani blažených ostrovů již není!“ —

Tak vzdychal věštec: ale při jeho posledním vzdechu Zarathustra se zase rozjasnil a nabyl jistoty, jako ten, kdo z hlubokého jícnu přichází na světlo. „Ne! Ne! Třikrát ne!“ zvolal silným hlasem a rukou si přejel vous - Jo vím já lépe!

Jsou ještě blažené ostrovy! O tom nemluv, vzdychavý hudlaři smutku!

O tom přestaň pleskati, ty předposlední dešťové mračno! - Což tu již nestojím, smáčen tvým smutkem a promočen jak pes?

Ted se oťepu a uteku ti, abych zase uschl: tomu se nediv! Zdám se ti málo zdvořilý? Ale zde je můj dvůr.

A co se tkne tvého vyššího člověka: nuže dobrá! vyhledám ho rychle v oněch lesích: z té strany zazněl jeho výkřik.

Snad na něj tam doráží nějaké zlé zvíře.

Octl se v mém okrsku; v něm mi nesmí přijít k úrazu! A věru, je u mne mnoho zlých zvířat.“ -

Za těchto slov obrátil se Zarathustra a odcházel. Tu pravil věštec: „Ó Zarathustro, tys čtverák!

Vím už: chceš se mne zbavit! Raději ještě utíkáš do lesů a honíš se za divokou zvěří!

Ale co ti to plátno? K večeru mne přece zase budeš míti; v tvé vlastní jeskyni zde budu seděti, trpělivě a těžce jak pařez - a budu na tě čekat!“

„Budiž!“ zavolal Zarathustra dozadu, odcházejce; „a co mého je v mé jeskyni, náleží též tobě, mému hostu!

Najdeš-li tam však ještě medu, dobrá! jen si jej vyliž, medvěde baičouno, a oslad si duši! Neboť k večeru budeme oba dobré míry

- budeme dobré míry a radovati se budeme, že tento den se ukončil! A ty sám jakožto můj taneční medvěd k mým písničkám zatančíš.

Nevěříš? Potřásáš hlavou! Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Starý medvěde! Vždy také já - jsem věštec.“ -

Tak pravil Zarathustra.

ROZHOVOR S KRÁLI

1. Ani hodinu ještě neputoval Zarathustra svými horami a lesy, tu pojednou zhlédl zvláštní průvod. Právě po cestě, již směřoval dolů, kráčeli dva králové, zdobení korunami a nachovými pásy, pestří jako ptáci plameňáci; a před sebou hnali osla, obtěžkaného nákladem. „Co chtějí tito králové v mé říši?“ pravil Zarathustra udiven svému srdci a rychle se skýl za keř. Ale když králové došli až k němu, řekl polohlasem, jako by mluvil k sobě sám: „Zvláštní! Zvláštní! Jak se to rýmuje? Dvě králů zřím - a jen jednoho osla!“

Tu se oba králové zastavili, usmáli se, pohlédli na místo, odkud zazníval hlas, a pak sami sobě pohlédli do tváře. „Cos takového si našinec také myslívá,“ pravil král po pravici, „ale neřekne to nahlas.“

Král po levici však pokrčil rameny a odpověděl: Je to patrně pasák koz. Anebo poustevník, jenž příliš dlouho žil mezi skalami a stromy. Neboť nemíti společnosti - to také kazí dobré mravy.“

„Dobré mravy?“ odvětil nevrle a hořce druhý král: „Komupak my chceme utéci? Čemu jinému než „dob-rým mravům“? Než té naší „dobré společnosti“?

Raději věru žít mezi poustevníky a pasáky koz, než s naší pozlacenou, nepravou luzou, pomazanou líčidlem - třebaže si říká „dobrá společnost“

- třebaže si říká „šlechta“. Ale je tam všechno lživé a shnilé, především krev, to starými špatnými ne-mocmi a špatnějšími mastičkáři.

Nejlepší ještě a nejmilejší je mi dnes zdravý sedlák, hrubý, lstný, tvrdohlavý, setrvačný: to je dnes nejvznešenější stav. Sedlák je dnes nejlepší; a selský stav měl by být pánem! Ale je to říše luzy - nedám si již nic namlouvat. A luza, to jest: míchanice.

.203:

Míchanice luzy: v té je všechno se vším spáreno, světec a lotr a zeman a žid a jakékoli dobytče z archy Noemovy.

Dobré mravy! Všechno jest u nás lživé a shnilé. Nikdo již nemůže uctívat: tomu právě prcháme. Jsou to nasládlí dotěrní psi, pozlacují listy palmové.

Tento hnus mne rdousí, že my králové sami jsme nasákli lží, že jsme ověšeni a zakukleni starou ze-žlutlou nádherou po dědech, že jsme pamětní peníze pro nejhoupější a nejchytřejší a pro každého, kdo dnes obchoduje s mocí!

My nejsme první - a musíme přec prvé hráti: toto podvodnictví se nám konečně přejedlo a zhnusilo.

Luze jsme se chtěli vyhnout, všem těm dotěrným pisklounům a písálkům, tomu zápachu kupčičků, té žebrotě ctižádostivců, tomu smrdutému dechu -: fi, žiti mezi luzou

- fi, mezi luzou hráti prvé! Ach, hnus, hnus, hnus! Co ještě záleží na nás králích!" -

„Tvá stará nemoc tě přepadá,“ pravil tu král po levici, „hnus tě přepadá, ubohý můj bratře. Ale vždyť víš, že nás někdo poslouchá.“

Zarathustra, jenž těmto řečem rozevřel uši a oči, zvedl se ihned ze svého úkrytu, přistoupil ke králům a jal se mluvit:

„Kdo vás tu poslouchá a rád vás poslouchá, vy králové, jmenuje se Zarathustra.

Jsem Zarathustra, jenž kdysi děl: „Co záleží ještě na králích!“ Promiňte mi, měl jsem radost, když jste si řekli: „Co ještě záleží na nás králích!“

Zde však jest moje říše a vláda: čeho asi pohledáváte v mé říši? Snad jste však cestou našli, co já hledám: totiž vyššího člověka.“

Když to králové slyšeli, udeřili se do prsou a pravili jedněmi ústy: Jsme poznáni!

Mečem tohoto slova roztínáš nejhustší temnotu našeho srdce. Odkryls naši tíseň, neboť hled! putujeme, abychom našli vyššího člověka -

- člověka, jenž jest vyšší nás: třebaže jsme králové. Jemu přivádíme tohoto osla. Nejvyšší člověk má totiž na zemi býti též nejvyšším pánem.

Není tvrdšího neštěstí ve všem lidském osudu, než

204]

nejsou-li mocní tohoto světa též prvými lidmi. Pak vše se stává lživým a křivým a nehorázným.

A jsou-li dokonce posledními a jsou-li spíše dobyt看em než lidmi: pak luza stoupá a stoupá v ceně, ba posléze promluví ctnost luzy: „Hle, já sama jsem ctnost.“ -

„Co jsem to zaslechl?“ odpověděl Zarathustra; „jaká moudrost u králů! Jsem nadšen, a věru, mám již chuť, abych to dal do rýmů: -

třebaže to budou rýmy, jež se nehodí pro každé ucho. Dávno jsem již odvykl ohledům na dlouhé uši. Nuže dobrá! Nuže vzhůru!“

(Zde se však stalo, že i osel se dostal k slovu: a řekl zřetelně a se zlou vůlí, jakoby na znamení souhlasu, i-a.)

Kdys přála - psali první spásy rok -

Sibylla zpitá (neopil ji mok):

„Ten svět nám kles!

Žel, úpadek/ A je to bída dnes!

Řím k nevěstkám a k nevěstkářům dal se,

kles Caesar k dobytku, bůh - židem stal se!“

2. Králové se pásli na těchto Zarathustrových rýmech; král po pravici však děl: „Ó Zarathustro, jak bylo dobře, že jsme se vypravili, abychom tě shlédli!

Tví nepřátelé nám totiž ukazovali tvůj obraz ve svém zrcadle: tu jsi se šklebil jako dábel a potupně jsi se smál: i báli jsme se tě.

Ale co plátno! Stále znovu jsi nás bodal svými prů-povědmi do ucha i srdce. Tu jsme posléze pravili: Co záleží na tom, jak vypadá!

Musíme jej slyšeti, musíme slyšeti toho, jenž hlásá: „Mír máte milovati jakožto prostředek nových válek, a krátký mír více než dlouhý!“

Nikdo ještě nepromluvil tak bojovných slov: „Co jest dobré? Býti statečný jest dobré. Je to dobrá válka, jež světi každou věc“

Ó Zarathustro, krev našich otců se při takových slovech pohnula v našem těle: to bylo jako řeč jara k starým vinným sudům.

Když se meče do sebe vplétaly jako rudě skvrnití

[205]

hadí, tu si naši otcové zamilovávali život; slunce každého míru zdálo se jim vlašné a mdlé, dlouhý mír však působil stud. Jak vzdychali naši otcové, viděli-li na zdi se blys-kotati čisté vyschlé meče! Jak ony meče, tak sami žíznilo po válce. Meč totiž chce píti krev a blyští se chtivostí.“ —

- Když králové takto horlivě vyprávěli a žvatlali o štěstí svých otců, přepadla Zarathustru nemalá chuť, aby se jejich

horlivosti vysmál: neboť zřejmě to byli náramně mírumilovní králové, jež viděl před sebou, králové se starými jemnými tvářemi. Přemohl se však. „Nuže dobrá!“ pravil, „oním směrem vede cesta, tam leží Zarathustrova sluj; a po tomto dni bude dlouhý večer! Teď mne však výkřik úzkosti spěšně od vás odvolává.

Ctí mou sluj, chtějí-li králové v ní sedět a čekat: ale bude vám arci dlouho čekat!

Ostatně, co na tom? Kde se dnes člověk lépe učí čekat než u dvorů? A zda veškerá zbylá ctnost králů nesluje dnes: uměti čekat?“ -

Tak pravil Zarathustra.

PIJAVKA

A Zarathustra zamyšlen kráčel dál a hloub, lesy a podél bažinatých plání; jakož se pak děje každému, kdo přemýšlí o těžkých věcech, šlápl při tom znenadání na člověka. A hle, tu mu pojednou stříklo do tváře bolestné zvolání a dvě prokletí a dvacet zlých nadávek: takže polekán zdvihl hůl a jal se do člověka, na kterého šlápl, ještě bušiti. Hned poté se však vzpamatoval; a jeho srdce se smálo pošetlosti, již se právě dopustil.

„Promiň,“ řekl pošlapanému člověku, jenž se zuřivě zvedl a posadil, „promiň a poslyš zprvu podobenství.

Jako když poutník, jenž sní o vzdálených věcech, znenadání na osamělé cestě vrazí clo spícího psa, do psa, ležícího na slunci:

- jak tu oba dva na smít polekáni vyjedou a vjedou do sebe, podobni úhlavním nepřátelům na smrt se nenávidícím: tak se udalo nám.

A přece! A přece - málo jen scházelo, a byli by se oba laskali, onen pes a onen osamělý člověk! Vždyť oba dva jsou - osamělí!“

- „Ať jsi kdokoli,“ pravil ušlápnutý člověk, stále ještě zuř, „šlapeš po mně nejenom svou nohou, nýbrž i svým podobenstvím!

Pohled jen, cožpak jsem pes?“ - a za těchto slov se sedící vzpřimil a vytáhl nahou paži z bažiny. Předtím totiž ležel roztažen na zemi, ukryt a nepoznatelný jako ten, kdo číhá na bahenní zvěř.

„Ale co to děláš!“ zvolal Zarathustra polekán, neboť viděl, že po nahé paži stéká množství krve - „co se ti stalo?

Kouslo tě, ubožáku, nějaké zlé zvíře?“

Krvácející muž se zasmál, stále ještě pohněván. „Co ti po tom!“ pravil a chtěl odejít. „Zde jsem doma a ve svém okrsku.

Nechť se mne kdokoli ptá: hlupákovi stěží odpovím.“

„Mýlíš se,“ pravil Zarathustra soucitně a zadržel ho, „mýlíš se: zde nejsi doma, nýbrž v říši mé, a v té nikdo mi nesmí přijíti k úrazu.

Jmenuj si mne, jak ti libo - jsem tím, jímž býti mi souzeno. Sám se zvu Zarathustra.

Nuže! Tam nahoru vede cesta k Zarathustrově sluji: není vzdálena - nechceš u mne hojiti své rány?

Špatně se ti, ty neblahý, vedlo v tomto životě: nejprve tě ušklo zvíře, a pak tě ušlápl člověk!“ -

Ale uslyšev Zarathustrovo jméno, ušlápnutý člověk se proměnil. „Co se mi to přihází!“ zvolal, „kdopak jiný je v tomto životě předmětem mé pozornosti než jediný člověk, totiž Zarathustra, a jediné zvíře, které pije krev - pijavka?

Kvůli pijavce jsem tu ležel u bažiny jako rybář, a již má visutá paže byla desetkrát nakousnuta, tu se mi do krve zakousne ještě krásnější zvíře, Zarathustra sám!

Ó štěstí! Ó zázraku! Bud blahoslaven den, který mne vylákal do této bažiny! Blahoslavena bud nejlepší pijavka, jež je dnes na živu, blahoslavena bud velká pijavka svědomí, která sluje Zarathustra!“ -

: 207;

Tak upravit ušlápnutý člověk; a Zarathustra se radoval z jeho slov a z jejich jemné uctivosti. „Kdo jsi?“ tázal se a podával mu ruku, „zbývá nám ještě mnoho věcí objasnit a rozjasnit: ale již, zdá se mi, nastává čistý světlý den.“

Jsem člověk svědomitého ducha,“ odpověděl otázaný, „a ve věcech ducha stěží je kdo přísnější a tvrdší nežli já, leda ten, od koho jsem se tomu naučil, Zarathustra sám.

Raději ničeho nevědět, nežli mnohé vědět zpola! Raději býti bláznem na vlastní vrub než mudrcem podle cizího dobrozdání! Já - jdu věcem na kloub a až na dno:

- co na tom, je-li dno velké či malé? Bažinou-li se zve či nebem? Na dlaň dna a základu mi postačí: jeli to jen vskutku pevná půda!

- na dlaň dna a základu: na tom lze již státi. Právě svědomité vědomosti nic není velké a nic není malé!“

Jsi tedy snad výzkumcem pijavky?“ tázal se Zarathustra; „a jdeš za pijavkou až na její poslední dno, ty svědomitý?“

„Ó Zarathustro,“ odpověděl ušlápnutý člověk, „to by bylo cos ohromného, jak bych se toho směl odvážit!

V čem však jsem mistr a znalec, to jest mozek pijavky: - to je můj svět!

A je to také svět! Promiň však, že zde se k slovu dostává má hrdost, neboť zde nemám sobě rovna. Proto jsem pravil: „Zde jsem doma.“

Jak dávno již kráčím, abych vypátral toto jediné, totiž mozek pijavky, aby kluzká pravda mi zde již neuklouzla! Zde je mojenšel

- proto jsem vše ostatní odvrhl, proto vše ostatní se mi stalo lhostejným; a těsně vedle mého vědění hnízí mé černé nevědění.

Mé svědomí ducha chce tomu tak na mně, abych jedinou věc věděl a jinak o všem ostatním byl nevědomý: hnusí se mi všichni polovičatí duchové, všichni zamžení, kolísající, blouzníci.

Kde přestává má poctivost, tam jsem slep a také chci býti slep. Kde však chci vědět, tam chci též býti poctivý, totiž tvrdý, přísný, těsný, neúprosný.

Že fy jsi kdysi pravil, ó Zarathustro: „Duch je život,

1208]

jenž sám řeže do života,“ to mne vedlo a svedlo k tvému učení. A věru, vlastní svou krví jsem si množil své vlastní

vědění!"

- Jak skutečnost ukazuje," vpadl mu Zarathustra do řeči; neboť stále ještě stékala krev po nahé paži svědomitého člověka. Deset pijavek se totiž do ní zakouslo.

„Ó ty podivný druhu, o čem všem poučuje mne tato skutečnost, totiž ty sám! A nesměl bych asi všechno vlít do tvých přísných uší!

Nuže dobrá! Rozlučme se zde! Rád bych tě však opět našel. Tam nahoru vede cesta k mé sluji: dnes v noci tam bud mým milým hostem!

Rád bych také napravil na tvém těle, že Zarathustra po tobě šlapal nohama: o tom přemýšlím. Ted mne však výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává." -

Tak pravil Zarathustra.

KOUZELNÍK

1. Ale když Zarathustra zahýbal za skálu, uviděl nedaleko pod sebou na téže cestě člověka, jenž svými údy trhal jako pomatenec a posléze se vrhl na břicho k zemi. „Stůj!" pravil Zarathustra svému srdci, „onen muž, toť asi vyšší člověk, od něhož vyšel zlý výkřik úzkosti - podívám se, je-li mu pomoci." Ale když doběhl na místo, kde člověk ležel na zemi, našel třesoucího se starce s vypoulenýma očima; a byť se Zarathustra i sebevíce namáhal, aby ho vzpřímil a postavil zas na nohy, bylo to marné. A nešťastník, zdálo se, ani nepozoroval, že je někdo nablízku, nýbrž obracel se stále s dojmávacími posuny, jako ten, kdo je celým světem opuštěn a osamocen. Posléze však, po mnohém chvění, šubání a klubkovitém svíjení, jal se takto naříkati:

Kdo zahřeje, kdo má mne ještě rád?

Sem horké ruce!

A k srdci pány uhlí!

Povalen v hrůze,

[209]

jak polomrtvý, jemuž hřejí nohy -

ach, neznámými zimnicemi zmítán,

pronikán šípy s hroty zmrzlými v ledu,

štván, myšlenko, tebou!

ty nevýslovná! zahalená! děsná!

Štván, lovce za mraky, tebou!

Tvým bleskem sklán,

ty výsměšné oko, jež na mne zíráš z temna:

- tak ležím,

svíjím se, kroutím, týrán věčnými mukami všemi, tebou

zasažen, ty nejkrutější lovce, ó - bože neznámý!

Hloub bodni!

a bodni zas!

Rozpíchej, rozraz mé srdce!

Nač tato muka

šípy otupenými?

Co zase zíráš,

po lidských lačněje mukách,

ze zraků s blesky škodolibých bohů?

Ty zabít nechceš,

jen mučít, mučít?

Nač - mučít mne,

ó bože! škodolibý! neznámý! -

Haha! Plížíš se sem?

Ve chvíli půlnoční

čeho si žádáš? Mluv!

Tísniš mne, tlačíš -

ha! již příliš blízko!

Pryč! Pryč!

Slyšíš, jak dýchám,

zkoumáš tep mého srdce,

ty žárlivce -

nač jenom žárlíš?

Pryč! Pryč! K čemu žebřík?

Chceš dovnitř

v mé srdce,

chceš dovnitř mých nejtajemnějších

;210]

myšlenek vlézt?

Nestoudný! Neznámý - lupiči!

Co si chceš uloupit?

Co si chceš vymučit,
ty mučiteli!
- katane bože!

*,

mám se jak pes před tebou válet?
Mám pokorně, nadšením bez sebe, z lásky se před tebou vrtět?
Nadarmo! Bodej dál,
nejkrutší bodče! Ne,
ne pes, jen zvěř tvá jsem,
ty lovce nejkrutší!
Tvůj zajatec nejpyšnější,
ty loupežníku za mračny!
Mluv, promluv!
Co na mně, zákeřníku, chceš?
Zahalený v blesky! Neznámý! Mluv,
co chceš, ty - bože neznámý?
Jak? Výkupné?
Kolik chceš výkupného?
Chtěj mnoho - to radí má hrdost!
A mluv krátce - to radí druhá má hrdost!
Haha!
Mne - si žádáš? Mne?
Mne - celého mne?...
Haha!

A drásáš mne, blázne, blázne,
rozdrásáš hrdost mou?
Lásku mi dej - kdo mne zahřeje?
Kdo má mne ještě rád? - dej horké ruce,
dej k srdci pánve uhlí -
mně nejosamělejšímu,
jemuž led, ach, sedmerý led
i po nepřátelích,
po nepřátelích prahnouti káže,
dej, ano vzdej,
nejkrutší soku,
vzdej mně - sebe sám! —

[211]

Ten tam!

I on mi unik,
můj poslední, jediný druh, .
můj veliký sok,
můj neznámý,
můj katan bůh! —

- Ne! Vrat' se zas,
se všemi mukami svými!
K poslednímu osamělých všech,
ó, vrat' se zas!
Všech slzí mých živoucí pramen
po tobě lká!
A v srdci mém poslední plamen -
tobě vzplál
Ó, vrat' se zas,
můj neznámý bože! můj bole! poslední -
slasti má!

2. Tu se však Zarathustra déle nezdržel, vzal hůl a vši silou bušil do nařikajícího. „Zadrž!“ volal naň se zuřivým smíchem, „zadrž, ty herce! Ty penězokazi! Ty lháři z hloubi duše! Však tě poznávám!

Však ti již zahřeji hnáty, zlý kouzelníku! dovedu dobře takovým, jako jsi ty - zatápěti!”

- „Ustaň,“ pravil stařec a vyskočil s půdy, „nebij už, ó Zarathustro! Vždyť jsem to dělal jenom ve hře!

Takové věci náleží k mému umění; s tebou samým chtěl jsem učinit zkoušku, když jsem ti tuto zkoušku prováděl. A věru, dobřeš mne prohlédl!

Ale také tys mi provedl nemalou zkoušku sebe sama; jsi tvrdý, ty mouchy Zarathustro! Tvrdě bušíš svými „pravdami“, tvůj obušek na mně vynucuje - tuto pravdu!”

- „Nelichoť,“ odpověděl Zarathustra, stále ještě podrážděn, s temným pohledem, „ty herce z hloubi duše! Jsi nepravý:

co mluvíš - o pravdě!

Ty páve pávů, ty moře ješitnosti, proč \si přede mnou hrál, zlý kouzelníku, v koho měl jsem věřiti, když jsi v takovéto podobě nařikal?"

„Kajtníka ducha, "pravil stařec, „toho - jsem hrál: sám jsi kdys vynalezl to slovo - [212]

- hrál jsem básníka a kouzelníka, jenž sám proti sobě posléze obrací svého ducha, proměněného jsem hrál, jenž zmrzne svým zlým věděním a svědomím

A jenom se přízněj: trvalo dlouho, ó Zarathustro, než jsi prohlédl mé umění a lhaní! Věřils v mou tiseň, kdyžs mi hlavu držel oběma rukama -

- slyšel jsem tě nařikati: „Příliš málo ho milovali, příliš málo milovali!" Že jsem tě do té míry podvedl, nad tím jásala v mém nitru má zloba."

„Podvedls asi už obratnější lidi, než jsem já," pravil Zarathustra tvrdě. „Nejsem na stráž před podvodníky, musím býti bez prozíravosti: tak tomu chce můj úděl.

Ty však - musíš podváděti: potud tě znám! Musíš vždy býti dvojnásobný, troj-, čtyř-, pětiznačný! Ani, k čemu ses ted přiznal, nebylo mi zdaleka dosti pravdivé a nepravé!

Zlý penězokaz, jak bys mohl jinak! I svou nemoc bys ještě líčidlem natřel, kdyby ses lékaři ukázal nahý.

Tak jsi právě přede mnou lež svou naličil, řka: „Vždyť jsem to udělal jenom ve hře!" Byla v tom i vážnost, neboť máš vskutku něco z kajtníka ducha!

Dobře se v tobě vyznám! očarovals všechny, ale proti tobě ti již nezbylo lži ani lsti - sám sobě jsi odčarován!

Sklidil jsi hnus, jedinou to svou pravdu. Ani slovo na tobě není již lži, tvá ústa však ano: totiž hnus, jenž ti lpí na ústech."

- „Kdopak jsi!" zvolal tu staří kouzelník vzdorným hlasem, „kdo smí takto mluvit ke mně, k největšímu, který dnes žije?" - a zelený blesk mu šlehl z oka po Zarathustrovi. Hned se však proměnil a pravil smutně:

„Ó Zarathustro, jsem toho syt a hnusí se mi má umění, nejsem velký, nač se přetvařovat! Ale víš to přec - hledal jsem velkost!

Velkého člověka chtěl jsem hráti a mnohé jsem přemluvil: ale tato lež byla nad mé síly. O ni se lámu.

Ó Zarathustro, všechno na mně je lži, ale že hynu svou lží - tento můj zánik jest ryzí!"-

„Ctí tě," pravil Zarathustra ponuře a shlížeje stranou, „ctí tě, žes hledal velkost, ale prozrazuje tě to též. Nejsi velký. [213]

Zlý starý kouzelníku, toťtvé nejlepší a nejpoctivější, co na tobě ctím, že jsi se sebe nabažil a žes to vyslovil: „Nejsem velký."

V tom tě ctím jakožto kajtníka ducha: a byť i jen pro jediný dech a mžik, v tom jediném okamžení byls - ryzí.

Ale rci, co hledáš zde v mých lesích a skalách? A po-ložil-li ses do cesty mně, jakou zkoušku chtěl jsi se mnou učinit? — proč jsi pokoušel mne?"-

Tak pravil Zarathustra, a oči se mu zajiskřily. Starý kouzelník chvíli mlčel, pak řekl: „Pokoušel jsem tě? Jen zkouším, jen hledám

Ó Zarathustro, hledám člověka pravého, ryzího, jednoduchého, jednoznačného, člověka s veškerou poctivostí, nádobu moudrosti, světce poznání, velkého člověka!

Což nevíš, ó Zarathustro? Zarathustrii hledám."

- A zde mezi oběma nastalo dlouhé mlčení; Zarathustra se však hluboko ponořil sám do sebe, takže zavřel oči. A potom, vracaje se k rozmlouvajícímu, chopil se kouzelníkovy ruky a pravil způsobně a úskočně:

„Nuže dobrá! Tam nahoru vede cesta, tam leží Zarathustrova sluj. V ní smíš hledati, koho bys rád nalezl.

A ptej se o radu mých zvířat, mého orla a mého hada: ti necht' ti pomohou hledat. Má sluj však je velká.

Já sám ovšem - já posud neviděl velkého člověka. Co jest velké, pro to dnes oko nejjemnějších je příliš hrubé. Jeť říše luzy.

Leckoho jsem již nalezl, jenž se natahoval a nadýmal, a lid křičel: „Vizte velkého člověka!" Ale co jsou platný všechny měchy! Posléze vyrazí vítr.

Posléze pukne žába, jež se příliš dlouho nadýmala: a vyrazí vítr. Naduřelého píchati do břicha, to jmenuji záslužnou zábavou. Slyšte to, chlapci!

Tento dnešek náleží luze: kdo tu ještě ví, co je velké a co malé! Kdo by tu se zdarem hledal velkost! Jen blázen: bláznům se to zdaří.

Hledáš velké lidi, podivný blázne? Kdo tě tomu na-učil? Je dnes na to kdy? Ó ty zlý, jenž hledáš a zkoušíš, co mne - pokoušíš?" —

Tak pravil Zarathustra, utěšen v srdci svém, a se smíchem kráčel dále svou cestou.

' MIMO SLUŽBU

Nedlouho potom však, co se Zarathustra zbavil kouzelníka, viděl zase někoho seděti na cestě, již kráčel, totiž černého vytáhlého muže s bledou tváří: ta podívaná ho nadmíru mrzela. „Běda," pravil svému srdci, „tu sedí zakuklený trud, cosi kněžského, jak se mi zdá: co chtějí kněží v mé říši?

Jak! Sotva jsem unikl onomu kouzelníkovi: již mi zas přeběhne přes cestu nějaký černokněžník -

- nějaký čaroděj, jenž léčí vkládáním aikou, nějaký temný divotvorce z boží milosti, pomazaný po-mlouvač světa, kterého kéž by vzal čert!

Ale čert není nikdy tam, kde by měl býti: po každé přijde pozdě, ten prokletý pidimuž s koňskou nohou!" -

Takto lál Zarathustra netrpělivě ve svém srdce a myslel na to, jak by se s odvráceným zrakem propípl mimo černého muže: ale hle, stalo se jinak. V témže okamžiku totiž ten, který seděl, již ho zpozoroval; a jako kdosi, jemuž se přihází

nečekané štěstí, vyskočil a šel přímo k Zarathustrovi:

„Ať jsi kdokoli, poutnice," pravil, „pomoz zbloudilému, hledajícímu, pomoz starému muži, jenž zde snadno přijde k úrazu!

Tento svět zde je mi cizí a vzdálený, také jsem slyšel vytí divokých zvířat, a toho, kdo by mi byl mohl poskytnouti ochrany, toho již není!

Hledal jsem posledního zbožného člověka, světce a poustevníka, který samojedlný ve svém lese nezaslechl ještě ani slůvko z toho, co dnes ví celý svět."

„Co to je? Co ví dnes celý svět?" ptal se Zarathustra. „To snad, že již nežije stáří bůh, v nějž kdysi celý svět věřil?"

„Uhodls," odpověděl starý muž zarmoucen. „A já sloužil tomu starému bohu až po jeho poslední hodinu.

215:

Nyní jsem však mimo službu, bez pána, a přece nejsem volný a ani chvíli již nejsem vesel, leda ve vzpomínkách.

Proto jsem stoupal do těchto hor, abych si zas jednou vystrojil slavnost, jak se sluší na starého papeže a církevního otce - neboť věz, já jsem poslední papež! - abych si vystrojil slavnost nábožných vzpomínek a bohoslužeb.

Ted však je už mrtev nejzbožnější ten člověk, onen světec v lese, jenž svého boha neustále velebil zpíváním a brněním.

Jeho jsem nenalezl, když jsem našel jeho chýši -zato však uvnitř dvě vlků vyjících nad jeho smrtí -neboť všechna zvířata ho milovala. Tu jsem utekl.

Přišel jsem tedy nadarmo do těchto lesů a hor? Tu se mé srdce odhodlalo vyhledati jiného, nejzbožnějšího ze všech těch, kdož v boha nevěří -, vyhledat Zarathustru!"

Tak pravil kmet a ostrým zrakem pohlédl na toho, jenž stál před ním; Zarathustra se však chopil ruky starého papeže a dlouho si ji s údivem prohlížel.

„Hleďme, ctihodný muži," pravil pak, „jaká to krásná a dlouhá ruka! Toť ruka kohosi, kdo stále udílel požehnání. A nyní drží toho, jež hledáš: mne, Zarathustru.

Já to jsem, bezbožný Zarathustra, jenž káže: kdo jest bezbožnější mne, abych se radoval z jeho návodu?" -

Tak pravil Zarathustra, vbodávaje se pohledy do myšlenek i obmyslů starého papeže. Posléze ujal se slova papež:

„Kdo ho nejvíce miloval a komu nejvíce náležel, ten ho ted také nejvíce ztratil -:

- hled, z nás dvou ted já jsem as bezbožnější. Ale kdo by se z toho radoval!" -

- „Sloužil mu až na konec," tázal se Zarathustra zamyšleně po hlubokém mlčení, „víš tedy, kterak zemřel? Je pravda, co se tvrdí, že ho zardousil soucit,

- že viděl, kterak na kříži visí člověk, a že toho nesnesl, a že láska k člověku se stala jeho peklem a posléze jeho smrtí?"

—
Ale starý papež neodpovídal, nýbrž plaše a bolestně ponurým výrazem pohlížel stranou.

„Nech ho," řekl Zarathustra po dlouhém přemýšlení a ještě stále se starému muži díval přímo do oka.

„Nech ho; po něm je veta. A třeba ti je ke cti, že o tomto nebožtíkovi mluvíš jen věci dobré, víš přece stejně jako já, kdo to byl; a víš, že krácel podivnými cestami."

„Řekněme si mezi třema očima," pravil starý papež obveselen (neboť na jedno oko byl slep), „ve věcech božích jsem - a smím také být - osvícenější než Zarathustra sám.

Má láska mu sloužila po dlouhá léta, má vůle kráčela za vši vůlí jeho. Ale dobrý služebník ví všechno, ví též leccos, co jeho pán sám sobě skrývá.

Byl to skiťtý bůh, pln tajnůstkářství. Věru, ani k synu se nedostal než po tajných cestičkách. Před branou jeho víry stojí smilstvo.

Kdo ho velebí jakožto boha lásky, nesmýšlí dosti vznešeně o podstatě lásky.

Což nechtěl tento bůh býti soudcem? Milující však miluje beze zřetele na odměnu a odplatu.

V mládí byl tento bůh z východních krajů tvrdý a mstivý a vystavěl si peklo k rozkoši svých miláček.

Posléze však zestárl a změkkl a stal se křehkým a soucivým, podobaje se spíše dědovi než otci, nejvíce pak staré klátí ve babičce.

Tu seděl, zvadlý, ve svém koutku za pecí, trápil se pro své slabé nohy, znaven světem a znavené jsa vůle, a jednoho dne se udávil převelikým soucitem." —

„Starý papeži," prohodil Zarathustra, „na to jsi se sám díval? Možná že se tak udalo: tak, a spolu i jinak. Umírají-li bohové, umírají vždy mnohonásobnou smrtí.

Ale budiž! Tak neb onak, tak neb onak - je po něm veta! Mým uším i očím byl proti chuti, nerad bych mluvil hůře o jeho památce.

Miluji vše, co zírám jasně a mluví poctivě. On však -vždyť- víš, starý kněze, bylo na něm cosi jako na tobě, něco kněžského - byl mnohoznačný.

A také nezřetelný. Jak se na nás proto hněval ten soptící hněvivec, že mu prý špatně rozumíme! Ale proč nemluvil čistotněji?

[217]

A bylo-li to vinou našich uší, proč nám dal uši, jež ho špatně slyšely? Byl-li kal v našich uších, budiž! kdo jej tam vložil?

Příliš mnoho věcí se špatně vydařilo tomu hrnaři-nedoukovi! Že se však mstil na svých hrncích a výtvorech za to, že se mu nepodařily - to byl hřích proti dobrému vkusu.

I ve zbožnosti je dobrý vkus: ten posléze děl: Pryč s takovýmto bohem!

Raději býti bez boha, raději dělati osud na vlastní vrub, raději býti bláznem, raději sám býti bohem!"

- „Co slyším!" zvolal tu stáří papež, napínaje uši; „ó Zarathustro, s touto svou nevěrou jsi zbožnější, než si myslíš!

Nějaký bůh v tvém nitru tě obrátil na tvou bezbožnost.
Zdaž to není tvá zbožnost sama, jež tě již nenechává věřit v boha?
A tvá převelká poctivost tě ještě odvede kamsi mimo dobro a zlo!
Hled jen, co na tě čeká? Máš oči a ruku a ústa, to vše jest od věčnosti předurčeno k žehnání. Nežehná se jenom rukou.

*

Tobě nablízku, třebaže chceš být nejbezbožnější, věřím já tajnou vůni svatosti a dobroty, zavání to zde dlouhým žehnáním: je mi při tom dobře i bedně.

Dovol, abych byl tvým hostem, ó Zarathustro, jednu jedinou noc! Nikde na zemi nebude mi teď lépe než u tebe!" -
„Amen! Staň se tak!" pravil Zarathustra s velkým úžasem, „tam nahoru vede cesta, tam je Zarathustro va sluj.

Rád bych tě, ctihodný, sám provázel, věř, neboť miluji všechny zbožné lidi. Nyní mne však výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává.

V mé říši nechť mi nikdo nepřijde k úrazu; má jeskyně je dobrý přístav. A nejraději bych každého, kdo je smutný, postavil zas na pevnou půdu a na pevné nohy.

Kdo by však tvůj stesk tobě s beder sňal? Na to jsem příliš slab. Dlouho bychom se věru načekali, než by ti někdo zas probudil tvého boha.

[218]

Ten starý bůh totiž už nežije: ten je důkladně mrtev." -

Tak pravil Zarathustra.

NEJOHYZDNĚJŠÍ ČLOVĚK

A zase běžely Zarathustrovy nohy horami a lesy a jeho oči hledaly a hledaly, nikde však nebylo viděti toho, jež viděti chtěly, toho, jenž trpěl velikou úzkostí a úzkostí křičel. A Zarathustra po celé cestě plesal v srdci svém a byl vděčen. Jaké to dobré věci," pravil, „daroval mi dnešní den v odplatu za to, že se zle započal! Jaké podivné společníky jsem našel!

Jejich slova budu teď dlouho žvýkat jako dobrá zrnka; můj zub je rozmele a rozmělní, až mi do duše potekou jako mléko!" -

Ale když cesta zase zahýbala za skálu, proměnila se pojednou krajina, a Zarathustra vstoupil jakoby do říše smíti. Zde trčely černé a rudé tesy: ni stébla ni stromu ni ptačího hlasu. Byloť to údolí, jemuž se vyhýbala všechna zvířata - i šelmy; jen ohyzdní hadi jakéhosi druhu - tlustí a zelení -, když zestárli, přicházeli tam umírat. Proto slulo toto údolí u pastýřů: Hadi smrt.

Zarathustra však se pohroužil do černé vzpomínky, neboť mu bylo, jako by již jednou byl stál v tom údolí. A velká tíže se mu položila na mysl: takže kráčet pomalu a stále pomaleji, až se zastavil. Tu však, otevřev oči, uviděl cosi, co sedělo na cestě, majíc tvar člověka, a přece sotva vypadalo jako člověk: cosi nevyslovitelného. A pojednou přepadl Zarathustru veliký stud, že se na cos takového dívá očima: červenaje se až nahoru po svůj bílý vlas, odvrátil pohled a zvedl nohu, aby opustil to nehostinné místo. Tu však mrtvá pustina vydala hlas: z půdy totiž vyvřel chroptivý kloktavý zvuk, jako když voda za noci chroptí a kloktá zacpanými rourami, a posléze se z toho vydraly lidský hlas a lidská řeč: - a znělo to takto:

[219]

„Zarathustro! Zarathustro! Hádej mou hádanku! Mluv, mluv! Co jest pomsta na svědkovi?

Lákám tě zpátky, zde je hladký led! Dej pozor, dej pozor, nezláme-li si tu tvá pýcha nohy!

Připadáš si moudrý, ty pyšný Zarathustro! Hádej tedy hádanku, ty louskad tvrdých ořechů - hádanku, již jsem já! Tedy mluv: kdo jsem já!"

- Ale když Zarathustra uslyšel tato slova - co myslíte, že se tu přihodilo s jeho duší? Zachvátil ho soucit; a padl jedním rázem, tak jako dub, jenž dlouho vzdoroval mnoha drvoštěpům, padá těžce a náhle, k hrůze i těch, kdož jej káceli. Ale již se zase zvedl se země, a jeho tvář se zatvrdila.

„Poznávám tě," promluvil kovovým hlasem; Jsi boží trrah. Pusť mne.

Nesnesl jsi toho, kdo tebe viděl - kdo tě neustále viděl a skrz naskrz prohledal, ty nejohyzdnější člověče! Pomstil ses na tom svědkovi!"

Tak pravil Zarathustra a měl se k odchodu; nevyslovitelný člověk však sáhl po cípu jeho roucha a jal se znovu kloktat a lapat slova. „Zůstaň!" pravil posléze -

„- zůstaň! Nemíj mě! Uhodl jsem, která sekyra tě podťala: Zdar tobě, Zarathustro, že zase stojíš!

Vím dobře, uhodls, kterak je u srdce tomu, kdo jej usmrtil - kterak je u srdce vrahu boha. Zůstaň! Posad' se ke mně sem, není to nadarmo.

Ke komu jsem šel, ne-li k tobě? Zůstaň, usedni! Nepohlížej však na mne! Prokazuj tak čest - mé ohyzdnosti!

Pronásledují mne: tys teď mým posledním útočištěm. Nepronásledují mne svou nenávistí ani svými pochopy: - ó takovému protiventství bych se vysmál, byl bych na ně hrd a radoval bych se z něho!

Zda všechnen úspěch až dosud nebyl u těch, kdož snášeli nejvíce protiventství? A kdo dobře umí pronásledovati, snad se naučí následovati a poslouchati: - vždyť již je pozadu! Ale jejich soucit to jest -

- jejich soucit to jest, jemuž unikám a před nímž k tobě utíkám. Ó Zarathustro, chraň mne, ty poslední útočiště, ty

jediný, jenž jsi mne uhořel:

- uhořel, kterak jest u srdce tomu, kdo usmrtil jej.

.220]

Zůstaň! a chceš-li odejít, netrpělivce, nechod' cestou, kterou jsem přišel. Ta je špatná!

Máš na mne zlost, že již příliš dlouho koktám a jektám? A že ti již dávám radu? Ale věz, jsem to já, nejohybnější člověk, - jenž má také největší, nejtěžší nohy. Kudy já jsem šel, tam je cesta špatná. Rozšlapám a ušlápnu všechny cesty.

Že jsi mne však mlčky mýl a že jsi se začervenal, to jsem postřehl, podle toho jsem poznal, že jsi Zarathustra.

Každý jiný byl by mi hodil svou almužnu, svůj soucit, jak pohledem, tak řečí. Na to však - nejsem dost žebrákem, to jsi uhořel -

- k tomu jsem příliš bohat, bohat velkými věcmi, hroznými, nejohybnějšími, nejnevýslovnějšími! Tvůj stud, ó Zarathustro, mne počil/

Jenom stěží jsem se dostal z tlačence soucitných - abych našel jediného, jenž dnes hlásá: „Soucit je dotěrný“ - abych našel tebe, ó Zarathustro!

- buďsi to soucit lidský, buďsi to soucit boží: soucit se přiči studu. A nechťi pomoci je leckdy vznešenější než ona ctnost, jež přiskakuje na pomoc.

Ale mít soucit: to se dnes zove pravou ctností u všech malých lidí - ti nemají úcty před velkým neštěstím, před velkou ohybností, před velkou zrudností.

Přes ty všechny já zírám do dálky jako pes přezírá hřbety hemžících se ovčích stád. Jsou to malí šediví lidé s měkkou vlnou, měkkou vůlí!

Jako volavka pohrdavě, s hlavou nazad, zírá do dálky přes mělké rybníky: tak zírám já do dálky přes hemžení malých šedivých vln a vůlí a duší.

Příliš dlouho těm malým lidem dávali za pravdu: i dali jim posléze též moc - teď káží: „Dobré jest jen to, co malí lidé dobrým zvou a co schvalují/

A „pravda“ zve se dnes, co pravil onen kazatel, jenž sám přišel z jejich řad, onen podivný světec a přímluvci malých lidí, jenž si dal svědectví: Já - jsem pravda:

Že malým lidem teď už dlouho roste hřebínek - to zavinil onen neskromný člověk, jenž neučil malému bludu, když učil: Já - jsem pravda.'

[221

Bylo kdy nějakému neskromnému člověku odpověděno zdvořileji? - Ty však, ó Zarathustro, šels mimo něj a děl jsi: „Ne! Ne! Třikrát ne!“

Varovals před jeho bludem, tys prvý varoval před soucitem - ale ne že bys varoval všechny nebo nikoho, nýbrž sebe jsi varoval a ty, kdo tvého jsou rodu.

Stydíš se studu velkého trpitele; a věru, kážeš-li: „Od soucitu přichází velký mrak, střežte se, lidé!“

- učíš-li: „Všichni tvořící jsou tvrdí, všechna veliká láska je vyšší než jejich soucit“: ó Zarathustro, tu se mi zdá, že se vyznáš předobře ve znameních povětrnosti!

Sám však - varuj sám sebe před vlastním svým soucitem! Neboť mnoho lidí je na cestě k tobě, mnoho trpících, pochybujících, zoufajících, tonoucích, mrznoucích -

Varuji tě též sám před sebou. Uhořel mou nejlepším, nejhorším hádkou, mne samého i můj čin. Znáš se-kyai, jež tě srazí.

On však - musil zemřít: viděl očima, jež viděly vše - viděl hloubky a propasti člověka, viděl všechnu jeho tajemnou potupu a ohybnost.

Jeho soucit neznal studu: lezl do mých nejšpinavějších koutů. Ten nejzvědavější, příliš dotěrný, příliš soucitný - musil zemřít.

Stále viděl mne: na takovém svědkovi chtěl jsem se pomstít - nebo sám již nebýt na živu.

Bůh, který viděl vše, / člověka: ten bůh musil zemřít! Člověk nesnese, aby takový svědek žil."

Tak pravil nejohybnější člověk. Zarathustra se však zdvihl a měl se k odchodu: neboť ho záblo až do vnitřností.

„Ty nevyslovitelný," pravil, „varovals mne před svou cestou. V dík za to ti chválím cestu svou. Hled, tam nahoře je Zarathustrova sluj.“

Velká je má sluj a hluboká a se mnoha kouty; tam nejskrytější najde skrýš.

A těsně u ní je na sto doupat a dutin pro plazící se, třepotavou a skotačící zvěř.

Ty vypuzený, jenž jsi sám sebe vypudil, nechceš bydlet mezi lidmi a u lidského soucitu? Dobrá, jednej jako já! Tak se u mne přiučíš; jen kdo jedná, se učí.

A zprvu a nejprve mluv s mými zvířaty! Nejpyšnější zvíře a nejchytřejší zvíře - ta jsou asi nám oběma pravými rádci!"

Tak pravil Zarathustra a šel svou cestou ještě zadu-maněji a pomaleji než předtím: neboť sám sebe se na mnoho tázal a nedovedl si snadno odpovědět.

Jak je člověk ubohý!" uvažoval v srdci svém, „jak je ohybný, jak chroptí, jak je pln skrytého studu!

Říkají mi, že člověk miluje sám sebe; ach, jak velká jest asi tato sebeláska! Kolik pohrdání má proti sobě!

Také ten zde sám sebe miloval, jako sám sebou povrhoval - je mi velkým milujícím a velkým opo-vrhovačem.

Nikoho jsem ještě nenašel, kdo by sebou povrhoval hlouběji: i to jest výška. Běda, byl to snad onen vyšší člověk, jehož vykuk jsem zaslechl?

Miluji velké povrhovatele. Člověk však je cosi, co musí býti překonáno." —

DOBROVOLNÝ ŽEBRÁK

Když Zarathustra opustil nejohybnějšího člověka, záblo ho a cítil se osamělý: velký mráz a osamělost se mu totiž kladly na smysly, takže i jeho údy se tím ochladily. A jak stoupal dál a dále, nahoru, dolů, brzy podél zelených pastvin, ale též přes divoká kamenitá ložiska, kudy kdys potok asi burácel v netrpělivých snech: tu mu pojednou bylo zas tepleji

a srdečněji.

„Co se mi to stalo?" ptal se sám sebe, „něco teplého a živoucího mne osvěžuje, jest mi to patrně nablízku.

Již se cítím méně osamělý; nepovědomí druhové a bratří těkají kol mne, jejich teplý dech mi sahá do duše."

Ale když se vůkol rozhlížel a hledal těšitele své samoty: hle, byly to krávy, jež na výšině stály pohromadě; jejich blízkost a vůně byla mu zahřála srdce. Ty krávy však, jak se zdálo, horlivě naslouchaly komusi, kdo k nim promlouval, a nevšímaly si přichozího. A jak se jim Zarathustra ocitl zcela nablízku, zaslechl

[2231

zřetelně, že liský hlas zaznívá z jejich středu; a zřejmě všechny krávy stáčely hlavy k mluvícímu.

Tu vyskočil Zarathustra hbitě nahoru a protlačil se kravami, neboť se bál, že se tu někomu něco přihodilo a že mu v jeho strádání soustrast krav sotva pomůže. V tom se však mýlil; neboť hle, seděl tam člověk na zemi a zdálo se, že kravám domlouvá, aby se ho nestrachovaly: mírumilovný člověk a kazatel na hoře, z jehož očí kázala dobrota sama. „Co tu hledáš?" zvolal Zarathustra překvapen.

„Co tu hledám?" odpověděl: „totéž, co ty, rušiteli míru! pozemské blaho!

Proto bych se však chtěl dát poučiti těmito kravami. Neboť víš, skoro celé ráno již jim domlouvám, a právě mi chtěly odpověděti. Proč je vyrušuješ?

Neobrátime-li se a nebudeme-li jako krávy, nikoli ^ nevejdeme do království nebeského. Měli bychom se totiž od nich naučiti jedné věci: přežvykování.

A věru, by člověk i všecken svět získal, té jediné věci pak se nenaučil, totiž přežvykování: co by to bylo plátno!

Nezbavil by se svého stesku

- velkého svého stesku: ten se však dnes zove hnus. * Kdo dnes nemá hnusem naplněné srdce, ústa i oči?

I ty! I ty! Ale pohled jen na tyto krávy!" -

Tak pravil kazatel na hoře a pohlédl potom svým zrakem na Zarathustru - neboť až dosud láskyplně lpěl pohledem na krávkách -: tu se však proměnil. „Kdo je ten, s nímž mluvím?" zvolal polekán a vyskočil.

„Toť člověk bez hnusu, toť Zarathustra sám, vítěz nad velkým hnusem, toť oko, toť ret, toť srdce Zarathustry samého."

A co takto mluvil, s očima přetékajícíma líbal ruce toho, k němuž promlouval, a vedl si zcela jako kdosi, komu znenadání z nebes padne drahocenný klenot a dar. Krávy se však na to vše dívaly a divily se.

„Nemluv o mně, ty podivný! ty líbezný!" pravil Zarathustra a bránil se jeho něžnosti, „vypravuj mi zprvu sám o sobě!

Nejsi-li ty ten dobrovolný žebrák, jenž kdysi velké bohatství od sebe odvrhl -

- jenž se styděl za své bohatství i za bohaté lidi a uprchl k nejchudším, aby jim daroval ze své hojnosti a své srdce jim dal? Oni ho však odmítli."

< „Oni mne však odmítli," pravil dobrovolný žebrák, „vždyť to víš. I šel jsem posléze ke zvířatům a k těmto kravám zde."

„Tu jsi poznal," vpadl mu Zarathustra do řeči, „oč je těžší za pravdu dávatí než právo si bráti, poznals, že dobře obdarovávati jest umění, ba poslední a nejlstivější mistrovské umění dobroty."

„Obzvláště dnes," odpověděl dobrovolný žebrák: „dnes totiž, kdy vše nízké se vzepřelo a splášilo a svým způsobem zpupnělo: totiž po způsobu luzy.

Neboť přišla jest hodina - však to víš - pro velikou, nebezpečnou, dlouhou a pomalou vzpouru luzy a otroků: a vzpoura roste a roste!

Ted nízké lidi rozhořčuje každé dobrodiní a malé podarování; a přebohatí nechť jsou na stráži!

Kdo dnes, jako břichaté lahve, kape z krků příliš úzkých — nechť pomní, že takovým lahvím dnes rádi urazí hrdlo a zlámou vaz.

Chtivá hltavost, závistivá žluč, utrápená mstivost, pýcha luzy: to vše mi vskočilo do tváře. Již není pravda, že chudí jsou blahoslaveni. Říše nebeská však jest u krav."

„A proč ne u bohatých?" tázal se Zarathustra pokušitelsky, zadržuje krávy, jež důvěrně a horce dýchaly na mírumilovného.

„Co mne pokoušíš?" odpověděl. „Vždyť sám to víš ještě lépe než já. Cože mne pudilo k nejchudším, ó Zarathustro? Co jiného nežli hnus z našich nejbohatších?

- z trestanců bohatství, kteří si se studenými očima, s vilnými myšlenkami svou výhodu vyhrabou z každého smetí; hnus z této chátrý, jež k nebi páchne

- z této pozlacené, poaišené luzy, jejíž otcové byli zloději nebo mrchožravci nebo hadmíky a měli povolné, vilné, zapomnětlivé ženy: - neboť žádná z nich nemá daleko k nevěstce -

- luza nahore, luza dole! Co je dnes ještě ‚chudý‘ a ‚bohatý‘! Tomu rozdílu jsem se odučil - tu jsem utekl a utíkal vždy dál a dál, až jsem došel k těmto kravám."

Tak pravil mírumilovný a sám horce oddychoval a potil se za těch slov: takže se krávy poznovu podivily. Zarathustra mu však stále úsměvně pohlížel do očí, když tak tvrdě mluvil, a mlčky při tom potřásl hlavou.

„Činíš si násilí, kazateli na hoře, užívaje tak tvrdých slov. Pro takovou tvrdost ti nenarostla ústa ni oko.

Ani žaludek, jak se mi zdá; tomu se přičí všechna taková zlost a zášť a takové překypování pěn. Tvému žaludku chce se mírnější potravy: nejsi řezník.

Spíše zdáš se mi bylinářem a kořcnářem. Snad žvýkáš zrní. Dojista však nepřeješ rozkošem masa a miluješ med."

„Dobře jsi mne uhodl," odpověděl dobrovolný žebrák s úlevou v srdci. „Miluji med, žvýkám též zrní, neboť jsem hledal, co příjemně chutná a působí čistý dech:

- i to, co vyžaduje dlouhého času: práci celodenní a práci pro ústa mírných zahalečů a povalečů.

Nejdále ovšem došly tyto krávy: vynalezly si přežvykování a leží na slunci. Také se zdržují všech těžkých myšlenek, jež nadýmají srdce."

- „Nuže dobrá!“ vece Zarathustra: „měl bys viděti též moje zvířata, mého orla a mého hada - jim není7 dnes rovných na zemi.

Hleď, oním směrem jde cesta k mé sluji: buď tuto noc jejím hostem. A mluv s mými zvířaty o štěstí zvířat -

- až sám přijdu domů. Neboť nyní mne výkřik úzkosti spěšně od tebe odvolává. Také nový med najdeš u mne, ledově čerstvý plástevní zlatý med: ten si vezmi!

Nyní však zčerstva se rozluč se svými kravami, ty podivný! ty líbezný! třebaže ti to bude za těžko. Neboť jsou to tví nejvřelejší přátelé a učitelé!“ -

„- Vyjma jediného, ježž mám ještě více v lásce,“ odpověděl dobrovolný žebrák. „Ty sám jsi dobrý, ba lepší než kráva, ó Zarathustro!“

„Pryč s tebou, pryč! zlý lichotníku!“ zvolal Zarathustra pln zloby, „co mne kazíš takovou chválou a takovým lichotivým medem?“

„Pryč ode mne, pryč!“ zvolal ještě jednou a zamával holí za dobrovolným žebrákem; ten však horempádem utekl.

STÍN

Sotva však utekl dobrovolný žebrák a Zarathustra byl zase sám, zaslechl za sebou nový hlas, volající: „Stůj!

Zarathustro! Počkej přec! vždyť jsem to já, ó Za-rathustro, já, tvůj stín!“

Zarathustra však nečekal, neboť ho přepadla náhlá rozmrzelost nad tím návalem a tlačenicí v jeho pohoří. „Kam se poděla má samota?“ pravil.

„Věřu, mám toho již dost; toto horstvo se hemží lidmi, mé království již není z tohoto světa, potřebuji nových hor.

Můj stín že mne volá? Co záleží na mém stínu! Necht' utíká za mnou! já - mu uteku.“

Tak pravil Zarathustra svému srdci a utekl. Ale ten, kdo se za ním ozval, byl mu v patách, takže vbrzku utíkali za sebou tři lidé, totiž napřed dobrovolný žebrák, pak Zarathustra a na třetím a posledním místě jeho stín. Neběželi dlouho a Zarathustra se již vzpamatoval ze své pošetilosti a rázem setřásl všechnu mrzutost a rozmrzelost.

Jak!“ pravil, „nedaly se odjakživa nejsměšnější věci u nás stajících poustevníků a světců?

Věřu, vysoko vzrostla má pošetilost v horách! Ted slyším, jak se šestero stajících bláznovských hnátů klátí za sebou!

Ale což se Zarathustra smí báti stínu? Konec konců se mi také zdá, že má delší nohy než já.“

Tak pravil Zarathustra, směje se očima i vnitřnostmi, zastavil se a rychle se obrátil - a hle, skoro při tom porazil toho, jenž byl jeho nohsled a stín: tak těsně mu již byl v patách a tak byl také slab. A když ho Zarathustra změřil očima, lekl se jako nenadálého přízraku: tak tence, začernale, dutě a vyžile vypadal ten nohsled.

„Kdo jsi?“ tázal se Zarathustra prudce, „co tu děláš? A proč se zveš mým stínem? Nelíbíš se mi.“

„Odpusť mi,“ odpověděl stín, „že jím jsem; a ne-líbím-li se ti, nuž, ó Zarathustro! v tom chválím tebe i tvůj dobrý vkus. Jsem poutník, jenž už se ti mnoho nachodil v patách: vždy jsem byl na cestě, ale bez cíle, též bez

:227]

domova: a tak mi věru málo chybí k věčnému židu, až na to, že nejsem věčný ani žid.

Jak? Což navždy mám být pocestným? Být každým větrem zmítán, být nestálý, být štván? Ó země, jsi mi příliš kulatá!

Na každém povrchu jsem již seděl, jako znavený prach jsem usinal na zrcadlech a okenních tabulích: vše ode mne bere, od ničeho nic nedostávám, hubnu - skoro se podobám stínu.

Za tebou však, ó Zarathustro, létal a spěchal jsem nejdéle, a třebaže jsem se před tebou ukrýval, býval jsem přece tvým nejlepším stínem: kdekoli jsi seděl, tam jsem seděl též.

S tebou jsem obcházel po světech nejvzdálenějších a nejstudenějších, jako přízrak, jenž dobrovolně běhá po zimních střechách a po sněhu.

S tebou jsem mřel do všeho zakázaného, nejhoršího, nejvzdálenějšího: a je-li co na mně ctností, tedy to, že jsem neměl strachu z žádného zákazu.

S tebou jsem lámal vše, cokoli jsem ctíval ve s^ém srdci, všechny mezníky a obrazy jsem zpřerážel, za touhami nejnebezpečnějšími jsem běhal - věru, přes jakýkoli zločin jsem jedenkrátě přeběhl.

S tebou jsem se odučil víře v slova i hodnoty a velká jména. Svléká-li ďábel kůži, nesloupne se s něho při tom i jeho jméno? Toť totiž také kůže. Ďábel sam je snad - kůže.

„Nic není pravda, všechno je dovoleno“: tak jsem k sobě promlouval. Do nejstudenějších vod jsem se vrhal po hlavě i po srdci. Ach, jak často jsem tu pak stál nahý jako rudý rak!

Ach, kam se mi podělo vše dobro a všechn stud a všechna víra v dobré lidi! Ach, kam se poděla ona prolhaná nevinnost, již jsem kdysi měl, nevinnost dobrých lidí a jejich šlechtných lží!

Příliš často, věru, byl jsem pravdě v patách: a vtom mne ušlápla. Leckdy jsme mněl, že lžu, a hle! teprve tehdy jsem zastihl - pravdu.

Příliš mnoho věcí se mi vyjasnilo: ted mi již nic po nich není. Nic již nežije, co bych miloval - jak mohu ještě milovat sebe samého?

„Žítí podle vlastní chuti nebo vůbec nežítí“: tak tomu

228]

chci, tak tomu chce i nejsvětější člověk. Ale běda! jakpak bych já měl ještě - chut’?

Mám já ještě - cíl? Mám přístav, do něhož spěje moje plachta?

Mám příznivý vítr? Ach, jen kdo ví, kam pluje, ví též, který vítr je přízniv, kteří vítr je jeho.

Co mi ještě zbylo? Srdce, mdlé a drzé; těkavá vůle; třepotavá křídla; zlomená páteř.

Hledání mého vlastního domova: ó Zarathustro, víš, to hledání a zkoušení bylo mým vlastním pokušením, to mne ještě vstřebá.

Kde jest - můj domov? Po něm se ptám a pátrám a pátral jsem a nenašel ho. Ó věčné Všude, ó věčné Nikde, ó věčná - marnost!“

Tak pravil stín, a Zarathustrova tvář se dloužila za jeho slov. Jsi můj stín," pravil posléz truchlivě.

„Tvé nebezpečí není malé, svobodný duchu a poutníku! Zlý den jsi měl: hled, aby ti nevzešel ještě horší večer!

Lidem tak nestálým, jako jsi ty, i žalář se nakonec zdá blaženstvím. Viděls kdy, jak spí chycení zločinci? Spí klidně, kochají se svým novým bezpečím.

Střež se, aby tě posléze nezajala nějaká těsná víra, nějaký tvrdý přísný blud! Neboť nyní tě svádí a pokouší vše, co je těsné a pevné.

Ztratil cíl: běda, kterak tu ztrátu sneseš a zda se žertem přes ni přeneseš? Vždyť s ní - jsi ztratil též cestu!

Ubohý, unavený, tékavý tuláku, zmatený motýle! chceš na tento večer míti odpočinek a přístřeší? Tedy jdi nahoru k mé sluji!

Tímto směrem vede cesta k mé sluji. A nyní ti zas rychle uteku. Již se na mne klade jakoby stín.

Poběhnu sám, aby kol mne bylo zas jasno. K tomu mi ještě třeba dlouho a vesele být na nohou. Večer se však u mne - tančí!" —

Tak pravil Zarathustra.

: 2291

O POLEDNÁCH

A Zarathustra běžel a běžel a nikoho již nenašel a byl sám a nalézal stále sebe sám a kochal se svou samotou a vpíjel ji a myslil na dobré věci - po dlouhé hodiny. V hodinu polední však, když slunce mu stálo právě nad hlavou, octl se u starého křivého a sukovitého stromu, jenž bohatou láskou vinné révy kolemkol byl objímán a před sebou samým skryt: žluté hrozny v chumáči visely s kmene vstříc putujícím. Tu dostal chuť uhasit malou žízeň a utrhnout si hrozen; ale když natáhl již rámě, dostal ještě větší chuť na něco jiného: totiž aby si v tu hodinu dokonalého poledne lehl pod strom a aby spal.

Tak učinil; a sotva ležel na zemi, v tichu, a útulku pestré trávy, již zapomněl na svou malou žízeň a usínal. Neboť, jak praví Zarathustrovo přísloví: jedna věc je nutnější než druhá. Jen oči se mu nezavíraly: - nemohly se totiž vynadívát na strom a na lásku vinné révy a nemohly se toho vynachválit. Usínaje pak Zarathustra promlouval k svému srdci:

„Tiše! Tiše! Neuzrál svět právě k dokonalosti? Co se to se mnou děje?

Jako tančí půvabný větřík neviděn po hlazené mořské podlaze, lehounký, lehký jak pírk: tak - po mně tančí spánek.

Oka mi nepřivírá, duši mi nechá bdít. Je lehounký, věru! lehký jak pírk.

Přemlouvá mne, nevím jak?, zevnitř na mne ťuká lichotivou rukou, přemáhá mne. Ano, přemáhá a nutí, aby se má duše natáhla: -

- jak se mi dlouží a jak zemdlová moje podivná duše! Přiblížil se jí teď o polednách právě večer sedmého dne? Putovala již příliš dlouho a blaženě mezi dobrými zralými věcmi?

Natahuje se a prodlužuje se - tak, do délky! a zase! nehnutě leží má podivná duše. Příliš mnoho dobra již chutnala, tísní ji tento zlatý stesk, i špolí ústa.

-Jako loď, jež veplula do své nejtíší zátoky: - teď přistává na souši, mdlá dlouhými cestami a nejistými moři. Zda souš není věrnější?

[230]

Jako taková loď si lehá a tulí se k zemi: - tu stačí, aby pavouk se země k ní předl svou nit. Silnějších lan tu netřeba.

Jako taková umdlená loď v nejtíší zátoky: tak odpočívám a čekám i já nablízku země, jí věren a důvěřuje, k ní přivázán nitmi nejtenčími.

Ó štěstí! Ó štěstí! Chce se ti zpívat, ó duše má? Ležíš v trávě. To je však tajná slavnostní chvíle, kdy není pastýře, jenž na flétnu by pískal.

Tiše lež! Horké poledne na nivách spí. Nezpívej! Tiše! Svět je dokonalý.

Nezpívej, ty křídélko v trávě, ó duše má! Ani septu! Hled jen - staré poledne spí, pohybuje ústy: zda nevzpíjí právě krůpěj štěstí -

- starou hnědou krůpěj zlatého štěstí, zlatého vína? Zašustilo to přes toho spáče, jeho štěstí se směje. Tak - směje se bůh. Tiše! -

- „K štěstí! jak málo již stačí k štěstí!" Tak jsem říkával kdysi a připadal si chytrým. Bylo to však rouhání: to jsem teď poznal. Chytří blázni mluví lip.

Právě nejmenší věci, právě nejtíší a nejlehčí, zaharašení ještěřky, clech, šustot, oka mžik - málo, tot' podřata nejlepšího štěstí. Tiše! -

- Co se mi stalo: slyš! Neodletěl to čas? Nepadám? Nepadl jsem - slyš! clo studny věčnosti?

- Co se mi děje? Tiše! Bodnutí - běda - v mé srdce? V mé srdce! Ó pukni, mé srdce, pukni po takovém blaženství, po takovém bodnutí!

-Jak? Nestal se svět právě dokonalým? Oblým a zralým? Ó toho zlatého oblého prstenu - kam as ulétá? Poběhnu za ním? Pst!

Tiše —" (A zde se Zarathustra protáhl a cítil, že spí.)

„Vstaň!" pravil sám sobě, „ty spáči! Polední spáči! Nuž dobrá a vzhůru, vy staré nohy! Je čas a více než čas, ještě vám zbyl notný kus cesty -

Ted' jste se vyspaly, jak dlouho spaly jste as? Půl věčnosti! Nuže dobrá a vzhůru ted', staré mé srdce! A když ses tak vyspalo, jak dlouho smíš - bdít?"

(Ale tu zase již znova usnul a jeho duše mu odporovala a bránila se a opět ulehla.) - „Nech mne přec! Tiše! Neuzrál svět právě k dokonalosti? Ó toho zlatého oblého míče!"

r231

„Vstaň," pravil Zarathustra, „ty malá zlodějko, ty zahalečko! Jak? Stále ještě se protahovat, zívát, vzdychat, padat v

hloub do hlubokých studen?

Kdože jsi! Ó duše má!" (A tu se zalekl, neboť sluneční paprsek spadl z nebes na jeho tvář.)

„Ó nebe nade mnou," pravil vzdychaje a posadil se zpřímá, „zíráš na mne? Nasloucháš mé podivné duši?

Kdy vpiješ tuto krůpěj rosy, jež spadla na všechny pozemské věci - kdy vpiješ tuto podivnou duši -

- kdy, studno věčnosti! ty úsměvná, hrůzná polední propasti! kdy do sebe nazpět vpiješ mou duši?"

Tak pravil Zarathustra a pozvedl se z lože pod stromem jakoby z cizího zmámení: a hle, tu stále ještě svítilo slunce kolmo nad jeho hlavou. Z čehož by se právem dalo souditi, že Zarathustra tenkrát nedlouho spal.

UVÍTÁNÍ

Teprve pozdě odpoledne vracel se Zarathustra po dlouhém marném hledání a těkání opět ke své sluji. Ale když stál sotva dvacet kroků před ní, stalo se, čeho ted nijak neočekával: znovu zaslechl velký onen výkřik úzkosti. A ku podivu! tentokrát zazníval z jeho vlastní sluje. Byl to však táhlý, mnohonásobný, nezvyklý výkřik, a Zarathustra zřetelně rozeznával, že se skládá ze mnoha jednotlivých hlasů, třebaže na dálku zněl jako výkřik jediných úst.

I priskočil Zarathustra k jeskyni, a hle! jaký pohled naň čekal po tom poslechu! Seděli tam pohromadě všichni, mimo něž byl za celý den kráčet: král po pravici i král po levici, stáří kouzelník, papež, dobrovolný žebrák, stín, člověk svědomitého ducha, smutný věstec a osel; nejohybnější člověk si však nasadil korunu a ovinul dvě nachových pasů - neboť jako všichni ohybní lidé rád se přestrojoval a vyšňořoval. A uprostřed té zarmoucené společnosti stál Zarathustrův orel, zježen a zneklidněn, protože měl odpovídati na příliš mnoho věcí, na něž jeho hrdost neměla odpovědi; a chytrý had mu visel kolem krku.

Na to vše se Zarathustra díval s velikým údivem;

[232]

potom však s vřelou zvědavostí zkoumal jednotlivě každého ze svých hostí, četl v jejich duších a divil se znovu.

Zatím se shromáždění pozdvihli ze svých sedadel a uctivě čekali, až Zarathustra promluví. A Zarathustra pravil:

„Vy kdož si zoufáte! Vy podivní! Váš výkřik úzkosti jsem tedy slyšel? A ted také vím, kde hledati toho, jež jsem dnes nadarmo hledal: vyššího člověka--.

- v mé vlastní sluji sedí ten vyšší člověk! Ale co se divím! Což jsem ho sám k sobě nepřilákal obětováním medu a lstným lákáním svého štěstí?

Ale zdá se mi, že jste si navzájem špatnou společností; vespolek si srdce asi obtěžkáváte mrzutostmi, jak tu tak sedíte pohromadě, vy lidé volající výkřikem úzkosti. Je třeba, aby teprve přišel kdosi

- kdosi, kdo vás opět rozesměje, dobrý nějaký radostný šašek a tanečník a vítr a větroplach, nějaký starý blázen: - nemyslíte?

Promiňte mi jen, vy, kdož si zoufáte, že před vámi mluvím tak malými slovy, nedůstojnými věru takových hostí! Avšak neuhodnete, co mi mé srdce rozdvádělo: -

- vy sami a pohled na vás rozdváděl, promiňte! Neboť každý, kdo se dívá na zoufajícího si člověka, stává se odvážným a dovádivým. Každý si připadá silným dost, aby těšil zoufalého.

Mně samému jste dali tu sílu - dobiý dar, vznešení moji hosté! Poctivý pohostinský dar! Nezlobte se tedy ted, že vám nabízím též svých vlastních darů.

To zde jest moje říše a moje panství: co však mého jest, na tento večer a na tuto noc budiž vaše. Má zvířata vám budou sloužiti: má sluj vám budiž místem odpočinku!

U mne doma nechť si nikdo nezoufá, ve svém ho-nebním okrese ochráním každého od jeho divokých zvířat. Toť prvé, co vám nabízím: bezpečí!

A za druhé: svůj malík. Máte-li ten, nuž dobrá, vezměte i celou ruku! a mé srdce k tomu! Vítám vás, vítám, moji hosté!"

Tak pravil Zarathustra a smál se láskou i zlobou. Po tomto uvítání uklonili se hosté znovu a uctivě mlčeli; král po pravici mu však odpověděl jejich jménem.

„Podle toho, ó Zarathustro, kterak jsi nám podal ruku a proslovil pozdrav, poznáváme, že jsi Zarathustra. Pokořil ses před námi; skoro jsi ublížil naší uctivosti -:

- kdo by se však dovedl pokořovati s takovou pýchou jako ty? To nám již dodává zmužilosti, je to lahoda našim očím a srdcím.

Abychom toto jediné uzřeli, rádi bychom vystoupili na vyšší hory než tato zde. Neboť jsme přišli z touhy, abychom uviděli, co rozjasní kalné oči.

A hle, již pominulo všechno naše úzkostné volání. Již se nám vzníceně rozevřely smysl i srdce. Skoro se již naše odvážlivost mění v dovádivost.

Ó Zarathustro, nic utěšenějšího neroste na zemi než vysoká a silná vůle: toť nejkrásnější zemská rostlina. Celá km jiná se potěší jediným takovým stromem.

K pinii přirovnávám toho, kdo vzroste jako ty, ó Zarathustro: tak do délky, tak mlčenlivě, tvrdě o samotě, nádherně; toho, kdo má nejlepší, nepružnější dřevo -

- kdo však posléze vztáhne silné zelené ratolesti po svém vlastním panství, kdo silnými otázkami se táže vichrů a vichřic a všeho, co zdomácnělo na výšinách

- a kdo ještě silněji pak odpovídá, vítězný velitel: ó, každý by stoupal na vysoké hory, uviděti takové kotliny!

Tvým stromem zde, ó Zarathustro, občerství se i člověk ponurý a zrůdný, pohledem na tebe i nestálý člověk se upevní a vyléčí své srdce.

A věru, dnes mnoho očí utkvívá na tvé stráni a na tvém stromě; veliká touha se vydala na cestu, a leckdo se naučil otázce: kdo jest Zarathustra?

A komukoliv kdy do ucha skanul tvůj zpěv a med: všichni ti ukrytí, všichni samotáři samojediní a dvoj-jediní promluvíli pojednou k svému srdci:

Je Zarathustra ještě živ? Život již nemá ceny, všechno je jedno, všechno je marnost: leda - že budeme žít se Zarathustrou!"

„Proč nepřichází, jenž tak dávno ohlásil svůj příchod?“ tak se mnoho lidí ptá; „pohltila ho samota? Či máme my snad přijít k němu?“

Ted' se stává, že samota sama zpuchří a rozlomí se jako hrob? jenž se rozlomí a již neudrží svých mrtvol. Všude je zřít lidí zmrtvýchvstalé.

: 234.

Ted' kolem tvé hory, ó Zarathustro, stoupají, stoupají vlny. A byť i tvá výška byla sebevyšší, mnoho lidí je k tobě puze; již nebude dlouho na suchu tvůj člun.

A že my, kdož si zoufáme, přišli jsme ted' do tvé sluje a že si již nezoufáme: toť jenom zvěst a předzvěst, že lepší lidé jsou na cestě k tobě -

- neboť on sám je na cestě k tobě, poslední ten zbytek boha mezi lidmi, to znamená: všichni oni lidé veliké touhy, velikého hnusu, velikého rozmrzení

- všichni, kdož nechtějí žít, ledaže se zas naučí doufati - ledaže se od tebe, ó Zarathustro, naučí doufati velikou nadějí!"

Tak pravil král po pravici a chopil se Zarathustrovy ruky, aby ji políbil; Zarathustra však zabránil jeho počtě a polekán ustoupil, mlčky a náhle unikaje jakoby do dalekých dálek. Po malé chvíli však byl již zase u svých hostí, pohlédl na ně jasněma, zkoumajícíma očima a pravil:

„Moji hosté, vyšší vy lidé, promluví s vámi po našem a zřetelně. Já jsem v těchto horách nečekal na vás.

Věru, vy všichni jste jistě vyšší lidé: pro mne však - nejste dost vysocí ani silní dost.

Pro mne, to jest: pro ono neúprosné, co ve mně mlčí, co však nebude mlčeti na věky. A třebaže ke mně patříte, přece mi nejste pravou rukou.

Kdo totiž sám stojí na horách a křehkých nohou jako vy, ten chce především jedno, ať již to ví či si to skrývá: aby ho bylo šetřeno.

Svých paží a svých nohou však nešetřím, nešetřím svých válečníků: jak byste se tedy hodili pro moji válku?

S vámi bych si zkazil i každé vítězství. A leckdo z vás by upadl, sotvaže by jen zaslechl mých bubnů hlasitý třesk.

Také mi nejste dost krásní a urození. Potřebuji pro své nauky čistých hladkých zrcadel; na vašem povrchu však se pitvoří můj vlastní obraz.

Vaše bedra se hrbí pod nejedním břemenem, pod nejednou vzpomínkou; nejeden zlý trpaslík dřepí ve vašich koutech. I ve vás ukrývá se luza.

A byť jste i byli vznešení a vznešenějšího rodu: mnoho na vás je křivého a znetvořeného. Není kováře, jenž by z vás ukul rovné a přímé lidi.

Jste jen mosty: nechť vyšší lidé po vás krácejí na druhý břeh! Značíte stupně: nehněvejte se tedy na toho, kdo stoupá přes vás do své vlastní výšky!

Z vašeho semene snad i mně jednou vzroste pravý syn a dokonalý dědic: to vše je v dálce. Vám samým nenáleží mé dědičná a jméno.

Nečekám na vás v těchto horách zde, nesmím s vámi sestoupiti naposledy v hloub. Přišli jste mi jen jakožto předzvěst, že jsou již vyšší lidé ke mně na cestě -

uikoliliáé velké touhy, velikého hnusu, veliké roz-mrzelosti, nikoli ti, jež jste nazvali posledním zbytkem boha -

- ne! Ne! Třikrát ne! Na jiné lidi čekám v těchto horách zde a nohou svou bez nich odsud nevykro-čím

- na vyšší lidi čekám, na silnější, vítěznější, smělejší, na takové, již jsou pravoúhle stavěni tělem i duší: je nezbytné, aby přišli smějící se lvově!

Ó moji hosté, vy podivní - nezaslechl jste ještě o mých dětech? Ani o tom, že jsou na cestě ke mně?

Mluvte mi přec o mých zahradách, o mých blažených ostrovech, o mém novém krásném pokolení - proč mi o tom nemluvíte?

Ten pohostinský dar si vyprošuji na vaší lásce, abyste mi mluvili o mých dětech. Proto jsem bohat, proto jsem zchudl: čeho jsem se nevzdal

- čeho bych se nevzdal, abych měl to jediné: tyto děti, tento živoucí sad, tyto stromy života, abych měl stromy své vůle a nejvyšší své naděje!"

Tak pravil Zarathustra a náhle se v řeči zarazil: neboť ho přepadla jeho touha, i zavřel oči a ústa pohnutím svého srdce. A všichni hosté mlčeli a stáli nehnutě a zmateně: až na to, že starý věstec rukama a posuny dával znamení.

236f

VEČEŘE

Na tomto místě totiž věstec přerušil vítání Zarathus-trova a jeho hostí: protlačil se dopředu jako kdosi, kdo nemá nazbyt času, chopil se Zarathustrovy ruky a volal: „Ale Zarathustro!

Jedna věc je nutnější než druhá, tak říkáš sám: nuž dobrá, jedna věc je muč led nutnější nežli všechny ostatní.

Slovo v pravý čas: cožs mne nepozval k hostině? A zde je nás mnoho, kdož jsme vykonali dlouhé cesty. Snad nás nechceš nasytit mluvením?

Také jste mi všichni již příliš mnoho mluvili o zmrtznutí, utopení, udušení a o jiných útrapách: nikdo však nemluvil o útrapě mojí, totiž o umírání hladem -"

(Tak pravil věstec; ale jak to zaslechl Zarathus-trova zvířata, odběhla polekána. Neboť viděla, že vše, ať cokoli snesla za dne do sluje, nepostačí, aby se nacpal jediný ten věstec.)

„- v to čítaje i zchřadnutí žizní," pokračoval věstec. A třebaže tu slyším pleskati vodu jako řeči moudrosti, tak hojně totiž a neúnavně: já - chci vína!

Není každý rozený piják vody jako Zarathustra. Pro znavené a zvadlé se voda ani nehodí: nám přísluší víno — teprve

to poskytne náhlého ozdravení a nenadálého zdraví!"

Při této příležitosti, když věstec žádal vína, stalo se, že i onen mlčenlivý král po levici dostal se jednou k slovu. „O víno," pravil, „postarali jsme se my, já a můj bratr, král po pravici: máme vína dost - co osel unesl. Neschází tedy nic než chléb."

„Chléb?" odvětil Zarathustra a zasmál se. „Právě chleba poustevníci nemají. Ale ne samým chlebem živ je člověk, nýbrž i masem dobrých jehnat, jichž mám dvě:

- ta budou rychle zabita a upravena s kořenou šalvějí: tak to mám rád. Není tu ani nedostatek kořinek a plodů, dobrých dost i pro nejmlsnější labužníky; i ořechy tu jsou i jiné hádanky k louskání.

Tak uděláme zakrátko dobrou hostinu. Kdo však chce s námi jísti, necht' sám přiloží aiky k dílu: i králové. Neboť u Zarathustry i král smí býti kuchařem."

:237!

Ten návrh byl podle srdce všech hostí: až na to, že se dobrovolný žebrák vzpíral masu a vínu a koření.

Jen mi poslyšte toho hýřila Zarathustru!" pravil žertem: „Chodí se proto do slují a velehor, aby se strojily takové hostiny? Ted' ovšem chápu, co nám kdysi kázal: „Pochválena buď malá chudoba!" i proč chce odstranit žebráky."

„Bud dobré míry," odpověděl mu Zarathustra, „tak jako já. Zůstaň si u svých mravů, ctný muži, žvýkej si zrnka, pij si vodu, chval si svou kuchyni: jen jestli tě rozradostní!

Jsem zákonem jen pro ty, kdož jsou moji, nejsem zákonem pro všechny. Kdo však náleží ke mně, ten ať je silných kostí, též lehkých nohou -

- vesel k válkám a slavnostem, ne milenec chmur, ne hloupičský snilek, ale hotov k nejtěžšímu jako k své slavnosti, zdráv a nepoiščen.

Věci nejlepší náleží mně a těm, kdož jsou moji; a nejsou-li nám dány, vezmeme si je: - nejlepší potravu, nejčistší nebe, nejsilnější myšlenky, nejkrásnější ženy!" -

Tak pravil Zarathustra; král po pravici však odvětil: „Podivno! Kdo slyšel kdy takové chytré řeči z úst mudrcových? A věru, toť nejpodivnější na mudrci, je-li ke všemu ještě chytly a není-li to osel."

Tak pravil král po pravici a divil se; osel však zlovorně k jeho řeči přisvědčil, zahýkav i-a. To pak byl počátek oné dlouhé hostiny, jež v kronikách sluje „večeře". A při té hostině se nemluvílo o ničem jiném než o vyšším člověku.

O VYŠŠÍM ČLOVĚKU

1. Když jsem po prvé přišel k lidem, dopustil jsem se poustevnické pošetilosti, veliké pošetilosti: postavil jsem se na trh.

A když jsem mluvil ke všem, nemluvil jsem k nikomu.

L 238]

Z večera pak mými druhy byli provazolezci a mrtvolý; a já sám byl skoro mrtvolou.

S novým jitem však mi vzešla nová pravda: tu jsem se naučil říkati: „Co mi po trhu a luze a lomozu luzy a dlouhých jejích uších!"

Vyšší vy lidé, tomu se ode mne naučte: na trhu nikdo nevěří ve vyšší lidi. A chcete-li tam mluvit, budiž! Luza však mžourá: „Všichni jsme si rovni!"

„Vyšší vy lidé" - tak mžourá luza - „není vyšších lidí, jsme si všichni rovni, člověk je člověk a před bohem - jsme si všichni rovni!"

Před bohem! - Ted však zemřel ten bůh! Před luzou pak nechceme si být rovni. Vyšší vy lidé, odstupte z trhu!

2. Před bohem! - Ted však zemřel ten bůh! Vyšší vy lidé, ten bůh byl vaším největším nebezpečím.

Teprve od té doby, co leží v hrobě, vy jste opět z mrtvých vstali. Teprve nyní přijde veliké poledne, teprve nyní vyšší člověk — stane se pánem!

Pochopili jste toto slovo, ó moji bratři? Jste polekáni: jímá vaše srdce závrat? Zeje vám tu propast? Vyje vám tu pekelný pes?

Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Vyšší vy lidé! Teprve nyní pracuje k porodu hora lidské budoucnosti. Bůh zemřel: ted chceme my- aby živ byl nadčlověk.

3. Nejstarostlivější ptají se dnes: Jak lze člověka zachovati?" Zarathustra však, jediný a první, se ptá: Jak lze člověka překonati?"

Nadčlověk mi leží na srdci, nadčlověk je mi prvou a jedinou starostí - a nikoli člověk: nikoli bližní a nejbližší, nikoli nejchudší, nikoli ten, kdo nejvíce trpí, nikoli nejlepší. -

Ó moji bratři, co mohu milovati na člověku, jest, že je přechodem a zánikem. A i na vás je mnohé, co mi vnuká lásku a naději.

Že jste povrhovali, vyšší vy lidé, to mi vnuká naději. Velcí povrhovatelé jsou totiž velikými zbožňovateli.

Že jste si zoufali, toť důvod, abyste velice byli ctěni. Neboť jste se nenaučili, kterak se vzdávati, nenaučili jste se malým chytrostem.

Dnes totiž malí lidé stali se pány: ti všichni káží vzdání a odřikání a chytrost a pílí a ohledy a dlouhé „A tak dále" malých ctností.

Všechno ženské a všechno, co pochází z rabů, a především míchanice luzy: to vše chce se ted' státi pánem všeho lidského osudu - ó hnus! hnus! hnus!

To vše se ptá a neúnavě ptá: Jak zachovati člověka nejlépe, nejdéle, nejpříjemněji?" Tím - se stali pány dneška.

Ty pány dneška překonejte, ó moji bratři - ty malé lidi: ti jsou načlověku největším nebezpečím!

Překonejte mi, vyšší vy lidé, malé ctnosti, malé chytrosti, ohledy pískových zrněk, šukání mravenišť, bídné pohodlí, „blaho největšího počtu" - !

A raději si zoufejte, než abyste se vzdali. A věru, miluji vás za to, že dnes neumíte žít, vyšší lidé! Tak vy totiž žijete -

nejlépe!

4. Máte odvahu, ó moji bratři? Jste smělého srdce? Nikoli odvahu před svědky, nýbrž odvahu poustevnickou a orlí, na niž ani žádný bůh se již nedívá?

Studené duše, mezky, slepce, opilce nejmenuji smělymi. Smělé má srdce, kdo bázeň zná, ale bázeň zkrotí; kdo propast vidí, ale hrdě.

Kdo propast vidí, ale orlíma očima - kdo orlími spáry do propasti vnikne: ten má odvahu. —

5. „Člověk je zlý” - tak říkali k mé útěše všichni největší mudrci. Ach, je-li to dnes jen ještě pravda! Neboť zlo je v člověku silou nejlepší.

„Člověk nechť se stane větším v dobru i zlu” - tak učím já. Nejvyššího zla je třeba k nejvyššímu dobru nadčlověka. ^

To bylo snad dobré pro onoho kazatele malých lidí, že trpěl hříchem člověka a že jej na se vzal. Já se však raduji z velkého hříchu jakožto ze své velké útěchy. -

Není to však řečeno pro dlouhé uši. Také nepatří každé slovo do každých úst. Jsou to jemné vzdálené věci: po těch at' nesahají ovčí pazoury!

6. Vyšší vy lidé, myslíte, že jsem přišel napravovat, co jste pokazili?

Či že napříště vám trpícím pohodlněji ustelu? Či že

;240]

nestálým, vám zbloudilým v lesích a na horách, ukáži nové a snadnější stezky?

Ne! Ne! Třikrát ne! Vždy více vás a vždy lepší lidé vašeho druhu nechť hynou - neboť vy máte mít život stále horší a tvrdší! Takto jen -

- takto jen vzroste člověk vysoko, až ho stihne a zlomí blesk: vzroste pro blesk vysoko dost!

Má mysl a má touha se připínají k málokterým věcem, k dlouhým a dalekým: co by mi bylo po vaší malé, mnohé, krátké bídě!

Ještě mi netipíte sdostatek! Neboť trpíte sebou, netrpěli jste posud člowkem. Lhali byste, kdybyste tvrdili jinak! Z vás nikdo netrpím tím, čím trpěl jsem já! —

7. Nestačí mi, aby blesk již neškodil. Nechci ho svádět k zemi: nechť se naučí - pracovat v mých službách.

Má moudrost se již dlouho hromadí jako mrak, tich-ne a černá. Tak si vede každá moudrost, jež jednou porodí blesky. -

Těmto dnešním lidem nechci být světlem ni světlem se zvat. Dnešní lidi chci oslepit: Blesku mé moudrosti! vypal jim oči!

8. Ničeho nechtějte nad své schopnosti: je zlá nepravost u těch, kdož chtějí nad své schopnosti.

Zvláště chtějí-li velké věci! Neboť vzbuzují nedůvěru k velkých věcem, jemní ti penězokazi a herci: -

- až posléze sami před sebou se stanou nepravými a šilhají, jsou obílenou červotočinou, jsou kryti pláštěm siiných siov a ctnostmi na odiv stavěnými a skvělými, nepravými díly.

Tu si jen veďte obezřele, vyšší vy lidé! Nic mi totiž dnes není dmhocennějšího a vzácnějšího nad poctivost.

Zda tento dnešek nenáleží luze? Luza však neví, co jest velké, co malé, co přímé a poctivé: luza jest nevinně křivá, luza stále lže.

9. Mějte mi dnes dobrou nedůvěru, vyšší vy lidé, lidé smělého srdce a otevřeného! A důvody své zahalujte! Tento dnešek totiž náleží luze.

Kdo by důvody dovedl zvrátit víru, již se luza kdysi bez důvodů naučila?

[241

A na trhu se přesvědčuje posunky. Důvody však luze vnukají nedůvěru.

A jestliže kdy zvítězila pravda, ptejte se jen sami sebe s dobrou nedůvěrou: „Který silný blud za ni bojoval?”

Střežte se též učenců! Ti vás nenávidí: neboť jsou neplodní! Mají studené vyschlé oči, před nimi každý pták leží oškubán.

Pyšní se tím, že nelžou: neschopnost ke lži však dávno ještě není láskou k pravdě. Střežte se!

Nemítí horečky, to ještě dávno není poznání! Vystydlým duchům nevěřím. Kdo neumí lhát, neví, co je pravda.

10. Chcete-li do vysokých výšek, chcete po vlastních nohou! Nedávejte se nahoru nésti, nesedejte si na cizí hřbety a hlavy!

Ty jsi však vstoupil na koně? Úprkem jedeš teď vzhůru k svému cíli? Dobrá, příteli! Tvá chromá noha však s tebou sedí na koni!

Až budeš u cíle, až seskočíš s koně: ty, jenž náležíš k vyšším lidem, právě na své výšce - klopýtněš!

11. Vy tvořící, vy vyšší lidé! Jen pro vlastní dítě lze býti těhotnu. Nenechte se umluvit, nedejte si nic namluvit!

Kdopak že je váš bližní? A byť i jednáte „pro bližního” - přece proň netvoříte!

Odvykněte mi jen tomuto „pro”, vy tvořící: právě vaše ctnost tomu chce, abyste nic nečinili „pro” a „za” a „protože”.

Proti takovým nepravým slůvkům si zalepte ucho.

„Pro bližního” - toť jen drobných lidí ctnost: ti říkají „rovný s rovným”, „ruka ruku”: - nemají práva ni síly k vaší zřetelnosti!

Ve vaší zřetelnosti, ó tvořící, jest obezřelost a prozřetelnost těhotných žen! Jehož nikdo ještě nezřel očima, plod: ten je chráněn a šetřen, ten je vyživován celou vaší láskou.

U vašeho dítěte, kde jest celá vaše láska, jest i celá vaše ctnost. Vaše dílo, vaše vůle, toť frás „bližní”: nedejte si namlouvat nepravých hodnot!

12. Ó tvořící, vyšší vy lidé! Kdo je před porodem, jest choř; kdo však porodil, je znečištěn.

;242]

Zeptejte se žen: nerodí proto, že je to baví. Bolest rozkdáká kuřata i básníky.

Vy tvořící, mnoho nečistého jest na vás. To proto, že vám bylo souzeno být matkami.

Nové dítě: ó, co nové špíny s ním přišlo na svět! Poodejděte! A kdo porodil, nechť si omyje duši!

13. Nebud'te ctnostní nad své síly! A nechtějte na sobě nic proti pravděpodobnosti!

Chod'te šlápějemi, kudy šla již vašich otců ctnost! Jak byste stoupali do výšin, nestoupá-li s vámi vůle vašich otců? Kdo však chce být prvním počátkem, dej pozor, aby se nestal i koncem všech konců! A v čem jsou neřesti vašich otců, v tom nechtějte znamenati světce!

Či otcové se starali o ženy a o silné víno a o divoké kance: co by to bylo, kdyby takový potomek chtěl na sobě cudnost?

Bláznovství by to bylo! Velkou zásluhou, věru, zdá se mi u něho, je-li mužem jedině ženy nebo dvou anebo tří.

A kdyby kláštery zakládal a nade dveře psal: „Cesta k svatosti“ - já bych přece řekl: nač to! je to nové bláznovství!

Sám sobě založil káznici a útočiště: ať mu jde k duhu: Já však tomu nevěřím.

V samotě roste, co tam kdo přinesl: i vnitřní dobytče. Tedy se pro leckoho samota nehodí.

Bylo kdy na zemi něco špinavějšího nad světce v poušti? Kolem nich nesoptil jenom ďábel - nýbrž i vepř.

14. Plaše, zahanbeně, neobratně, jako tygr, jemuž se nezdařil skok: tak jsem vás, vyšší vy lidé, často vídal plížití se stranou. Hod se vám zhatil.

Ale co na tom, vy hráči v kostky! Nenačili jste se hrát a se smát, jak hrát a smát se má! Což nesedíme stále u velkého hracího stolu, u velkého stolu výsměchu?

A nezdařila-li se vám velká věc, což vy sami jste proto nezdaření, zakrněli?

A zakrněli-i jste sami, zakrněl proto - člověk? Je-li však člověk zakrnělý a zrůdný: nuže dobrá! nuže vzhůru!

2431

15. Čiril vyšší rod, tím vzácnější zdar. Vyšší vy lidé zde, zdaž nejste všichni - nezdaření?

Bud'te dobré myslí, co na tom záleží! Co vše je ještě možné! Učte se sami sobě se smát, jak smáti se má!

Jaký také div, že jste se nezdařili a zpola jen zdařili, vy zpola zlomeni! Což se ve vás netlačí a nesrazí - lidská budoucnost?

Co má člověk nejvzdálenějšího, nejhlubšího, nejvyššího, nadhvězdného, všechna jeho nesmírná síla: zda to vše ve vašem hrnci svárlivě nekypí a nesýčí?

Jaký div, že se leckterý hrnec rozbije! Učte se sobě smáti, jak smáti se má! Ó vyšší vy lidé, co vše je ještě možné!

A věru, co vše se již zdařilo! Jak oplývá tato země malými, dobrými, dokonalými věcmi, zdařilými věcmi!

Rozestavte kolem sebe malé, dobré, dokonalé věci, vyšší vy lidé! Jejich zlatá zralost vyhojí vám srdce. Dokonalost dává doufati.

16. Co bylo zde na zemi dosud největším hříchem? Zda jím nebylo slovo onoho, který děl: „Běda těm, kteříž se zde smějí!“

Nenašel sám snad na zemi důvodů k smíchu? To špatně hledal. I dítě zde najde důvody

On však - nemiloval sdostatek: sice byl by miloval i nás, kteříž se smějeme! Nenáviděl nás však a tupil nás, přislíbil nám pláč a skřípění zubů.

Což nutno hned láti, kde nemilujeme? V tom vidím špatný vkus. Aic teii oczpodmínecriy oi táK vev.u. Vyšel z luzy.

A sám jen sdostatek nemiloval: sice by se byl méně zlobil, že prý není milován. Pravá velká láska nechce lásky: - chce víc.

Vyhňte se všem takovým bezpodmínečným! Toť ubohý chorý rod a způsob luzy: úkosem se dívají na tento život, uhrančivý pohled mají pro tuto zemi.

Vyhňte se všem takovým bezpodmínečným! Mají těžké nohy a dusná srdce: - neumějí tančit. Jak by těm byla země lehká!

17. Všecky dobré věci zkříveně se blíží svému cíli.

[244;

Ohýbají hřbet jako kočky, před blížícím se blahem předou ve svém nitru - všecky dobré věci se smějí.

Krok prozradí, kráčí-li kdo již po vlastní své dráze: pohleďte na mou chůzi! Kdo se však blíží svému cíli, ten tančí.

A věru, sochou jsem se nestal a nestojím tu ztuhlý a tupý, kamenný sloup; miluji rychlý běh.

A třebaže jsou na zemi močály a tlustý stesk: kdo lehké nohy má, i přes močál přeběhne a tančí jako po umeteném ledě. Zvedněte srdce, moji bratři, vysoko! výš! A nezapomínejte mi ani na nohy! I nohy zvedněte, dobří vy tanečníci, a ještě lip: postavte se na hlavu!

18. Korunu toho, kdo se směje, tuto růžencovou korunu: já sám jsem si vstavil tu korunu na hlavu, já sám jsem za svatý vyhlásil svůj smích. Nikoho jiného jsem nenašel dnes k tomu silným dost.

Zarathustra tanečník, Zarathustra lehký, jenž kyne perutmi, připraven k letu, on, který ptákům všem kyne, připraven a hotov, blažen a lehkovážný: —

Zarathustra, jenž vidí budoucí pravdu a smích má pro všechnu pravdu, ne netěpělý, ne bezpodmínečný, milenecký skoků a uskoků; já Zarathustra sám jsem si tuto korunu na hlavu vstavil!

19. Zvedněte srdce, ó moji bratři, vysoko! výš! A nezapomínejte mi ani na nohy! I nohy zvedněte, dobří vy tanečníci, či ještě lip: postavte se na hlavu*

Je těžká zvěř i ve štěstí, jsou ploskonozí nemo-torové od narození. Podivně se nalopotí jako slon, jenž se lopotí, aby se postavil na hlavu.

Lépe však ještě třestit štěstím než neštěstím, lépe nemotorně tančit než chromou chůzí chodit. Jen se ode mne naučte moudrosti: i nejhorší věc má dva dobré ruby -

- i nejhorší věc má dobré nohy k tanci: jen se mi naučte, vyšší vy lidé, jak samy sebe na pravé nohy postavit!

Jen se mi odučte fňukání a všemu smutíor luzy! Ó, jak smutnými zdají se mi dnes i šaškové luzy! Tento dnešek však náleží luze.

' *.

20. Jako vítr mi bud'te, když se řítí ze svých horských slují: chce tančiti podle své vlastní píšťaly, moře se třesou a poskakují pod jeho kročejemi.

Jenž oslům dává peruti a lvíce jenž dojí, bud' pochválen ten dobrý duch, jenž na všecken dnešek a na všechnu luzu se žene, víchr bouřlivák -

- jenž sok je bodláků i hloubálků i všech zvadlých listů a všeho plevle: bud' pochválen ten divý, dobrý, volný, bouřlivý duch, jenž po močálech a smutcích jak po lučinách tančí!

Jenž nenávidí zakrněle zchátralých psů a vši nezdařené zachmuřené havěti: bud' pochválen ten duch všech svobodných duchů, smějící se víchr, jenž duje prach do očí všem vředovitým škarohlídům!

Vyšší vy lidé, vaše nejhorší zlo jest, že se nikdo z vás nenaučil tančit, jak tančit se má - tančit přes sebe samého! Co na tom, že jste se nezdařili!

Co všechno je ještě možné! Naučte se tedy smát se smíchem, jenž se přežene přes vás samy! Zvedněte srdce, dobří vy tanečníci, vysoko! výš! A nezapomínejte mi ani na dobrý smích!

Koainu toho, jenž se směje, tuto růžencovou korunu: vám, moji bratři, tu koainu házím! Smích jsem vyhlásil svatým; vyšší vy lidé, naučte se mi - smát se!

PISEŇ ZÁDUMČIVÉHO STESKU

1. Promlouvaje těmito řeči, stál Zarathustra poblíže vchodu sluje; a za posledních slov uklouzl hostem a na krátkou chvíli unikl na čerstvý vzduch.

„Ó čisté vůně kol mne," zvolal, „ó blažené ticho kol mne! Ale kde jsou má zvířata? Sem, orle můj a můj hade, sem!

Rcete mi přece, má zvířata: ti vyšší lidé - snad že všichni dohromady d'obře nevoní? Ó čisté vůně kol mne! Ted' teprve cítím a vím, jak vás, má zvířata, miluji."

- A Zarathustra pravil znovu: „Miluji vás, má zvířata!" Orel však a had se k němu lísali, když děl tato slova, a vzhlíželi k němu. Tak byli ti tři tiše pohro-

[246]

madě a spolu srkali a sáli dobrý vzduch. Neboť zde venku vzduch byl lepší než u vyšších lidí.

2. Sotva však Zarathustra opustil svou sluj, zvedl se starý kouzelník, rozhlédl se lživě a pravil: „Odešel!

A již, vyšší vy lidé - abych vás jako on polechtal tím pochvalným lichotným jménem - již mne přepadá zlý můj duch šalby a kouzel, můj zádučivý dábel

- jenž z hloubi duše jest odpůrcem tohoto Zara-thustry: odpusťte mu to! Nyní chce před vámi čarovat, přišla právě jeho hodina; nadarmo zápolím se zlým tím duchem.

Vám všem, nechť si jakékoli pocty dáváte slovy, ať si říkáte ‚svobodní duchové‘ či ‚pravdiví‘ či ‚kajícíci ducha‘ či ‚odpoutaní‘ či ‚lidé veliké touhy‘

- vám všem, kdož trpíte, jako já, velikým hnusem, vám jimž zemřel starý bůh a nový neleží ještě v kolébce a plenkách, vám všem je nakloněn zlý můj duch a dábel kouzelník.

Znám vás, vyšší vy lidé, a znám i jej - i toho netvora, jež miluji proti své vůli, toho Zarathustru znám: sám se mi zhusta zdá krásnou larvou světce

- zdá se mi novým podivným mumrajem, v němž se mému zlému duchu, zádučivému d'áblu, zalíbilo: - ba miluji Zarathustru, tak se mi často zdá, pro svého zlého ducha. -

Ale on mne již přepadá a kruší mne, ten duch zá-dučivosti, ten dábel večerního soumraku: a věru, vyšší vy lidé, chce se mu -

- rozevřte jen oči! - chce se mu přijíti zcela bez roušky, zda v podobě muže či ženy, to nevím ještě: ale přichází a kruší mne, běda! rozevřte smysly!

Doznívá den, všem věcem - i nejlepším věcem - ted' přichází večer; ted' slyšte a vizte, vyšší vy lidé, jaký je to dábel, zd'a žena či muž, ten duch večerní zádučivosti!"

Tak pravil staří kouzelník, lživě se rozhlédl a sáhl po harfě.

Když tichne vzduchu jas a utěšující rosa neviděna i neslyšně

již k zemi kane níž -

neboť hebkou obuv má

útěšná rosa jak všichni laskaví těšitelé -:

zda tu vzpomínáš, hořké srdce, zda vzpomínáš,

jaks kdysi prahlo

po slzách nebes i po kanoucí rose,

sžehnuto, mdlé, jaks prahlo,

zatím co po žlutých stezkách trávy

zlobné večerní pohledy slunce

černými stromy těkaly vůkol,

oslepující ty žhoucí pohledy škodolibé?

Ty? Ženich Pravdy?- tak tě tupily -

Ne! Pouze básník!

Lstné zvíře, loupežné, plíživé,

jež musí lhát,

jež vědomě, vidomě musí lhát:

jež chtivě je lupu,

v pestré larvě,
samo sobě larvou,
samo sobě lup -
to - ženich Pravdy?
Ne! Jen blázen! Jen básník!
Tvor, který pestře mluví,
pestře křičí z bláznovských larev,
belhá se po mostech lživých slov,
po pestrých duhách,
mezi falešnými nebesy
a zeměmi falešnými
bludně těká, vznáší se bludně -
jen blázen! jen básník!
To - ženich Pravdy?
Ne ztuhlý v obraz,

^

ne zmražen, ne z mramoru,
ne boží sloup,
nevztyčen před chrámy
co boží vratný:
Ne! nýbrž sok takových pomníků pravdy,
spíš doma v každé poušti než před chrámy,
pln svévole koček,
každíčkým oknem jenž skáče
a hopsá! do každé náhody,
;248]
očmuchá každý prales,
touhou chtivý a choř
- abys v pralesích
mezi šelmami pestře pruhovanými
v hříšném zdraví běhal a pestře a krásně,
s chvějícím se chřípím,
abys potutelně blažen a pekelně blažen
a krvežíznivě blažen loupežně, plíživě, číhaje běhal: -Či jako orli, kteří dlouho, dlouho a nehybně do propastí hledí, do
propastí stých: — ó, jak se tudy v hloub a dovnitř a v sráz vždy stáčejí do hlubších hlubin! -Pak,
náhle, překotným chvatem, sršícím letem, na jehňata padnou, střemhlav, v hloub, v hltavém hladu po jehňatech lačni, v
zášti proti všem jehněčím duším, v zuřivé zášti proti všemu, co zírá jehněčím zrakem a jako ovce, proti všemu,
co zčeřenou vlnu a šedivě povolnou vůli jehňat a ovcí má!
Takové,
orlovité, levhartovité
jsou básníkovy touhy,
jsou tvoje touhy pod tisícem larev,
ty blázne! ty básníku!
Jenžs v člověku zřel i boha i ovci -: boha v člověku rozsápat, v člověku rozsápat ovci a při tom se smát -
Tot', tof tvoje blaženství Levharta i orla blaženství! Básníka i blázna blaženství! —
Když tichne vzduchu jas a luny srp již se plíží, červánky purpurovými zelený, závistný:
- máje zášť proti dni
a tajemně krok co krok svým srpem žne visuté trsy růží, až bledě klesají do noci v hloub: —
tak sám jsem kdysi pad ze svého šílenství pravdy, ze svého roztoužení po dni, dnem umdlen, světlem choř
- v hloub k večeru pad jsem a k stínům: jedinou pravdou
sžehnut a prahna:
- zda vzpomínáš, horké srdce, zda vzpomínáš, jaks tehdy prahlo? -
Že jsem lyhoštěn pryč od vši pravdy, jen blaze) i! jen básník!
O VĚDĚ
Tak zpíval kouzelník; a všichni, kdož byli pohromadě, uvízli jako ptáci nepozorovaně v síti jeho lstivé a zádumčivé
rozkoše. Jenom člověk svědomitého ducha nedal se polapit: rychle odňal kouzelníkovi harfu a zvolal: „Vzduch!
Vpusťte sem dobiý vzduch! Vpusťte sem Zarathustai! Tebou se tato sluj stala dusnou a jedovatou, zlý, staiý
kouzelníku!
Svádíš, chytrý falešníku, k neznámým žádostem a pustinám. A běda, nadělají-li lidé, jako jsi ty, tolik hluku správdou!
Běda všem svobodným duchům, již se nemají na pozoru před takovými kouzelníky! Ta tam jejich svoboda: lákáš svým
učením do žalářů zpět -

- starý zádumčivý ďáble, z tvého nářku zní vábící

[250]

píseň; podobáš se oněm, kdož chválou cudnosti tajně zvou k rozkošemi"

Tak pravil svědomitý člověk; starý kouzelník se však rozhlédl, kochal se vítězstvím a samým uspokojením spolkl mrzutost, kterou mu působil svědomitý člověk. „Bud' zticha!" pravil skromným hlasem, „dobré písně potřebují dobré ozvěny; po dobrých písních má se dlouho mlčet.

Tak se chovají všichni ti vyšší lidé zde. Tys však asi jen málo pochopil z mé písně? V tobě je pramálo kouzelnického ducha."

„Chválíš mne," odpověděl svědomitý člověk, „tím, že mne od sebe odlučuješ, nuže dobrá! Vy ostatní však, co vidím?

Sedíte tu všichni ještě s očima chtivýma -:

Vy svobodné duše, kam se poděla vaše svoboda! Skoro, zdá se mi, podobá se lidem, kteří se dlouho dívali na zlé, nahé, tančící dívky: i vaše duše tančí!

Ve vás, vyšší vy lidé, jest asi více toho, co kouzelník jmenuje svým zlým kouzelnickým a šalebným duchem: - jsme asi nestejní.

A věru, dost jsme spolu mluvili a uvažovali, než se Zarathustra vrátil domů do sluje, a proto s určitostí tvrdím: jsme nestejní.

Hledáme i zde nahoře různé věci, jiné vy a jiné já. Já totiž hledám více jistoty, proto jsem přišel k Za-rathustrovi. Tent' posud nejpevnější věží a vůlí -

- dnes, kdy se všechno viklá, kdy se celá země třese. Vy však - vidím-li, jak se tváříte -, skoro se mi zdá, že hledáte více nejistoty

- více hrůz, více nebezpečí, více zemětřesení. Skoro se domýšlím - odpusťte mé domýšlivosti, vyšší vy lidé -, že se vám zachtělo -

- že se vám zachtělo nejhoršího, nejnebezpečnějšího života, jenž mně působí největší strach: života divokých zvířat se vám zachtělo a lesů a sluj, strmých hor a jícnu bludišť.

A nelíbí se vám nejlépe vůdcové, vyvádějící ven z nebezpečí, nýbrž ti, kdož vás ode všech cest odvádějí: svůdcové. Ale je-li tato vaše chut sknteč)íá, zdá se mi přece neuskutečnitelná.

Strach totiž - toť člověka pocit dědičný a základní; ze strachu se vysvětluje vše, dědičný hřích i dědičná

[251]

ctnost. Ze strachu vzrostla též moje ctnost, to znamená: věda.

Nejdéle totiž byl na člověku pěstěn strach z divoké zvěře: i strach z onoho zvířete, jež sám v sobě skrývá a jehož se bojí: - Zarathustra je nazývá vnitřním dobytčetem'.

Takový dlouhý starý strach, jenž se posléze zjemnil a zduševnil a zduchověl - dnes, zdá se mi, jmenuje se takový strach vědou." -

Tak pravil svědomitý člověk; Zarathustra však, jenž se právě vracel do sluje a zaslechl i uhodl poslední řeč, hodil svědomitému člověku hrst růží a zasmál se jeho „pravdám". Jak!" zvolal, „co jsem to zaslechl? Věřu, zdá se mi, žeš blázen, anebo že jím jsem já: a tvou ‚pravdu' horempádem postavím na hlavu.

Strach totiž - toť naše výjimka. Odvaha však a dobrodružství a radost z nejistoty a z toho, čeho se nikdo neodvážil - odvaha 7xá se mi celou minulostí lidského plemene.

Nejlítějším, neodvážnějším zvířatům člověk závisně uloupil všechny ctnosti: teprve tak se stal - člověkem.

Tato odvaha, jež posléze zjemněla, zduchověla, zduševněla, tato lidská odvaha s orlími peaitmi a s hadí chytrostí: ta, zdá se mi, má dnes jméno -"

„Zarathustra!" zvolali jakoby z jedněch úst všichni, kdož tu seděli pohromadě, a vypukli při tom v hlasitý smích; a cosi jako těžké mračno vzneslo se z nich do výše. I kouzelník se smál a chytře pravil: „Dobrá! Již unikl ten zlý můj duch!

A což jsem vás před ním sám nevaroval, když jsem řekl, že to je podvodník a lživý a šalebný duch?

Zvláště tehdy totiž, ukazuje-li se nahý. Co však já mohu za jeho uskoky! Což já jsem stvořil jej i svět?

Nuže dobrá! Usmíme se zas a budme dobré míry! A třeba že se Zarathustra tváří zle - jen se na něj podívejte! hněvá se na mne -:

- než přijde noc, bude pro mne zas mít lásku a chválu: nemůže dlouho žít bez takových bláznovství.

Ten - miluje své nepřátele: v tom umění se vyzná nejlépe ze všech lidí, jež jsem kdy viděl! Zato se však mstí - na svých přátelích!"

Tak pravil stáiy kouzelník, a vyšší lidé s ním sou-

[252]

hlásili; i obcházel Zarathustra, ve zlobě a lásce potřásaje rukama svým přátelům - jako by všechny měl z nějakého důvodu odprositi a udobřiti. Ale když se při tom dostal k východu sluje, hle, tu se mu zase již zastesklo po dobrém vzduchu tam venku i po jeho zvířatech - a chtěl vyklouznouti.

MEZI DCERAMI POUŠTĚ

1. „Neodcházej!" řekl poutník, jenž se zval Za-rathustrovým stínem, „zůstaň u nás - sice nás opět přepadne ten starý zatuchlý stesk.

Již nám onen starý kouzelník dal z toho, co má nejhoršího, a pohled' jen, zde dobrý zbožný papež má v očích slzy a již se všecken zas vypravil na moře zádumčivosti.

Ti králové zde se sice před vámi ještě tváří pokojně: z nás všech totiž oni to dnes nejlépe umějí! Ale kdyby byli beze svědků, sázím se, že by i oni zase spustili smutnou písničku -

- smutnou písničku plíživých mračen, vlhké zádumčivosti, zavěšených nebes, ukradených slunců, vyjících podzimních větrů;

- smutnou písničku našeho vytí a úzkostného volání: zůstaň u nás, ó Zarathustro! Zde jest mnoho skryté bíd, jež se chce dostat k slovu, mnoho večerního soumraku, mnoho mračen, mnoho zatuchlého vzduchu!

Živils nás mužsky výživnou stravou a silnými prů-povědmi: nedopust', aby nás po jídle přepadli zase změkčili zženštilí duchové!

Ty samojediný kolem sebe vzduch kořeníš a rozjasňuješ! Nalezl jsem kdy na zemi tak dobrý vzduch jako zde v tvé jeskyni?

Mnoho zemí jsem přece viděl, můj nos dovede zkoumati a odhadovati lecjaký vzduch: u tebe však mé chří-pí chutná svou největší slast!

Leda -, leda -, ó dovol starou vzpomínku! Dovol starou píseň k zákuskům, kterou jsem kdysi zbásnil mezi dcerami pouště: -

[253]

u těch byl totiž stejně dobrý jasný východní vzduch; tam jsem byl nejdále od vlhké, zamračené, zádumčivé stařeny Evropy!

Tenkrát jsem miloval takové dívky východu i jinaké modré království nebes, nad nímž nevisí mračna ni myšlenky. Nevěřili byste, jak způsobně seděly, když netan-čily, jak hluboké byly, avšak bez myšlenek, podobny drobným tajemstvím, hádankám se stuhami ve vlasech, ořechům-zákuskům -

pestře a cize seděly, věru! ale bez mračen: hádanky, které lze hádati: na počtu těch dívek jsem tenkrát vymyslel takový žalm, jenž se zpívá po jídle."

Tak pravil poutník a stín; a než mu kdo odpověděl, chopil se již harfy starého kouzelníka, zkřížil nohy a rozhlížel se rozvážně a moudře: - chřípím však pomalu a tázavě vtahoval vzduch, jako by v nějakých nových zemích ochutnával nového cizího vzduchu. Pak jal se jakýmsi vyjícím hlasem zpívatí.

2. Ponšt vzrůstá: nešťasten, kdo v nitru chová poušť!

- Ha! Slavnostně! Opravdu slavnostně! Důstojný náběh!

Po africku slavnostně!

Důstojno lva

či všešťana morálního -

^

- ale nic pro vás,
vy přítelkyně nejrozmilejší,
jinž u nohou sedět

^

mně prvo-prvému
všech Evropanů je přáno
ve stínu palem. Sela.

Zázračné věru!

Zde tedy sedím

nablízku pouště a již

tak vzdálen zas pouště a dosud

v praničem nezpustošen:

jsem totiž polknut

nejmenší touto oasou -:

- zívajíc, rozevírala právě

svou něžnou pusinku, jež ze všech nejliběji páchne: tu jsem tam pacl, dolů - sem - mezi vás, vy rozmilé přítelky! Sela.

Zdar, zdar oné velrybě,

když takto se o blaho svého hosta

starala! - chápete přec

mou učenou narážku?

Zdar jejímu břichu,

když totiž

byl roztomilý jak této oasy břich:

o čemž si však dovoluji pochybovat

- vždyť také přicházím z Evropy,

jež jest pochybovačnější nežli všechny paničky obstarožné. Bůh pomozí! Amen!

Zde tedy sedím,

*

v této nejmenší oase,

jak hnědá datle,

jež puká sladkostí zlatých šťáv,

chtívá kulatých dívčích úst

a ještě chtivější dívčích

ledově chladných, sněhově bílých

rezavých kousavých zubů: neboť po nich
žízni srdce všech horkých datlí. Sela.

Zmíněným jižním plodům podoben, přepodoben, zde ležím, oblétán křídélky broučků laškovně čenichajících a rovněž
ještě drobnějšími a pošetilejšími a hříšnějšími touhami a nápady -obléhán vámi, vy němé, vy plné předtuch
dívenky-kočky, Dudu a Suleiko,
- obsfiiixen, abych citů svých náplň

[255]

v jediné vecpal slovo:

(promiň mi bůh

tento poklesek jazykový!)

- sedím tu a čenichám nejlepší vzduch, vzduch rajský věru,

lehký a vzletlý a koupaný v zlatě,

lepší než kdy jaký

vzduch z měsíce pad -

ať náhodou již,

či se to svévolně stalo,

jak staří básníci bájí.

Ale já pochybovač o tom

jsem na pochybách: vždyť také

přicházím z Evropy,

jež jest pochybovačnější nežli všechny

paničky obstarožné.

Bůh pomozí!

Amen.

Saje tento nejkrásnější všech vzduchů,

vzdouvaje chřípí jak číše,

bez budoucna i beze vzpomínání,

tak sedím tu, ó

rozmilé přítelky,

a na palmu se dívám,

jež jako tanečnice

se hýbe a ohýbá, v bocích se kolíbá

- dívej se dlouho a děláš to po ní!

- jako tanečnice, jež, jak se mi zdá, ji? příliš dlouho, nebezpečně dlouho pořád a pořád jen na jedné nožičce stála?

- až z toho pozapomněla, jak se mi zdá, že nohou má dvě?

Já aspoň marně

jsem hledal ten nevěstný

blíženecký skvost

- rozuměj: daihou tu nohu -ve svaté blízkosti

její přeněžné, přepůvabné sukénky, vějířovitě vějící a cetkami se chvějící. Ba věřte, vy krásné přítelky, věřte mi na

slovo:

256:

Ona ji ztratila!

Je ta tam!

« . ,

Na věky věků ta tam!

Ta druhá noha!

Ó, škoda té půvabné druhé nožky!

Kdeže as dlí a opuštěna pláče?

Ta osiřelá noha?

Snad že se strachuje

zlého, netvorného

lva s plavou kadeří? Či snad

je obrána již a ohryzána -

o hrázo! ohryzána! Ach! Sela.

Ó, jen mi neplačte,

srdce vy měkká!

Neplačte, ó

srdce datlí! Prsa vy mléčriá!

Vy srděčka zlatého

dřeva!

Neplač mi již,

, J}
bledá Dudu!
Odvalu, Suleiko! vzmuž se, vzmuží
- Či by snad
cos, co by sílilo, sílilo srdce, bylo tu vhodné? Umravená průpověď? Slavnostní domlouvání? -
Ha! Vzhůru, ctnosti!
Ctnosti a důstojnosti! Evropsky důstojná!
Měchu ctnosti,
foukej, foukej zas!
Ha!
Ještě jedenkrát zařvat,
morálně zařvat!
Jako mravnostní lev
před dcerami pouště zařvat! 1
- Neb řev ctnosti, vy rozmilé dívky, toť ze všeho největší
vášeň Evropanů, hltavost Evropanu! A již tu tedy stojím
[257]
já Evropan,
nemohu jinak, bůh mi buď svědkem!
Amen!
Poušť' vzrůstá: nešťasten, kdo v nitru chová poušť!

PROBUZENÍ

1. Po písni poutníka-stínu sluj se pojednou naplnila lomozem a smíchem: a ježto shromáždění hosté mluvili druh přes druh a ani osel, nabyv tak odvahy, nebyl již zticha, přepadla Zarathustru malá výsměšná nevole proti jeho návštěvníkům, třebaže se radoval z jejich radostné nálady, která se mu zdála znamením ozdravení. I vyklouzl na čerstvý vzduch a pravil svým zvířatům:

„Kam se teď poděla jejich úzkost?" pravil, a již si sám oddechl od malé mrzutosti - „u mne, zdá se mi, odvykli úzkostnému křiku!

- třebaže, pohříchu, ne posud křiku." A Zarathus-tra si zacpal uši, neboť oslovo hýkání právě se divně mísilo do jásavého hřmotu oněch vyšších lidí.

Jsou veseli," řekl pak Zarathustra, „a kdo ví? snad se baví na hostitelův účet; a byť se i ode mne naučili smíchu, přece ne mému smíchu. Ale co na tom záleží! Jsou to staří lidé: uzdravují se svým způsobem, smějí se svým způsobem; mé uši vytrpěly již horší věci, a přece se nehoršily.

Tento den je vítězství: již couvají, již prchá duch tíže, můj starý arcinepřítel!

K jak dobrému konci spěje tento den, jenž se započal tak zle a tak těžce!

A ke konci spěje. Již se blíží večer: jede přes moře! Jak se houpá blažený ten jezdec, navracející se domů, ve svých nachových sedlech!

Nebe se jasně na to dívá, a svět leží hluboko: ó všichni vy podivní lidé, kdož jste ke mně přišli, však již stojí za to žít u mne!"

Tak pravil Zarathustra. A tu opět zazněl křik a smích vyšších lidí ze sluje: i promluvil znovu.

[258]

„Ryby už berou, mé vnadidlo účinkuje, i od nich upouští nepřítel, duch tíže. Již se začínají sami sobě smát, slyším dobře?

Má mužská strava, má průpověď šťávy a síly účinkuje: a věru, nekrmil jsem jich nadýmavou zeleninou! Nýbrž válečnickou stravou, dobytelskou stravou: nové žádosti jsem vzbouzel.

Nové naděje jsou v jejich pažích a nohách, srdce se jim šíří. Nalézají nová slova, jejich duch brzy bude dýchatí svévolí. Taková strava sice není snad pro děti, ani pro staré a mladé roztoužené ženušky. Těm třeba jinak přemlouvat vnitřnosti; těm nejsem lékařem a učitelem.

Hnus opouští od vyšších těch lidí: nuže dobrá! toť mé vítězství. V mé říši nabývají bezpečí, všechen hloupý stud prchá, očišťují se.

- Očišťují a vyprazdňují své srdce, dobré chvíle se jim vrací; zahálají a přežvykují - stávají se vděčnými.

To mi budiž nejlepším znamením: stávají se vděčnými. Zakrátko budou si vymýšlet slavnosti a svým stáým radostem postaví pomníky.

Jsou to lidé, kteří se uzdravují!" Tak pravil Zarathustra, mluvě radostně k svému srdci a vyhlížeje do dálky; a jeho zvířata se k němu tulila, etice jeho štěstí a mlčení.

2. Náhle se však Zarathustrovo ucho zaleklo: neboť sluj, až dotud plná hřmotu a smíchu, pojednou hrobově ztichla - a jeho nos čichal libě páchnoucí dým a kadidlo, jakoby od hořících piniových šišek.

„Co se děje? Co to tropí?" tázal se sám sebe a připlížil se ke vchodu, aby se nepozorovaně mohl dívat na hosty. Ale div divoucí! co mu tam bylo viděti na vlastní oči!

„Všichni se zase stali nábožnými, modlí se, třeští! -" pravil a nadmíru se podívil. A věru! všichni; oba králové, papež mimo službu, zlý kouzelník, dobrovolný žebrák, poutník-stín, starý věstec, člověk svědomitého ducha a nejohyznější člověk: všichni vyšší lidé leželi jako děti a staré věřící ženštiny na kolenou, modlíce se k oslu. A nejohyznější člověk právě se jal kloktati

: 259:

a supěti, jako by se mu cos nevyslovitelného dralo z nitra; ale když se skutečně dostal až k slovům, hle, tu to byla pobožná podivná litanie, blahoslavící zbožňovaného a podkuřovaného osla. Litanie pak zněla takto:

Amen! A požehnání a sláva a moudrost a díků činění a čest a moc i síla bohu našemu na věky věků!

- A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Břímě naše nese, podobu otroka na se vzal, je srdce trpělivého a nikdy neříká Ne; a kdo svého boha miluje, ten ho trestá.

- A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Nemluví: až na to, že světu, jež stvořil, neustále posvědčuje: tak velebí svůj život. Z chytráctví nemluví: jen málokdy si tedy utrží ostudu.

Nevzhledně kráčí světem. Jeho zamilovaná barva je šedivá, do ní zahaluje svou ctnost. Má-li ducha, zakrývá jej; ale kdekdo věří v jeho dlouhé uši.

- A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Jaká v tom skryta moudrost, že má dlouhé uši a vždy posvědčuje a nikdy neříká Ne! Zda nestvořil svět podle obrazu svého, to znamená co nejloupěji?

- A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Kráčíš cestami přímými a křivými, málo dbáš, co se nám lidem zdá přímé či křivé. Mimo dobro a zlo jest království tvé. Je to tvá nevinnost, že nevíš, co jest nevinnosť.

- A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Pohled jen, nikoho od sebe neodháníš, ani žebráků, ani králů. Maličkých necháváš přijíti k sobě, a lákají-li tě uličníci, říkáš prostě i-a.

- A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

Miluješ oslice a čerstvé fíky, nejsi vybíravý. Bodlák ti lechtá srdce, máš-li právě hlad. V tom jest moudrost boží.

A osel přisvědčil a zahýkal i-a.

;260;

SLAVNOST OSLÍ

1. Ale na tomto místě litanie Zarathustra se již neopanoval, nýbrž zahýkal sám i-a, ještě hlasitěji než osel, a vyskočil doprostřed svých potřeštěných hostí. „Ale co mi to, lidičky, tropíte?“ volal, prudce zvedaje modlicí se hosty.

„Běda, kdyby se na vás díval kdo jiný než Zarathustra: každý by soudil, že vaše nová víra je posměchem nejhorších rouhačů anebo že jste nepošetilejší ze všech starých ženštin!“

A ty, starý papeži! jak se to snaší s tebou samým, že se zde takto modlíš k oslu, jako by to byl bůh?“ -

„Ó Zarathustro,“ odvětil papež, „promiň, ale ve věcech božích jsem osvěcenější než ty sám. A tak se to sluší.“

Raději modliti se k bohu takto a v takové podobě než v nížádné podobě! Přemýšlej, vznešený příteli, o této průpovědi: uhodněš hned, že v ní vězí moudrost.

Ten, jenž pravil: „Bůh je duch!“ - ten dosud na zemi největší krok a skok učinil k nevěře: takového slova nelze již na zemi dobře napravit!“

Mé staré srdce skáče a poskakuje, že jest ještě něco na zemi, k čemu lze se modliti. Ó Zarathustro, promiň to starému pobožnému papežskému srdci!“ -

- „A ty,“ pravil Zarathustra poutníku-stínu, „ty se zveš, ty se mniš svobodným duchem? A tropíš tu takové modlářství a kněžourství?“

Ještě hůře to zde věru tropíš než u svých hnědých zlých dívek, zlý nový vyznavači!“

„Ba že zle,“ odvětil poutník-stín, „pravdu máš: ale což mohu za to! Staiý bůh opět žije, ó Zarathustro, mluv si co mluv. Nejohybnější člověk všechno zavinil: probudil ho zas. A nechť si říká, že ho kdysi usmrtil: smrt jest u bohů vždy pouhý předpoklad.“

- „A ty,“ pravil Zarathustra, „zlý starý kouzelníku, cos to učinil! Kdo v naší svobodné době má ještě věřiti v tebe, věříš-li ty v taková božství a oslovství?“

Vyvedls hloupost; jak jsi jen, chytráku, mohl vyvésti takovou hloupost!“

„Ó Zarathustro,“ odpověděl chytrý kouzelník, „pravdu máš, byla to hloupost - však mi to také dalo pernou práci.“

- „A dokonce ty,“ pravil Zarathustra člověku svědomitého ducha, „jen uvaž a prst si polož na nos! Což se zde neděje nic proti tvému svědomí? Což není tvůj duch příliš čistotný pro takové modlení a pro výpary těchto pobožníků?“

„Něco na tom je,“ odpověděl člověk svědomitého ducha a položil si na nos prst, „něco na této podívané mému svědomí dokonce lahodí.“

Možná že nesmím věřiti v boha; jisto však jest, že se mi bůh v této podobě zdá ještě nejhodnější víry.

Bůh je piý věčný, podle svědectví nejpobožnějších lidí: kdo má tolik času, dá si na čas. Co nejpomaleji a co nejloupěji: má-li ty dvě vlastnosti, může bytost jeho druhu přece hodně dokázat.

A kdo má ducha příliš, snadno a rád se zblázní i do hlouposti a bláznovství. Přemýšlej sám o sobě, ó Zarathustro!

Ty sám - věru! i ty bys samým nadbytkem a samou moudrostí mohl se stát oslem.

Zda dokonalý mudrc nekráčí rád po cestách nejkřivějších? Pohled na skutečnost to dokazuje, ó Zarathustro - pohled na tebe!“

- „A posléze ty sám,“ pravil Zarathustra a obrátil se k nejohybnějšímu člověku, jenž stále ještě ležel na zemi, ruku zvedaje k oslu (dával mu totiž pít vína). „Vydej ze sebe slovo, ty nevyslovitelný, cos to vyvedl!“

Zdáš se mi proměněn, tvé oko žhne, plášť vznešenosti zastírá tvou ohybnost: co jsi spáchal?

Což je to pravda, co tamti tvrdí, že ho zas probudil? A k čemu? Což nebyl důvodně dobit a odbyt?

Zdá se mi, že sám jsi se probudil: co jsi spáchal? proč ty ses vátel? Proč ty ses obrátil na víru? Vydej ze sebe slovo, ty

nevyslovitelný!"

„Ó Zarathustro," odpověděl nejohybnější člověk, „jsi čtverák!"

- Zdali ten tam ještě žije či zase žije či zda je důkladně mrtev - kdo z nás obou ví to lépe? Ptám se tebe.

[262]

Jedno však vím - od tebe samého jsem se tomu kdysi naučil, ó Zarathustro: kdo chce nejdůkladněji zabít, ten se směje. „Nikoli hněvem, leč smíchem se zabíjí" - tak jsi kdys pravil. Ó Zarathustro, skiýtý ty ničiteli bez hněvu, nebezpečný světce - jsi čtverák!"

2. Tu se však stalo, že Zarathustra, udiven samými takovými čtveráckými odpověďmi, uskočil nazpět ke dveřím sluje, a obrácen ke všem hostům, silným hlasem provolal:

„Ó blázni a šprýmaři všichni, vy šaškové! Co se přede mnou přetvařujete a skrýváte!

Jak se jen každému z vás třepotalo srdce rozkoší a zlobou nad tím, že jste se zase jednou stali takými, jako jsou maličci, nábožnými totiž -

- že jste si zas jednou vedli jako děti, totiž že jste se modlili, ruce spínali a říkali „pane bože!"

Ale teď mi opusťte tento dětský pokoj, mou vlastní sluj, kde dnes přebývá všechno dětinství. Ochlaďte zde venku svou horkou dětskou svévoli a lomoz svých srdcí!

Ovšem: nebudete-li jako maličci, nikoli nevejdete v ono království nebeské. (A Zarathustra ukázal rukama vzhůru.)

Ale vždyť ani nechceme v nebeské království: Stali jsme se muži - / chceme království pozemské."

3. A ještě jednou jal se Zarathustra mluvit. „Ó noví přátelé," pravil, - „vy podivní, vyšší vy lidé, jak dobře se mi teď líbíte -

- od té doby, co jste se opět rozradostnili! Věru, všichni jste rozkvetli: zdá se mi, že takovým květinám, jako jste vy, je třeba noiýcb slavnosti

- je třeba malého statečného nesmyslu, nějaké bohoslužby a slavnosti oslí, nějakého starého radostného

zarathustrovského blázna, vírného vichru, jenž vám svým burácením rozjasní duše.

Nezapomeňte této noci a této slavnosti oslí, vyšší vy lidé! To jste vynalezli u mne, to mi budiž dobrou předzvěstí - cosi takového vynajdou jen ti, kdož se uzdravují!

". 2631

A budete-li znovu slaviti slavnost oslí, číňte to kvůli sobě, číňte to i kvůli mně! A na památku mou!"1 -

Tak pravil Zarathustra.

PÍSEŇ OPOJENÍ

1. Zatím však druh za druhem vystoupili ven na čerstvý vzduch a do chladné zamyšlené noci; Zarathustra sám pak vedl za ruku nejohybnějšího člověka, aby mu ukázal svůj noční svět a veliký kulatý měsíc i stříbrné překotné vodopády u své sluje. Tu stáli konečně tiše pospolu, sami staří lidé, ale se srdcem utěšeným a statečným, divíce se v nitru svém, že jim bylo tak blaze na zemi; důvěrnost noci se jim však blíže a blíže vkrádala do srdce. A znovu si pomyslí Zarathustra: „Ó, jak dobře se mi teď líbí vyšší ti lidé!" - nevyřkl to však, neboť ctil jejich štěstí a mlčení. -

Ale tu se udalo to, co onoho úžasného dlouhého dne bylo nejúžasnější: nejohybnější člověk jal se ještě jedenkrát a naposled kloktat a supět, a když se dostal až k slovům, hic, tu mu z úst vyskočila otázka, kulatá a čistotná, dobrá, hluboká, jasná otázka, již se všem, kdož mu naslouchali, pohnulo srdce v těle.

„Přátelé moji vespolek," pravil nejohybnější člověk, „co tomu řeknete? Pro tento dnešní clen - pro tento dnešek jsem já po prvé spokojen, že jsem žil celý svůj život.

A přiznati se k tomu mi nestačí. Stojí za to, žít na zemi: Jediný den, jediná slavnost se Zarathustrou mne naučily milovati zemi.

„To- že byl život?" tak bych promluvil k smrti. „Nuže vzhůru! Ještě jednou!"

Přátelé moji, co tomu řeknete? Nepromluvili byste k smrti jako já: To - že byl život? Nuže pro Zarathustru: vzhůru! Ještě jednou!" —

Tak pravil nejohybnější člověk; a nebylo daleko do půlnoci. A co byste asi řekli, že se tenkrát přihodilo?

: 264;

Sotva že vyšší lidé zaslechli jeho otázku, rázem si uvědomili svou proměnu a své uzdravení i komu za to děkovati: tu přiskočili k Zarathustrovi, děkujíce, klaníce se, laskajíce, ruce mu líbajíce, podle toho, jaké kdo byl povahy; jedni se smáli a druzí plakali. Starý věštec však tančil radostí: a byť i, jak tvrdí někteří vy-pravovatelé, byl tenkrát sladkého vína pln, byl dojistá ještě více naplněn sladkým životem a zřekl se vši mdloby. Ba jsou, kdož vypravují, že tenkrát tančil osel: nedávalť mu prý nejohybnější člověk předtím nadarmo pítí vína. Bud tomu tak či onak: a byť i osel onoho večera vpravdě netančil, udaly se tenkrát zázračnější a podivnější věci, než kdyby byl osel tančil. Zkrátka, jak zní Zarathustrovo přísloví: „Co na tom záleží!"

2. Když se však toto přihodilo s nejohybnějším člověkem, stál tu Zarathustra, jako by byl zpít: pohled mu uhasínal, jazyk blábolil, nohy se potácely. A kdo by uhodl, jaké myšlenky při tom běžely přes Zarathustrovu duši? Zřejmě však ustupoval jeho duch a utíkal zas dopředu, byl v odlehlých dálkách a jakoby „na strmém jhu", jak psáno jest, „mezi dvěma moři

- putuje mezi minulostí a budoucností jako těžký mrak". Ponenálu však, zatím co ho vyšší lidé drželi v náručí, vzpamatovával se poněkud a rukama se bránil návalu starostlivých a uctívajících; ale mlčel. A pojednou rychle obrátil hlavu, jako by cosi slyšel: tu přiložil k ústům prst a pravil: „Pojďte!"

A záhy bylo kolemkol ticho a tajemno; z hloubky však pomalu vzhůru zazníval zvuk zvonu. Zarathustra mu naslouchal spolu s vyššími lidmi; potom však po druhé přiložil k ústům prst a pravil znovu: „Pojďte/ Pojďte/ Blíží se půlnoc/" - a jeho hlas byl proměněn. Stále se však ještě nehýbal z místa: tu nastalo ticho ještě tišší a tajemnější a vše naslouchalo, i osel, i Zarathustrova strážná zvířata, orel a had, a také Zarathustrova sluj i veliký chladný měsíc i sama noc.

Zarathustra však po třetí přiložil ruku ke rtům a pravil:

Pojďte/ Pojďte/ Pojďte/ Putujme nyní/je tu hodina: putujme do noci/

: 265:

3- Vyšší vy lidé, blíží se půlnoc: i řeknu vám něco do ucha, jak onen starý zvon mi to do ucha říká -

- tak tajně, tak příšerně, tak srdečně, jak onen půlnoční zvon mi to do ucha šeptá, jenž zažil více než jediný člověk:

- jenž odpočítával již bolestné údeiy srdce vašich otců - ach! ach! kterak vzdychá! kterak ve snách se směje! ta stará půlnoc, půlnoc hluboká!

Tiše! Tiše! Tu je slyšet leccos, co za dne nesmí za-zvučet; nyní však, v tom chladném vzduchu, kdy se ztišil i všecken hluk vašich srdcí -

- nyní to mluví, nyní samo si to naslouchá, nyní se to plíží do nočních přebdělých duší: ach! ach! kterak vzdychá! kterak se ve snách směje!

- neslyšíš, kterak tajně, příšerně, srdečně promlouvá k tobě, ta stará půlnoc, půlnoc hluboká?

Ó duše, bdíš?

4. Běda mi! Kam se poděl čas? Neklesl jsem do hlubokých studen? Dřímá svět -

Ach! Ach! vyje pes, měsíc svítí. Raději bych zemřel, zemřel, než bych vám řekl, nač právě myslí půlnoční srdce mé.

Ted jsem již umřel. Vše to tam Pavouku, nač mne pavučinou opřádáš? Chce se ti krve? Ach! Ach! Padá rosa, hodina se blíží -

- hodina, kdy mne zebe a mrazí, hodina, jež se ptá a ptá a ptá: „Kdo má k tomu srdnatosti dost?

- kdo má být pánem země? Kdo řekne: takto se valte, velké a malé proudy!"

- Hodina se blíží: ó duše, vyššího člověka duše, bdíš? tato řeč jest pro jemné uši, pro uši tvé - půlnoci ducha neslyšíš?

5. Jsem unášen, tančí duše má! Dílo mého dne! Dílo mého dne! Kdo má být pánem země?

Měsíc je chladný, mlčí vítr. Ach! Ach! Vzlétli jste již dost vysoko? Tančili jste: noha však přec není křídlo.

Dobří tanečníci, teď všechna slast je ta tam: zkusalo víno, všechny poháry pukly, zajíkají se hroby.

Nevzlétli jste vysoko dost: teď se zajíkají hroby: „Vykupte přece mrtvé! Proč je tak dlouho noc? Neopíjí nás měsíc?"

.266]

Vyšší vy lidé, vykupte přece hroby, zburcujte mrtvoly! Ach, co ještě hrabe červ? Blíží se, blíží hodina -

- duní zvon, posud rachotí srdce, vrtá ještě červotoč, rozvrtává srdce. Ach! Ach! Hluboký svět!

6. Sladká lyro! Sladká lyro! Miluji tvůj zvuk, tvůj zmámený, žabí, zurčící zvuk! - z jak dávných dob, z jaké dálky se mi blíží tvůj zvuk, zurčící z tůní lásky!

Stai ty zvone, sladká lyro! Každý bol se ti clo srdce vryl, bol otce, bol otců, praotců bol; tvá mluva dozrála -

- dozrála jako zlatý podzim a jako odpoledne, jako mé poustevnické srdce - ted promlouváš: svět sám dozrál a hrozen hnědne

- ted chce umřít, umřít štěstím. Vyšší vy lidé, necítíte? Do výšky tajemně se line vůně

- van a vůně věčnosti, růžově blažená, hnědá vůně, vonící zlatým vínem a po starém štěstí

- vonící po zmámeném štěstí půlnočního umírání, po štěstí, které zpívá: hluboký svět, ba hlubší, než jak den jej znal!

7. Nech mne! Nech mne! Jsem pro tebe příliš čist. Nedotýkej se mne! Nedožrál můj svět právě k dokonalosti?

Má kůže je příliš čistá pro tvé ruce. Nech mne, hloupý, tupý, ztuchlý dni! Není-li půlnoc jasnější?

Nejčistší necht' jsou pány země! nejnepoznanější, nejsilnější necht' jsou pány země! Půlnoční duše, jež jsou jasnější a hlubší než kterýkoli den.

Ó dni, tápáš po mně? Hmatáš po mém štěstí? Já jsem ti bohat, jsem osamělý, jsem zlatý důl, jsem klenotnice?

Ó světe, mne si žádáš? Jsem ti světský? Jsem ti duchový? Jsem ti božský? Ale vy, dne a světe, jste příliš neohrabaní -

- mějte chytřejší ruce, sahejte po hlubším štěstí, po hlubším neštěstí, sahejte po nějakém bohu, nesahejte po mně:

- mé neštěstí, mé štěstí je hluboké, ty podivný dni, ale přece nejsem bůh, ani peklo boha: svět je hluboký; v něm propast béd.

[267]

8. Bolest boha je hlubší, ty podivný světe! Sahej po boží bolesti, nesahej po mně! Čím jsem já! Jsem zmámenou sladkou lyrou -

- půlnoční lyrou, zvonem zurčícím z žabích tůní, zvonem, jehož nikdo nechápe, kteří však musí mluvit i k hluchým, vyšší vy lidé! Neboť vy mne nechápete!

Vše to tam! To tam! Ó mládí! Ó poledne! Ó odpoledne! Ted' přišel večer, přišla noc a půlnoc - vyje pes, vyje vítr:

- zdaž vítr není psem? Kňučí, šteká, vyje. Ach! Ach! Kterak vzdychá, kterak se směje, jak chroptí a supí ta půlnoc!

Jak právě ted střízlivě mluví, ta zpítá básnířka! pila as ještě nad své opojení? bdí ted dvojnásob? přežvy-kuje?

- ve snách přežvykuje svůj bol, ta stará hluboká půlnoc, a ještě více svou slast. Je-li bol již hluboký, tedy slast - slast hlubší nad všech srdcí žal.

9. Ó vinná révo! Co mne velebíš! Vždyť jsem tě užil! Jsem ukrutný, hle, krvácíš -: proč chváliš mou zpitou ukrutnost?

„Vše, co se stalo dokonalým, vše zralé - chce zemřít!" tak promlouváš. Budiž žehnán, žehnán bud" vinařský nůž! Vše nezralé chce však žít: běda!

Bolest dí: „Zahyň! Piy s tebou, bolesti!" Ale vše, co trpí, chce žít, aby uzrálo, aby se naplnilo radostí a touhou

- touhou po čemsi vzdálenějším, vznešenějším, jasnějším „Chci dědice," tak dí všechno, co trpí, „chci děti, nechci sebe," - ale slast nechce dědiců, nechce dětí - slast chce samu sebe, chce věčnost, chce návrat, chce na věky všechno stejné.

Žal dí: „Pukni, krvácej, srdce! Putuj, noho! Křídlo, létej! Do výše! Vzhůru! Bolesti!" Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Ó staré srdce mé: Žal „zahyň!" dí.

10. Vyšší vy lidé, co mníte? Jsem věstec? Sním? Jsem zpit? Jsem vykladač snů? Jsem půlnoční zvon?

Jsem krupěj rosy? Vůně a van věčnosti? Neslyšíte? Necítíte? Právě se stal můj svět dokonalým, půlnoc je též polednem

-

bolest je též slastí, kletba je též požehnáním, noc je též sluncem - odejděte, sice poznáte, že mudrc je též bláznem.

Děli jste kdy Ano jediné slasti? Ó přátelé moji, tedy jste děli Ano veškeré bolesti. Všechny věci jsou zavěšeny v řetěz, jsou zadržnuty nitmi, jsou zamilovány -

- chtěli jste kdy nějaké Jedenkrát? dvakrát, řekli-li jste kdy: „Líbíš se mi, štěstí! Mžiknutí oka! Okamžení!“ tedy jste chtěli všechno nazpátek!

- všechno znova, všechno věčně, všechno zavěšeno v řetěz, zadržnuto nitmi, zamilováno, ó, tedy jste milovali svět -

- tedy jej, vy věční, milujete věčně a v každou dobu: a i žalu dítě: Zahyň, ale vrať se zas! Neb každá slast: „Chci věčnost!“ dí.

11. Všechna slast chce všech věcí věčnost, chce med, chce kvas, chce známou půlnoc, chce hroby, chce hrobů slzavou útěchu, chce pozlacené večerní červánky -

čeho nechce slast! je ziznivější, srdečnější, hladovější, příšernější, tajemnější nežli všechn bol, chce samu sebe, zakousává se sama do sebe, vůle kruhu v ní krouží a se vzpíná -

- chce lásku, chce zášť, je přebohatá, rozhazuje, zahazuje, žebrá, aby si ji někdo vzal, děkuje tomu, kdo bere, ráda by byla nenáviděna -

tak bohatá je slast, že žizní po žalu, po pekle, po nenávisti a potupě, po mrzáku, po světe- nebot tento svět, ó, vždyť jej dobře znáte!

Vyšší vy lidé, slast touží po vás, ta nevázaná, blažená - po vašem žalu, vy nezdaření, touží! Po nezdařených věcech touží všechna věčná slast.

Neboť všechna slast chce sebe samu, proto chce i srdcí žal! Ó štěstí, ó bole! Ó, pukni, srdce! Vyšší vy lidé, zapamatujte si přece, slast chce věčnost

- slast chce všech věcí věčnost, chce věčnost, věčnost nejhlubší!

12. Naučili jste se teď mé písní? Uhodli jste její smysl a touhu? Nuže dobrá! Nuže vzhůru! Vyšší vy lidé, tedy mi teď zazpívej můj kolozpěv!

2691

Zazpívejte mi teď sami píseň, jejíž jméno jest Ještě jedenkrát, jejíž smysl jest „na věky věků v!“ - zpívejte, vyšší vy lidé, Zarathustrův kolozpěv!

Ó duše, bdíš?

Půlnoci ducha neslyšíš?

Já spal, já spal -

já z hlubokého snu jsem vstal -

Hluboký svět -!

Je hlubší, než jak den jej znal.

V něm propast béd -

slast - hlubší nad všech srdcí žal:

Žal: zahyň! dí,

leč každá slast: chci věčnost! dí -

- chci věčnost, věčnost nejhlubší!

ZNAMENÍ

Z jitra však po této noci vyskočil Zarathustra z lože, opásal si bedra a vykročil ze sluje, žhoucí a silný, tak jako jitřní slunce, jež vychází z tmavých hor.

„Ty veliká hvězdo!“ promluvil, tak jako promluvil kdysi, „ty oko hlubokého štěstí, čím bylo by všechno tvé štěstí, kdybys nemělo těch, kterým svítíš!

A kdyby zůstali ve svých komůrkách, zatím co ty již bdíš a přicházíš a rozdílíš a obdarováváš: jak by to pohněvalo hrdý tvůj stud!

Nuže viz! ti vyšší lidé ještě spí, zatím co já bdím: to nejsou mí praví druzi! Na ně nečekám ve svých horách zde.

K svému dílu spějí a k svému dni: oni však nechápou, která jsou znamení mého jitra; můj krok je neburcuje ze sna.

Spí ještě v mé sluji, jejich spánek ještě vsává mé zpité písně. Ale ucho, jež by naslouchalo mně- ucho, jež by poslouchalo, chybí jim v údech.”

- Toto promluvil Zarathustra k svému srdci, když vycházelo slunce: tu pohlédl tázavě do výšky, nebot zaslechl nad sebou ostrý skřek svého orla.

. 270]

„Nuže vzhůru!“ zvolal do výše, „tak se mi to líbí, tak tomu chci. Má zvířata bdí, nebot bdím já.

Můj orel bdí a jako já uctívá slunce. Orlími spáry sahá po novém světle. Jste má pravá zvířata: miluji vás.

Ještě se mi však nedostává mých pravých lidí!“ -

Tak pravil Zarathustra; tu se však stalo, že pojednou zaslechl jakoby rej a let nesčetných ptáků, kteří kolem něho tloukli křídly - a šum tolika peatí a nával kolem jeho hlavy byl tak velký, že přihouřil oči. A věai, jako mrak se to naň sneslo, jako mrak šípů, jenž zasypává nového nepřítele. Avšak hle, zde to byl mrak lásky a zasypal nového přítele.

„Co se mi přihází?“ myslil si Zarathustra v užaslém srdci a pomalu usedal na velikém kameni, ležícím vedle východu ze sluje. Ale jak hmatl rukama kolem sebe a nad sebe a pod sebe a bránil přítulným ptákům, hle, tu se mu přihodilo ještě cosi podivnějšího: znenadání při tom totiž hmatl do hustého teplého chomáče hřív; spolu pak se před ním ozvalo řvaní - mírné a táhlé řvaní lva.

„Znamenise blíží,“ pravil Zarathustra a jeho srdce se proměnilo. A vskutku, když se před ním rozjasnilo, leželo u jeho

nohou žluté, mohutné zvíře a tisklo mu hlavu ke kolenům a samou láskou se ho nepouštělo a vedlo si jako pes, jenž nalézal zase starého svého pána. Holubice pak v lásce závodily se lvem; a po každé, kdykoli se mu holubice zatřepetala přes nos, lev zatřásl hlavou a divil se a smál se.

Vida to vše, promluvil Zarathustra jen jediné slovo: „Mé děti jsou nablízku, děti mé“-, pak zcela oněměl. Srdce mu však roztálo a z očí mu kanuly slzy a padaly mu na ruce. A ničeho již nedbal a seděl bez pohnutí, neodháněje zvířat. Tu poletovaly holubice sem a tam a posadily se mu na ramena a celovaly mu bělostný vlas a neu mdlé valy v něžnosti a plesu. Silný lev pak neustále olizoval slzy, jež Zarathustrovi padaly na ruce, a řval a mručel k tomu nesměle. Tak si počínala ta zvířata. -

To všechno trvalo drahý čas nebo krátký čas: neboť po pravdě neplatí pro takovéto věci na zemi prázdný čas -.

Zatím však procitli vyšší lidé v Zarathus-

[271]

trově slují a řadili se k společnému průvodu, aby vyšli Zarathustrovi v ústřety a přinesli mu jitřní pozdravení: neboť procitnuvše seznali, že ho již není mezi nimi. Ale když se dostali k východu ze sluje a ozvuk jejich kroků se nesl před nimi, lev se nadmíru zarazil, odvrátil se pojednou od Zarathustry a s divokým řevem se rozešel k jeskyni; vyšší lidé však, slyšíc ho řvát, vzkřikli všichni jakoby z jedné úst a uprchli nazpět a v okamžiku zmizeli.

Zarathustra sám pak ohromen úžasem se zvedl ze svého sedadla, rozhlédl se, stál tu překvapením bez sebe, tápal se svého srdce, ponořil se do myšlenek a byl samotný. „Co jsem to jen zaslechl?“ pravil posléze pomalu, „co se mi to právě přihodilo?“

A již mu vzešla vzpomínka, i pochopil jediným pohledem vše, co se udalo mezi věčným a dnešním. „Vždyť zde jest kámen,“ pravil, hladě si vous, „na něm jsem seděl včera ráno; a zde ke mně přistoupil věstec, a zde jsem po prvé zaslechl výkřik, jež jsem slyšel právě teď, onen velký výkřik úzkosti,

Ó vyšší vy lidé, vždyť o /w/ úzkosti mi včera ráno věstil onen starý věstec -

- k vaší úzkosti chtěl mne svědčit ten pokušitel: ó Zarathustro, mi děl, přicházím, abych tě svedl k tvému poslednímu hříchu.

K mému poslednímu hříchu?“ zvolal Zarathustra a hněvivě se zasmál vlastnímu slovu: „Cože mi bylo ponecháno za poslední můj hřích?“

- A ještě jednou vnořil se Zarathustra do sebe a usedl znovu na velkém kameni a přemýšlel. Pojednou vyskočil -

„Soucit! Soucit s vyšším člověkem!“ zvolal a tvář se mu proměnila v kov. „Nuže dobrá! To - již minulo!

Můj bol a můj soucit s bolem - co na tom záleží! Což dychtím po štěstí? Já dychtím po svém díle!

Nuže dobrá! Přišel lev, mé děti jsou nablízku, Zarathustra dozrál, přišla má hodina:

-Toť moje jitro, můj don se počíná: teď vzhůru, teď vzhůru, veliké poledne!4’ —

Tak pravil Zarathustra a opustil svou sluj, žhoucí a silný, tak jako jitřní slunce, jež vychází z tmavých hor.

:272]

KOMENTÁŘ PŘEKLADATELE

Nietzschovo hlavní dílo básnicko-filosofické, „Tak pravil Zarathustra“, shrnuje výsledky prvních tří period jeho vývoje, totiž romantiky, intelektualismu a mystiky. Vnáší do myslitelova světa dvě velké koncepce, 1. ideál nadčlověka, 2. myšlenku věčného návratu, jež však byly připravovány již předchozí Nietzscheovou činností: všechny dřívější spisy Nietzscheovy („Zrození tragédie z ducha hudby“ 1872, „Nečasové úvahy“ 1873-1876, „Lidské, příliš lidské“ 1878 až 1879, „Zora“ 1881, „Radostná věda“ 1882) byly ve znamení individualismu, vyhlašující příchod geniálních osobností za smysl národa i lidstva; bezprostředně předcházející kniha, „Radostná věda“, naznačovala víru, že život každého jednotlivce nekonečněkrát již byl prožíván a nekonečněkrát bude se opakovat. Tu myšlenku Nietzsche po prvé zaznamenal v srpnu r. 1881 ve švýcarském Engadinu; tento měsíc a tento kraj udávají tedy data zrození „Zarathustry“: tenkrát také po prvé načrtl Nietzsche několik poznámek o perském filosofovi Zarathustrovi jakož |

i dispozici díla, jemuž zamýšlel dátí název „Poledne a věčnost“,

brzy potom napsal aforismus, tvořící teď první odstavec „Zarathus-trovy předmluvy“ („Když bylo Zarathustrovi třicet let...“), nadepsal jej Incipit tragoedia“ a zakončil jím čtvrtou knihu své „Radostné i

vědy“.

Ještě v roce vydání „Radostné vědy“ rozhodl se autor, že jejího

• závěru použije za vstupní partii samostatného díla, -jemu/ de-i

finitivně stanovil titul „Tak pravil

Zarathustra“. Několik měsíců '

nato, v první polovici února r. 1883, byl

vypracován spis takto j

nazvaný v Rapallu na Riviéře di Levante, poblíže

Janova; vydání, '

na jehož titulním listě nebylo udáno, že běží jen o první díl,

pro i táhlo se až do konce května téhož roku. Následovaly cesty do

Ríma a na Ischii; v červenci pak Nietzsche, cílící opět ve švýcar-ském Engadinu, v osadě Sils Maria, vypracoval druhý díl, jenž byl I

ihned dán do tisku a vyšel rovněž separátně. V říjnu dlel Nietz-

1

sche v Janově, od listopadu v Nizze, a zde v lednu r. 1884 vznikl

I

díl třetí (tištěn o měsíc později). Ještě za Nietzscheho života r. 1886

- vyšly tyto tři díly jakožto celek. Nebyl do něho pojat díl čtvrtý, jež byl Nietzsche, zavrhnul jiné plány pokračování, koncipoval v Nizze počátkem r. 1885 a jenž téhož roku byl vylčen v nepatrném počtu výtisků jakožto soukromý tisk, určený jen kroužku přátel. Te-

i
prve po nezhoditelném Nietzscheho onemocnění stal se čtvrtý díl r. 1892 přístupný i širšímu čtenářstvu. Od té doby celá čtyřdílná

i
kompozice, soudobou kritikou takřka ignorovaná, jest vydávána jako celek, stala se významným činitelem evropské literatury

i
a dožila se do světové války v Německu sta, ve Francii čtvrtiny sta vydání.

Nietzschův „Zarathustra“ není

venkoncem jednotný a v sobě

uzavřený, čtvrtou knihou se mu nedostává definitivního zakončení: ale přece jak epická fabula, tak ethos a pathos jsou do té míry podmíněny kompozičním zákonem díla celistvého, jsou tak svérázné a mají tolik jednotlicích znaků, že teprve souhrn všech

kapitol a zřetel na celé dílo může vésti k správnému posouzení tohoto nesvatého proroctví, jehož detaily jsou v nejtěsnějším vztahu k ostatní Nietzscheho tvorbě a obsahují nepřehlednou řadu nárazek a polemik filosofických i literárních. Zvláště na tyto stránky, které unikají čtenářům jednotlivých, nahodile vytržených partií, má být upozorňováno v našem výkladu, jenž probírá kapitolu za kapitolou a odkazuje na stránky překladu; leckde se také naskytne příležitost upozornit na slovní hříčku a jiné zvláštnosti německého originálu.

Pomůcky, jichž při výkladu užito, většinou bez zvláštní citace, jsou v první řadě Nietzscheho ostatní spisy, nepostradatelné k důvěrnému proniknutí nejednoho temného místa; údaje chronologické a životopisné opírají se o jeho dopisy a jeho autobiografii („Ecco homo“), pojednávající o „Zarathustrovi“ docela jedinečným způsobem; důležité sentence, do díla samého nepojaté, dále dodatky, takřka nezbytné pro čtvrtou knihu, jakož i plány pokračování jsou otiskovány ve XII. svazku Naumannova vydání Nietzscheových sebraných děl. Dbáno bylo ovšem i výkladů nietzschovské literatury, zvláště příslušných částí v životopise Nietzscheho sestry, v monografii Bernoulliiově aj.; vlivy biblických rčení kontrolovány podle (neúplných) paralel Weicheltových; hojně poučení, zvláště v místech o věčném návratu, poskytl trpělivý a důkladný výklad Naumannův, sice neobratný a podivínský, ale neprávem kaceřovaný. Můj výklad se vedle těchto pramenů, z nichž leckde čerpá a proti nimž se jinde obrací v tiché polemice, domáhá práv nového zpracování, nezávislého v celkovém pojetí i ve mnohé jednotlivosti. (R. 1922 vyšly filosofické vysvětlivky k „Zarathustrovi“ od Augusta Messera.)

Překlad sám byl pořízen podle „97.-99.- tisíc“ Zarathustry (7. svazek kapesního vydání Nietzscheových spisů, v Lipsku u A. Kronem; úvod z r. 1910); není to edice kritická ani do posledního písmene bezvadná, proto přibrán „16.-18. tisíc“ (6. svazek malého osmého vydání, v Lipsku u C. G. Naumanna 1899), odchýlný v několika místech (leckde i v interpunkci a v typografické úpravě); větší díle: jinec textu (např. v básních čtvrtého dílu) lze nalézt v dřívějších vydáních, z nichž srovnáno „šesté vydání“ (6. svazek velkého osmého vydání, v Lipsku u Naumanna 1896). Ježto nejedno místo připouští různý výklad, srovnával jsem svůj převod s různými překlady, tak s výběrem 24 kapitol, jež r. 1896 opatřil F. V. Kružík (v 10. svazku Knihovny Rozhledu) i s jinými českými ukázkami ze „Zarathustry“; cenné služby prokázaly mi též dva překlady celého díla: francouzský od Henri Alberta (25. vyd. 1911) a anglický od Alexandra Tilleho (2. vyd. 1908).

O zásadách překladu jednal jsem po jeho prvním vydání v Přehledu z 20. a 27. února 1911. Oružé vydání vyšlo r. 1920, třetí r. 1925.

Otokar Fischer

.276}

PRVÝ DÍL

! ZARATHUSTROVA PŘEDMLUVA Z dat o postupném vzniku jednotlivých čtyř knih vysvítá, že nebeží o úvod k „Zarathustrovi“ celému, nýbrž jen k prvnímu jeho dílu. Proto není tu řeč o věčném návratu, jehož výkladem, asi uprostřed díla, je zatlačeno učení o nadčlověku.

7-1. Zarathustra (Zarathustra, Zoroastr), prorok 6. stol. př. Kr., zakladatel staroperského náboženského dualismu (par-sismu), původce posvátných knih Zendavestu: zde pojat nezávisle na starých legendách, ale namnoze tak, že uchován orientální kolorit; leckterý tradiční detail přizpůsoben modernímu a osobnímu nazírání. Parsismus byl náboženstvím slunce a ohně, a jejich vyznavačem (v pozmeněném smyslu) jest i Nietzscheho Zarathustra: proto předstoupil před slunce. - Třicet let (podle podání: pobyt dlouho v horách (jako Mohamed na poušti), vrací se čtyřicetiletý mezi lidi: také Nietzscheho (naroz. 1844) v době „Zarathustry“ blížil se čtyřicátý rok. - Jezero, hory, sluj atd., bez určité lokality: Nietzscheho tanuly na mysli ponejvíce krajiny italské Riviery, italských ostrovů a jihovýchodního Švýcarska. - Pohár chce se vyprázdnit: toť „ctnost, která obdarovává“, slavená na konci prvního dílu za ctnost vznešených bytostí.

8-2. Světec v lese — misantropický kněz-asketa, jenž ulpěl na monotheistické víře; má s lidmi vynucený soucit, dává jim almužnu: Zarathustra naproti tomu přináší jim nový velký dar, koncepci nadčlověka, již oni as nepochopí. Zpopelil

vzešel mu oheň: z překonaných ideálů nový idealismus.

9 - 3- 4. Nauka o nadčlověku, již nízký lid podkládá nízký smysl (nadčlověk - člověk nad lidmi, ve vzduchu), má zde ráz víry evoluční: jako se člověk vyvinul z nižších organismů (opice), tak z lidí se vyvine vyšší druh. V historii člověka i země tedy obsažen celý smysl života, více však než na jedinci záleží na podmínkách zdárného vývoje celkového. Rozpor rostliny a strašidla (hmoty a ducha) má být překonán jednotící nadějí, že dojde k nové velké synthési. -Příklady člověka vzaty z bezprostředního názoru (natažený provaz), symboly nadčlověka naopak zdůrazňují vzdálenost a ohromnost tohoto cíle (hlesk, šíp, moře). 12 - 5. „Sosákům vzdělání“ staví Zarathustra na oči ironicky míněný ideál, totiž nivelisování lidské společnosti, jež bude zkažena přílišným historismem a zbavena tvůrčích sil: tedy uskutečnění jakéhosi karikovaného snu komunistu, plochá budoucnost však jeho posluchače (vrstevníky) láká silněji než nebezpečný aristokratismus, vytyčený heslem nadčlo-věk. K vytvoření symbolu posledního člověka přispívá bez-útěšná fyzikální představa, že země pomalu chladne a že novou ledovou periodou nadejde konec lidstva. 14-6. Zarathustra, lidštější než kněží, nezpovídá, nevyčítá, nýbrž těší umírajícího a rozptyluje hrůzu pověr. Miluje vše [277]

dobrodružné - Symbolika tohoto výjevu - podobné nehody při veřejné produkci byl prý Niet/sche v svém dětství svědkem -, pokud nu v/tah k evoluci lidstva, je nejasná, její ro/bor by vedl k alegorizujícímu pedanství, snad běží o ironisování člověka, jen/ hyne, přeskočen na prova/e vývoje, snad je šašek karikaturou demagoga, jen/ chce vývoj urychlit radikálními sliby - Bledá tvář (v akrobatových pře/dívkách) vyraz indiánských povídek

15-7 8 Tragika Zarathustrovy osamocení - Stařec v lese -dobrodinec, jen/ své dobrodini vnucuje - Biblické \yrazy a jejich paratrasy rybolov a spravedliví (ían/ejove), nasycení hladového

17-9 Víra v nadčlověka stává se esoterickou naukou ansto-kratického radikalismu, vyhía/encho vyvoleným duchům svobodně se lo/hodujícím (v odpoiu k mrtvolám, k je/o-vitskemu ,sicuti cadavera) - Desky - staio/akonny výra/

18- 10 Hrdost a chytrost symbolisovány /viřetem křesťanským a lživým, orlem a hadem oiel, v kontrastu proti biblické holubici, obě /viřata jsou snad pietějským k od/nakum evangelistu, snad také o/vukem symbolu gnostických -Zánik ve smyslu platném jak o slunce i (/apad), tak o člověku („sestup“), jako v odstavci 1

20 - O TŘECH PROMĚNÁCH Zřetelný o/v uk Niet/scho\ ve h /kušenosti osobních Velbloud - duch, sloužící ci/im idea-lum (lomatnickým), obtěžkaný ci/im nákladem (vědeckými úkoly), rvoucí se s nepoddajnou látkou pokiačo\atel tradice Lev- kntik, svolxdný duch, antimoiahsta, / vlastní \ule si stanoví sve /akony a /asady Ditě- na/viat k jednodušší, nevinnější mystice, již dyše pialě ,Zaiathustra - Městem Pestrá kráva míněn snad Janov, kde se Niet/sche od roku 1880 častěji zdržoval

22 - O UČBNÍCH CTNOSTI Proti prořsoium šosacke mravnosti, proti ka/atelum /latého středočeští, poddanské poslušnosti, olxinské snášenlivosti, pi uměrného hedonismu Parodisticky užito ka/ani na hoře, desatera a /almu - Spánek—pán ctnosti převrácené přísloví „ahálka jest matka všech nepravostí“

24 - O ZÁHROBNICÍCH Také Zarathustra-Niet/sche býval oddán metafysicko-nábo/enskému bajesloví a blou/nival romanticky, pesimisticky o snu a utipení božím Po/nal však, že náboženství jest anthiopocentnické a buh výtvorem člověka, ne naopak Každá vna v transcendentno je podle jeho po/dějšiho přesvědčení shodného s obecným přesvědčením těch kdo/ křičející slepě, výplodem nedokonalé, zklamané reflexe, výsledkem choioby a degenerace, tedy produktem fyziologických spolupříčin Tělo jest projevem života, čili kantovsk věci osot)ě(str 26), zdíe tělo se spokojí pozemským údělem

27-O TĚCH, KDOŽ POVRHUJÍ TYLÍ M V>znání křijního sensuahsty, jemuž duch je ustrojím těla a jemuž jakýkoli :278]

spiritualismis po/hýva platnosti tvurči a redukuje se v cosi odvozeného kdo ma ne/dravé tělo, povrhne jim a uctívá duši, tj děla / nouze ctnost a řídí se pocity pomsty („res-sentimentu“) Podle Niet/chova na/vosloví, doloženého té/ jinými jeho výroky, jest prapochtata („das Selbst) kvinte-sence tělesnosti, pudovosti, osobnosti, kdežto „ja je intelektuální Vysoké hodnocení těla podmíněno ovšem idea--| lištičkou myšlenkou a touhou, jak vypěstí nadčlověka, at jako individuum či jako typus

28-O VÁGNÍCH RADOSTNÝCH A BOLHSTNYCH Ka/da vlastnost je jedinečná, t/v /la naruživost ma svou individuální cenu jako/to výra/ osobnosti Piava hodnota ctnosti však není v jejich vy/namu pro piučinou moialku, nýbrž v tom, že člověka stíhají, stávající se mu vášni a Aa/ou, /ušlechtující jej tak a pov/našející lidsky typus - Titul originálu pohrává si slovem .Leiden-schaft , k němu/ tvoří protějšek „freuden-schaft

30 - O BLHDBM ZLOČINCI Hit ke měřítku budí/ nahia/eno biologickým Vrah není „/ly , spíše chory (ve smyslu nověj-i ší knminahsticke psychologie Lombroso), ro/dil me/i /lo-čincem a ne/ločincem je pou/e kvantitativní Zlý skutek bývá silnější než svědomí pachatele jenž trpěl nejvíce před činem, kdy, nejsa panem svých hnutí, neměl odpovědné vůle a dal se magnitiscovati choiohnu představou, jeho „/lol bylo tysiologicky podmíněno, ži/cň po krvi měla teprve /a /jev sekundami v/apětí loupež (1/e mysliti na Do-stojevského Raskolnikova) I vrah, jenž, vyživ své vášně, spravedlivě juni hyne, pohrdá dnešním lidstvem a je tedy spři/něn s těmi, kdo volají po nadčlovČku a nadčlověku ma bytí obětován

32 - O ČTBNI A PSKNI Píoti hteci ituře lituatu píoti všeobecnému v/dč lani píoti těžkopádnosti Apologie vl istmho aforistickcho /pusobu, chvála lehke mvsh spojené se v/ne šenosti, hide při/nani, kteiak myslitel íoste svými myšlenkami Tanečníkem/van Zaialhustia v předmluvě a často po/ději Tančící buh - řecky Dumvsos

33- O STROMU NA HOŘH Paralela k Spasiteli jež apošto love uctívají a /apnaji Napomenuti žákovi vicholi ve vy stra/e před hedonismem a ve chvále hciouismu (kontrast člověka dobrého a vznešeného)

36-O KÁZATI LÍCH SMRIÍ Píoti pesimistům, kteří nemají dost odvahy, aby byli nihihsty činu a svým bližním Aia-covali život, jenž mají /a utipení Část asketu oddav a se svým ideálům pro /adižene eioticke pudý, jim jsou si ibi a choří, jiní horečně pracovití /cvšeobecňují svou vlastní /vihlost a udychanost jako by to byly /niky cele ho světa

37 - O VÁLCE A VALÍ ČNI M LIDU Nict/sc he, kdysi na kiat ko účastník německo hancou/ske války /nA sice

nebo/pe-či duševního unitoimovani, ale je /ast<mcem mihuismu, jehož ctnosti (bojovnost, hrdost poslušnost) chce vnést do

života Proti heslu, že ucel světi prostředky, hájí soběstačnosti války jakožto cíle život je boj, tedy třebas i boj pio boj1 Za nejvyšší kastu nemá však bojovníky, nybiž tuičí filosofy (světcepoznání), proti nim/ vojini chovají /ašt 39-O NOVÍ* MODLÍ Samotař /a/liva státu, že ochočuje vášně silných, že internacionalisuje ostře odlišené /vyky národnosti, že nivelisuje svým požadavkem všeobecného v/dělaní, že / hlosofu činí spokojené občany, že nejvýše staví dvorskou službu a kapitál - Ja, stát, jsem na)od- obdobou k Luchiku XIV ,Letat c'est moi Zmatení jazyků dobra i zla - speciální případ babylonského /matku

41 - O MOUCHÁCH NA TRHU D'oji polemika symetncky stavěna, 1 pioti veličin un dne (stí 41) 2 pioti be/myšlen-kovitemu davu (str 41 n) Činiteli veřejného mínění jsou populansatoři a eklektikové, ro/mělující myšlenky velkých mu/u kteří žijí v skr>tu Hlučná leklama, duchaplný přednes, hbiwe anangement jest úspěšnější ne/ sebevy/nam nější tichý čin Ve veřejném životě nutno se lo/hodnouti buď pro či contia není tam místa pro hluboké a pomale ro/važovam Zvláštní odrůdou jedovatých much jsou dotěrní kritikové, ehvalořečníci bev ooio/umění Boj pioti takovým malichernostem by však mamě tříštil jedincovu sílu, lépe se vyhnouti dryačnickému pokřikování

44 - O CUDNOSTI Pohlavní čistota není /asluhou ani ideá-

lem, ale blaženým darem /drženhvost miva však často /a následek, že nevybité pudby se přemění v jinou formu, takže i v estetickém požitku / tragedie i v lásce k bližnímu bývá hodně dusné erotiky Vilm lide se neplavém dovolávají při-rody, která i v smyslnosti jest nevinná

45 - O PŘITUI Osamělému nepříteli monolog se mění v dia-

log, ježto vedle jeho ja promlouvá jeho diuhe ja (\ originálu ich und Mích - ji jakožto subjekt a ja jako/to objekt) Míti přítele /n imen i tedy /asvěcovati kohosi třetího do tajemství Toto /asvěcovani nesmí /šak bytí piolanaci, i k při- ! telí dlu/no /achovavati ,pathos distance a mítí učtu jako k ci/iinu, Vnesenému nepříteli o jeho/ při/eň se ucha/ime bojem Přátelství nepoměrně vyvýšeno nad lásku, /e smyslu hellenských tiadicí a podle osobních Aušenosti Niet/sche-ho jeho/ málo eioticky život byl piostupovan několikým dramatem přátelstx i

47 - O TISÍCI A JI DNOM CÍLI ZAUlmpo/nani o iclatix nos-ti morálních pojmu, spolu /aklad filosofie j*íko/to teone hodnot Německé jméno Mense h /namena pry toho, kdo hcKlnoti (stí 48) Dobio a /lo nejsou pomysly metafysicky-mi, nybr/ vyplynuly / tule k moci (stí 47) toho či onoho národa a tato vůle jest pravou mčrvu všech věcí (xavrcův jjetpov) Hellenska etika prýštila / agonu (soupeření), chianěneho dobiou lx>hyni 1 ndou a / Kultu přátelstw, Per-šane, Zarathustmv naiod \elebih pia\ domluv ne>st a lučišt-nikovy ctnosti, židovská moialka i houžev natost /ajištěna :280]

* desaterem a smyslem rodinným, karaktenstikem Němců (je věrnost (píseň o Nihelun/ich1) - Smysl pio individuum (je mladší a teč cennější ne/ smysl kolektivní (radost ze stáda) Ted by běželo o to, aby národnostně ro/hšene morálky byly nahra/eny ideálem, /ava/nym pro veškero lidstvo To naznačuje i nadpis kapitoly, utvořeny podle sbuky orientálních pohádek jediný cíl (nadčlověk) v kontrastu k tisíci cílů dosavadnit h

49-O LASCF K BLIŽNÍMU Kačerov any egoismus - v/ne-senější a plodnější ne/ křestanska laská k bližnímu, pod jejímžto jménem se skrýv a tu slabost tu touha pomluví nepřítomného (šestého), tu neschopnost vybrati si uičitcho přítele místo vágního bližního - Příznak, nejvzdálenější, vznikání účelů z náhody symboly nadčlověka V ouginalne hříčka slov der Nac liste - dci 1 ernste

50-Onsrř TVŮRČIHO Osud, nastiahy a tragika toho,

* kdo kraci svou osamělou cestou a příliš po/dě dojde u/na-ni odvážiti se smi toho jen kdo nu vnitřní t\ořivou sílu a určitý cíl (bytí owolx)zen kčemu) je důležitější ne/ tradice, původ a překonané otroctví (osivbozen od čeho) Lee komu je dáno aby sve nejvlastnější n id im uplatňoval ve služlxi ci/im myšlenkám, a jen vyvoleny smi bytí tuiiccm -(Str 52) Svata prostota, je/ si hraje s ohněm hianic detail / podání o upálení Husovu .sancta simpheitas', vyjídřeny na /působ pořekadla (.hrati si s ohněm)

53-O STARÝCH i MLADÝCH ŽhNKACH

Hluboký smysl

v laškovne formě Zarathustra pomcxí intuice spíše ne/ podle životních zkušenosti soudí o ženách podobně jako kdys cukevní otcové (nexca yvvr\ xoXog eoix jet hořká i nejsladší žena), odsu/uje nemírný feminismus upna ženě právo na samobytnost a při/nava ji vysoký vy/nim lecla pio pokolení ne/io/ena V kontiastu (stí 54) muž je zly žena špatná uplatňuje se niet/schovska distinkce d\ou piotikladu dobra4 Závěrečná pointa ve shodě s jeho přesvědčením, že pohlavní lask i je maskovaná nenávisť

55 - O UŠTKNUTI ZMÍJh Křestanske příka/ani splácejte /lě

dobrým budiž překonáno statečnosti kteia / vyti pěného Ixvpravi vytěži posilu a dovede je při/pusobm životnímu dobiu V tom i v chov ani soudců i v ota/k k h svědomí necht se uplatňuje stanovisko hidější a spolu lidšjší ~ Laská, která nenose jen všechny trest, nýbrž i všechny vinu (str 56) narážka na Knsta, kterv lidské hříchy odpykal, a na intiku, která pohanským bohům a ritu připisovala vinu lidského neštěstí a měla tedy podle Nict/scheho naboženstu tvrdší a tím také v/nešenější - Sptai edhiost s očima vidoucíma v od porn k Themidě - Dělit se o bezptavi vznešenější ne-dáti si za pravdu (stí 55) pai ih isc němetkych přišlou

56 - O DÍThTI A MANŽELSTVÍ Hygiena těla i ducha jakožto

ne/bytn i podmínka manželství jehož smyslem nu bytí tou ha po nenahlem /dokonalovani lidského typu - (Stí 58) .281

Většinou však se navzájem uhodne dve zvířat stupňování biblického vyra/u „po/nati se (v tělesném smyslu)

58-O SVOBODNI' SMRTI Obhájení pravá na sebeviaždu ale budí/ to akt suverénní, slavnostní vůle, ne pasivního oděv/dani ve vůli boží jako u Knsta, jatého touhou po smrti (str 60) Kdyby byl Kristus /ustal na poušti, v/dalen

fan/eju, a „kdyby hyl dospěl až k mému věku ' (40 let), byl by snad přilnul láskou k po/emskému životu - Tak budu ja sám umírat (str 60) v/tahuje se snad na Niet/schuv pian, že předvede ke konci Zaiathustiu minujícího - (Stí 59) Když někdo nejlépe chutná - obdoba pořekadla

61 - O (TNOS1Í, JI Ž OBDAROVÁVÁ Zavci pivě knihy na-va/uje na Předmluvu, v níž Zaiathustia i slunce jsou líčeni jako bytosti tak bohaté, že je nutnosti datovati / vlastního nadbytku

1 Proti všednímu sobectví, jež jest pou/e diuhem úpadku, degenerace, zrůdnosti, postaveno sobectví vyšší, hodnotící jednotlivce i svět sub specie nadčlověka Slovem o vyšším mdu (str 79) zesílena opět vývojová, daiwmistická slunka ota/ky, na/načena již Předmluvou - Vůle - ohtcina proti vši tísni, „nezbytnost v originále slovo „Notwendigkeit“ rozloženo ve „Wende allei Not - I lad poznání - z pivě knihy Mojžíšovy

2 Opakování vny, jež metafysiku nahia/uje po/emským smyslem

3 Zauthustra pauíiasuje Kustova slova k Petiovi, po j)ive se odlučuje od svých žáku a vybi/i je k samostatnému přemítání o náboženství nadčlověka i k připiavování velikého poledne jeho vytouženého příchodu

DRUHÝ DÍL

67-DÍTF Sh ZRCADLFM V samotě, do níž se uchýlil, přepadne Zaiathustiu ba/eň, že jeho učení je nespiavně vy-kladano, i piocitně v něm opět ka/atelské poslání, ucítí zase v solxí v/dornou ničitelkou silu, ve vyšším smyslu přece tvůrčí, zatouží znovu po žácích, od nichž se odloučil - Tato kapitola zastupuje předmluvu k druhému dílu, jenž jest asi míněn nejmladším mládětem (ke konci)

69- NA BLAŽhNYOI OSTROVI Clí V nádheře jižní kiajiny (asi na italských ostiovech) podava Zaiathustia nově nalezeným přátelům, c)istenční důkaz nadčlověka kteymžto ideálem nahiazuje monotheismus i pohanskou v nu v bohy Nadčlověk je kromě jiného požadavkem viozene hidosti Buh, vytvoi lidsky, byl povznesen na \yši, již človČk nikdy nemůže dosáhnouti nadčlovčk napoti tomu je pokládán /a metu a touhu lidského vývoje buh tot vyraz pro cosi hotového, statického, nadčlovčk však značí neustále vznikání, pud dopředu, neukojitelnou touhu a řevnivost - Vše .282]

nepomíjející'- to(pouhý příráměr (str 70) obměna/avěieč-ného citátu / druhého dílu Goethova „bausta , podle jeho/ mystického choru „vše pomíjející \e pouhým příměiem (totiž průměrem věčna, odleskem nekonečnosti) Proto básníci lžou - Chtění to jest, jež osvobozuje atd vudčí věty volun-tansmu o tvůrčí vůli jakožto pravé „svobodě vůle

71 - O SOUCITNÝCH Směs tvrdosti a altruismu Křestanska laská k bližnímu, prý neplodná a bolestná, budi/ nahra/ena úctou k bližnímu, šetřiti studu, uspořiti /ahanbeni - požadavky vznešenosti -Bližní \iste'nik, neji zdálenější (nad-člověk) bytost budoucích tisíciletí

74-OKNřÍZICH Pokiačovani kntiky křestanstvi Zaiathus-tra, poustevník, spřízněn s kněžnin - podobně jako Niet/-sche sani, potomek farašského rodu Necítí k nim /ašti, spíše jich lituje, ptože je nu /a degenerované a předurčené ke kněžskému stavu Hrdinství mučedníku ho neoslňuje, velikost /akladatelu náboženství mu mi/i před velikosti vytouženého nadčlověka, vedle něhož i nejlepší / žijících jsou podle oblíbeného hesla Niet/schova knticismu příliš lidští (str 76) Hlasi se již Zaiathustiovo /hnusem přítomnosti -Hhpika proti kostelům, jejich světlu a kadidlu (stí 74) pio-/ra/uje asi stopy Niet/schova pobytu v Římě

76 - O CTNOSTNÝCH Ro/!x>r mnoho/nač něho pojmu ctnost, jenž, odloučen od představ trestu a odměn, napříště m*í nutí /důvodně ve vnitřní síle, \ uplatnění vlastní osobnosti (proti křestanske umis staviva Nict/sche íad lenaissanční „virtus“ ve smyslu mužnosti) Nauka o pomstě a spiave-dhlosti opíra se nij otvi/eni ui/norclosti dvou podobně znějících slov „geiecht (spiavedliv) a geiaeht (pomstěn) odtud polemika pioti /aměně obou představ (str 74) Pio Niet/scheho je spiavedlivost vlastnosti pozitivní a činnosti pioduktivní, nikoli pouhou reakcí jako pomsta

79 - O CHATŘI Odůvodnění Zaiathustiova hnusu / přítomnosti, která jest ovládaná nečistými /ajmy pohlaví, demagogie, peněžnictví, politikaření, žurnalismu V samotě, na ho rach, v tvoibě, v anstokratickem knihu vytoužených přátel hledá útěhu, / člověka /hnusencho st iva se t un břitkv /a pasník, útočící na povrchní hlasatele časovosti a denního mínění Na vrcholu života srovnává se Nict/sche s letním polednem, ohhží se po překonán)ch stadiích svého ml i-distveho pesimismu (vabavy stesk mého jara) i chladně skepse svých mužných let (zloba mých červnových vloček sněhu, str HO)

81 - O TARANTI JLÍCH Ro/vedení v ěty o nesprav ne /aměně msty a spraiedlivosti, polemika proti egahtařství jak cnkve, tak socialismu, proti spojování ideálu života a smrti Za argu ment pioti křestanske víře o rovnosti citovaný /akony archi-tektuui (v popise kostelu uplatňují se /as Niet/schovy řim ske dojmy) Situace /avěru přij^omina Odyssea, jenž se da přiva/at k stěžni, aby ne/ahynul písni Sirén /avěrečna poin- [2831

ta podle středověké pověry, že kdo byl uštknut jedovatým pavoukem, dá se do šíleného tance (tarantule-tarantela). 84 - O SLAVNÝCH MUDRCÍCH Odmítnutí konservativní filosofie, pohodlné poznávací metody, athcisticke povrchnosti, jež vesměs stojí ve službách státu a lidu a netrpí vlastními hlubokými krizemi. Kontrast: myslitel samotář - a profesor žijící ve vážnosti a spokojenosti. V Nietzschově smyslu bylo by např. uznávati dvojice: Schopenhauer - Hegel, anebo: Nietzsche sám - D. F. Strauss.

86 - PÍSKŇ NOCI Vznikla za římského pobytu, jež popisuje Nietzsche ve své autobiografii: „... musil jsem se vrátiti do Říma. Posléze jsem se spokojil bytem na piazza Barberini... Na loggii vysoko nad tímto náměstím, odkud lze přehlédnouti Řím a hluboko dole slyšet šumění fontán (fontána del Tritone), byla básněna ona nejosamělejší píseň, jež byla kdy básněna; v onen čas neustále mne obletovala nevyslovitelně teskná melodie, s jejímž refrémem jsem se shledal ve slovech „mrtev nesmrtelnosti.“ - „Píseň noci“ je podle Nietzschových slov dithyrambus, vzniklý z dionysovského smutku, stesk toho, jenž přílišnou náplní moci a světla je odsouzen k neschopnosti lásky. Je to tragika „ctnosti, jež obdarovává“; smutek příliš bohaté duše; sužující blaženství inspirace: odtud obsahová i formální paradoxu, seskupená kolem výrazů pro touhu po bolesti a nedostatku. - Krásti je blaženější než bráti (str. 86) - parafrase německého pří-•t

sloví, podle něhož dávati je blaženější než bráti. 88 - TANEČNÍ PÍSKŇ t'Jvod (Kupido s dívkami) - podle řeckých gemm, anakreontských hříček, obrazů časné renaissance. Scenerie - asi na ostrovu Ischii u Neapole (podobně jako „Na blažených ostrovech“). Závěr - sentimentální náleha - da stárnutí. Duch ráže? čili dábel, odpůrce tančícího Dionysa - jednak křesťanský bůh, jednak hmota, nutnost, zákon gracie. Z hloubi duše miluji pouze život (str. 89): motto Nietzschova myšlení; podle života chce utvářeti svou filosofii, zaměňuje obě veličiny, vkládá do svého učení znaky klamavého, měnlivého, svádívého života. Láskou k životu však tu již proniká nadsmyslné jakési přání, aby láska ta i potrvála věčně - z dálky se ohlašuje myšlenka věčného ná-f vratu.

90' - PÍSKŇ NAD HROBY Zas ostrovní dojmy. Obsahem - důvěrná osobní zpověď, vzpomínka na příkazy nepřírozené >* morálky a přísného náboženství (špinavé příznaky), na úmorné studium (ukradené noci), na učený spor s Wilamowitzem (netvorná sova), na trpkou epizodu přátelství a lásky (tu jste mé bližní pmmění/i v hniající vředy; tu jste slepce: cestu poházeli blátem), na rozchod s Wagnerem (nejmilejší, pěvec; ponurý roh - „Parsifal“). Detaily mluvy upomínají na „Wagnera (nejnevinnější; jak jsem to jen snesl?); na Ossiana ...“ (jako zvuk se zlomí v studené noci); na Ábelovu obět (tuč-í nější dary). Ke konci vítězí voluntarismus nad sentimentální .284]

retrospektivou (nezranitelný napatě - jakožto poutník a tanečník: opakem k Achillovi).

93 - O PŘEMÁHÁNÍ SEBE SAMÉHO Náleží k čelným článkům Zarathustrovy soustavy. Nejzazší nám poznatelný zákon je vůle k moci, ovládající vše: i noetiku, ježto poznávati znamená podrobovati svému intelektu a podle předpojatého obrazu utvářeti svět; i etiku - ježto dobro a zlo bývá stanovováno vládnoucími a filosofy; i život, kde silnější podrobuje slabšího; i jedince - ježto u něho pud přemáhá pud. Co Zurathustru zve vůli k moci, bylo různě a nesprávně jmenováno: jedni filosofové mluvili o vůli k pravdě, jiní (bud Schopenhauer, nebo Darwin) o vůli k bytí, teleologové o pudu k účelu. Rubem a nezbytným doplňkem vůle k moci je poslušnost. Vůli k m<x* i je též přemáhání sebe sama, jehož třeba k vypěstění vyššího typu.

96 - O VZNEŠENÝCH Zarathustra nechce vědu pro vědu ani l'art pour l'art, nechce býti slep k životu, jehož evangelium naopak hlásá. Miluje geniálnost a hrdinství nevtravé, vrozené, lehké, v zášti má přemrštěný efekt, bombast, komedianství a Ixilestinství umělců, svjejících se v křeči a nadšení. -

N. Poslední věta naráží snad na mythos o Ariadně (duši), ke které, když Theseus (hrdina) ji opustil, přichází ve snách, nadhrdina - bůh Dionysos.

98 - O ZEMI VZDĚLÁNÍ „Nečasový“ myslitel, jenž předběhl svou dobu, vrací se do přítomnosti a směje se vrstevníkům, že jsou nepůvodní, papouškující eklektikové, kteří mají vzdělání, nikoli kulturu. Hmce s barvami, snad i naklizené listky: proti filologii; neplodní hrobaři: proti „kletbě historismu“, velebicího minulost na úkor života; nehodní víry (nezasluhující, aby se jim věřilo, ani aby sami věřili), skeptičtí realisté bez dam mystiky a intuice.

101 - O NEPOSKVRNĚNÉM POZNÁNÍ Narážkou na dogma věrouky míněna asketická, neosobní, nepoklná kontempla-ce, neznalá života, vypůjčující si světlo z druhé ruky a nikdy se nesžehující vášní a Idolem; též ryzí metafysika a noctika (kritika „čistého“ rozumu), opomíjející záhady praktické filosofie; Kantova estetika „o lje/zájmovém“ požitku; estétství, šedá teorie, kritika bez tvořivosti. i Nietzsche byl kdysi stoupencem „artistické metafysiky“ (ve „Zrození tragedie“): ale teď brojí proti tou/c viděti vše v kráse, proti náměsíčnosti, proti romantice lony, která mizí před žhavým světlem dravého, osvolx)zujícího dne, teď miluje drsné stránky života, jeho disharmonie a bojechtivost.

103 - O UČENCÍCH I v odborných otázkách spojuje Neitzsche filologii s filosofií a uměním (přebývá nad učením); profesury (důstojenstev) se vzdal (přirazil za sebou dveře), byl soudruhy ignorován (nejhůře slyšen) a výsměšně odbýván (ovcí); posmívá se neplodnosti a vzájemné žárlivosti specialistu. - Lidé si nejsou rovni: protože filosof-tvurce stojí nad odborníkem, jehož užívá leda za nástroj.

105 - O BÁSNICÍCH Ro/hovor s /akem připíná se k oddílu „Na bla/ených ostiovech (básníci lžou str 70) - Dvoj-klannost Niet/schovy bytosti vědomí, /e sani je básník, a spolu ostrá kritika umělecké fantasie, lomantiky, ješitnosti, touha po umění dosud nebývalém a odmítnutí nalxven-ské mystiky, /vlastě Goethova „lausta“ Plno literárních na-ra/ek mnoho věcí mezi ne/x?m a zemí - citát / „Hamleta“, básníci lžou -já sám pem básník- obdoba k solismatu o Krétami, jen/ tvídi, 7e všichni Kretané jsou lhaři, celou pnou části /inc se tia\estie choui jim/ se končí laust' a jen/ v dosloxnem píckladu /ni Vše pomíjející je pouze průměr, to je nedokonale (nepostačující) /de se stalo skutkem, co je nepopsatelné /de se udalo, co je / očně ženské, táhne nas do výše -Ji/ i sxehe nadčloxxka pojímá Zaia-thustia /a xyíxor pouhé básník ke obia/nosti piti ně mu tento symbol nestačí hledá noxe nabo/enstxi budoucnosti (myšlenku věčného naxratu)

108 - O VHKEYCH UDAIOSThCH Kři/i se tu d\le dějových a myšlenkových pasem l Před/xěst a předtucha, /e se dostaví jedna z nejtišších hodin, ona totiž kdy se přihlásí po/a-davek, aby Zaiathustra vystoupil se svou naukou o věčném návratu, k tomu, aby byla hlášána tato myšlenka, je svrchovaný čas Ro/iu/nění osoby od jejího při/iaku (stínu) - doklad víry v dvojníka Poutník a stín oněm/ Zarathustrox i /aci (podle /axěiu) snad již zaslechli - titul Niet/schovy sbukv afoiismu (x diuhcm díle Lidskeho, příliš lidského) - 2 I pícka íabule o ostioxu, xichu a psu opna se o Nict/ cheny /kušenosti a íantasie nasbuane na cestě po italských ostioxech Detail o stulení kuiliku a letícím při/iaku (stí 108) xěmě přev/a(/ Picxoistskxch listu Justina Keinea /de tedy, sloxy předcho/i kapitoly, přiletělo do basnikoxa holubniku ctzi zuře - Ohnivý pes - alegonc podxiatnych živlu /vl červeného socialismu jen/ státu a cnkxi /a\ ídi solidní /aklad a sxou dogmaticnosti je jun spři/něn, s nim kontrastován fuiyiú\ni\y pes, přebývající v /Litem jádře /e mě, - symbol anstokratismu Hlášání noxeho nalx^/enstvi je cennější ne/ t/v velké události (společenské přex raty), věta, utvořena podle str 41 osvětě tiše se točícím, nabyv a /de určitého, nabo/enškeho smyslu, uka/ujícího k nox^e Zara-thustrově v íře

111 - VŘŠTIC Dusné snění předcha/i koncepci mythu o na-' vratu všech xěci Pioti (schopenhauexskemu) pesimismu

věštce /astante to biblického hexel hevelim nale/ne Za-rathustra spásu x nove sxe xiře ta jemu i jeho současníkům uka/e moře, v němž lze ještě utonouti Zaiatliustiu se/i vypravován as, i s oním tajemným /vukem Alpa, p(Klle sku tečných snu Niet/schoxych a m.i se /ase v/tahoxati na več ny naviat tot onen viti, jen/ / raku xyhoch děti, tj /novu ziodi /ixot Poeticky v v klad žáka pojatého pexle biblických v/oiu Jana evangelisty (žak, kteieho miloval nejvíce) a Jose [286;

fa I gypetského (vykladač snů), nemá prukaznosti pio Za-rathustru samého, jenž snu podkládá s'uj alcgoutky smysl, nemá však ani platnosti objektivní, ježto jednotlivosti (klíč, brána, děti) spolu s celkovou dusnou náladou zda-i se nasvědčovat, že tu lxvi o leakci na stavy tysiologicke - Tento věštec vystoupí ve čtvrtém díle jakožto pivy zastupte vyšších lidí" a jakožto pokušitel, svádějící k soucitu (ve ,Vy-knku úzkosti)

114 - O VYKOUPI NÍ S každým mluví Zarathustra podle toho, co pochopiti dovede a smi, pioto k slabým (hthatym) promlouvá tak, aby si nezoufali vyvyšuje je n id i>enie ktc ři pro s'e nadání jednostianně \ywnuic ni ukoi osiainitli složek jsou pieiuiceny n wzaký Se s\ ymi žáky p ik mlu\ i učeně, ale leccos jim v'žiatla co by nifl nechati pio sebe (mluví tedy ,aus der Sthule) proto se \ lozdujicim oka mžiku zaiazi, neodpověděv, kteiak vůle může chtít nazpět Teprve myšlenka věčného návratu podá vyklad, piotože ji 111*1 bytí překonán lozpoi budoucnosti a minulosti ji nu bytí představa času, počítajícího sve děti (stí 117 antický Kronos') nahrazena koncepcí času \ččně ze sebe se obi o zujícího Voluntaiismus uplatňuje se v etice (vůle k moci), ve hlosofu piava (trest, vznikly z pomstychtivosti jakožto zadržené vulce) a obiaci se pioti křest mstvi jež /;)/ zto tožňuje s dědičným hříchem

118 - O LIDSKÍ Cím ROSÍ I K ni se hLisi Zarathustra potud že 1 chce byt neopatrný, tedy piavym opakem obyčejného ,chytiaa , Že si 2 do jisté mny váží ješitnosti (z niž Nictz-sche ve shodě s cizinu vzoiy dřive vyvozoval teč vyšší hnu ti člověka), že nu 3 uttu ke zlobě, kteia stupňovaná zjeví se teč na nadčlověku (str 120 12 stopa i měsíce- j^itně vyiaz pio mny podle staišio piava) že se i univslně kla me o hdske malosti, ktei i by mu působila přílišnou nechut k lidem kdvy ji v iděl bez okrasý

121 - Nhjnšl HODINA Hlásání věčného návratu učinilo by Zaiathustiu nejsilnějším vládcem ježto by mu dalo moc nad slabými i silnými jinž by mohl a měl fozkazoati on se však vzpna tomuto tajemství, zapua, že to ví, a odchází zpět do samoty bud abv nebyl nucen svěřiti se svým při telum (jet posud nejmčelitější) nelx) vlastně aby se smířil s tímto svým posláním Rehenem /// pmmlm tlo to zase loez hlasu ke mně stupňovaná hiuza tajuplné nalitly, v niž se rodí nova viia a jež vystiže na biblickým přednesem nejtišší myšlenky ndi siētisir 123) - nazvuk toho již stí 11, 110 spolu lze joomyšleti ni 1 haše jemuž pexlc Knihy kulu bull se nezjevil v bouři a ohni nvbiž jako lil is tichv a lemnv ktačeti mašjsa stínem toho, co nezh]tněpnjde - období k úloze Jdn.i Křitele, zdi ili.im /ai ilhustiovo i jeho stud (kdojsem jaO nápodobně upomina na Mojžiše zpěčujuho se předstoupiti před huaona

TŘETÍ DÍL

127 - POUTNÍK Jakási předmluva k třetímu dílu, věnovanému především vykladu o věčném návratu na něj se /de v/tahu ji úvahy o nejtěžším úkolu, tečí nastávajícím, s novou věrou souvisí asi odvaha, radost i náhlý bol, jenž Zarathus-tru přepadá

129 - O VIDĚNÍ A HADANCH Boj s blažící a děsící myšlenkou věčného návratu, která tu po prvé formulována, byt' i spise jako fantasie (vidění) a hypothesis ne/ jako teorie, prosaicky opis tohoto mythu jest vše, co prožívám, již ne-konečněkrát tu bylo a nekonečněkiate se bude opakovati, a to po každě s naprostou totožností v největším i nejmen šim (ja a ty, pavouk, měsíční svit Má) Tou myšlenkou bude překonán duch tíže, skepse, mateiialismus, pesimismus -Pastýř, jemuž z ust i isi černý had symbol člověka, jež po jima hnus při pomyšlení že se na věky bude op ikovat i všechna lidská ni/kost a všechen životni kal Zarathus tro\ a touha aby se smířil i s tímto očekáváním a vitč/ně je přemohl zářivou perspektivou, že se bude opakovati vše nejvyšší, nadlidské Ve v/pomince na vyjícího psa tkvi snad psychologické /duvodnění Niet/schovy viry Rámec Zara thustrova \ ypravovani plavba s nejobdávnejším typem dobrodruhu, s námořníky, kteří mají dosti sil, aby i s hrůznými mocnostmi podstoupili /apas Bludiště, tápati po niti (str 130) - opět součástí báje o Ariadně (a kietském labyrintu)

134-O NbVITANbM BLAŽÍ NSTVI Po dusných bouřích a snech přicha/i /cela nečekaně duševní pohoda jakožto předzvěst, že také propastná myšlenka, až se Zaiathustra odvážil hlásat ji otevřeně, bude s to, aby dávala štěstí a mír

137 - PŘHD VYCHODhM SLIINO Dionysol sky hymnus zpi-vany nad motem, obsahuje příslib nového blaženství, kteie, ničíc nauku o účelu a vině životu žehná, ale přece mystická myšlenka zcela nedoziala, pioto i přítomnosti dne nesmi ještě bytí vysloveno, že svět je hluboký - kteiyižto slow (v Druhé taneční písni) bude /ahajeno vy/nini vny ve věčny naviat Vudči motiv (Ó nebe nade mnou!) na po čatku na konci i upiostřed k tomuto komposičnímu zákonu lze porovnat oddily Piseň n<xi a O polcdnach (stian ky 86, 230)

139 - O ZMhNŠUJK I CTNOSTI Konti istující pendant k ctnos ti, jež obdaio\ a\ a (ze zaveiu 2 dílu) ale i z malých lidí učiní Zarathustra vyznavače velikého poledne, tj svého uče ni, jež bude působiti jako blesk - Ptvý pan - pw\ sluha (stí \A2)- naiažka na vyioek Bedřicha Velkého - Nihoclu přetvořiti \ úkon \olní (str 143) - podobně j iko \ řeči O vykoupení (str 114)

144-NA HOŘh OLIVOVh Zaiathustia nepřítel těžkomyslne .288}

afektacc, snaží se bytí tvrdý a určitý jako /mna, žárlivě hlida sve blaho a raději chce v/bu/o\ati soustiat ne/ dělit se o sve utajené blaženství - Biblické na/vuky hora .Olivetská , nechtě maličkých (/dc náhody) piijiti ke mně

147 - CO TRhBA MÍJhTí Společné nepřítelství ne/namena ještě přátelství Zarathustra se duia/ně odlišuje od těch, kdo/ v tom či onom (/cle v nechuti proti městskému životu) na hodně se s nim shodují a napodobují ho Sam se sice někdy vydav a /a bla/na (chiala bláznovství citát / humanistické literatury) nem i šik ničeho společného se zpěněným bláznem ni/ce a mstivě nenávidícím /ivistníkem Městem míněn as Beihn Nict/schovi protiv nv ač někteie /naký (městská branci ij) uka/uji /d inhč spíš na Onent a p ithos /avěru (ohnivý sloup běda tomuto městu) na biblickou So

domu Bia/nova řeč napodobuje ba kankuje Zai ithustru styl, proto je přetížena slovními hříčkami
150-O ODPADLÍČI Proti svobodným duchům kteří se vrací ke křesťanství (Richaid Wagnei H Romunett aj) proti spintistům (přeuceným poloblaznům) pietisim, sek tařum Zai ithustra v/pomina svého vývoje (mitiol) šaškovo / Předmluvy k pivemu dílu) Pět sloty diou ponoc nych persit'luje pochybnosti těch kdo/ se nepostavili na pudu /jevně protináboženskou a dovedou spojov iti vnu v boha se svým lacionalismem (kint') Podle 7 uathustiy monotheismus je rouh iní pioti poh inskvml)humjímž ví ra v jediného boha je k smíchu sounuak Mou - n n i/k i n i (nespiavne) o/načení germánské pěstivty bájeslovné již užil na příklad R Wagner v posledním díle svého Pí stenu Nibelungova
153-NAVRAT Oddech v samotě po kompiomisním životě v nechápající lidské společnosti Retiospektiva na Před mluvu k prvému dílu (kdyžsi stal i lese mrtvoly blízek aj), na .Blažené ostrovy na Píseň noci (brati-blaženější než dávati), na Nejtiší hodinu (Promlui a zlom se), na velké město , jedovaté mouchy atd - Z tohoto oddílu v tne cosi přítulného jakoby novahsovska mystika (návrát domu lis kající věci blížící se básníkovi aj) Odtud až n i konec 4 dílu je již /achována hoiska scencne Volny život na hoiach -v odporu nejen k mehu městskému než i k /aměstnani hrobařů (milovníku minulosti)
156-O TROJÍM ZIU 1 Mitenihsticky n i/or o konečnosti (zvažitelnosti) světa je piedpokhdcm teoie o věčném na vratu, jedině času je při/n ívan piedikat nekonečnosti, luno tě však a piostoiu nikoliv Třem ot i/kam ke konci odpovídá oddíl 2 , jenž piehodnocuje etiku Co se /ve špatným je /baběle a ni/ke Ale co se na/yva /lem , taji v sobě /aio dek pravé lidské velikosti Zla je rozkoš, ale je / ikladem /dravého scnsuahsmu Ad je iladychtitost ale je ne/byt nou podmínkou aiistokratismu, /le je sobectm, ale / něho prýští silný individu ilismus
161 - O DUCHU TÍŽ 1 Zaiathustra jemu/ se nejednou /da-\\a o létání, nia lionardovskou touhu po křídlech a svou lehkosti se odlišuje od pí úměrných spisovatelů (podobně tež O čtení a psaní) Jako/to autor monologu je io/ru/-něn od pěvců v plnění domě (totiž od hercu) 2 Duch tíže- /dědění morálka (podobně ve Vidění a hádance str 130), trpělivý tel bloud- překonané stadium vyh-čene v ,Třech proměnách (str 20) Nepřítel dogmatického kontrastování etických pojmu, miluje Zarathustra smyslově konti istv baicv i povah je nepřitelem (leibni/ovskocho) optimismu jen/ tento nA^ svět vyhlašuje /a nejlepší /e všech myslitelných nechce jiným sloužiti /a v/or mechanicky pře-jimany
164 - O STARÝCH A NOVÝCH D\ SKACH Tuto rozhodující' partu skládal Niet/sche podle slo\\ sve autobiogiahc /a nejobtížnějšího vstupování do skalnatých hoi v okolí Ni//y
- Základní symbol, vracějící se v ru/nveh obměnách, v/at / diuhe knihy Mojžíšovy, / vypiaovam, kterak Moj/iš des-kv / jedné stí my popsané povihl / rukou svých a ,pod hoiou rozrazil
1 Zde sedím a čekám, kol sebe desky - jako /akonodaice, spolu jako Goethuv Piomelhcus l\\ nice (Zde sedím, tvořím lidi) Vypravuji sobě sam sebe /du\\odnění pioč /de i v následujících opakováních Zarasthustrova učení užito n imno/e doslovných citátů / předeňo/ich části Znamení lei a holubice- vyplnění teto před/věsti přinese /ači čtvrtého dílu 164
— 2 Opakování pouček o ielativnosti a dědičnosti miavnosti
- Důležité při/nani že se stydí /a sve básnické poslaní, v vplyv a / Niet/schovych sklonnosti polo umčleckych, polo vědec ko-filosofie kyc li
166 - ^ Opakování namno/e doslovné, dřívějších obi nu o njá- člověku, o přeměně minulosti a náhody v akt vůle o slunci lo/davajicim/e svého boh itsvi Zai uhustiovo čekání ha byva konketnějšího smyslu v/tahujíc se asi na Niet/sehuv pian, podle něho/ měl pioiok v okamžiku sve smíti hl ísati užaslému lidu tajemství věčného naviatu
167 - í Paiafrase tři /asad 1 miluj sveho bližního , 2 jednej tak, jak chceš aby s tebou bylo jednáno , 3 kdo neumí poslouchat necht tipl (německé přísloví) - Masitá sulce biblicky (podle h/echiela) Šašek čloieka lzepieskočit- narážky na Zaiathustiovu Předmluvu
167 - S Pioti 10/košnictví iaději vybojovati si bolest než /děditi slast O blaho bojovati však nel/e, to přicha/i o sve ujmě, nevitáno (str 134)
167 - 6 St iro/akonna mluva Vědomí o nebe/peči v šech kdo žiji na přechodu /e staie doby k nove a sami je^tě /části n ileži st tre době
168 - 7 Nova piavda nev/nika / pohodlné tiadice nybiž / úpor-ného boje kleiv bvva o/načován /a hřišv :290]
168 - 8 Herakleitovské jrvrapei převedeno v obu/ a uplatněno pro etické hodnoty Mraz- stagnace doby, vítr- Zaiathustia 169-9 Jak pioti piaedestiaci tak proti indetenninisnu
169 - 10 Parafraasující polemika pioti sedmému a patemu přiká-zaní Kázání smrti- asketický monotheismus
169 - 11 Aristokratický protest proti revolucionářům, kteří nemají úcty k minulosti, než pokud slouží běžným potřebám, Za-rathustrovi však nestačí rodová šlechta, touží po)e)i du-chovější odrůdě Poslední věta - citát /e str 153
170 - 12 Ro/hšení iodo\\e a noxe šlecht doloženo pTikl idy / dě-jin dzoiska účta (nipř u španělských giandu) P ilestina, křížové \\ypia\\ y
171-13 Pioti pesimistům - /laště pioti st 110/akonnemu Kazateli
171 - 14 Kdo zna jen špínu sam je špinavý Zaiathustia \\Š\\k není z těch kdož z touhy po souladne kiasē \\ icli \\sude jen hai-monn, nepotřebuje theodiceje k obhájení zl 1 a nízkosti, nýbrž váží si tež odporných složek života protože mu vnukají tím vyšší a čistší odvahu k překonání nízkosti Jen z boje se rodí kiasa
172-15 Proti kontempletivnimu nazoiu, jenž nechiva svět jiti kolem a očekává vítězství asketických ideálu
1~72 — 16 Pioti kvietismu učenců a světobolu skeptiku Moderní mdloba poch izi ze zanedbav ini fysiologie a hygieny

Chtění to jest, atd - citát ze stí 71

173 - 17 Styka se těsně s oddílem o kazatelích sítu ti kten nemiji
odvahy k sebeviaždě (str 36)

174 - 18 Soucítění s heioem, jenž klesá nectos ihnuv ideálu a od-
dav a se přechodnému zouí ilst\ l nechut ke kutikum a hts tonkum, kteří z takového fakta čeipaji posilu s\c vlastní ilo
sohe cxfíkani Sceneue východní poust

174-19 Rozvedení polemiky ze stí 161 Puasitismus j ikozto škůdce Zarathustovy nauky, jež nabyv a zase esoteiMejsiho
rázu

175-20 Heslo ladikahsmu - Co z isluhuje zemřít, tomu dopo mozte k smítí l

175-21 Výzva, aby vyšší lide neplyt\ah sil inu v mainempoli tickém boji Lepe straniti se třenic ve kteivch lozhodují jen
finanční zřetel a pletichařska diplomacie Doba \elkeho dobvvatelstv l (ímpeiiium Rominum) minuli -Cit itv z ocl dílu O
válce a Co třeba mjeti (stí 37 147)

176-22 Pioti histoiickemu mateiiahsmu z\l pioti soci ihsmu jenž otázku společenského boje icši z hmotného Lledisk l
Necht dělnici jen stiadaji l tun větších schopnosti dojdou nebot každý vzrůst měl piedpoklaclem knave boje

176 - 23 Zaiathustiovo diemperdidi Něco blaznox st\ l je nutné k vážnosti život l

176 - 24 Slovní knčky (zčásti nepřeložitelné) dopoiučují tak zvané manželství na zkoušku a uvluČitelnost sňatku Závěr
-citát ze str 57

177 - 25 Předtucha, že v budoucnu národové se podrobí jedině-
mu /akonn , jež určí Zaiathustra Proti Rousseau\ u con-trat sociál , lidská společnost ne/aklada se na úmluvě, leč na
násilném pokořování

178 - 26 Zarathustra, sam druhý, v/pomina Krista, jen/ prvyoá-
kryl fan/ejstvi lidi dobrých a spravedlivých, o/načuje tudíž křesťanského spasitele /a průkopníka individuahstické
morálky Citáty /e str 18

178 - 27 Kdysi v Předmluvě (str 16, 18)

178-28 Vyšší /řctel na budoucnost dovoluje kiutost pioti přítomnosti Důsledně dochženy obi a/ / plaveckého života
Citát /e stránky 100

179 - 29 S nejvyšším pnka/cm tudosti setkával se Niet/sche jak

v seveiských sagach tak \ pověstech s\c duiynske otčiny - Při/vuky Hoiacoxa acie peiennius

179-30 Jasave vy/nani kiajniho voluntansmu jen/ /totožňuje lidsky osud s lidskou vuh V originále ro/vedena (/e stí 62)
slovní hia „Notwendigkeit - Wende aller Not

180-UZDRAVUJÍCÍ Sh Užito as jedne / přehojných žixot-nich /kušenosti Nict/schovy nemoci jež ho po dlouhé dny
poutala k lůžku

l Symbolicky obsah se připíná k /avěiu diuhcho dílu Ja ko v „nejtišší hodině , tak i /de Zarathustra bojuje s myšlenkou
věčného naviatu, ale tentokráte utočí on sam Opět blaho nového po/nani přecha/i v nenadaly hnus - l na tomto
pohnutém místě úmysl paiodisticky ptabahy burcovati ze spánku - tiavestie Wagneiova Sieglineda (akt 3 , scéna 1) ,
kde Wotan budí l idu

181 -2 Když Zarathustra piocitne po sedmidenni choibě, \y-\olane hru/ou myšlenky o věčnem na\iatu odmítá /pivu
pokusy těšitelů, již ho chtějí /a plésti do ho\oiu o tajemném učení, a laškovně s nimi filosofuje o půvabu sluchových
dojmu, je/ myslitele, /abořeneho do hlubokých u\ah, sbližují se světem vnějším Jeho /viřata však byla svědky toho, co
se stalo, viděla i slyšela Zaiathustru /apas Na jejich panovi bylo se vyplnilo co ke konci oddílu o vidění a ha dance'
(str 133) viděl ve snach, jak onomu pastýři, tak i Za-rathustroM ošklivé /víře (hnus / dnešního člověka) vle/lo do jicnu,
ale tež on je /akousl (hru/u překonal) a proměnil se v člověka vděčně žehnajícího Ba i o tom věch /viřata, že Zarathustia
chce /emřiti v okam/iku, kdy bude hlásati nove učení A tak nikoli Zarathustra sam, nýbrž jeho společníci po prve
ote/řeně řeknou, co sam se dosud obával nu, totiž že jest učitelem věčného návratu, teprve oni přexaději mystickou
mlu\ u Nejtišší hodiny a Vidění a hádanky do prosy a teone, podávajice hlavní věty nového hlosohckeho systému -
Nejmenší pmpast (str 182) - citát /e str 87, oba jsem viděl nahé (str 184) /e str 76

186-O VhLlkl TOUZh Podle učení o ctnosti, jež obdaio-xdvA , nu děkovati ten, kdo smi daiovati joioto Zaiathustra
292:

je vděčen, že jeho duše přijala jeho dary, a svou vděčnost dovršuje pnka/em, aby hymnieky opěvovala jeho největší
dar Tímto daiem (nd počátku učení o Dnes a Kd) \$, Tu a Tam) je ovšem míněna myšlenka věčného naviatu jakožto nove
středisko Zarathustrova systému na ni se v/tahují as také symboly člunu, i maře, nože V tomto oddílu obsa žen důvod
„Dionysovských dithyambu a u\od k oběma následujícím písním

188 - DRUHA TANÍ ČNI PISL Ň Situace i počáteční věta jako v prvé taneční písni" (str 88) Zuithustia milován d\ěma
ženami, životem (vita lemma) a moudiosti /de však dechni tivně da\ a přednost životu, intuici před logikou,
lacionahs-mcm Tanči se svou milenkou tanec lásky, nena\ isti, škádlení, v/ajemneho podmaňování, v němž poslc/e on,
pan biče, /ústava vitě/em Život pode/řiva, pošeptá vsak životu, že ví o největším tajemství (ty to víš, o Zafúthustto^
To neví nikdo) i kdyby /emřel, bude se jeho ži\ot a smrt ne-konečněkiat opakovati Taž myšlenka prostupuje tež písni
půlnočního /onu, již je doloženo, že v na \e \ěčny naviat vyplývá / nejhlubší lásky k životu Kdežto pesimismus tou ži
po ukončení stiašti (žal zahyiV cli), nekonečněkiate hlubší io/koš hluboká jako sam ne/badalelly svět, chce věčně žiti
Htu/a věčného naviatu je /dolana na malého člověka Zaiathustia již /aponnělv jsa omamen nesmišným výhledem svých
mythických pioioctvi

191 - ShDMhRO PÍ Čb n (Sedm - posvátné číslo) Hymnicke vy/nani viry ve věčný návrat v podobě htanie se
sedmeim rehenem, tvořícím vždy /avčti k počátečnímu Jestliže

CTVRIT DIL

197-OBŤOVANI MI DU Naviat k pivotnímu východisku Zaiathustia jenž v vklad ije sve učení lidu byl (podle Předmluvy k piv cínu dílu) přivít in výsměchem chce nyní, sam se stav výsměšným a tvídym /aložiti šusi obec věřících a nale/ti účinnější hlasatele svého radikálního než byli je ho dosavadní žáci Hl iv nim článkem n mkv jest vedle viry v příští vládu Člověka (nadčlověka) naděje \ tisíciletou říši pioiockou na/vanou podle oientálních tiachci heizen a ovládanou /akonec věčného naviatu

200 _ VYKŘTK ŮZKOST I Symbol (i\kiik) i obsah (pokušení) podle orientálních podání Jako světcové na poušti, jako Kustus na hoře tak Zarathustia v samotě jest svaděn po Rušitelem kdežto však oni jsou lákáni smysly a světskosti ocitá se Zaiathustia naopak v nebe/peči, že se /pionevčn příka/u tvídosti a podlehne ve smyslu motta k čtvHernu cli lu - lásce k bh/nimu Věstec - ví/ str 111 - pivy / vyšších lidí v Zaiathustiov ě jeskyni Soucit s t \ Xun čloi ěkem - ba /eň, že ani nejlepší /e současníku nesnesou důsledku Zaiathustiov a učení

293 i
203 - ROZHOVOR S KRÁLI Vnější íabule o králích s oslem, kteří se vydali na cestu, aby uvítali kohosi ne/nameho -parodie novo/akonecno /ypravovani o tfech králích Oba králové (lehce kankovani), /hnusem plebejskou dobou, jsou další zástupu .vyšších lidí', vyznavači Zarathustrova anstokiatismu Jejich osel, ke všemu přisvědčující - patrně alegone lidu Zarathustrovy rýmy (stí 205) vyjadruji na/or o úpadku lidstva, jež /avinil judaismus Co zaleží na kra-hth (str 204) a příměr čekajících dvoianu s plameňakyisí 170) - citáty / 12 desky (stí 170 n) Z u ithustiovy při-poičci ovalte (stí 205) ví/ v oddílu O válce a /alečnem lidu (stí 37)

206-PIJAVKA Svědomitý čloiěk, tj skepticky učenec odboi nik, /blouchlv na cestě k Zaiathustio\ i je další uk i/kou vyšších lidí Zaiathustia Niet/sche na něj s Li pne šlape po vlastní minulosti, neboť sani býval skeptikem a vědcem Odborník je mistrem a znalcem v u/oučkem vědním oboiu (mozek pijai ky), jemu/ obětuje /draví a život, tam jest doma, ostatní svět proň neexistuje K sve přísné specialisaci byl uveden Zaiathustrou, / jeho/ mnohostranné soustavy si vybral jen, co se mu hodilo duch řeže do žuota (stí 208-209) - citát / oddílu O slavných mudicích (stí 84)

209 - KOUZHLNIK Kou/člnikova baseň o bohu, v ncjŽ přestal věřiti a po něm/ přece touží, je b isněna / hloubi Nietz-schovy duše a byla po/ději bc/ piosaickeho dopiovodu /ařa/ena mc/i Dionysovske dithyiamby Kuna tedy byti paiodovan obs ih básně, nybiž to že ji deklamuje kdosi, kdo ji chce v/buditi efekt a afekt kot/zelník, heiec, básník, milovník velkých slov, stavějící na odív svou bolest Kouzelníkem be/e sporu míněn Richard Wagner, od něhož se Nietzsche odvílal pio jeho domněle heicctvi a o němž se domvšlel že se ve svém nitru sam nepokládal /d piaveho genia, Že pathosem a hlučnou propagandou chtěl přehlušiti pochybnosti o svém uměleckém poslání Doprava si tedy Nietzsche toho dosti učiněni, že 6a/a Wagneiowi (již 2 léta mrtvému i 1883) obíatit se na Zaiathustiovu vuu a jej sa ma vy/naváti /a svého vůdce - byt i v tomto vy/nani jest neupřímnost, sklon k hypebole komediantství Další tento /astupce vyššího lidství symbolshujc umělecké stadium a náboženské boje jimiž sam Nict/sche kdysi piošel, je kajíc nikom ducha se zietelem nj Wagneiow) křest mstv i (zvlášt na heslo Paisilala duích Muleid vvisseid) a spolu jakož to typicky básník jenž týmž jménem byl již označen na stí 108 (tamtéž puměiy pat pávů, mou1 ješitnosti /6c stí 213)
215 - MIMO SLI ŽBI Další vyšší člověk (Jjosledni papež) -opět zástupce stadia, Zarathustrou samým překonaného, totiž naprostého nezn ibozství (kdežto Zarathustra již zase vyznav a novou viru) Jsou mu do ust vloženy zaialhustiovske blastemie a naražkv na Zarathustiovy osudy Hledal posled mho zbožného čloieka- světce z Předmluvy1 (str 8), citu-

294.
Je slo\ i o Zarathustrově bezbožnosti (str 143) o soucitu, jimž zemřel bůh (str 73 a motto k čnrtemu dílu) Snad měl Niet/sche při tom vysloužilém atheistovi na mysli svého liberálního přítele Overbecka, jen/ se přes vysloveně kn tieke stanovisko nev/daval úřadu bohoslovce Theologické naia/ky bůh z východních kraju-JdhvL taj ne cestičky k synu - vypravovani o naro/eni Ježíšově, bůh mnohoz)iačný, nezřetelný- spory o vyklad Písma

219 - Nt-JOHYZDNř\ ČLOVhK Mluví pesimistického athe ismu /e /ouíalst\ i nesnesl všudypřítomnosti vševědoucího boha (siedka), pioto sani učinil konec víře v něj 1 rpi svou nedokonalosti (uejoh)zdnějši míněno tež duševně) a ne snese bagatchsujiciho soucitu, odtud odpoi pioti přímlov čimu malých lidí (Knstovi) i laská k Zaraihustiou j ikožto nepříteli všeho soucitu Zaiathustia však sani se n i okamžik stava oběti soucitu, podléhá tedy pokušení ile v/uui/i se /ase Podle vlastního př/nani mini piy Niet/sche symbolem tohoto dalšího vyššího člověka ni abstraktní pojmy lidu nebo histonckeho v/dělaní dal mu ač běží o i iha \ iry křestanske asi něco / ivsu Sokiati, proti němu/ brojil a s nim/ se nicméně siní cítil spři/něn patině i /de / ise /na/oniuje jedno se stádu s/e \lastni minulosti
223- DOBROVOLNÝ ŽhBRAK Další \>šši člověk Knstus Parodo\ano ka/ani na hoře - Knstus, sani silný a /elky dobiovolně se ozebračil a sel ka/ati tem, kdo jsou chudí duchem, ale /klamal se ve s\ych komunistických snech i /e svém íeleahsmu Zaiathustia ho miluje, neštípí však aby byl stírán ro/dil me/i altruismem a Zarathustrovou n mkou ne chce byti dobrý Oba se shodují v ostrém odsudku j ik chudých tak bohatých - socialistu a kapitahstu - kteří piy mají /namky plebejskeho ducha i dobrot obi) žebiak]^ te dy spři/něn /e Zaiathustiovy anstokiatismem

227 - STÍN Tento \yšši člověk přijal od Zarathustry /apor odpor, destiuktivni část jeho nauky, nemá však odvahy a ía dosti k ostatnímu jeho vy/nani přišel napodobením mistia o domov a jistotu, stal se / něho Ahasver, jen/ tipí takřka stihomamem Narážky na legendami a psychologické na mety stínu i /rcadla Nevěřeovo nebezpečili 229) že se /e /ouíalství nebo / pohodli stane vy/navačem jikekoh po věiv která mu zajisti duševní mír

230- O POLI DNÁCH Do teto dionysovske slo/kv je/ odde luje dialogické části od \ vstupu hiomadnvch vpki i se mvs tiká věčného návratu (zlatý obi) kruh) předtucha /e Zara thustia /emře, předpovídaje velké poledne mythus o bohu P i nov i (statě poledne spi)

232 - I VITAM /ai ithustio\ i pn\ íženei jsou je stě dětmi st ire ho pokolení a staie \ iry noxa nauka jim lidem \yjimec nym a n unno/e /rudnvm přinesla spíše smutek i touhu než rad(jst a os\obo/eni Zantluistia je nia jen /i chibe před/věsti svvch piavveh dědiců, o nich/ podobnvmi slo\y

[295;

jako ke konci tohoto oddílu hotoval již na str 135 - Místo .promluví s \dimp'o našem a /řetelně' (str 235) pia\i
Za-rathustia v onginale piomluví s vanu německy a žřetelně , k tomu připojen žert, jen/ nu smysl rovněž jen v
ongi-nale (běží o d\oji aliteiující va/bu ,deutseh unci deutlich', ,deutsch und deib'), a proto / překladu byl \ vpuštěn (,
Německy a žřetelně? Pánbůh s námi' pí oh od il stranou hal po lei ici, je vidět, že ten mudrc z východních zemi nezná
pánů Němců?- Ale mini cis, německy a hrubě - ano' A to dnešního dne ani není nejhorší vkus')

237 - VI ČhRh Počátek blasfemické mc/ihiy se /řejmými narážkami na symboly Nového /akona (večeře, uno, chleba)
Parafráze předpisu dietních, io/\edení piawdla o male chudobě (/c str 41) opako\ana \eta o odstannění žebtaku(/c str 72)
V odpoiu pioti evangeliím chce Zaiathustia podle podtitulu celého díla, podati učení pio xšechny a pio nikoho , tedy
jen pio ty, kdož se s ním cítí spři/něni, kdo chce, necht se pokusí žiti podle jeho předpisu, nikdo však není k tomu va/an
Kroniky (v předposlední větě) - pio-tějškem k evangeliím, je stupňován epicky ia/ čtvrtého dílu, spolu /achována fikce,
jako by Niet/sche nebyl autorem nybiž jen redaktoiem Zarathustrovych příběhu

238-O VYŠŠÍM ČLOVÍKU

123 Opakování Předmluvy

1 vedlejšího titulu (kniha pio všechny a pio nikoho') Staia mravnost měla /aklady v theismu po jeho pádu nutno
stanovit novou hierarchu Kontrast ideálu nadčlověka a společenského utihtařství

240-4 Proti stoicismu, jenž se nepřina k lidskému pocitu ba/ně, dramaticky pochod s\ou slabost si při/nat a přemoci1

240 - 5 Plava bestie slibem lidského Vuistu

240 - 6 Analogie ke Knstovym sloxum

241 -7 Blesk- v plnc platnosti obi i/u není tu symbolem nad-

člověka 241 -8 Ultu posse nemo tenetui jinak by diskreditoval svůj

cil 241 -9 Protilehle typy obecný lid a historici (kulici) onen lže

neustále, tito nechtějí lhát nikdy - tiochu lži však patří

k /dra\emu životu stejně jako něco bla/novství

243 - 13 Zákon Hadice a dědičnosti

243- 14 Vzhůru od čkneka k nadčlenčkul

244 - 15 (srov 17) Ha/aidni optimismus malgie tout' ,quand

mēmef

244 - 16 ,Běda vam kteříž se nyní smějete nebo k\ iliti a pl ik iti budete (evangelista Lukáš 6, 25)

244 - 17 ,Suisum coida'

245 - 18 Směly kontiast pioti Kustenč kouně / tmi

245-19 20 Dionyso\sky tanec, oš\obo/iijici smích jižní vích (mistrál)

246 - PIS! Ň ZADUMCIVI HO Sil SkU Také tato cliuha píseň,

vložená do ust kou/clnikov jakožto svědci k pesimismu, byla Niet/sehem později samostatně /ařa/ena do

,Diony-sovských dithyambu , ma ke kou/elnikov, zvláště k Wag-ncrovi, /cela volny v/tah a vyjadřuje - třeba že se ji

Zara-thustra (v následujícím oddíle) vysměje - vlastní Niet/schuv osud vědomi, že jsa rozeným umělcem nemá pio

filosofické /ahady přímého, ne/kaleneho pohledu Je tu naznačen jeho dar a spolu kletba, že pojímá \eu podle svého

ne/kroceneho temperamentu a nedovede soudit objektivně, pokorně pobožně

250 - O VÍDř Střilivý učenec nedotčen polaiitou vědy a u-mění, /ahazuje diskusi o strachu, již jednak paiodovany
vy-klady o v/niku po/navani a \1 náboženství / pocitu ba/ně, jednak podaná paiaiiase pohádkového motnu (použitého
tež Richaidem Wagnerem) o Člověku ne/najicim b i/ně -Bezbožný Zaiathustia svou zálibou pio dobiodiužství (též svou
mystikou) co nejostřeji se odlišuje od bezbožných učenců, jen náhodně mu podobných

253 - MhZI DCI RAMI POIJŠI ř Dovachva me/ihia jxvději iov-něŽ vložena do Dionyso\skvch clith\i mibu laškuje na
ro/hiani smyslnosti a nesmyslu a u\ach clo clil l svty kolont východní pouště Paiodishcke tendence sn id pioli onen
talnim /alibam básníka h heihgiatha (či V Huga') skoio ad absuidum u\eden volny veiš^ nonisovana kiotka reflektující,
nemohoucí erotika dobíhe I Mopana , kontiast na jedné stianě naivní smyslné di\ky, plačící nad pošetilou představou
palny o jedné noze - na diuhe stianě moia-lista, jehož nadšení a horlení nedocha/i dal než k pathe-tickemu výkřiku o
vlastni jeho poušti (neplodnosti)

258 - PROBUZI Ni Probudí se starý ideál, \yššilidé stanou se nábožnými a vedou si zdánlivě zcela tak, jak byli
popisováni ,odpadhci (str 151), provádějí modloslužbu, podobnou tanci kolem zlatého telete Uctívání osla krom toho
upomina na středověké oithodoxni festům asinoium Parodie na cnkevní htuign a lilami, hojně biblických obiatu, tak
počátek htanie (požehneuu a slcna a moudiost) do slova podle Zjevení sv Jan 1 7, 12 Německé 1 a dvojsmy- sine (ano
) Zaiathustia se zalekne, že slavnost je míněna vážně

261 - SLAVNOM OSLÍ Odpenců hosti jsou paiochstické spo lu však svědčí jak snadný a vítaný by jun byl piechod
od atheismu ke zbožnosti anelx) k modlařsu 1 NejoHy/dnčjší člověk cituje smíchem se zabiji (str M) pí ivč on jenž boha
spiovodil ze světa ma největší uCast v bl islemu kteia dochází milosti tež u Zarathustiy

264-PÍSIŇ OPOJhNI

Pravě nejohvzdnejší (nejnešťastnější)

člověk připiaM přechod k nejblaženějšímu článku Zai itluis trovy nauky k jeho \ ne \e \čcn\ n iw it Z 11 ithustia muže
tnumtovati ježto 1 ti kdož by se jeho učení mčh nejvíce hroziti iaclostně je pnjimiji překonav mi pesimismu /i/a

: 297:

zorněno tančícím věštcem (čimž vyplněna předpověď ze str. 202). Jako Goethuv Faust praví prchavému okamžiku
„Zůstaň" a tím propadl ďáblu, tak zde „vyšší lidé", opojeni blahem okamžiku, modlí se „Vrať se zas" a přiznávají se k
víře, již podle Zarathustrova přesvědčení dosud nechápou. Zarathustra sání v jakési „glosse" parařrasuje svou

„druhou taneční píseň“ (str. 191; vynechává jen verš 3- a 4.): vracejí se obvyklé sentence a příměry, vztahující se na myšlenku věčného návratu (zvon zdola, vyjící pes; kruh, vinařský nuž; zpěčování proti mystické myšlence atd.) 270 - ZNAMKNÍ Že hosté zaspali a zvláště že se uleknu nového a nejsilnějšího Zarathustrova zvířete, doka/uje, že nejsou pravými druhy pro hlasatele myšlenky o věčném návratu, jíž zplna ani nechápou. Zarathustra sám pak obstál v pokušení soucitu, které je tvůrčím thematem celého čtvrtého dílu. Směřující se leva hejno holubic do znamení předpověděno na str. 164) - synthesisa síly, radosti a něhy. Veliké poledne - doba, kdy lidstvo bude přetvořeno věrou ve věčný návrat.

Čtvrtý díl „Zarathustry“, ač autorem označen za „poslední“, měl podle původních Nietzscheových úmyslů zaujímat jen úlohu epické mezihry; zamýšleli, doprovodit kazatele-samo-táře Zarathustri až k okamžiku umírání. V komentáři několikrát se naskytla příležitost poukázat k tomu, že v díle samotném jsou obsaženy proleptické narážky na Zarathustrova smrt, jež měla nastati ve chvíli nejsiavnějšího hlásání věčného návratu. Bližší okolnosti Zarathustrovy smrti byly autorem různě pozměňovány: ještě před vypracováním čtvrtého dílu pomýšlel na to, že vynikající úlohu přisoudí Zarathustrovým zvířatům, která se na svého pána chtějí vrhnouti, a mythické ženské postavě (jmenuje ji „Pana“), která proti němu zvedá dýku; podle jiného plánu měl Zarathustra zahynouti v zamořeném městě, podle jiného měl se -i v tom podoben starověkému filosofovi Hmpedokleovi -vrhnouti do jícnu sopky. Po ukončení čtvrtého dílu pomýšlel Nietzsche na pokračování, v němž hrdina zemře přirozenou smrtí; tak podle záznamu z r. 1885 měl Zarathustra vésti své přátele stále výše do hor, též ke své jeskyni, a na vysokém vrchu měl skonati, „žehnaje ostrovu hrobu a slují“. O Zarathustrově umírání zachoval se náčrt, zjevně navazující na slova Tak se počal Zarathustrii zánik, jimiž se končí předmluva k prvnímu dílu. Ona skizza zní: - Pohyboval rty a zavíral je zase, zíraje, jako by měl ještě něco říci a váhal to vysloviti. A těm, kdož se na to dívali, se zdálo, že mu tvář při tom zlehka zruměněla. To trvalo krátkou chvíli: potom však pojednou zatřásl hlavou, zavřel dobrovolně oči - a zemřel. - Tak se stalo, že Zarathustra zanikl.

:298]

II

OBSAH

PRVÝ DÍL

ZARATHUSTROVA PŘEDMLUVA

O nadčlověku a posledním člověku7

ZARATHUSTROVY ŘEČI

O třech proměnách.....20

O učebních ctnostech.....22

O záhrobnících24

O těch, kdož povrhují tělem27

O vášních radostných a bolestných28

O bledém zločinci.....30

O čtení a psaní.....32

O stromu na hoře33

O kazatelích smrti36

O válce a válečném lidu37

O nové modle39

O mouchách na trhu41

O cudnosti.....44

O příteli45

O tisíci a jednom cíli47

O lásce k bližnímu49

O cestě tvůrčího

.....50

O starých i mladých ženkách.....53

O uštknutí zmije.....55

O dítěti a manželství.....56

O svobodné smrti58

O ctnosti, jež obdarovává61

DRUHÝ DÍL.....65

Dítě se zrcadlem.....67

Na blažených ostrovech.....69

O soucitných.....71

O kněžích.....74

O ctnostných.....76

O chátře79

O tarantulích81

299]

O slavných mudrcích

Píseň noci

Taneční píseň

Píseň nad hroby

O přemáhání sebe samého
O vznešených
O zemi vzdělání
O neposkrvněném poznání
O učencích
O básnících
O velkých událostech
Věštec
O vykoupení
O lidské chytrosti
Nejtišší hodina
TŘETÍ DÍL
Poutník
O vidění a hádance
O nevídaném blaženství
Před východem slunce
O zmenšující ctnosti
Na hoře olivové
Co třeba mít
O odpadlících
Návrat
O trojím zlu
O duchu tíže
O stáých a nových deskách
Uzdravující se
O veliké touze
Druhá taneční píseň
Sedmero pečeti (čili. píseň o Ano a Amen)
ČTVRTÝ A POSLEDNÍ DÍL
Obětování medu
Výkřik úzkosti
Rozhovor s králi
Píja\ ka
Kouzelník
Mimo službu
Nejohybnější člověk
[300]
84 86 88 90 93 96 98 101 103 105 108 111 114 118 121
125
127
129
134
137
139
144
147
150
153
156
161
164
180
186
188
191
195 197 200 203 206 209 215 219
Dobrovolný žebrák
Stín
O polednách
Uvítání
Večeře
O vyšším člověku
Píseň zámčivého stesku
O vědě

Mezi dcerami pouště

Probuzení

Slavnost oslí

Píseň opojení

Znamení

KOMENTÁŘ PŘEKLADATELE K prvnímu dílu K druhému dílu K třetímu dílu K čtvrtému dílu

223 227 230 232 237 238 246 250 253 258 261 264 270

273 275 280 286 291

[301

Friedrich Nietzsche

TAK PRAVIL ZARATHUSTRA

Z německého originálu přeložil

a komentářem opatřil Otokar Fischer

Sazbu vyhotovil a typograficky upravil Petr Minarovič.

Obálku s použitím obrazu Karla Ríhovského

navrhl Petr Pala rak

Vydalo nakladatelství VOTOBIA

jako 2. svazek edice Šlápěj v okně.

Olomouc 1992.

ISBN 80-85619-28-8

-<••

-